

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

**YUNANİSTAN'DAKİ SİYASİ PARTİLERİN EGE SORUNLARINA İLİŞKİN
POLİTİKALARI (1974-2010)**

Doktora Tezi

Ünsal BAŞAK

Ankara-2016

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

**YUNANİSTAN'DAKİ SİYASİ PARTİLERİN EGE SORUNLARINA İLİŞKİN
POLİTİKALARI (1974-2010)**

Doktora Tezi

Ünsal BAŞAK

Tez Danışmanı

Prof.Dr.Bige SÜKAN

Ankara-2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

YUNANİSTAN'DAKİ SİYASİ PARTİLERİN EGE SORUNLARINA İLİŞKİN
POLİTİKALARI (1974-2010)

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof.Dr.Bige SÜKAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

..... (Başkan)

..... (Danışman)

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi 21 Ocak 2016

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Dış ticaretinin %90'ını deniz yoluyla gerçekleştiren ve ihtiyaç duyduğu petrolün %75'ini Cezayir, Nijerya vb.ülkelerden Ege Denizi yoluyla ithal eden Türkiye için bu deniz hayati önemdedir. Ege Denizi'nde, Türkiye ile Yunanistan arasında, Lozan Barış Antlaşması ile kurulan denge Yunanistan'ın tek taraflı girişimleri sonucu 1931'den itibaren zarar görmüştür.

Her ne kadar Ege sorunları nedeniyle iki ülke arasında bir çatışma yaşanma olasılığı düşük gibi görünse de, Ege Denizi'nde Yunanistan'ın kendi çıkarları için atabileceği tek taraflı bir adım çok kısa sürede bir krize dönüşme riskini taşımaktadır.

Bu çalışmanın iki amacı bulunmaktadır. Birinci amaç, 1974 yılında Yunanistan'da demokrasinin yeniden tesis edilmesi sonucu kurulan ve günümüze kadar yönetimde tek başına veya koalisyon ortağı olarak yer alan beş partinin (Yeni Demokrasi Partisi, PASOK, LAOS, SYRIZA, KKE) kuruluş süreçleri ile Türkiye'ye yönelik Ege sorunlarında yaşanan krizlerde izledikleri dış politikaların ağırlıklı olarak Yunan kaynakları kullanılarak irdelenmesidir. Dolayısıyla bu çalışmada, beş partiden birinin iktidara gelmesi durumunda Yunanistan'ın Ege sorunları konusunda yaşanacak krizlerde nasıl bir politika izleyebileceği hakkında Türkiye'deki karar verici makamları aydınlatmak hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın ikinci amacı ise, özellikle Türkçe literatürde bu siyasi partilerin kuruluş süreçleri, yapıları ve Türkiye'ye yönelik dış politikaları konusunda bulunan bilgi eksikliğini ağırlıklı olarak Yunan kaynaklarından yararlanarak bir ölçüde de olsa gidermektir.

Anahtar Kelimeler: Ege Denizi, KKE, LAOS, PASOK, SYRIZA, Yeni Demokrasi, Yunanistan.

ABSTRACT

Turkey performs 90% of the foreign trade by sea. 75% of the Turkey's total oil requirement is compensated by import from countries like Algeria and Nigeria through Aegean Sea which is therefore vital for Turkey. The balance in Aegean Sea between Greece and Turkey, which was established by the Lausanne Peace Treaty, has been damaged since 1931 as a result of Greece's unilateral initiatives.

Although the possibility of a confrontation between the two countries with regards to Aegean issues remains to be unlikely, a unilateral step which Greece could take for its interests in the Aegean Sea, carries the risk of turning into a crisis in a very short period of time.

This study has two objectives. The first objective is, using mainly Greek sources, discussing the foundation period and actions taken in foreign policy towards Turkey with regards to Aegean crises by five parties established as a result of the restoration of democracy in Greece in 1974 (the New Democracy Party, PASOK, LAOS, SYRIZA, the KKE) which has been in the administration of Greece as a coalition partner or alone. Therefore, this study aims to enlighten the policy makers in Turkey about what kind of policies can be assumed in case of a potential crisis on Aegean issue in the event of one of these parties coming to power.

The second purpose of this study is, to some extent, eliminating the lack of information available on these five parties foundation periods, structures and policies towards Turkey, using Greek resources.

Key Words: Aegean Sea, Greece, KKE, LAOS, New Democracy, PASOK, SYRIZA.

ÖNSÖZ

Ege Denizi tarihin her döneminde hem Anadolu hem de Yunanistan'da kurulan devletler için büyük bir stratejik öneme sahip olmuştur.¹ Ege Denizi'nde Türk egemenliği, Boğazların güvenliğinin sağlanması ve artan korsanlık faaliyetlerinin önlenmesi için 1456 yılında Taşoz, Semadirek, Bozcaada, Gökçeada ve Limni adalarının ele geçirilmesi ile başlamıştır.² Daha sonra 1462'de Midilli, 1522'de Rodos ve Oniki Ada Türk egemenliğine geçti.³ 1534 yılında hem Ege Adaları'nın ekonomik açıdan Anadolu'ya bağlı olması hem de Akdeniz'den gelebilecek bir tehdide karşı bu adaların Anadolu'nun savunulmasındaki stratejik önemi göz önüne alınarak, merkezi Rodos Adası olan Cezayir-i Bahr-i Sefid Beylerbeyliği oluşturuldu.⁴ Osmanlı yönetiminde Ege Adaları ziraat faaliyetleri yönünden dışa bağımlı olduklarından, bu adalardan mümkün olduğunca daha az vergi alındı ve ada halkının ekonomik durumunu iyileştirecek muafiyetler tanındı.⁵

Osmanlı yönetimi altında huzurlu bir dönem yaşayan Ege Adaları'nda bu durum 1821'de başlayan Yunan Bağımsızlık Savaşı sonrasında bozuldu. Yirminci yüzyılda ise Trablusgarp Savaşı sırasında İtalyan Donanması tarafından Oniki Ada'nın işgali (Mayıs 1912), Balkan Savaşı sırasında ise Yunanistan tarafından diğer Ege Adaları'nın işgali (Kasım 1912) ile Ege Denizi büyük güçlerin çıkarlarının çarpıştığı önemli bir arenaya dönüşmüştür.⁶

¹ Hara G. Nikalou, **To Nomikon Kathestos Tou Aigaiou Kai İ Elinoturkiki Dieneksis (Ege'nin Hukuksal Statüsü ve Türk Yunan Anlaşmazlığı)**, Elefteris Skepsis Yayınları, Atina, 1992, s.11.

² Ege Denizi'nde korsanlık ve korsanlığın Osmanlı Devleti'nin güvenliğine olan etkisi için bkz.: Nikos Belavilas, **Limania Kai İkismu Sto Aigaiou Tis Piratias (1420-1815) (Ege'de Korsanların Limanları ve Yerleşimleri (1420-1815))**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atina Teknik Üniversitesi, Atina, 1993.

³ Editör: Cevdet Küçük, **Ege Adaları'nın Egemenlik Devrinin Tarihçesi**, SAEMK Yayınları, Ankara, 2001, s.17-19.

⁴ Osmanlı Devleti yönetiminde Ege Adaları'nın siyasi ve sosyal yapısı hakkında bkz.:Editör: İdris Bostan, **Ege Adaları'nın İdari, Mali ve Sosyal Yapısı**, SAEMK Yayınları, Ankara, 2003.

⁵ Küçük, a.g.e. s. 38.

⁶ Trablusgarp ve Balkan Savaşları sonrasında büyük güçlerin Ege Denizi'ne ilişkin çıkar farklarını ayrıntılı inceleyen bir eser için bkz.: Dionisos Çirigotis, **Neoteri Kai Singhroni Eliniki İstoria (Yakın ve Modern Çağ Yunan Tarihi)**, Piotita Yayınları, Atina, 2013, s.278-294.

Kurtuluş Savaşı'nın başarıyla sonuçlanması sonrası imzalanan Lozan Barış Antlaşması'nda Ege'de iki ülke arasında kurulan denge, İkinci Dünya Savaşı öncesi Yunanistan'ın tek taraflı girişimleri (hava sahasının ve karasularının Yunanistan lehine genişletilmesi) nedeniyle bozulmuştur. Dolayısıyla Ege'de yaşanan krizler, Türkiye ile Yunanistan'ı savaşın eşiğine getirmiştir.

Bu çalışmayla iki amaca ulaşmak hedeflenmiştir. Birincisi, Ege sorunları konusunda yaşanabilecek herhangi bir krizde Yunanistan'da iktidara gelebilecek beş partinin nasıl bir politika izleyebilecekleri konusunda Türkiye'deki karar verici makamlara bilgi altyapısı sağlanmasıdır. İkinci amaç ise, 1974 sonrası kurulan Yunan siyasi partilerinin yapıları ve genel dış politikaları hakkında ülkemizde yapılan literatür taramasında tespit edilen bilgi boşluğunun kısmen de olsa doldurulmasıdır. Ayrıca bu araştırmanın, ileride kriz yönetimi konusunda yapılacak akademik çalışmalara farklı bakış açıları sunan bir kaynak olabileceği değerlendirilmektedir.

Tez çalışmasında, Yunanca veri toplama aşamasında Atina Politeknik Üniversitesi, Selanik Aristo Üniversitesi ve Selanik Makedonya Üniversitesi kütüphaneleri ile Yunanistan Parlamento Arşivi ve Yunanistan Milli Kütüphanesi'nden yoğun olarak faydalanılmıştır. Ayrıca TBMM Kütüphanesi, Türk Tarih Kurumu ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde çalışma yapılmıştır. Çalışmada ağırlıklı olarak döneme ait Yunanca birinci elden kaynakların kullanılması ile Ege sorunları konusunda mevcut bilgi eksikliklerinin giderilmesi amaçlanmıştır. Şöyle ki, yapılan literatür taramasında, bu konudaki mevcut Türkçe çalışmaların büyük çoğunluğunun ya daha önce yayımlanmış Türkçe kaynaklara atıf yaptığı ya da İngilizce kaynakları kullandığı, fakat bu konuda hayati öneme sahip Yunan kaynaklarından (Yunanistan Parlamento görüşmeleri, Yunan siyasetçilerin anıları, dönemin Yunan basını vb.) çok yüzeysel bir şekilde veya hiç yararlanılmadığı tespit edilmiştir. Örneğin, YÖK internet sayfasındaki Ulusal Tez Veri Merkezi'nde yer alan Ege sorunları konusundaki yüksek lisans ve doktora tezleri incelendiğinde, Yunanistan'ın 1936 yılında Ege'de karasularını tek taraflı olarak 3 milden 6 mile çıkardığı kanunun Türkiye'de ki bilimsel çalışmalarda sadece isminin geçtiği ve kanunun orijinal halinin yayımlanmadığı tespit edilmiştir.

Tezimizde ise bu kanunun orijinali ilk kez yayımlanmaktadır. Bununla birlikte birinci elden Yunan kaynaklarının yoğun olarak kullanılmasına rağmen, Yunan Meclis Arşivi'nde Ege Sorunları'na ilişkin bazı görüşme zabıtlarının araştırmacılara kapalı olması, açık olanlarının ise fotoğraf veya fotokopilerinin çekilmesine izin verilmemesi, diğer yandan Yunanistan'da üniversitelerin bağlı olduğu merkezi bir tez veri sisteminin eksikliği nedeniyle tezlerin bir kısmına ulaşılamaması ve özellikle 1974-1988 yıllarına ait Yunan basınının dijital verilerinin bulunmaması tezin hazırlanması sırasında yaşanan olumsuzluklardır.

Tezde; Yunanca Parti isimleri ilk verildiğinde açık olarak verilmiş, sonrasında ise Yunanca kaynaklarda kullanıldığı şekilde kısaltmaları ile verilmiştir. Bu kısaltmalarda PASOK, KKE, LAOS ve SYRIZA kısaltma ile kullanılırken, Yeni Demokrasi Partisi için Yunanca kaynaklarda kullanıldığı gibi Yeni Demokrasi ismi kullanılmıştır. Ayrıca Yunanca kişi ve yer isimleri Türkçe okunuşları ile verilmiştir.

Çalışmada zaman aralığı olarak 1974-2010 dönemi seçilmiştir. 1974 yılı, Yunanistan'da askeri yönetimin devrilmesi sonrası tezde incelenen siyasi partilerden üçünün kuruluş yılı olması bakımından önemlidir. 2010 yılı ise, Yunanistan'da 2009'da patlak veren ekonomik krizin etkisiyle siyasi partilerin programlarında ve demeçlerinde Ege Sorunları konusunda daha milliyetçi ifadelere ve söylemlere yer vermeye başlamaları açısından dikkat çekicidir. Öyle ki, bu söylemlerin Ege'de her an yeni bir krizi tetikleyebileceği değerlendirilmektedir.

Tez yazımı süresince, gösterdiği sonsuz sabır ve katkıları ile çalışmamda farklı bakış açıları yakalamamı sağlayan danışmanım Sayın Prof.Dr. Bige Sukan'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Yoğun programı içerisinde bana ayırdığı düzenli zaman ve araştırmanın planlama sürecinden itibaren gösterdiği hassasiyet bu tezin ortaya çıkmasında en önemli etkidir. Ayrıca Tez İzleme Komitesi toplantılarında tezime yönelik katkılarından ötürü Enstitü Müdürü Sayın Prof.Dr.Temuçin Faik Ertan ile Prof.Dr.Neşe Özden'e ve tez jürimde yaptıkları olumlu eleştiriler ve yönlendirmelerden dolayı Sayın Prof.Dr.Sertaç Hami Başeren ile Prof.Dr. Cemalettin Taşkiran'a teşekkür borçluyum.

Yaptığım her işte her zaman daha iyisini yapabileceğim ve zorluklardan asla yılmamam konusunda beni sürekli destekleyen anneme, tezim süresince gösterdiği büyük sabır ve desteği nedeniyle eşim Gülbahar'a ve adımı iki ulusu yakınlaştıran bir barış denizi olmasını dilediğim Ege Denizi'nden alan oğlum Oğuz Ege'ye sonsuz teşekkürler.

Ünsal BAŞAK
Ankara, 2016.

**YUNANİSTAN'DAKİ SİYASİ PARTİLERİN EGE SORUNLARINA İLİŞKİN
POLİTİKALARI (1974-2010)**

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
KISALTMALAR	x

GİRİŞ

1923-1974 DÖNEMİNDE EGE SORUNLARI

A. 1923-1974 Döneminde Ege'de Genel Durum.....	1
1. Lozan Barış Antlaşması'nda Ege Adaları	1
2. İkinci Dünya Savaşı'na Kadar Ege Denizi'ndeki Durum	9
3. 1974 Yılına Kadar Ege Adaları.....	23
B. 1923-1974 Döneminde Ege Sorunları Karşısında Türkiye ve Yunanistan'ın Tezleri	33
1. Kara Suları Sorunu.....	33
2. Kıta Sahanelığı Sorunu	34
3. Adaların Silahlandırılması Sorunu	36

BİRİNCİ BÖLÜM

**1974'TEN İTİBAREN YUNANİSTAN'DA KURULAN SİYASİ
PARTİLER VE DIŞ POLİTİKA İLKELERİ**

A. Yunan Siyasi Partilerinin Kuruluşlarını Hazırlayan Gelişmeler	40
1. Albaylar Cuntası ve 1974 Yılında Yunanistan'daki Siyasi Durum	40
2. Albaylar Cuntası'nın Devrilmesi	44
B. Yeni Demokrasi Partisi'nin Kuruluşu ve Dış Politika İlkeleri.....	47

1. Partinin Kuruluşu	47
2. Partinin Dış Politika İlkeleri.....	51
C. Panhelenik Sosyalist Hareketi (PASOK) Kuruluşu ve Dış Politika İlkeleri	55
1. Partinin Kuruluşu	55
2. Partinin Dış Politika İlkeleri.....	59
D. Yunanistan Komünist Partisi (KKE)'nin Kuruluşu ve Dış Politika İlkeleri.....	62
1. Partinin Kuruluşu	62
2. Partinin Dış Politika İlkeleri	64
E. Ortodoks Halkın Birliği (LAOS)'nin Kuruluşu ve Dış Politika İlkeleri	66
1. Partinin Kuruluşu	66
2. Partinin Dış Politika İlkeleri.....	69
F. Radikal Sol İttifak (SYRİZA)'ın Kuruluşu ve Dış Politika İlkeleri	71
1. Partinin Kuruluşu	71
2. Partinin Dış Politika İlkeleri.....	73
G. 1974 Seçimleri	75

İKİNCİ BÖLÜM

KITA SAHANLIĞI SORUNU

A. 1976 Kıta Sahanlığı Krizi.....	78
1. Sorunun Ortaya Çıkışı.....	78
2. Kriz Sırasında İktidardaki Yeni Demokrasi Partisi'nin Politikası	95
3. Muhalefet Partilerinin İzlediği Politikalar	96
a) PASOK.....	96
b) KKE	98
B. Ben Görüşmeleri	99
1. Görüşmeler Sırasında İktidar ve Muhalefet Partilerinin Politikaları	99
2. Görüşmelere Yönelik Eleştiriler ve İktidar Partisi.....	103
C. 1987 Petrol Araştırması Krizi.....	109
1. PASOK'un İktidara Gelmesi ve Türkiye Politikası.....	109
2. Kriz Sırasında İktidar ve Muhalefet Partilerinin Politikaları	114

3. Kriz Sonrası Eleştiriler ve İktidar Partisi	123
D. 1988 Davos Toplantısı ve Atina Anlaşması	125
1. Davos Toplantısı'nda ve Atina Görüşmeleri'nde İktidar ve Muhalefet Partilerinin Politikaları	125
2. Atina Anlaşması'na Yönelik Eleştiriler ve İktidar Partisi.....	133

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KARDAK KRİZİ

A. Sorunun Ortaya Çıkışı.....	142
B. Kriz Sırasında İktidar ve Muhalefet Partilerinin Politikaları	152
C. Kriz Sonrası Eleştiriler ve İktidar Partisi.....	160

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

S-300 KRİZİ

A. S-300 Krizi	172
B. Kriz Sırasında İktidar ve Muhalefet Partilerinin Politikaları	177
C. Kriz Sonrası Eleştiriler ve İktidar Partisi.....	183
SONUÇ	190
KAYNAKÇA.....	195
EKLER.....	209

KISALTMALAR

- AB** : Avrupa Birliği
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- AET** :Avrupa Ekonomik Topluluğu
- a.g.e.** : Adı geçen eser.
- a.g.m.** : Adı geçen makale.
- ATASE** : Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı
- BCA** : Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
- BM** : Birleşmiş Milletler
- GKRY** : Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
- KKE** : Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας, Yunanistan Komünist Partisi
- LAOS** : Λαϊκού Ορθόδοξου Συναγερμού, Ortodoks Halkın Birliği
- NATO** : North Atlantic Treaty Organization
- PASOK** : Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα, Panhelenik Sosyalist Hareket
- s.** : Sayfa
- SEKE** : Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδας, Yunanistan İşçilerinin Sosyalist Partisi
- SSCB** :Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
- SYRIZA** : Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς, Radikal Sol İttifak
- TPAO** : Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
- TTK** : Türk Tarih Kurumu

GİRİŞ

1923-1974 DÖNEMİNDE EGE SORUNLARI

A. 1923-1974 Döneminde Ege'de Genel Durum

1. Lozan Barış Antlaşması'nda Ege Adaları

Yunanistan'ın 1922 yılında Anadolu'da uğradığı yenilgi sadece bir askeri yenilgi değil, gerek ekonomik gerekse politik olarak Megali İdea'nın sona ermesi ve Yunanistan'ın doğuya yayılma politikasından vazgeçmesiydi.⁷ Bu yenilgi nedeniyle Yunan Ordusu'nda başlayan ayaklanma sonucunda, 30 Eylül 1922'de Yunan Kralı Konstantin ülkeyi terk etmek zorunda kalmış,⁸ Yunanistan'da siyasi iktidar devrilmiş ve yönetim ordu liderlerinden oluşan ihtilal komitesinin eline geçmişti.⁹ Bu nedenle Lozan'a gelirken Yunanistan büyük bir siyasi karmaşa içindeydi.

Lozan görüşmeleri öncesi bu büyük siyasi karmaşaya rağmen, Megali İdea'nın en önemli savunucularından olan Venizelos tarafından İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon'a, Yunan Ordularının savaşa hazır oldukları ve Yunanistan'ın Doğu Trakya'dan çekilmeyeceği ifade edilmişti. Venizelos'un gerçeklerle bağdaşmayan bu sözleri Yunanistan'ın en büyük destekçilerinden olan Lord Curzon'u dahi şaşırtmıştı.¹⁰

⁷ Sotiris Rizas, **Apo Tin Krişi Stin İfesi: O Konstantinos Mitsotakis Ke İ Politiki Prosenģis Eladas-Turkias (Krizden Durgunluğa: Konstantinos Mitsotakis ve Türk Yunan İlişkilerine Siyasi Yaklaşımı)**, Papazisi Yayınları, Atina, 2003, s. 19. Rizas tarafından 1922 yılının Megali İdea'nın sona eriş yılı olarak nitelenmesine rağmen, Yunanistan'ın gerçekte hiçbir zaman bu düşünceden vaz geçmediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Örneğin iki ülke arasında 17 Ağustos 1999 Gölcük Depremi sonrası ilişkilerde bir yumuşama dönemi yaşanırken, 25 Ağustos 1999 tarihinde Yunan Paramentosu'nun 14 Eylül tarihini Küçükasya(Anadolu) Helenlerinin (sözde) Soykırım Günü olarak kabul etmesi bu konudaki en önemli örneklerdendir. M.Murat Hatipoğlu, "*Yunanistan'ın Dış Politikası ve Balkanlar*", Der. Ömer E.Lütem-Birgöl Demirtaş Coşkun, **Balkan Diplomasisi**, ASAM Yayınları, Ankara, 2001, s.51.

⁸ Damla Demiröz, "*Megali İdea'dan Ankara Antlaşmasına (1930) Eleftherios Venizelos*", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, C. IX, No.35 (Mayıs-Kasım 2005), s.304.

⁹ Melek Fırat, "*Yunanistan'la İlişkiler*", (Ed.:Baskın Oran), **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt 1:1919-1980**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.326.

¹⁰ Çağla Derya Tağmat, "*Lozan Barış Konferansı'na Yunanistan Tarafından Bakış: Venizelos'un Dünyasında Lozan*", **Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi**, C.XIV, No. 29 (2014-Güz), s.146.

Bu açıdan Balkan Savaşları'ndan beri Yunanistan'a sürekli yeni topraklar kazandıran Venizelos'un, Yunanistan'ın Türk Kurtuluş Savaşı sonucu yaşadığı büyük yenilgiye rağmen Lozan'da Türkiye'ye Sevr koşullarını kabul ettirmek düşüncesinde olduğu söylenebilir.

Çalışmamızı ilgilendiren Ege Adaları konusunda ise, Lozan Barış Konferansı öncesi Türk heyetine verilen direktife göre, Anadolu kıyılarına çok yakın olan adalar Türkiye'ye verilmeli, bu husus sağlanamazsa Ankara'dan yeniden talimat alınmalıydı.¹¹

Lozan Konferansı'nda Ege Adaları sorunu 25 Kasım 1922 tarihinde görüşülmeye başlandı. Görüşmelerde İsmet Paşa, coğrafi olarak Anadolu'ya bağlı olan Ege ve Akdeniz adalarının Anadolu'nun huzur ve güvenliği için büyük önem taşıdığını vurguladı.¹² Ona göre, Anadolu sahillerine çok yakın olan adaların yanısıra Gökçeada, Bozcaada ve Semadirek Anadolu'nun güvenliği için Türkiye'ye verilmeli,¹³ ayrıca Yunanistan tarafından Balkan Savaşı'nda işgal edilen¹⁴ ve 1914 yılındaki Büyükelçiler Konferansı'nda Yunanistan'a bırakılan Limni, Midilli, Sakız, Sisam ve Ahikerya askerden arındırılarak bu adalara muhtariyet verilmeliydi.¹⁵

¹¹ Salahi R.Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika Cilt 2**, TTK Yayını, Ankara, 2003, s.296.

¹² Seha L.Meray, **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, Cilt-1, Kitap1**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001, s.100.

¹³ Ali Naci Karacan, **Lozan**, Hazırlayan Hulusi Turgut, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009, s.104.

¹⁴ Yunanistan konferans boyunca Ege Adaları'nın Balkan Savaşı'ndan beri kendi elinde olduğu ve adalar halkının Yunan yönetiminden memnun olduğunu, dolayısıyla Yunanistan için Ege Denizi'nde adalar sorunu olmadığı tezini işleyecekti. Bu konuda ayrıntılı bir çalışma için bakınız: Konstantinos Svolopoulos, **İ Eliniki Eksoteriki Politikı 1900-1945 (Yunan Dış Politikası 1900-1945)**, Estias Yayınları, Atina, 1992.

¹⁵ Cevdet Küçük, **Türk Hakimiyetinde Ege Adaları'nın Yönetimi**, SAEMK Yayınları, Ankara, 2002, s.165. 30 Mayıs 1913 tarihinde Osmanlı Devleti ile Altı Büyük Devlet (İngiltere, Fransa, Rusya, Almanya, Avusturya-Macaristan, İtalya) arasında imzalanan Londra Antlaşması'na göre; İtalya'nın Trablusgarb ve Yunanistan'ın Balkan Savaşı esnasında işgal ettiği Ege Adaları'nın geleceğine altı büyük devletin Londra Büyükelçileri tarafından yapılacak bir konferansta karar verilecekti. Osmanlı Devleti ve Yunanistan'ın katılımına izin verilmeyen söz konusu konferans sonucunda 13 Şubat 1914 tarihinde alınan kararlara göre Gökçeada ve Bozcaada Osmanlı Devleti'ne bırakılıyor, Yunanistan'ın işgal ettiği adalar ise silahsızlandırılmak koşuluyla Yunanistan'a bırakılıyordu. Konferansta İtalyan işgalinde bulunan Oniki Ada konusunda ise herhangi bir karar alınmadı. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz.:Ali Kurumahmut, **Ege'de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar**, TTK Yayını, Ankara, 1998.

Ayrıca İsmet Paşa bu konuşmasının sonunda, askersizleştirilecek adalar konusunda konferansta kabul edilecek hükümlerin her zaman yürürlükte tutulacağı yönünde Türkiye'ye garanti verilmesini istedi.¹⁶

İsmet Paşa'nın Türkiye'ye garanti verilmesi yönündeki isteğinin, Yunanistan'ın daha sonraki yıllarda, anlaşmalar hilafına, adaları silahlandığı göz önüne alındığında büyük bir siyasi öngörü olduğunu söylemek mümkündür.

Türk tezine karşılık müttefikler adına konuşan Lord Curzon ise, Türklerin öne sürdüğü muhtariyet düşüncesinin geçmişteki uygulamalarda başarılı olmadığını iddia etti. Ona göre, adalara muhtariyet verilmesi Girit ve Sisam'da daha önce denenmiş ve sorunların çözümü açısından faydalı olmamıştı. Ayrıca adaların silahsızlandırılması teklifinin askeri uzmanlarca incelenmesini ve Gökçeada, Bozcaada ve Semadirek adalarının durumunun da Boğazlar Sorunu görüşülürken ele alınmasını önerdi.¹⁷

Konferansta Yunanistan'ı temsil eden Venizelos ise, Türk tezlerini zayıflatmak için adaların Yunan kültürünün ayrılmaz bir parçası olduğunu savunuyor, ayrıca buralarda yoğun olarak yaşayan Yunan nüfusunu bu toprak parçalarının Yunanlılığına örnek gösteriyordu.¹⁸ Lord Curzon da Gökçeada ve Bozcaada'nın Yunanistan'a verilmesini isterken Venizelos gibi adalarda yaşayan Yunan nüfusu örnek göstermişti.¹⁹

¹⁶ Meray, **a.g.e.** s. 100.

¹⁷ Küçük, **a.g.e.** s.14. 1669'da Osmanlı hakimiyetine geçen Girit Adası'nda başlayan Rum ayaklanması ve bu ayaklanmanın Avrupa Devletleri tarafından desteklenmesi korkusu sonucunda Osmanlı İmparatorluğu tarafından 1868 tarihli Girit Vilayet Nizamnamesi ile adaya muhtariyet verilmiş, 1878 tarihli Halepa Sözleşmesi ile de bu muhtariyet genişletilmiştir. 18 Aralık 1897 tarihinde Osmanlı Devleti batılıların zorlaması sonucunda Girit'in yönetimini Yunan Kralı'nın oğlu Prens George bırakmak zorunda kalmıştır. Ne var ki Megali İdea'dan vaz geçmeyen ada Rumları 1908 yılında adanın Yunanistan'a katıldığını ilan etmiş, Balkan Savaşı'nda yaşanan yenilgi sonrasında Osmanlı Devleti 14 Aralık 1913 tarihinde adanın Yunanistan'a katılmasını kabul etmek zorunda kalmıştır. Melek Öksüz, "Girit Meselesi'nin Belirsizlik Yılları (1908-1913)", **Karadeniz Araştırmaları**, No.25, (2010, Bahar), s. 95-99. 1479 yılında Osmanlı hakimiyetine giren Sisam Adası'na ise, 10 Aralık 1832 tarihinde batılı güçlerin zorlaması sonucu Osmanlı Devleti tarafından özerklik verilmiştir. Apatay, **a.g.e.** s.143.

¹⁸ Svolopulos, **a.g.e.**, s.173.

¹⁹ Meray, **a.g.e.** s. 103, Küçük, **a.g.e.** s. 15.

Aslında Ege Adaları konusunda yaşanan tartışmanın temelinde müttefikler ile Türk Heyeti'nin görüş farklılıklarının yer aldığı söylenebilir. Şöyle ki, müttefikler Türk Heyeti'ni halen 1. Dünya Savaşı'nda yenilmiş ve Sevr Antlaşması'nı imzalamış bir ülkenin temsilcileri olarak görürken, Türk Heyeti ise verilen Kurtuluş Savaşı sonrası onurlu bir barış yapmak isteyen bağımsız bir ülkenin temsilcileri olduklarını belirtiyordu. Bu nedenle diğer bir çok sorunda olduğu gibi, bu konuda da iki tarafın kabul edebileceği bir çözüm bulunması zorlaşıyordu.

Lozan'da Müttefiklerin Ege Adaları konusundaki politikalarının amacı, Sevr hükümlerinin Türk Heyeti'ne kabul ettirilmesi esasına dayanıyordu. 10 Ağustos 1920 tarihinde imzalanan ve hiçbir zaman yürürlüğe girmeyen Sevr Antlaşması ile Türkiye Ege Denizi'nde Anadolu sahillerinin üç mili içerisine hapsediliyordu. Şöyle ki, Türkiye antlaşmanın 132. maddesi gereği, Anadolu sahillerinin üç mil yakınında bulunan ve ismen sayılarak Yunanistan ve İtalya'ya devredilmiş adalar dışındaki diğer tüm Ege Adaları üzerindeki haklarından müttefikler lehine feragat ediyordu.²⁰

Aslında Sevr Antlaşması'nın ilgili hükümlerine rağmen müttefik olan Yunanistan'la İtalya arasında Ege Adaları konusunda ciddi bir tartışma mevcuttu. Hatta Venizelos, bu adaların Yunanistan'a verilmesi için Osmanlı İmparatorluğu'nun adalar konusundaki tezini savunmaktan, yani Batı Anadolu'ya hakim olan ülkenin kendi güvenliği için Ege Adaları'na da sahip olması gerektiğini söylemekten çekinmemişti. Bu anlaşmazlık, 10 Ağustos 1920 tarihinde Sevr'in eki olarak İtalya'nın Paris Büyükelçisi Bonin ve Yunanistan Başbakanı Venizelos tarafından imzalanan ve "Bonin-Venizelos Mutabakatı" olarak adlandırılan bir anlaşmayla çözüldü. İtalya, anlaşmayla Rodos ve Meis dışında işgal ettiği adalardan Yunanistan lehine vazgeçiyor ve İngiltere'nin Kıbrıs'ta halkoynaması yapması durumunda

²⁰ Sertaç Hami Başeren-Ali Kurumahmut, **Ege'de Egemenliği Devredilmemiş Adalar**, SAEMK Yayınları, Ankara, 2003, s .28-29. Yunanistan'ın kurulduğu 24 Nisan 1830 tarihi itibarıyla Eğriboz Adası ve Ege Denizi'nin batısında yer alan Kuzey Sporad Adaları ile Kiklad Adaları Yunanistan'a verildi. Trablusgarp Savaşı sırasında İtalya Oniki Ada'yı işgal etmişti. 18 Ekim 1912 tarihli Uşi Andlaşması ile de Trablusgarp'taki Osmanlı askerlerinin ve memurlarının geri çekilmesinden sonra işgal ettiği Oniki Ada'yı geri vermeyi taahhüt etmesine rağmen İtalya bu sözünü yerine getirmemiş ve 22 Ağustos 1915 tarihinde Uşi Andlaşması'nın yükümlülüklerini yerine getirmeyeceğini ilan etmiştir. **A.g.e.** s. 16-22.

kendisinin de Rodos'ta aynısını yapacağını taahhüt ediyordu. Ne var ki, Sevr hiçbir zaman yürürlüğe girmediği için Bonin-Venizelos Mutabakatı da yürürlüğe girmedi.²¹

Yukarıda belirtilen bu hususa rağmen Yunan tarihçi Svolopulos'a göre, Ege'de Yunan egemenliğindeki belli adaların gayri askeri statüde olması konusunda Müttefikler Türklerle görüşmeyi baştan kabullenmişlerdi.²² Venizelos ise, buna karşılık Yunanistan'ın menfaatleri için Çanakkale Boğazı'nın da silahsızlandırılması meselesini gündeme getirdi.²³

Ege adalarının silahsızlandırılmak koşuluyla bile olsa Yunanistan'a bırakılması konusundaki tepkilerini muhalif kanadın öncülerinden Ali Şükrü Bey 5 Mart 1923 tarihli meclis oturumunda şöyle dile getiriyordu:

“Adaları almak için kuvvetimiz yoktu. Fakat adaları daima isteyebilirdik, böylece bu konuda muvaffak olmak için seneler kazanırdık. Sakız ve Midilli bizim bahçe duvarımızdır ve elimizde olmadıkça Anadolu'nun güvenliği hiçbir vakit tam olmaz. Bu adaları Yunanlılara bırakan büyük devletler vakti gelince buradan Anadolu'ya saldırıyorlar. Sonra Oniki Adalar²⁴ İtalyanlara bırakılmıştır. Bu adalar Yunanlılar ve İtalyanlar elinde bulundukça Anadolu'yu denizden savunmaya imkân yoktur.”²⁵

²¹ A.g.e. s.,29-30.

²² Svolopulos, a.g.e. s.173.

²³ Aretsi Tunta Fergadi, **Themata Elinikis Diplomatikis İstorias: 1912-1934 (Yunan Diplomasi Tarihinden Konular: 1912-1934)**, Paratiritis Yayınları, Selanik, 1988, s.157.

²⁴ Yunancada Dodekanisia (Oniki Ada), Osmanlı döneminde Cezayir-i Bahri Sefid (Akdeniz Adaları) günümüzde ise Oniki Ada olarak adlandırılan adalar grubu toplam 14 adadan ve bunlara bağlı 20 kadar küçük adacıktan oluşmaktadır. Bu adalara bazı Türkçe kaynaklarda; bölgede Osmanlı öncesi dönemde egemen olan Menteşe Beyliği'nin ismine istinaden Menteşe Adaları'da denilmektedir. Bu adalar:Rodos (Rodos), Kasos, (Kaşot), Karpathos (Kerpe), Simi (Sömbeki), Tilos (İlyaki), Nisiris(İncirli), Kos (İstanköy), Stampalia (Koçbaba), Kalimnos (Kelemez), İstanbulya, Leros (İleryöz),Patmos (Batnoz), Lipsos (Lipso) ve Meis Adası'dır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.: Celalettin Yavuz, **Andlaşmalarla Yunanistan'a Devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayalıkların Hukuki Statüleri de Dahil Menteşe Adaları (Onikiada)'nın Tarihi**, Deniz Harp Okulu Basımevi, İstanbul, 2003, s. 11; Kurumahmut, a.g.e., s. 5-6, Coşkun Güngen, *“Menteşe Adaları (Oniki Ada)”*, **Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri Cilt 2**, ATASE Yayınları, İstanbul, 1999, s.377-389.

²⁵ **TBMM Zabıt Ceridesi**, İçtima 3, Cild 4, 5 Mart 1923, s.136.

TBMM’de Lozan Konferansı’na ilişkin yapılan görüşmelerde, adaların Anadolu’nun ayrılmaz bir parçası olduğu, Anadolu’ya yönelik bir saldırıyı durdurmak için bu adalara ihtiyaç duyulduğu, burada yaşayanların başka bir milletten olmasının adalar hakkında verilecek kararı değiştirmeyeceği, Semadirek ve Limni gibi Çanakkale Boğazı’na yakın adaların Yunanistan’a bırakılmasının Türkiye’nin güvenliğini tehdit ettiği Şükrü Kaya tarafından dile getirilmişti.²⁶

Aslında İsmet Paşa, Lozan’da Limni ve Semadirek adalarının Boğazların savunma sistemi açısından öneminden bahsederek bu adalar üzerindeki egemenlik haklarının Boğazlar konusu ile birlikte ele alınması gerektiğini öne sürmüştü.²⁷

Ayrıca İsmet Paşa’ya göre bu adalar ya Türkiye’ye verilmeli, bu olmadığı takdirde ise özerk bir statüye kavuşturulmalıydı. Müttefikler ise söz konusu adaların Yunan egemenliğinde kalması konusunda ısrar ederken, bu adaların silahsızlandırılmasının Türkiye’nin güvenliği için şart olduğunu kabullenmişlerdi. Sonuçta bu adalar için müttefiklerin düşüncelerine yakın bir formülde uzlaşmıştı.²⁸ Boğazönü adalarının silahsızlandırılması iki temel neden dayanıyordu. Bunlardan birincisi bu adalardan Türkiye’ye yönelik bir saldırının önlenmesiydi. İkinci neden ise bölgedeki deniz ulaşımının güvenliğini sağlanmasıydı.²⁹

Bu çerçevede Lozan Barış Antlaşması’nın Boğazlar rejimine ilişkin sözleşmesi uyarınca Semadirek, Limni, Gökçeada ve Bozcaada’nın yanısıra Çanakkale ve İstanbul Boğazları da askerden arındılıyordu.³⁰

Sonuç olarak Lozan’da, Yunanistan’ın Balkan Savaşı’nda işgal ettiği Limni, Semadirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Ahikerya adaları antlaşmanın 12. maddesi ile Yunanistan’a bırakılıyordu. Antlaşmanın 13. maddesi ise, Türkiye ve Yunanistan arasındaki barışın korunması için Midilli, Sakız, Sisam ve Ahikerya adalarında deniz üssü ve istihkâm kurulması ve Yunan askeri uçaklarının Anadolu üzerinde uçuşu yasaklanmış, ayrıca bu adalarda Yunanistan tarafından sadece gerekli miktarda

²⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, İçtima 7, Cild 1, 21 Ağustos 1923, s.237-238.

²⁷ A.Suat Bilge, **Türk Yunan Siyasi İlişkileri Büyük Düş**, 21.Yüzyıl Yayınları, Ankara, 2000, s.125.

²⁸ Aslan Gündüz, **Limni Adası’nın Hukuki Statüsü Üzerinde Türk-Yunan Uyuşmazlığı**, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 1985, s. 21-22.

²⁹ Gündüz, **a.g.e.** s. 27-28.

³⁰ Soysal, **a.g.e.**, s. 147.

jandarma ve polis örgütünün kurulabileceği belirtilmişti.³¹ Diğer yandan Lozan Barış Antlaşması'nın kapsamında Türkiye'nin güvenlik kaygıları nedeniyle bu adalara Yunanistan'dan hiçbir koşulda askeri birlik getirilemeyeceği ve ada halkının normal askerlik süresi dışında bu görevde tutulamayacağı ifade edilmişti. Yunanistan'ın bu adalardan Anadolu'ya karşı girişebileceği bir istila hareketine yönelik Türkiye'nin güvenlik kaygıları müttefikler tarafından da anlayışla karşılanmıştı.

Örneğin söz konusu adalarda Venizelos'un uçaksavar silah sistemleri bulundurulmasına izin verilmesi talebi, askeri alt komisyonun Fransız Başkanı General Weygand tarafından uçaksavar toplarının da sahra topları gibi bir saldırı aracı olarak kullanılabileceği gerekçesiyle reddedilmişti.³²

Türkiye için Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması sürecinde, esas tehlike Yunanistan olduğu için Lozan Barış Antlaşması'nın 15. maddesi ile İtalya'ya bırakılan Oniki Ada'ya ilişkin İtalyan egemenliğini kısıtlayıcı herhangi bir hüküm konulmamıştı. Buna karşılık andlaşmanın 12. ve 13. maddesi ile Yunanistan'a devredilen Doğu Ege Adaları'nın (Limni, Midilli, Sakız, Sisam, Ahikerya) askerden ve silahtan arındırılmış bir statü altına alınması karara bağlanmıştı.³³ Ayrıca antlaşmada Oniki Ada'ya ilişkin 16.madde ile bir düzenleme yapılmıştı. Şöyle ki, bu maddede yer alan “bahse konu adaların geleceği ilgililerce düzenlenmiştir ya da düzenlenecektir” ibaresiyle, Türkiye ve komşu devletler tarafından Türkiye'nin bıraktığı adalara yönelik özel düzenlemelerin yapılabileceği kabul edilmiştir.³⁴

³¹ İsmail Soysal, **Tarihçeler ve Açıklamalar İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları, 1.Cilt (1920-1945)**, TTK Yayınları, Ankara, 1989, s.90.

³² Hüseyin Pazarıcı, **Doğu Ege Adaları'nın Askerden Arındırılmış Statüsü**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1992 s.12-13.

³³ Hüseyin Pazarıcı, “*Lozan Antlaşması'ndan 1974'e kadar Ege'ye İlişkin Gelişmeler ve Yunanistan'ın Ege Politikası*”, **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, ATASE Yayınları, Ankara, 1986, s.22.

³⁴ Pazarıcı, **Doğu Ege Adalarının...**, s.21-22. Lozan Barış Antlaşması'nın bu maddesinin uluslararası hukuktaki önemli bir yorumu için en iyi örnek, Eritre ile Yemen arasında Kızıldeniz'deki Büyük Haniş ve Zuqar Adaları'nın hakimiyeti konusundaki sorundur. Daha sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak incelenecek olan bu sorun, iki ülke arasında kısa süreli bir çatışmaya da neden olmuştur. Bahse konu adaların kimin hakimiyetinde olduğuna ilişkin olarak Uluslararası Hakem Mahkemesi'nin verdiği karar Lozan Barış Antlaşması'nın 16.maddesinin yorumlanmasında önemli bir adım oluşturmaktadır. Başeren-Kurumahmut, **a.g.e.** s. 69-70.

Yunan tarihçi Svolopulos'a göre, Lozan'da Doğu Ege Adaları'nda Yunan egemenliğini kısıtlayan şartları Yunanistan Batılı güçlerin dayatmasıyla kabul etmişti.³⁵ Yine Svolopulos'a göre, Yunanistan'ın bu tavizine karşılık Türkiye, Lozan Barış Antlaşması ile hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak bir şekilde Ege Adaları'ndan vazgeçiyordu.³⁶

İşte Svolopulos'un ileri sürdüğü bu görüş, halen Yunanistan tarafından her türlü uluslar arası ortamda dile getirilmektedir. Halbuki Lozan Barış Antlaşması dikkatlice incelendiğinde Svolopulos'un bu görüşünün gerçeği yansıtmadığı görülecektir. Türkiye, Lozan'a gelirken Sevr Antlaşması'nı tamamen reddederek gelmişti. Şöyle ki, Sevr'in 132. maddesi Türkiye'nin Ege Adaları'ndan toptan feragatini öngörüyordu. Lozan'ın 16. maddesi de müttefikler tarafından ilk taslak olarak hazırlandığında benzer ibareler taşımaktaydı. Ne var ki, Türk Heyeti'nin ısrarlı çabaları sonucu bu madde değiştirilmiş ve Türkiye, egemenliğini devrettiği Ege Adaları'nın geleceği konusunda birinci öncelikli ilgili devlet olarak söz hakkını saklı tutmuştu.³⁷

Yunanistan adına antlaşmayı imzalayan Venizelos'a göre, ordusu yenilmiş ve diplomatik alanda yalnız kalmış bir Yunanistan için Lozan Barış Antlaşması bütün engelleyici şartlarına rağmen bir başarıydı.³⁸ Ancak adaların silahsızlandırılması her ne kadar Lozan'da kabul edilmiş olsa bile hem Yunanistan'ın hem de Türkiye'nin egemenlik haklarını kısıtlayan bir durumdu. Bununla birlikte adaların silahsızlandırılması ile Türkiye'ye Yunanistan'dan bir tehdit gelmeyeceği yönünde garanti veriliyordu. Yunanistan'a göre ise, Yunan Adaları'nın Türk saldırısına karşı savunmasız bırakılmasının da yolu açılıyordu. Yunan yazar Nikolau'ya göre yukarıda belirtilen sebep dolayısıyla Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından

³⁵ Svolopoulos, a.g.e., s.174.

³⁶ Konstantinos Svolopulos, **To Kathestos Ton Nisidon Sto Notio Anatoliko Aigiao İ Martiria Ton Pigon (Güney Doğu Ege Adaları'nın Kaynakların Tanıklığında Durumu)**, Yunanistan Ege Bakanlığı Yayınları, Atina, 2002, s.27.

³⁷ Başeren-Kurumahmut, a.g.e. s. 41-42. Bu konuda daha sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak inceleneceği üzere Uluslararası Hakem Mahkemesi'nin Eritre-Yemen Davası'nda verdiği karar göz önüne alındığında Yunanistan'ın bu konudaki tezlerinin haksızlığı bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

³⁸ Venizelos'un Lozan hakkındaki görüşleri için bkz.:Thanos Veremi, **Megali Elines:Elefterios Venizelos (Büyük Yunanlılar: Elefteros Venizelos)**, Etniki Trapeza Yayınları, Atina, 2009, s.100-103.

hemen sonra Yunanistan ve Türkiye adaların ve Çanakkale Boğazı'nın silahsızlandırılması hükmünü ortadan kaldırmak için harekete geçtiler.³⁹

2. İkinci Dünya Savaşı'na Kadar Ege Denizi'ndeki Durum

Lozan Barış Antlaşması'yla Balkan Savaşı'ndan beri süren Türk-Yunan uyuşmazlığı son buluyor ve Yunanistan Türkiye'ye karşı daha gerçekçi bir dış politika izlemesi gerektiğini anlıyordu.⁴⁰

Bu antlaşma, iki ülke arasındaki önemli toprak sorunlarını çözenin yanı sıra 10 yıllık bir savaş sürecinden sonra Ege'de yeni bir denge yaratıyordu.⁴¹ Bununla birlikte, Lozan Barış Antlaşması'na rağmen Türk-Yunan ilişkileri ilk başta düzelme göstermedi. 1926 yılında Yunanistan'da General Pangalos'un askeri diktatörlüğünde Yunan dış politikasını yönlendirenler, "Küçük Asya Felaketi"nden sonra bile Yunanistan'ın Doğu Trakya'yı koruyabilecek askeri gücü varken, Lozan Barış Antlaşması ile Yunanistan'ın Doğu Trakya'dan vazgeçmesini tarihi hata olarak nitelendiriyorlardı. 1925-26 yıllarında Yunanistan'ı yöneten General Pangalos, Musul yüzünden çıkacak bir Türk-İngiliz Savaşı sonrasında Yunanistan'ın kaybettiği Doğu Trakya'yı ve adaları (Gökçeada ve Bozcaada) geri alabileceğine inanıyordu.⁴²

³⁹ Nikalou, **a.g.e.**, s.17-18.

⁴⁰ Fergadi, **a.g.e.**, s.165.

⁴¹ Van Coufoudakis, "Greek-Turkish Relations, 1973-1983: The View From Athens" **International Security, Vol IX, No 4**(Spring 1985) s. 186.

⁴² Rizas, **a.g.e.**, s.20-21. Yunanca kaynaklarda 1919-1922 yılları arasında Yunan Ordusu'nun Anadolu'da yürüttüğü istila hareketi, 1922'ye kadar "Mikraasiatik Ekstratia"(Küçük Asya Seferi) olarak adlandırılmıştır. Türk Kurtuluş Savaşı'nın başarıya ulaşması sonrasında, Ege Bölgesi'ndeki Rumların Yunanistan'a göç etmesinin ve İzmir Yangını'nın yarattığı toplumsal acıları hatırlatmak üzere Yunanca kaynaklarda "Mikroasiatik Katastrofi" (Küçük Asya Felaketi) deyimini kullanılmaya başlanmıştır. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz.: Ed.: Mihalis N Katsigeras, **Polemiki İstoria Tis Singhronis Eladas (Modern Yunanistan'ın Savaş Tarihi) 1. Cilt**, Skai Yayınları, Neo Faliro, 2008.

Ne var ki Yunanistan, 1920'lerin sonunda, İtalya'nın bölgedeki emelleri,⁴³ Yunan iç politikasında yaşanan çalkantılar, Anadolu'dan gelen göçmenlerin işe sorunları vb. nedenlerle Türkiye ile rekabet edecek durumda değildi.⁴⁴

1920'lerin sonundan itibaren Doğu Akdeniz'de etkin olmak isteyen İtalya, Türkiye ve Yunanistan'ın kendi himayesi altında sorunlarını çözmesi gerektiğini düşünüyor ve buna zemin hazırlıyordu.⁴⁵ Yunan yazar Svolopulos'a göre, İngiltere İtalya'nın bu girişimine sessizce destek veriyordu; çünkü İngiltere'ye göre İtalya'nın bölgede etkin olması ile Türkiye üzerindeki Sovyet etkisi dengelenecekti.⁴⁶

1927'de, İtalya'nın zorlaması ile Türkiye ve Yunanistan arasında, başlangıçta Yunanistan'ın karşı olduğu bir işbirliği anlaşmasının imzalanması gündeme geldi.⁴⁷

1926'dan itibaren Doğu Akdeniz'deki siyasi konumunu güçlendirmek için yeni bir silahlanma programı uygulayan İtalya, Yunanistan ve Türkiye'yi kendi güdümünde oluşacak bir Doğu Akdeniz güvenlik bloğunda görmek istiyordu. Öyle ki, İtalya'nın 1926 ve 1927'de Arnavutluk'la imzaladığı askeri anlaşmalarla bölgede gücünü artırması ve Bulgaristan'ın Yunanistan hilafına yayılma arzusuna gösterdiği destek, Roma'nın Doğu Akdeniz için yayılcı hedefleri olduğunun sinyalini veriyordu.⁴⁸

⁴³ İtalya, 1923 yılı Ağustos'unda Korfu Adası'ndaki İtalyan azınlığa kötü davranıldığı gerekçesiyle adayı işgal etmişti. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: Konstantinos Bakalopoulos, **İstoria Tis Elados (Yunanistan'ın Tarihi)**, Stamulis Yayıncılık, Atina, 2005 s.456.

⁴⁴ Erol Kurubaş, "*Türk Yunan İlişkilerinde Neo Detant Dönemi ve İlişkilerin Geleceği*", Der: Birgül Demirtaş COŞKUN, **Türkiye-Yunanistan Eski Sorunlar Yeni Arayışlar**, ASAM Yayınları, Ankara, 2002, s.5. 1922 yılında Yunan Ordusu'nun Anadolu'da yenilgiye uğraması sonucunda Yunanistan'da siyasi kaos yaşanmış, Yunan Kralı ülkeyi terk etmiş, Anadolu'daki Yunan Ordusu'nun liderleri idam edilmişti. Ayrıca 30 Ocak 1923 tarihinde Türkiye ile Yunanistan'ın imzalandığı Nüfus Mübadelesi Sözleşmesi ile yaklaşık 1.5 milyon Rum'un Anadolu'dan Yunanistan'a göç etmesi sonucunda Yunanistan'da ciddi sosyal ve ekonomik kriz yaşamıştı. 1922 yılından itibaren Yunanistan'ın yaşadığı siyasi ve sosyal krizler için bkz.: Michael Llewellyn Smith, **Yunan Düşü**, Ayraç Yayınları, Ankara, 2002.

⁴⁵ Svolopulos, **İ Eliniki Eksoteriki Politikı 1900-1945 (Yunan Dış Politikası 1900-1945)**, s.210.

⁴⁶ Aynı yer.

⁴⁷ Fergadi, **a.g.e.** s.244.

⁴⁸ M.Murat Hatipoğlu, **Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997, s.154. İtalya'da 1922 yılından Mussolini'nin iktidara gelmesinden sonra ciddi bir silahlanma programına başlanmış, 1930'lu yıllarda devlet bütçesinin büyük bölümü silahlanmaya (özellikle savaş gemisi ve denizaltı inşasına) ayrılmıştır. İtalya'nın 2.Dünya Savaşı öncesi silahlanma harcamaları için bkz.: Paul Kennedy, **Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri**, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1996.

İtalya'nın Türkiye ile yakınlaşma baskısına karşı koyamayan ve daha gerçekçi bir dış politika izlemek isteyen Venizelos, 1928 yılında yeniden iktidara gelince İtalya ile dostluk kurmak için yeni girişimlerde bulundu. Bu kapsamda iki ülke arasında Oniki Ada'daki yerleşik Yunanlılar konusunda yaşanan sorunları çözmek için farklı bir adım attı.

Lozan Konferansı sırasında Oniki Ada'da Yunanistan'ın hakları olduğu ve bu haklarını almasının zaman meselesi olduğunu söyleyen Venizelos,⁴⁹ 1928 yılında görüşlerini değiştirdi ve Oniki Ada sorununun artık Yunanistan ile İtalya arasında değil, Oniki Ada'nın sakinleri ile İtalya arasında olduğunu ve Yunanistan'ın Oniki Ada konusuna müdahil olmayacağını söyledi.⁵⁰

İtalya'nın Türkiye ve Yunanistan üzerinde artan etkisi dış basının gözünden kaçmadı. Örneğin Hariciye Vekaleti'nin 24 Ağustos 1929 tarihinde Başvekâlete gönderdiği bir yazıda, İtalya ve Türkiye ilişkileri üzerine 7 Temmuz 1929 tarihli New York Times Gazetesi'nde yer alan haber detaylı olarak inceleniyordu. Söz konusu haberde, İtalya'nın İngiltere'nin desteği ile Türkiye'de büyük bir etki sahası yarattığı, ilerleyen süreçte İtalya'nın Türk-Yunan ilişkilerinin iyileşmesinde hakem rolü üsleneceği ve bu sayede Doğu Akdeniz'de büyük bir güç haline geleceği hususlarının yer aldığı vurgulanıyordu.⁵¹

Gittikçe artan İtalyan tehdidi karşısında Venizelos diğer bölge ülkeleri ile iyi geçinmek maksadıyla yeni bir politika başlattı. 10 Şubat 1930 tarihinde yaptığı bir açıklamada, "Megali İdea"'nın artık ölü bir fikir olduğunu ve komşu ülkelerle dostluk içinde yaşamak istediklerini belirtti.⁵²

⁴⁹ Evdoksia İonidis, **British Foreign Policy Toward South Eastern Europa and Restoration Of Dodecanisa Islands To Greece**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, McGill Üniversitesi, Tarih Bölümü, Montreal Kanada, 1991, s.36.

⁵⁰ Fergadi, **a.g.e.**, s.239.

⁵¹ **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Dosya No.:424/154, Yer No.: 30 10 0 0.236.597.12, "Newyork Times Gazetesi'nde Türk-İtalyan ilişkilerine dair yayımlanan makale"** konulu telgraf.

⁵² John G.Bitzes, "The *Graeco-Turkish Relationship 1930-1941*", **Balkan Studies**, Vol.XXXVIII, No.2, (Spring 1997), s.308.

1929 yılında Yunanistan ve Türkiye'nin çekindiği İtalya, yayılcı politikasını uygulamaya koydu. Şöyle ki, İtalya Lozan'ın ilgili maddeleri hilafına, Meis Adası civarında bulunan ve Anadolu'ya 3 milden daha yakın olan çok sayıda ada ve adacık üzerinde hak talebinde bulundu. İtalya'nın bu iddaları Türkiye tarafından kabul edilmeyince, Türkiye ile Meis arasında bulunan karasularının sınırlandırılması konusunu her iki ülke Uluslararası Daimi Adalet Divanı'na götürme konusunda anlaşdı. 30 Mayıs 1929 tarihinde Türkiye ve İtalya hazırladıkları tahkimnamede, Anadolu sahili ile Meis arasında karasularının sınırlandırılması yapılırken aynı zamanda bölgede bulunan ve isimleri belirtilen 21 adet ada ile Bodrum'un karşısında yer alan Karaada'nın hangi ülkeye ait olduğunun belirlenmesini istediler.⁵³

Yunanistan ve Türkiye arasında bu dönemde Ege Denizi'ne ilişkin imzalanan en önemli anlaşma ise, 30 Ekim 1930 tarihinde imzalanan Deniz Silahlarının Sınırlandırılması Protokolü idi.⁵⁴ 1929 Dünya ekonomik krizinin ciddi etkilerini hisseden Yunanistan ile Türkiye arasında silahlanma yarışını azaltmak için 1930'da imzalanan ikili anlaşmalardan en önemlisi olan bu anlaşma ile, iki ülke de karşılıklı olarak birbirlerine haber vermeden büyük savaş gemisi tedarik etmemeyi ve aralarındaki savaş gemisi alım/inşa yarışına son vermeyi kabul ediyorlardı.⁵⁵

Bu anlaşma ile Yunanistan kendisi için dayanılmaz bir bütçe sorunu yaratan Ege'de deniz silahlanması yarışından kurtulmuş, deniz silahları yerine kara kuvvetlerini güçlendirmek için gereken parayı bulmuştu. En önemlisi her iki ülke de, Ege'de birbirlerinden gelebilecek bir deniz saldırısı konusunda kendilerini güvenli hissetmeye başlamıştı.⁵⁶ Bu anlaşma sayesinde Ege'de yaşanan silahlanma yarışı sona erdiği için Yunanistan kuzeyinde beliren tehdide (Bulgaristan'a) karşı kara kuvvetlerini güçlendirme tercihi yapmıştı.⁵⁷

⁵³ Başeren-Kurumahmut, **a.g.e.** s. 45-46.

⁵⁴ Türkiye'nin 1923-1939 döneminde imzaladığı silahların sınırlandırılması anlaşmaları ile ilgili olarak bkz.: Nilüfer Karabulut, **İki Genel Savaş Arası Dönemde Silahsızlanma Konferansları ve Türkiye (1923-1939)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 2007.

⁵⁵ Svolopulos, **a.g.e.**, s.224.

⁵⁶ Bestami Sadi Bilgiç, **Turkish Greek Relations In The Interwar Era, From War to Detente:1923-1940**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, George Washington Üniversitesi, College of Arts and Science, Washington, 2004, s.136-140.

⁵⁷ Svolopulos, **a.g.e.**, s.225.

1929 yılında başlayan Dünya Ekonomik Krizi'nin etkileri sürerken Türkiye ve Yunanistan bu anlaşmayla bütçelerine önemli bir yük getiren silahlanma yarışından (özellikle gemi ve denizaltı inşası kapsamında) karşılıklı olarak çekilmişti. Bu açıdan Anadolu'dan gelen mültecilerin topluma entegrasyonu sorunuyla uğraşan Yunanistan ile yeni kurulmuş cumhuriyetin temel ilkelerini yerleştirmeye ve sanayi hamlesi yapmaya çalışan Türkiye'nin ekonomik krizin etkilerini hafifletmek için yaptıkları bu anlaşmanın çok stratejik bir tercih olduğu söylenebilir.

1930'lu yıllarda Ege'ye, yani Türk-Yunan bölgesine İtalyanların girmemesi için ileride çok iyi işleyecek bir Türk-Yunan işbirliği doğdu. Rum uluslararası ilişkiler profesörü Evagoru'ya göre, bu işbirliğinin temelinde Ege'de İtalyan yayılmasına karşı duyulan korku ve İngiltere'nin her iki ülkeyi de ortak savunma doktrini konusunda cesaretlendirmesi yatıyordu.⁵⁸

Ne var ki bu karşılıklı güven ortamında dâhi Yunanistan Ege'de mevcut statüyü kendi lehine değiştirmek için 10 millik hava sahası ilan etti.

Yunanistan, 18 Eylül 1931 tarihli 5017 sayılı yasayı kabul ederek Ege'de hava sahasının 10 mil olduğunu ilan etti.⁵⁹ Yunanistan'a göre yasanın amacı, İtalyan hava kuvvetlerinin bölgeye müdahalesinin daha uzak mesafeden engellenmesiydi.⁶⁰ Yunan yazar Hiladakis'e göre bu yasanın çıkmasına Türkiye tepki vermemiş ve böylece zımmen yasayı kabullenmişti. Halbuki olayların tarihsel süreç içerisinde incelenmesi Hiladakis'in yanlış bir çıkarımda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Şöyle ki, Yunanistan 13 Haziran 1931'de çıkardığı 5017 sayılı Sivil Havacılık Yasası'na atıf yaparak hava seyir kurallarının düzenlenmesi ve hava polisliği yapmak amacıyla karasularının ve üzerindeki hava sahasının 10 mil olduğunu ilan etti.⁶¹

⁵⁸ Evagoras G. Evagoru, **İ Eline Turkikes Shesis Apo to 1923 Ews Simera (1923'ten Bugüne Türk Yunan İlişkileri)**, Piotita Yayınları, Atina, 2010, s.90.

⁵⁹ Nikso Hiladakis, **21os Aionas to Argao Eline Turkiki Limni (21.Yy.da Ege Türk Yunan Gölü)**, Kadmos Yayınları, Selanik, 2010, s.10.

⁶⁰ **To Vima**, 15 Temmuz 1999, s.3.

⁶¹ Yunanistan 1931 yılında ilan ettiği bu sahayı uluslar arası havacılık otoritelerine 1974 yılında deklare etmiştir. Türkiye bu durumu 1974 yılında öğrenmiş ve derhal itiraz etmiştir. Ayrıca Türkiye tarafından 14 Mayıs 1975 tarihinde Ege Denizi'nde düzenlenen deniz hava eğitimlerinde eğitim sahaları Yunan kıyılarından 6-8 mil uzaklıkta seçilmiştir. Böylece Türkiye Yunanistan'ın bu tezine fiilende itiraz etmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın Ege'de mevcut dengeyi değiştirme amaçlı bu 10 millik hava sahası ilanına sadece Türkiye değil, İngiltere'de 1940 yılında durumu protesto ederek itiraz etmiştir. Sertaç Hami Başeren, **Ege Sorunları**, Türk Deniz Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s.145-146, 149.

Burada da görüleceği üzere Yunanistan'ın milli çıkarları söz konusu olduğunda, Ege'de mevcut dengeyi bozmak için ileride hiçbir ülkenin tanımayacağı 10 millik hava sahası uygulamasını sürdürmesi ve bu uygulamayı Türk-Yunan dostluğundan bahsedilen bir dönemde ilan etmesi dikkat çekici olduğu kadar düşündürücüdür.

1930'lu yıllarda Türkiye ile Yunanistan arasında bir yakınlaşma dönemi yaşanırken, iki ülke ilişkilerinde daha sonra büyük sorunlar çıkaracak ada, adacık ve kayalıkların hakimiyetinin hangi ülkeye ait olduğu konusunda görüşmeler yürütülmekteydi.

Meis Adası ile Anadolu arasında karasularını belirlemek ve bölgede bulunan 21 ada ve adacık ile Bodrum Körfezi karşısında yer alan Karaada'nın kime ait olduğunu belirlemek üzere 4 Ocak 1932 tarihinde Türk-İtalyan Sözleşmesi imzalandı. Söz konusu sözleşme her iki devletin iç hukuk düzenine uygun olarak onaylandı ve 10 Mayıs 1933 tarihinde yürürlüğe girdi.⁶² Bu anlaşmanın yürürlüğe girmesi ile sorun Uluslararası Daimi Adalet Divanı'nın müdahalesine gerek kalmadan iki devlet arasında çözüldü. Ne var ki, bu anlaşma ile İtalyan saldırganlığını önlemek için Türkiye Lozan hilafına Anadolu sahillerine 3 milden daha yakın olan bazı adacık ve kayalıkları İtalya'ya bırakmak zorunda kalmıştı. Türk yazar Başeren'e göre soruna ikili müzakerelerle değil, Uluslararası Adalet Divanı kapsamında bir çözüm aransaydı Lozan'ın 15. maddesindeki statü muhafaza edilebilirdi.⁶³

Sözleşmenin imzalandığı gün iki ülke arasında bir mektup teatisi yapıldı. İçerikleri aynı olan mektuplarda Türk-İtalyan sınırının kalan kısmının çizimi için görüşecek teknisyenlerin belirlenmesi isteniyordu. Söz konusu mektup teatisinden sonra Oniki Ada ile Anadolu sahilleri arasındaki karasuyu sınırlarının tespiti amacıyla Türk ve İtalyan teknisyenlerden oluşan bir komisyon 28 Aralık 1932'de toplandı. Komisyon aynı gün çalışmalarını tamamladı ve Meis Adası'nın batısındaki

⁶² Başeren-Kurumahmut, a.g.e. s. 48-49.

⁶³ A.g.e. s. 50.

Volo Adası'nın 10 mil güneyi ile Sisam ve Eşek Adası arasındaki bir noktaya kadar karasuları sınırını tespit eden bir çalışma yaptı.⁶⁴

Bu çalışma sonucunda Türkiye daha sonra Yunanistan'la kendisini bir çatışmanın eşğine getirecek Kardak Kayalıkları da dahil olmak üzere Lozan'da egemenliğini devretmediği 100 kadar ada, adacık ve kayalığı İtalya'ya devrediyordu. Ne var ki, bu çalışma Türk iç hukuku ve uluslararası hukuka göre gerekli onay işlemlerinden geçmediğinden hiçbir hukuki güce sahip olmadı.⁶⁵

Bu sırada Türkiye tarafından İtalya ve Yunanistan'ın Oniki Ada'daki her hareketi dikkatle takip ediliyordu. Örneğin Türkiye'nin Atina Büyükelçisi tarafından 15 Kasım 1933 tarihinde Ankara'ya gönderilen bir telgrafta, İtalya'nın Oniki Ada'ya İtalyan vatandaşlarını yerleştirme gayretlerine karşı Atina ve Pire'de Oniki Ada Gençlik Cemiyeti adı altında örgütlenen Yunan gençlerinin bir protesto mitingi düzenlediği bildiriliyordu.⁶⁶ Venizelos'un İtalyan yayılcılığını önlemek için Yunanistan'ın Oniki Ada konusunda taraf olmadığını söylemesine rağmen, Atina'da düzenlenen söz konusu mitingin Yunanlılar için Oniki Ada'nın önemini göstermesi bakımından dikkat çekici olduğu söylenebilir.

Bölgede yayılcı emellerini gizlemeyen İtalya'nın amacı, Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan'ı kendisinin lider olduğu bir pakta ikna ederek etkisini Balkanlardan Doğu Akdeniz'e kadar genişletmekti. Bununla birlikte Bulgaristan'ın mevcut sınırlardan memnun olmaması ve Yunanistan ile Romanya ve Yugoslavya'ya yönelik direkt toprak talepleri İtalya'nın bu amacını güçleştirmişti. Balkan devletleri ile sorunlarını çözen Türkiye açısından ise Balkan Paketi önemli bir güvenlik kuşağı yaratacaktı.

⁶⁴ A.g.e. s.53.

⁶⁵ Daha sonra ayrıntılı olarak inceleneceği üzere, söz konusu çalışmanın hiçbir hukuki bağlayıcılığı olmadığı 2.Dünya Savaşı sonunda toplanan Paris Barış Konferansı'nda ortaya çıkmıştır. Şöyle ki, Yunanistan bu çalışmaya konferans sonunda yayımlanacak metinde atıf yapılmasını isterken, SSCB'nin itirazı ile karşılaşmıştır. SSCB'ye göre Yunanistan'ın önerileri hukuki açıdan incelenmeliydi. Bu konuda Paris Barış Konferansı'nda yapılan değerlendirmede, Yunanistan'ın önerisinin geçersiz sayılması ve söz konusu çalışmaya yönelik yapılan tüm atıfların kaldırılmasına karar verildi. Başeren-Kurumahmut, a.g.e. s. 56-57.

⁶⁶ **BCA, Dosya No.:424/246, Yer No.: 30 10 0 0.237.601.29 "İtalyanların aleyhine 12 Ada Gençlik Cemiyeti tarafından bir miting düzenlendiği"** konulu telgraf.

Bu kapsamda ilk olarak 14 Eylül 1933 tarihinde Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan “İçten Anlaşma Paketi” önemli bir girişimdi. Bu girişime yönelik Bulgaristan’ın olumsuz tavrına rağmen Türkiye ile Romanya arasında 11 Mayıs 1934’te, Türkiye ile Yugoslavya arasında ise 7 Haziran 1934’te yapılan anlaşmalar ile Balkan Paketi’nin temeli atıldı.⁶⁷ 9 Şubat 1934 tarihinde Romanya, Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye’nin Dışişleri Bakanları tarafından Atina’da imzalanan Balkan Paketi ile İtalya’nın ve onun desteklediği Bulgaristan’ın Balkanlar bölgesindeki sınır değişiklik taleplerine yönelik önemli bir kazanım elde edilmişti. Daha sonra görüleceği üzere pakt üyesi ülkelerin Montreux Boğazlar Sözleşmesi’nde Türkiye’ye sağladıkları destek bu paktın sergilediği işbirliğinin en önemli örneğini oluşturmuştu.⁶⁸

Balkan Paketi’na rağmen Türkiye Oniki Ada’daki İtalyan askeri yığınağının artmasından endişe ediyordu. Bu dönemde İtalya ise, Türkiye ve Yunanistan’ın üyesi olduğu Balkan Paketi’nin kasıtlı bir şekilde kendisini hedef aldığı düşünüyordu.⁶⁹

İtalya aynı zamanda Türkiye’nin bu endişesini arttıracak adımları atmaya devam ediyordu. Örneğin 25 Aralık 1934 tarihinde Hariciye Vekâleti’nden Başbakanlığa gönderilen bir yazıda, Rodos’ta konuşlu bulunan Ege İtalyan Adaları Askeri Garnizonları Kumandanlığı’nın adının değiştiği ve yeni adının Ege Askeri Kumandanlığı olduğu bildiriliyordu. Aynı yazıda tüm Ege’yi kapsayan bu isim değişikliğinin dikkat çekici olduğu ve son dönemde Rodos’taki İtalyan birliklerini yeni kuvvetlerle takviye edildiği hususları vurgulanıyordu.⁷⁰

1935 yılında Atina’daki İngiliz büyükelçisi, Yunanlı yetkililere, yaklaşan İtalyan tehdidine karşı Boğazlar bölgesinin korunması için Türklerin Boğazları, Yunanlıların da Çanakkale Boğazı civarındaki adaları silahlandırmaları gerektiği tezini benimsediklerini söylüyordu.⁷¹

⁶⁷ Balkan Paketi’ni ve bu paktın oluşmasında etken olan İki Dünya Savaşı arasındaki dönemin koşullarını ayrıntılı inceleyen bir eser için bkz.: İsmail Soysal, **Balkan Paketi** (1934-1941), TTK Yayını, Ankara, 1985.

⁶⁸ Soysal, **a.g.e.** s. 188-189.

⁶⁹ Erdoğan Karakuş, **İngiliz Belgelerinde İkinci Dünya Savaşı Öncesi Türk-İngiliz İlişkileri**, ATASE Yayınları, Ankara, 2004, s.47.

⁷⁰ BCA, Dosya No.:424/377, YerNo.:301000.238.605.14 “Adalardaki Ege İtalyan Adaları Askeri Garnizon Kumandanlığı'nın adının Ege Askeri Kumandanlığı olarak değiştirildiği” konulu telgraf.

⁷¹ Nikalou, **a.g.e.**, s.24.

Bu arada 1930'ların başından itibaren gittikçe gelişmeye başlayan Türk Yunan ilişkileri, 20-24 Eylül 1935 tarihinde Yunan donanmasının İstanbul'u ziyaret etmesiyle önemli bir aşama kaydediyordu.⁷²

Türk-Yunan ilişkilerinde İtalyan tehdidi nedeniyle bir düzelme görülürken Oniki Ada konusunda Yunan basınında farklı haberler yer alıyordu. Atina Büyükelçiliğinin 3 Mart 1936 tarihinde Ankara'ya gönderdiği telgrafta, New York Times Gazetesi'nde "Türkler Oniki Adayı Zaptedecek" başlıklı bir haberde İtalyanların Oniki Ada bölgesinde yaklaşık 50.000 asker ve 35 gemi bulunduğunu, ayrıca Türklerin casusluk yapmalarından çekindikleri için adalar ile Anadolu arasındaki ticareti engellediği, bunun ise adalarda ciddi sorunlara neden olduğu ifade ediliyordu. Yine aynı haberde, İtalya'nın Afrika'da giriştiği istila hareketinin başarısızlığı uğraması durumunda Türklerin Oniki Ada'yı istila edebilecekleri, Türk yetkililerin bu istila sonrası kendi kıyılarına yakın olan altı adanın Türklere verilmesi karşılığında diğer adaların Yunanistan'a verilmesine ses çıkarmayacaklarını İngiltere'ye aktardıklarının öğrenildiği bildiriliyordu. Gazeteye göre, Yunan basını ve özellikle sağ eğilimli Estia Gazetesi Oniki Ada'nın Yunanistan'a ait olduğu yönünde ciddi yayınlar yapmaktaydı.⁷³

Oniki Ada'nın kime ait olduğu konusunda Yunan basınında çıkan bu yazılara rağmen, Yunan Donanması'nın 1935 yılında Türkiye'yi ziyaretine karşılık 1 Aralık 1936 tarihinde Yunan Kralı II.George ve Veliht Prens Pol, Malta'ya gitmek üzere seyreden ve Atina'ya da uğrayan Yavuz zırhlısını ziyaret etti.⁷⁴

Bu sırada Yunan siyasi yaşamında büyük bir değişiklik yaşandı. 1936 yılında Yunanistan Komünist Partisi (KKE)'nin yapılan seçimlerde yüzde 5 oy alması ve parlamento'ya 15 milletvekili sokmayı başarması ülkede askeri diktaya giden gelişmelere yol açtı.⁷⁵

⁷² Mustafa Hergüner, "Balkan Savaşlarındaki Denizciliğimiz İle Atatürk Dönemi Denizciliğimiz Arasında Bir Karşılaştırma", **Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri Cilt 2**, ATASE Yayınları, Ankara, 2006, s.425.

⁷³ **BCA, Dosya No.:424/451, Yer No.: 30 10 0 0.238.607.16 "Newyork Times Gazetesi'nin Türkler Oniki Adayı Zapt Edecekler başlıklı makalesi"** konulu telgraf.

⁷⁴ **Apoyematini**, 2 Aralık 1936.

⁷⁵ Theodora A. Coulumbis, Theodora Kariotis, **Greece In The Twentieth Century**, Frank Cass Yayınları, Londra, 2003, s.17.

Yunanistan'da komünist tehdidi olduğu iddiasıyla 1936'da iktidara el koyan General Metaksas, Nazi-faşist eğilimli bir politika izlemesine rağmen dış politikada yayılcı bir çizgi benimsemedi ve Venizelos'un başlattığı Türkiye ile iyi ilişkiler kurma politikasını sürdürdü.⁷⁶

Metaksas'ın izlediği bu politikada, Batı Trakya'yı alarak Ege Denizi'ne ulaşmak istediğini gizlemeyen Bulgaristan'ın yayılcı hedefleri ile uğraşan Yunanistan'ın bir de Türkiye'yi karşısına almak istememesinin etkisi olduğu söylenebilir.

1936 yılında Türk Hükümeti Lozan Barış Antlaşması'yla egemenlik alanı sınırlanan Boğazlar konusunda başarılı bir düzenleme yaptı ve Montreux Boğazlar Sözleşmesi'ni kabul ettirdi. Bu sözleşme ile; savaş gemilerine uygulanacak kısıtlamalar konusunda İngiltere'nin tezine (İngiltere, Karadeniz'e kıyıdaş olmayan ülkelerin savaş gemilerinin de, Karadeniz'e geçişi lehine düzenleme yapılmasını istiyordu), Boğazların yeniden askerileştirilmesi, Boğazlar Komisyonu'nun kaldırılması ve Türkiye'nin kendini çok yakın bir savaş tehdidi altında hissetmesi durumunda uygulanacak koşullar konusunda ise Türkiye'nin tezine uygun bir metin kabul edildi.⁷⁷ Sonuç olarak Türkiye boğazların silahsızlandırılması kısıtlamasından kurtulmuştu.⁷⁸

1936'daki Montreux Boğazlar Sözleşmesi ile Boğazların askerden arındırılmış statüsüne son verilirken, Yunanistan'a göre adları anlaşmada yer almamakla birlikte Limni ve Semadirek adalarının da gayri askeri statüsü sona eriyordu.⁷⁹ Halbuki Lozan Barış Antlaşması'nın ilgili maddelerinin incelenmesi Yunanistan'ın bu tezinin haksız olduğunu ortaya koyuyordu. Şöyle ki, Lozan'da Boğazönü adaları sadece Türkiye'nin güvenliği açısından değil, Boğazlardan geçişin güvenliği açısından da silahsızlandırılmışlardı.

⁷⁶ Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.194.

⁷⁷ Kudret Özersay, "*Montroux Boğazlar Sözleşmesi*", Ed. Baskın Oran, **Türk Dış Politikası**, s.374.

⁷⁸ Nikalou, **a.g.e.**, s.19.

⁷⁹ Svolopulos, **a.g.e.**, s.252.

Ayrıca Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin Türkiye'nin güvenlik endişelerini karşılamak üzere yapıldığı ve sözleşmeye ek protokolle sadece Türkiye'ye Boğazlar Bölgesi'nin silahlandırılması için yetki verildiği göz önüne alındığında Yunan tezinin geçersizliği ortaya çıkmaktadır.⁸⁰

Yunan siyaset bilimcisi Rizas'a göre ise Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin iki sonucu oldu: Birincisi, Türkiye Boğazlar, Gökçeada ve Bozcaada üzerindeki silahsızlandırılma şartını kaldırdı ve tam hakimiyet kurdu. İkincisi ise İngiltere'nin bölgenin stratejik konumunu takdir etmesi sonucunda Yunanistan'ın da Limni ve Semadirek adalarını silahlandırma hakkına sahip olmasıydı. Zaten Yunanistan'a göre, Lozan Barış Antlaşması'nda birbirine bağlı değerlendirilen Limni-Boğazlar-Semadirek bölgesi için bu doğal bir sonuçtu.⁸¹

Rizas'ın bu görüşüne karşılık sözleşmenin Yunan adalarını değil Türk Boğazlarını kapsadığı açıktır. Ayrıca sözleşmenin amacının, Türkiye'nin ve Karadeniz'e kıyıdaş ülkelerin güvenlikleri gözetilerek Boğazlar'dan geçişin düzenlenmesi olduğu dikkate alındığında Yunan tezinin dayanaksızlığı ortaya çıkmaktadır.⁸²

Montreux kapsamında Yunanistan'ın Boğazönü Adaları'nı yeniden silahlandırma girişimine yönelik olarak Rizas, 22 Ağustos 1936'da dönemin Dışişleri Bakanı ve Başbakanı olan Metaksas'ın Atina'daki Türkiye Büyükelçisi'ne verdiği bir mektupta, Türkiye'nin Montreux Boğazlar Sözleşmesi sonrası Limni ve Semadirek adalarının silahlandırılması konusunda hiçbir itiraz dile getirmemesinden duyduğu mutluluğu ifade ettiğini ileri sürmektedir.⁸³

Ayrıca Yunan tezi bu konuda genel olarak dönemin Türk Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın sözleşmenin onaylanması sırasında TBMM'de yaptığı konuşmada "Limni ve Semadirek Adalarına dair olan hüküm de Möntrö mukavelenamesi ile kalkmış bulunuyor" ifadesini örnek göstermektedir. Ne var ki, söz konusu konuşma, içeriği ve maksadı açısından hukuki bir bağlayıcılık taşımadığı

⁸⁰ Başeren, **Ege Sorunları**, s.78.

⁸¹ Rizas, **a.g.e.**, s.25-26.

⁸² Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin Türk Boğazlarının silahlandırılması konusundaki kararlarının Türk ve Yunan taraflarınca yorumlanmasının detaylı bir incelemesi için bkz.: Başeren, **Ege Sorunları**, s.75-84.

⁸³ Rizas, **A.g.e.**, s.20.

gibi, Aras'ın Yunan Adaları'nın yeniden askerleştirilmesi konusunda konferans öncesi ve sonrasında sergilediği iyi niyetten başka bir amacının olmadığı da oldukça açıktır.⁸⁴

Yunan tezinin bu konudaki tutarsızlığı daha sonraki yıllarda açıkça ortaya çıkmıştır. Sonraki bölümlerde de inceleneceği üzere, Türkiye'nin Limni'de askeri havaalanı inşaatına yönelik olarak 2 Nisan 1969 tarihli notasına cevaben Yunanistan 10 Mayıs 1969 tarihli notada, anlaşmalara saygılı olduğunu ve Limni'deki inşaatın sivil havaalanı olduğunu bildirerek cevap vermiştir.⁸⁵

Aynı dönemde Yunan basınının, Türkiye'nin Boğazlarda bulunduracağı askeri gücün Yunanistan'ın yararına olduğunu ve bu güç sayesinde Bulgaristan'ın Yunanistan topraklarına yönelik yayılmacı amaçlarının engellenebileceğini savunması dikkat çekicidir.⁸⁶

Örneğin, 8 Haziran 1936 tarihinde Dahiliye Vekâleti'nin Başvekâlet'e gönderdiği bir yazıda, Yunanistan'da yayımlanan Elinikon Mellon Gazetesi'nin 1 Haziran 1936 tarihli sayısında "Türklerin Boğazları Tahkimi Yunanistan'ın İşine Gelir mi?" başlıklı bir haber yer aldığı ifade ediliyordu. Söz konusu haberde, Yunanlılara göre Türklerin Boğazları tahkim etmesinin Bulgaristan'a karşı Yunanistan'ı koruyacak bir hamle olduğu vurgulanıyordu. Gazeteye göre, gelişmiş bir demiryolu sistemine sahip olan Türkiye, olası Bulgar-Yunan çatışmasında Doğu Trakya'da çok kısa süre içerisinde büyük bir kuvvet toplayabilirdi. Boğazlar tahkim edildiği için Bulgaristan dışarıdan yardım alamaz ve bu da Yunanistan'ın işini kolaylaştırmış olurdu.⁸⁷

⁸⁴ Başeren, Ege Sorunları, a.g.e. s. 85-86.

⁸⁵ A.g.e., s. 87-88.

⁸⁶ Bilgiç, a.g.e. s.238.

⁸⁷ BCA, DosyaNo.:433/478, YerNo.:301000.256.720.20 "Atina'da yayımlanan Ellenikos Mellon gazetesinin 1 Haziran 1936 tarihli nüshasında yer alan Boğazların Tahkimi Yunanlıların İşine Gelir mi?adlı makalenin tercümesi" konulu telgraf.

Türkiye'nin güvenlik endişelerinin Montreux Boğazlar Sözleşmesi ile giderildiği bir ortamda Yunanistan Ege'de kurulan dengeyi değiştirecek bir adım atarak karasularının genişliğini 6 mil olduğunu ilan etti. Bu Ege sorunlarının en önemlisi olarak nitelenen karasularının belirlenmesi sorununun da başlamasına neden oldu.

Aslında karasularının genişliği sorunu deniz hukukunun en çok tartışılan önemli bir konusudur. Karasularının belirlenmesinde 18.yüzyılda silah menzili yani top menzili esas alınmış, 1782 yılında İtalyan diplomat Galiani'nin top menzilinin en çok 3 mil olduğu yönündeki görüşünden hareketle karasularının genişliğinin 3 mil olduğu görüşü bazı ülkeler tarafından benimsenmekle birlikte hiçbir zaman genel kabul gören uluslar arası bir hukuk kuralı niteliğinde olmamıştır.⁸⁸

Lozan Barış Antlaşması'nda karasularının genişliğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla Türkiye ve Yunanistan'ın birlikte anlaşmanın yapıldığı dönemdeki genel tutumları ile anlaşmanın 6. ve 12. maddeleri göz önüne alındığında her iki ülkenin 3 millik karasuyunu kabul ettikleri söylenebilir.⁸⁹ Bu 3 millik karasuyu ile Ege Denizi büyük oranda açık deniz alanına sahip bir deniz olmuş ve Türkiye ile Yunanistan arasında bir denge kurulmuştur.

⁸⁸ Başeren, **Ege Sorunları**, s.101. 1958-1960 Deniz Hukuku Konferansları'nda karasularının genişliğinin 12 mil olması tartışılmış fakat ülkelerin farklı çıkarlar düşüncesiyle bu uygulamaya itiraz etmelerinden dolayı kesin bir sonuç çıkmamıştır. Şöyle ki, deniz ticaret filoları ve deniz kuvvetleri güçlü devletler açık deniz alanlarının mümkün olduğunca fazla ve devletlerin yargı yetkisinin bulunduğu karasularının az tutulması maksadıyla karasularının 3 mil olmasını savunurken, deniz kuvvetleri güçlü olmayan ve güvenliklerini mümkün olan en uzak noktadan itibaren sağlamak isteyen devletler ise karasularını 12 mile genişletmek eğilimi göstermişlerdir. 1982 tarihli Deniz Hukukuna Dair Birleşmiş Milletler Konvansiyonu'nda ise "her devlet karasularının genişliğini, bu konvansiyon uyarınca belirlenmiş esas hatlardan ölçülmek üzere, 12 deniz milini aşmayacak bir sınıra kadar saptama hakkını haizdir" ibaresi yer almıştır. Türkiye bu sözleşmeye taraf olmamış, karasularının belirlenmesinde mutlak bir kuralın bulunmadığını ve 12 mil kuralının her durumda uygulanabilecek bir kural olmadığını ileri sürmüştür. Sevin Toluner, **Milletlerarası Hukuk Dersleri Devletin Yetkisi**, Beta Yayınları, İstanbul, 1996, s.84-110.

⁸⁹ Başeren, **Ege Sorunları**, s.93.

Ancak Yunanistan, 17 Eylül 1936 ve 230 sayılı yasa ile karasularını 6 mile çıkardı.⁹⁰ Türkiye Montreux Boğazlar Sözleşmesi'ni imzalamanın verdiği memnuniyetle buna ses çıkarmadı.⁹¹ Ne var ki Türkiye, Yunanistan'ın çıkardığı bu yasa ile Ege Denizi'nin batısında serbest geçiş hakkını kaybetti.⁹²

Lozan Barış Antlaşması sonrasında 3 millik karasuyu uygulaması esas alındığında, Ege Denizi'nin yüzde 5'i Türkiye'ye, yüzde 22'si Yunanistan'a ait olup geri kalan yüzde 73'ü ise uluslararası bir statüdeydi. Yunanistan'ın karasularını 6 mile çıkarmasıyla, Yunanistan Ege Denizi'nin yüzde 39'una sahip oluyor ve uluslararası suların alanı yüzde 48'e düşüyordu.⁹³

Yunan hukukçu Syrigos'un da belirttiği gibi, Yunanistan'ın 1936'da karasularını 6 mile çıkarma kararı o dönemin deniz hukuku kurallarına uygun olmakla birlikte tam olarak uluslararası hukukta uygulama alanı bulan bir kural değildi.⁹⁴ Bununla birlikte Yunanistan, bu kararıyla yaklaşan savaşı ve İtalyan tehdidi bahanesini kullanarak Lozan'da Ege'ye ilişkin kurulan dengeyi değiştirecek önemli bir adım atmış oldu.

⁹⁰ EK-VII, 17 Eylül 1936 ve 230 sayılı Yunan Karasuları Kanunu'nun Yunanca orijinal metni.

⁹¹ Pazarıcı, **a.g.e.**, s.23.

⁹² Mahmut Karagöz, **Ege Denizi'nde Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması**, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul, 2006, s.2. Açık denizlerde bayrağı ne olursa olsun bütün gemilerin serbest seyir hakkı bulunmaktadır. Bu konuda özellikle barış zamanında gemiler geçişlerinde serbestiyete sahiptirler. Bununla birlikte yukarıda belirtilen Yunanistan'ın karasularını 6 mile çıkarması sonucu Batı Ege'de açık deniz statüsünde bulunan alanlar Yunan karasuyu haline gelmiştir. Karasularının kıyı devletinin bir parçası olarak egemenliği altında bulunduğu açıktır. Bununla birlikte ulaşım ve ekonomik kaygılar sebebiyle karasuları üzerinde devletin yargı yetkisine zararsız geçiş gibi bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.: Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri**. Halihazırda ise, Ege Denizi'nde mevcut halde iki ana ulaştırma koridoru bulunmaktadır ve bu durum, Türk bayraklı ya da diğer bayrakları taşıyan tüm gemilere Yunan karasularından geçmeden, İzmir Limanı'na ya da Çanakkale'ye girme hakkı vermektedir. Yani mevcut konumuyla bu denizi kullanan tüm gemiler açık denizden serbest geçiş hakkına sahiptirler. Ancak Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarması durumunda şu anda açık deniz statüsünde bulunan alanlar, Yunanistan'ın egemenliğine girecek ve önceleri buralardan serbest geçiş yapan gemiler, tamamen Yunanistan'ın karasularını kullanmak zorunda kalacakları için buradan ancak zararsız geçiş yapabileceklerdir. Böylelikle Ege Denizi'nde gemilerin serbest geçiş hakkı kalmayacak ve seyir halindeki gemilerin bu alanlardaki hakları kısıtlanacaktır. Ed.Ersan Başar, **Uluslar arası Deniz Hukuku'nda Kıyı Devletleri'nin Gemilere El Koymasının Sınırları Sempozyumu**, ORSAM Yayınları, Trabzon, 2011, s.18.

⁹³ **A.g.e.**, s.44.

⁹⁴ Evangelos M.Syrigos, **Law And Diplomacy And The Aegean Maritime Zones**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bristol Üniversitesi Hukuk Bölümü, Bristol, İngiltere, 1993, s.42.

Sonuç olarak, 1930'lu yıllarda Yunanistan bir yandan Türkiye ile barışı sağlarken, diğer yandan (özellikle 1936'dan itibaren) Ege Denizi'nde ileride önemli sorunlar doğuracak karasuları konusunda avantaj elde ediyordu.⁹⁵

3. 1974 Yılına Kadar Ege Adaları

Türkiye, Lozan Barış Antlaşması'nda İtalya'ya bırakılan Oniki Ada'ya ilişkin ilk girişimini 1939 yılında başlattı. İngiltere, Fransa ve Türkiye arasında 19 Ekim 1939 tarihinde imzalanan Karşılıklı Yardım Antlaşması'nın gizli ekinde yer alan askeri sözleşmede Oniki Ada'ya ilişkin hükümler vardı. Bu sözleşmeye göre, İtalya'nın Oniki Ada'dan Türkiye'ye yönelik düşmanca bir hareketi olması durumunda, Oniki Ada'nın İngiliz ve Fransız kuvvetlerine Türk kuvvetlerinin katılımı ile işgal edilmesi planlanmıştı.⁹⁶

İkinci Dünya Savaşı sırasında Yunanistan, Alman işgali altında olmasına rağmen Oniki Ada ile ilgili talepler ileri sürmeye devam etti. Bu çerçevede, Alman işgalinden kaçan Yunanlı siyasetçilerin Mısır'da oluşturduğu Yunan Hükümeti, Kıbrıs ve Oniki Ada'nın savaş sonunda Yunanistan'a verilmesini talep eden bir muhtırayı 12 Haziran 1942'de İngiltere ve ABD'ye sundu.⁹⁷

İkinci Dünya Savaşı devam ederken Almanya, Oniki Ada konusunda Türkiye'ye bir öneride bulundu. Bu öneride, adaların tarafsızlaştırılması çerçevesinde Oniki Ada'nın Türkiye'ye verilmesi gündeme getirildi.⁹⁸ Almanya'nın bu önerisinin nedeninin, İngilizlerin Alman işgali altındaki Oniki Ada'da bulunan hava üslerini kullanarak Alman Ordusu'na saldırı düzenlemesinin önlenmesi olduğu söylenebilir. Şöyle ki, adaların savaş dışı kalan Türkiye'ye verilmesi durumunda, İngilizler buralardaki hava üslerinden Alman Ordusu'na karşı yararlanamayacaktı.

Türkiye Almanya'nın bu önerisine herhangi bir cevap vermedi. Türkiye tarafından Almanya'nın önerisi İngiltere'ye iletildiğinde ise İngiltere farklı bir tepki verdi. İngilizlere göre, Türkiye tarafsız bir ülke olarak savaşın dışındaydı, halbuki

⁹⁵ Richard Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s.135.

⁹⁶ Yavuz, **a.g.e.**, s.43.

⁹⁷ Çetinkaya Apatay, **Ege'de Olup Bitenler**, DZ.K.K.lığı Basımevi, Ankara, 2007, s.350.

⁹⁸ Başeren, **Ege Sorunları**, s.36.

kendileri savaşıyordu ve savaşın gereği olarak Oniki Ada'yı İngiltere'nin işgal etmesi lazımdı.⁹⁹

Savaş sırasında Dışişleri Bakanı Genel Sekreteri olan Feridun Cemal Erkin'e göre ise Oniki Ada'yı ilk kez 1940 yılında Sovyetler Türkiye'ye teklif etmişti. Şöyle ki, Ankara'da görev yapan Rus Büyükelçisi Vinogradov tarafından kendisine, Türkiye'nin savaştaki tarafsızlığından Sovyetlerin çok memnun olduğu ve savaş sonrası Oniki Ada ile Rusçuk'a kadar Bulgar topraklarından bir kısmının Türkiye'ye verilmesini Stalin'in düşündüğü ve bu görüşün İngilizlere de aktarıldığı bildirilmişti.¹⁰⁰

13 Mayıs 1945 tarihinde Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Ali Fuat Türkgeldi, Oniki Ada konusunda Türkiye'nin görüşünü Ankara'daki İngiliz Maslahatgüzarına şöyle ifade ediyordu:

“Leros ve Kalimnos Türk karasuları içinde ve Türkiye için stratejik öneme sahiptir. İstanköy ve Rodos'ta Türk azınlık yaşıyor. Adalar konusunda İngiltere ve Yunanistan arasında Türkiye'nin haberi olmadan hiçbir karar alınmamalıdır. Sorun üç devlet arasında görüşülmelidir.”¹⁰¹

İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru Sovyetler Birliği de Ege Denizi'nde söz sahibi olmak için harekete geçti. Mart 1945'te Sovyetlerin Atina Büyükelçisi Amiral Rodionov, Yunan Başbakanı Sofulis'e, Yunanistan'ın yaşadığı kıtlık nedeniyle ihtiyaç duyduğu buğdayı Sovyetler Birliği'nin verebileceğini söyledi. Sovyetler bu yardıma karşılık Ege Denizi'nde bir üs istediklerini bildirdi. Yunan Başbakanı ise, bu talebi “üs vermeyi kabul etmektense aç ölmeyi yeğlerim” diyerek reddetti.¹⁰²

⁹⁹ A.g.e. s.36.

¹⁰⁰ Feridun Cemal Erkin, “12 Ada'yı Yunanistan'a kim nasıl verdi?”, **Milliyet**, 28 Temmuz 1976.

¹⁰¹ Apatay, **a.g.e.**, s.352.

¹⁰² Bilge, **a.g.e.**, s.191.

Savaş sonunda, Oniki Ada'nın nüfusunun büyük bölümünün Yunan olduğu için Müttefiklerce İtalya'dan alınarak Yunanistan'a bırakılması görüşü ağırlık kazanmıştı.¹⁰³ Sovyetlere göre ise Rodos Adası'na bir çeşit otonomi verilebilirdi.¹⁰⁴ Ayrıca İngiltere Oniki Ada'nın Yunanistan'a verilmesi konusunda şu görüşü savunuyordu: Oniki Ada Yunanistan'a verilirse, o sırada iç savaş yaşayan bu ülkede komünistlere karşı kralcılar desteklenmiş olacaktı. Şöyle ki, Oniki Ada Yunanistan'a bırakılırsa, kralcılar sol muhalefete karşı bu toprak kazanımı sayesinde kamuoyunda güçlü bir destek kazanacaklardı.¹⁰⁵ Diğer yandan savaşta büyük zarar gören Yunanistan Oniki Ada'ya sahip kılınarak ödüllendirilmiş olacaktı. Ne var ki, Sovyet tehdidi altındaki Türkiye bu konuda ciddi bir tepki verememişti.

Dönemin Türk hükümeti, savaşa girilmediği için Oniki Ada konusunda savaş sonrasında toprak talebinde bulunulamayacağını düşünüyor,¹⁰⁶ ayrıca SSCB'nin Balkanlarda yayılma isteğine karşı Türk-Yunan dostluğunun geliştiği bir ortamda iki ülke arasında sorun yaratacak konulardan uzak durmaya çalışıyordu.¹⁰⁷

Türkiye, 1 Temmuz 1946'da Oniki Ada'nın Yunanistan'a verilmesinden memnuniyet duyacağını, bununla birlikte, iki ülke arasında eşitliğin sağlanması için Türk kıyılarına çok yakın olan İstanköy (Kos), Sömbeki (Simi) ve özellikle Meis adasının Türkiye'ye bırakılmasının uygun olacağını İngiltere'ye bildirmişti.¹⁰⁸

İngiltere ise, Türkiye'nin taleplerinin İngiltere tarafından desteklenmesi durumunda Sovyetlerin Boğazlar konusunu yeniden gündeme getirebileceğini, ayrıca ABD'nin adaların Yunanistan'a verilmesi düşüncesinde olduğunu bildirdi. Buna ilaveten İngiltere'nin, Türkiye'nin isteklerini kabul ettiği takdirde, ABD desteğinden mahrum kalacağı ifade edildi.¹⁰⁹

¹⁰³ Cemalettin Taşkiran, **Oniki Ada Hatalı Kararlar-Acı Kayıplar**, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul, 2009, .s.125.

¹⁰⁴ Başeren, a.g.e. s. 37.

¹⁰⁵ Apatay, a.g.e., s. 352.; Fırat, a.g.e., s.583. Bununla birlikte Yunan siyasi tarihçisi Svolopulos'a göre Türkiye, ne İkinci Dünya Savaşı esnasında ne de Oniki Ada'nın Yunanistan'a devredildiği dönemde, yukarıda adı geçen adalara yönelik hiçbir talepte bulunmamıştı. Svolopulos, **To Kathestos Ton Nisidon Sto Notio Anatoliko Agao İ Martiria Ton Pigon (Güney Doğu Ege Adaları'nın Kaynakların Tanıklığında Durumu)**, s.29. Halbuki Türkgeldi'nin yukarıdaki açıklaması Svolopulos'un yorumunun geçersizliğini ortaya koymaktadır.

¹⁰⁶ Pazarıcı, a.g.e., s.32.

¹⁰⁷ Fırat, a.g.e., s.584.

¹⁰⁸ Apatay, a.g.e, s. 352.; Fırat, a.g.e, s.583.

¹⁰⁹ Başeren, a.g.e. s. 37.

Ayrıca İngiliz Dışişleri Bakanlığı, 8 Temmuz 1946 tarihinde Türk Dışişleri'ne, Oniki Ada'nın askerden arındırılmış bir duruma getirilmesi koşuluyla Yunanistan'a bırakılacağını, dolayısıyla Türkiye'nin güvenliği için endişelenmesine gerek olmadığını bildirdi.¹¹⁰

Oniki Ada'nın Yunanistan'a bırakılması aşamasında, bu adaların silahsızlandırılmasının Müttefikler tarafından istenmesinde rol oynayan bir diğer neden de, o sırada bir iç savaş yaşayan Yunanistan'da komünistlerin galip gelmesi durumunda Sovyetler Birliği'nin bu adalarda deniz üssü kurmasının engellenmesiydi.¹¹¹

29 Temmuz-15 Ekim 1946 tarihleri arasında gerçekleşen Paris Barış görüşmelerinde, özellikle Rus Temsilcisi Molotov tarafından Oniki Ada'nın ancak silahsızlandırılması koşuluyla Yunanistan'a devredilmesinde ısrar edildi. İlginçtir ki, Müttefiklerle benzer güvenlik kaygıları nedeniyle Sovyetler Birliği de Oniki Ada'nın silahsızlandırıldığı takdirde Yunanistan'a bırakılmasını kabul ediyordu.¹¹² Şöyle ki Sovyetler Birliği'ne göre, Batılı güçlerin adalarda kuracakları deniz üsleri vasıtasıyla Sovyet Donanması'nın Ege'den Akdeniz'e geçişini engellemeleri mümkündü. Dolayısıyla Batılı güçlerin adalarda deniz üssü kurmalarını engellemenin en iyi yolu Oniki Ada'nın silahsızlandırılmasıydı.

Sonuçta, İtalya ile Müttefikler arasında savaşa son veren ve 10 Şubat 1947'de imzalanan Paris Barış Antlaşması'nın 14. maddesi ile Oniki Ada sorunu Türkiye'nin aleyhine olacak bir şekilde çözüldü. Buna göre İtalya, Lozan Barış Antlaşması'nın 15.maddesi ile devraldığı Meis de dahil olmak üzere toplam 14 adanın egemenliğini, söz konusu adaları askersizleştirme şartı ile Yunanistan'a devretmişti.¹¹³ Antlaşmada yer alan, “askerden arındırılmış” ibaresi söz konusu adalarda bütün kara, deniz ve hava tesisleri ile istihkâmlarının kurulmasını yasakladığı gibi, bu adalarda her türlü askeri eğitim ve savaş malzemesi üretilmesini de yasaklıyordu.¹¹⁴

¹¹⁰ Apatay, **a.g.e.**, s.352.

¹¹¹ Syrigos, **a.g.e.**, s.43.

¹¹² Svolopoulos, **İ Eliniki Eksoteriki Politiki, Cilt 2**, s.66.

¹¹³ Karagöz, **a.g.e.**, s.18.

¹¹⁴ Pazarıcı, **Doğu Ege Adalarının.....**, s. 24-25.

Paris Barış Konferansı sırasında Oniki Ada'nın Yunanistan'a verilmesi sürecinde bir başka sorun daha ortaya çıktı. Daha sonraki bölümlerde inceleneceği üzere Türkiye ile Yunanistan'ı bir çatışmanın eşiğine getirecek olan Kardak Kayalıkları'nın da aralarında bulunduğu bir grup ada, adacık ve kayalığa ilişkin olarak Yunanistan tarafından iki ayrı teklif sunuldu. Bu tekliflerde Yunanistan, Türkiye ile İtalya'nın Meis ve Oniki Ada bölgesindeki sınırlarının 4 Ocak 1932 Sözleşmesi ve 28 Aralık 1932'de yapılan teknisyenler zaptı ile belirlendiğini ileri sürdü ve bu hususların Paris Barış Antlaşması'nın 12. maddesinde yer almasını istedi. Bu konuda SSCB'den gelen itiraz dikkat çekiciydi. SSCB'ye göre, Yunanistan'ın önerileri hukuki açıdan incelenmeliydi. Bu konuda Paris Barış Konferansı'nda yapılan değerlendirmede, Yunanistan'ın önerisinin geçersiz sayılması ve söz konusu sözleşme ve zapta yönelik 12. maddede yapılan tüm atıfların kaldırılmasına karar verildi.¹¹⁵

Oniki Ada'nın Yunanistan'a devredilmesi sonucunda, Ege'de Türkiye ile Yunanistan arasındaki denge Türkiye aleyhine bozulmuştu.¹¹⁶

İngiltere ve ABD, Paris Barış Antlaşması'ndan sonra da adaların silahlandırılmaması konusuna özel önem vereceklerdi. Örneğin; 1948 yılında Yunanistan Başbakanı Temistoklis Sofulis, Oniki Ada'daki komünist direnişçileri bastırmak için Sisam'a hava yoluyla asker nakletmeyi planlıyordu. Hatta askerleri taşıyacak uçağın Rodos'ta yakıt ikmali maksadıyla mola vermesi için ABD ve İngiltere'den izin isteyecekti. Dönemin İngiliz ve ABD büyükelçileri ise, bu önerinin 10 Şubat 1947'de imzalanan Paris Barış Antlaşması'nda yer alan adaların silahlandırılmayacağı hükmüne aykırı olacağını belirterek izin vermemişler ve bunun sonucunda Yunan Hükümeti, Sisam'a asker naklini Rodos'u kullanmadan gemi ile yapmak zorunda kalmıştı.¹¹⁷

¹¹⁵ Başeren-Kurumahmut, a.g.e. s. 56-57.

¹¹⁶ Hakan Cem Işıklar, **Ege'de Casus Belli**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2005, s.31.

¹¹⁷ Sotiris Rizas, **İ Elinotirikies Shesis Kai To Aigaio (Türk Yunan İlişkileri ve Ege)**, Sideris Yayınları, Atina, 2006 s.25.

Paris Barış Antlaşması'ndan sonra, Yunanistan'ın Oniki Ada'yı ilk silahlandırma girişimi 1954 yılında oldu. NATO'nun¹¹⁸ Sovyet Donanması'na karşı Doğu Akdeniz'i savunma planları çerçevesinde, Yunanistan İlyeryöz'de (Leros) bir hücum bot üssü kurmak istedi. Ancak Türkiye'nin, söz konusu üssün kurulmasının Paris Barış Antlaşması'nın adaların askersizleştirilmesi hükmüne aykırı olduğunu bildirmesi ve şiddetli itirazı üzerine Yunanistan bu isteğinden vazgeçti.¹¹⁹

Yunanistan Dışişleri Bakanı Evangelos Venizelos tarafından 1961 yılında yapılan bir açıklamaya göre ise, Yunanistan'ın Oniki Ada'yı silahlandırmasının sebebi Türkiye'nin bu adaları işgal etmek istemesiydi. Venizelos'a göre, Türkiye 1956 yılından itibaren Ege'de kendi kıyılarına yakın Yunan Adaları'nı işgal etmeyi planlıyordu.¹²⁰ Bunun sonucu olarak da Yunanistan, silahtan arındırılmış Yunan adalarının bir Türk-Yunan çatışmasındaki etkisiz konumunu anlamış ve 1964 yılında adaları silahlandırmaya ve adalardaki askeri gücünü denizaltı üsleri ve askeri havaalanları inşa ederek takviye etmeye başlamıştı.¹²¹

1964 yılında Kıbrıs konusunda iki ülke arasında yaşanan sorunlar nedeniyle,¹²² Ege Denizi'nde güvenlik endişesi artan Türkiye, yeni bir hamle yaparak 476 sayılı

¹¹⁸ Kuzey Atlantik ülkelerinin Sovyet tehdidine karşı ortak bir savunma gücü oluşturmaları için 4 Nisan 1949'da kurulan NATO (North Atlantic Treaty Organization)'ya Türkiye ve Yunanistan'ın üyelik talebi 19 Ekim 1951 tarihinde onaylanmış, her iki ülke de resmen 18 Şubat 1952'de NATO'ya üye olmuşlardır. NATO hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz: **A Short History Of NATO**, NATO Public Diplomacy Division, Brüksel, 2012. Türkiye-NATO ilişkileri hakkında bkz: Duygu Bazoğlu Sezer, "Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye'nin İttifaklar Politikası", **Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç**, TTK Yayını, Ankara, 1999, s.441-465.

¹¹⁹ Yavuz, **a.g.e.**, s.56.

¹²⁰ Tanos Veremis, **İstoria Ton Elinoturkikon Sheseon (Türk Yunan İlişkilerinin Tarihi)**, I Sideris Yayınları, Atina, 2005, s.189.

¹²¹ Rizas, **İ Elinoturkikes Shesis, s. 24.**

¹²² Türkiye ve Yunanistan arasında 11 Şubat 1959 tarihinde Zürih'te bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti kurulması konusunda anlaşma imzalanmış, ardından Türkiye, Yunanistan ve İngiltere tarafından 19 Şubat 1959 tarihinde imzalanan Londra Antlaşması'yla Kıbrıs İngiltere'nin mandasından çıkarak bağımsız bir ülke olmuştur. Londra Antlaşması ile Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Kıbrıs'ta kurulan düzenin sürdürülmesi konusunda garantör ülke olarak yetkilendirilmiştir. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz: Kudret Özersoy, **Kıbrıs Sorunu Hukuksal Bir İnceleme**, ASAM Yayınları, Ankara, 2002. 1961 yılında Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios'un emriyle, Kıbrıs'ta yaşayan Türkleri yok etmek için Akritas isimli bir plan hazırlanmıştı. Söz konusu plan, 1963 yılının sonunda uygulamaya konulmuş, bu kapsamda 20-21 Aralık 1963 tarihinde Kıbrıs'ta Rumlar tarafından Türklere yönelik katliama girişilmiş, tarihe bu olaylar Kanlı Noel olarak geçmiştir. Türkiye bu olayları durdurmak için Rum yönetimine olayların devamı durumunda Londra Antlaşması uyarınca adaya müdahale edeceğini bildirdi. Türkiye'nin müdahaleye kararlı olduğunun anlaşılması üzerine çatışmaların durması için adaya BM tarafından Barış Gücü gönderilmiştir. 1964 yılı Ocak ve Şubat ayları süresince Türk köylerine saldırılar düzenleyen Rum tarafı saldırılarını Barış gücünün adaya gelmesi sonucunda Mart 1964'te sona erdirmek zorunda kaldı. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz.: İbrahim Artuç, **Kıbrıs'ta Savaş ve Barış**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1989, s.51-93.

kanunu çıkardı ve bu kanunla karasularını 3 milden 6 mile çıkardığını ilan etti. Ayrıca bu kanunla karasuyu daha geniş olan ülkelere karşı mütakabiliyet ilkesini uygulanacağını kabul etti.¹²³

Bu dönemde, Yunanistan'ın Ege'de petrol araştırmalarına başlama kararı, iki ülke arasında yeni bir gerginliğin doğmasına neden oldu. 1967 yılında Arap-İsrail Savaşı'nın etkisiyle dünyada petrol krizi yaşanıyordu. Dolayısıyla, enerjide dışa bağımlı olmak istemeyen Yunanistan,¹²⁴ 1967-1972 yılları arasında Ege'de petrol araştırmaları için yabancı şirketlerle görüşmeler yaptı.¹²⁵

Fakat Kıbrıs sorunundan dolayı ilişkilerinin gerginleştiği Türkiye'yi daha fazla tahrik etmemek için, petrol sondajı çalışmalarına 1973 yılına kadar başlamadı.¹²⁶

1973'te başlayan sondaj çalışmalarında Taşoz Adası ile Yunanistan anakarası arasında petrol yataklarının tespit edilmesi, ekonomik olarak zor bir dönem geçiren Yunanistan'da aşırı iyimserlik yarattı. Bölgede petrol bulunması Türkiye'nin de konuya ilgi duymasına yol açtı.¹²⁷ Bu kapsamda Yunan hukukçu Stavrinos'a göre; 1973 yılında Ege'de verimli petrol yataklarının bulunmasından sonra, Türkiye Ege'de haklarını savunma konusunda daha atak davranmaya başlamıştır.¹²⁸

Taşoz bölgesinde petrol bulunması, iki ülke arasında krizin doğmasına neden oldu. Türk Hükümeti, 1 Kasım 1973 tarihinde Ege Kıta Sahaneliği'nde petrol araması yapması için TPAO (Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı)'ya izin verdi.¹²⁹

¹²³ M.Melih Başdemir, "Türkiye'nin AB Müzakere Sürecinde Yunanistan İle Olan Karasuları Sorunu", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, No.6 (Aralık 2007), s. 100. Mütakabiliyet ilkesi kapsamında Türkiye, karasularını 6 milden daha geniş olarak belirleyen komşu ülkelere karşı, kendi karasularını 6 milden daha fazla arttırmaya hakkı olduğunu bu kanunla ilan etmişti. Bu çerçevede Karadeniz'de karasularını 12 mil olarak belirleyen SSCB'ye istinaden Türkiye de Karadeniz'de karasularını 12 mil olarak ilan etmiştir.

¹²⁴ Yunanistan'ın 1960-1971 döneminde enerji ihtiyacı her yıl %11 dolayında artmıştır. Yunanistan 1970 yılında enerji açısından %85 dışa bağımlı bir ülke haline gelmiştir. **To Vima 19 Şubat 1974**.

¹²⁵ Yorgos Papadimitriou, **İ Diafora Ya Tin İfalokripida Tu Egeu (Ege'de Kıta Sahaneliği Farkı)**, Papazisi Yayınları, Atina, 1975, s.12.

¹²⁶ Aleksis İraklidis, **Aspondi Yitonas Elada Turkia İ Dieneksi Tu Aıgayı(Türkiye Yunanistan Uzlaşmaz Komşular: Ege'de Tartışma)**, Sideris Yayınları, Atina, 2007, s.78.

¹²⁷ Konstantinos Kolmer, **Ta Petrelea Tis Elados (Yunanistan'ın Petrolleri)**, Livani Yayınları, Atina, 2006, s.173. Taşoz Adası Kuzey Ege'de yer almakta olup, Kavala şehrinin karşısında bulunmaktadır.

¹²⁸ Mihalis Hr. Stavrinou, **To Provlima Tis İfalokripidas Sto Aıgeio (Ege'de Kıta Sahaneliği Problemi)**, Sakula Yayınları, Atina, 1986, s.22.

¹²⁹ EK-VIII, 1 Kasım 1973 tarihli T.C. Resmi Gazetesi.

Yunanistan Türkiye'nin bu girişimine itiraz etti. Yunanistan'a göre, Türkiye'nin petrol araştırması yapmak istediği sahalar Yunanistan'a aitti ve uluslararası hukuk kuralları uyarınca Türkiye bu bölgelerde arama yapamazdı.¹³⁰

Her iki ülkenin de petrolde dışa bağımlılıkları ve Ege Denizi'nde bulunan petrolün kime ait olduğu konusu iki ülke ilişkilerinde yeni bir sorunun ortaya çıkmasına neden oldu: Bu sorun kıta sahanlığı sorunuydu. Bu sorunu anlamak için kıta sahanlığının tanımının ve bu konuda yaşanan tarihi gelişmelerin kısaca incelenmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Deniz dibi, kıyıdan itibaren belli bir derinliğe kadar yavaşça derinleşmekte, belli bir derinlikten sonra ise keskin bir yamaç halini almakta ve derinlikler artmaktadır. İşte bu yamacın başı ile kıyı arasında kalan sualtı alanlarına kıta sahanlığı denilmektedir. Kıta sahanlığı bir kavram olarak ilk kez 23 Eylül 1945 tarihinde ABD tarafından gündeme getirilmiştir. Kıta sahanlığının hukuki ilk tanımı 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Konvansiyonu'nda yapılmıştır. 29 Nisan 1958 tarihinde kabul edilen Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'ne göre kıta sahanlığı; kıyıya bitişik fakat karasuları sahasının dışında 200 metre derinliğe kadar olan su altı alanlarının deniz yatağını ve toprak altını, ayrıca adaların kıyılarına bitişik olan benzeri su altı alanlarının deniz yatağı ve toprak altını ifade etmek üzere kullanılmıştır. Bu kapsamda kıta sahanlığı 1958 yılında tanımlanırken iki ölçütün öngörüldüğü, bunların 200 metre derinlik ve doğal kaynakların işletilmesi olanağının bulunduğu derinlik olduğu görülmektedir. Ayrıca sözleşme ile adalara ait kıta sahanlığının belirlenmesinde de aynı usullere başvurulacağı belirlenmiştir.¹³¹ Ne var ki 1958 Sözleşmesi'nde kabul edilen kıta sahanlığının dış sınırının saptanmasında 200 metre derinlik ölçüsünün yanına işletilebilme kriterinin getirilmesi, bu alanda yaşanan teknolojik değişimlere paralel olarak tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalar sonucunda 1982 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesiyle kıta sahanlığı karasularının ölçülmeye başlandığı esas hattan itibaren 200 mil genişliğindeki deniz alanı olarak kabul edilmiştir. Böylece jeolojik doğal uzantıyı tamamlayacak şekilde yeni bir kıta sahanlığı ölçüsü belirlenmiştir. Türkiye

¹³⁰ Rizas, **İ Elinoturkikes Shesis**, s.25-27.

¹³¹ Doğru, a.g.e. s. 17-18.

tarafından 1958 ve 1982 Sözleşmeleri imzalanmamış, Yunanistan tarafından ise imzalanmıştır.¹³²

Yunanistan tarafından kıta sahanlığı ve buradaki petrol konusu bir iç siyasi koz olarak kullanılmıştır. Şöyle ki, 14 Şubat 1974 tarihinde, dönemin Yunanistan Başbakanı K.Androsopulos ve Enerji Bakanı L.Kipraios tarafından Taşoz Bölgesi'ndeki petrol yataklarında günde 10.000 varil elde edilebilecek petrol kapasitede bir kaynağın bulunduğu açıklandı. Yunan basınında bu sayı günlük 50.000 varile kadar çıkarıldı ve Yunan kamuoyunda, yeni keşfedilen petrol yatağı sayesinde Yunanistan'ın tüm ekonomik sorunlarının kısa zamanda çözüleceği düşüncesi oluştu.¹³³

Petrol araştırmaları konusunda iki ülke arasındaki yaşanan gerilimi yakından takip eden İngiltere'nin Atina büyükelçisine göre, Ege'deki petrol kaynaklarını kullanma ve kıta sahanlığı belirleme sorunu er ya da geç Türk-Yunan sorunları ile ilgili görüşmelerinin ana konusunu oluşturacaktı.¹³⁴

Bu sırada Yunanistan'da iktidarda olan cuntanın lideri¹³⁵ Albay İonnidis'in Ege'deki petrol sorunları konusundaki görüşü, Yunanistan'ın silahlanmak için zamana ihtiyacı olduğu ve bu nedenle Türkiye'nin Ege'de müzakerelerle oyalanması gerektiği yönündeydi.¹³⁶ Böylece yeni bulunan petrol yataklarından elde edilecek gelirle silah alımı yapılabilecekti. Yunan yöneticileri böyle düşünmeye iten neden, Taşoz'da bulunan petrolün Yunan ekonomisine getireceği faydanın abartılmasıydı. Bu aşırı iyimserlikten dolayı, Yunanistan ve Türkiye çok kısa sürede daha büyük gerginlikler yaşayacaktı.¹³⁷

¹³² A.g.e. s.30-31.

¹³³ Rizas, **a.g.e.**, s.28.

¹³⁴ **A.g.e.**, s.31.

¹³⁵ 1967-1974 yılları arasında Yunanistan'ı yöneten askeri diktatörlük hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.:Andrea Gerulmatu, **21 Aprilou: Pos Írthe-Pos Epese Í Hunda(21 Nisan: Cunta Nasıl Geldi ve Nasıl İktidardan Düştü)**, Eleftherotipia Yayınları, Atina, 2010.

¹³⁶ Yunanistan'daki askeri diktatörlüğün Türkiye'ye yönelik dış politikası için bkz.: Çiğdem Kılıçoğlu, **Albaylar Cuntası Döneminde Yunanistan'ın Türkiye Politikası (1967-1974)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2010.

¹³⁷ Rizas, **İ Elinoturkikes Shesis**, s.41.

Taşoz Adası civarında bulunan petrol yatakları, Kıbrıs nedeniyle gerginleşen Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir sorunun doğmasına yol açtı. Bu çerçevede, Yunan siyasetçi Peponis'e göre Ege Denizi'ndeki petrol araştırmaları ve kıta sahanlığının belirlenmesi konusu Türk-Yunan ilişkilerindeki asıl sorun haline gelmişti.¹³⁸

Türk Savunma Bakanı Hasan Esat Işık Nisan 1974'te, Ege'deki petrol kaynaklarından ortaklaşa yararlanmayı önerirken, Yunan Dışişleri Bakanlığı yetkilileri ise gerginliğin azaltılması için Ege'de her iki ülke tarafından araştırmaların geçici süre durdurulmasını istiyorlardı. Türkiye, Yunanistan'ın Ege'de araştırmaların durdurulmasını önermesinden memnundu; fakat Yunanistan'ın bu önerisinin samimi olmadığını düşünüyordu.¹³⁹

Türlere göre, uluslararası şirketler Ege'de tartışmalı bölgelerde yatırım yapmak istemiyordu. Yunanistan'ın petrol araştırmalarının geçici süre durdurulması isteğinin arkasında, Ege Denizi'nde krizin yatışması ve bu sayede de uluslar arası şirketlerin tekrar Ege'de yatırım yapmasının sağlanması fikri bulunuyordu.¹⁴⁰

Atina'daki İngiliz Askeri Ataşesi, 13 Mayıs 1974 tarihinde, Yunanistan'ın bir yandan Ege sorunları hakkında Türkiye ile görüşme hazırlıkları yaptığını, öte yandan Türkiye'ye karşı gizlice savaşa hazırlandığını belirtiyordu. Ataşeye göre, bu hazırlıklar kapsamında adalardaki haberleşme sistemleri onarılıyor ve Yunanistan'dan adalara yedek askeri personel naklediliyordu.¹⁴¹

Amerikan Askeri Ataşesi'ne göre ise Yunanistan'ın Ege'deki hazırlıkları ve askeri faaliyetleri İngilizlerin düşündüğünden daha büyüktü. Amerikalılara göre, Ege sorunlarından dolayı iki ülkenin çatışmasının önlenmesi için, Yunan askeri liderleri yapılan savaş hazırlıklarını durdurmalıydı.¹⁴²

Ege sorunları, 1974 baharı ve yazında iki ülke arasında gerginliklere neden olurken, Kıbrıs'ta yaşanan gelişmeler Yunanistan ve Türkiye'yi savaşın eşiğine getirecek ve günümüze kadar etkisini sürdüren yeni bir krizin doğmasına yol açacaktı.

¹³⁸ Anastasis Peponis, **Ya To Zitimata Tu Aigaiou (Ege Sorunlarına Dair)**, Livani Yayınları, Atina, 2008, s.23.

¹³⁹ Rizas, **a.g.e.** s. 55.

¹⁴⁰ Rizas, **İ Elinoturkikes Shesis**, s.55-57.

¹⁴¹ **A.g.e.**, s.60.

¹⁴² **A.g.e.**, s.61.

B. 1923-1974 Döneminde Ege Sorunları Karşısında Türkiye ve Yunanistan'ın Tezleri

1. Karasuları Sorunu

Lozan Barış Antlaşması'nda karasularının genişliği konusunda kesin ve açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte antlaşmanın hükümlerinin bir bütün halinde değerlendirilmesi ve taraf ülkelerin tutumları göz önüne alındığında, ülkelerin o dönem için geçerli olan üç millik karasuyu anlayışını benimsedikleri söylenebilir.¹⁴³

Yunanistan'ın 1936'da İtalyan tehdidine karşı karasularını 3 milden 6 mile genişletme kararı alması,¹⁴⁴ Lozan Barış Antlaşması ile Ege'de kurulan dengeyi Türkiye aleyhine bozmuştu.

Yunanistan, İkinci Dünya Savaşı öncesi İtalyan tehdidini bahane ederek aldığı bu kararını savaştan sonra da uygulamayı sürdürmüş ve bu karar nedeniyle Ege Denizi'nde Türkiye karşısında önemli bir üstünlük elde etmişti.¹⁴⁵

1974 yılına gelindiğinde Yunanistan, Ege'de karasularını 6 milden 12 mile genişletme isteğini uluslararası ortamda dile getirmeye başladı. Türk yetkililer ise aynı yıl, Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarmasının Türkiye'nin kabul edemeyeceği bir eylem olduğunu ve Türkiye'nin Ege'deki haklarını korumak için güç kullanmak da dahil her yolu deneyeceğini Yunanistan'ın Ankara Büyükelçisine bildirdiler.¹⁴⁶

¹⁴³ Başeren-Kurumahmut, a.g.e. s. 34.

¹⁴⁴ İraklidis, a.g.e., s.285.

¹⁴⁵ Karagöz, a.g.e., s.2.

¹⁴⁶ Dimitri Kosmadopulo, **Odiporiko Enas Presvis Sti Ankara 1974-1976 (Ankara'da Bir Büyükelçinin Notları 1974-1976)**, Eliniki Evrokdosis Yayınları, Atina, 1988, s.51. Her ne kadar dönemin Yunanistan'ın Ankara Büyükelçisi olan Kosmadopulo anılarında Türk yetkililerin 12 mil konusundaki bu ifadelerini kullansa da; Türkiye tarafından Yunanistan'ın Ege'de 12 mil karasuyu ilanına yönelik olarak 8 Haziran 1995 tarihinde TBMM'de oybirliği ile kabul edilen bir açıklama yapılmıştır. Daha sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak incelenecek olan bu açıklama ile Yunanistan'ın Ege'de karasularını 6 milin ötesine çıkarması durumunda hükümete askeri tedbirler de dahil gerekli görülen tüm tedbirlerin alınması yetkisi verilmiştir. Ne var ki bahse konu açıklama TBMM'de oylanmamıştır. **TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 19, Cilt 88, 121. Birleşim**, 8 Haziran 1995, s. 136-137.

2. Kıta Sahanlığı Sorunu

Türkiye'nin ekonomik zorluklar yaşadığı ve petrol ihtiyacının arttığı bir dönemde (1967-1973), Yunanistan'ın Taşoz Adası civarında petrol araştırmalarına başlaması, Türkiye'nin dikkatini kıta sahanlığı sorununa çevirmesine neden oldu.

Yunan siyaset bilimci Rizas'a göre, kıta sahanlığı krizinin başlangıcı olarak, 1 Kasım 1973 tarihi kabul edilmektedir. Bu tarihte Türkiye, Yunanistan'ın Taşoz Adası civarındaki aramalarına karşılık, Ege Kıta Sahanlığı'nda petrol aramaları için Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO)'na yetki vermişti.¹⁴⁷

Yunanistan'da iktidarda bulunan askeri yönetim, Türkiye'nin 1 Kasım 1973'teki bu girişimine ancak üç ay sonra bir nota yayımlayarak cevap verebildi. Bu notada, TPAO'nun Yunanistan'ın kendisine ait olduğunu iddia ettiği sahalarda petrol araması yapması durumunda, Yunan Donanması tarafından güç kullanılarak Türk gemilerinin engelleneceği bildiriliyordu. Yunan Dışişleri yetkilileri ise, ülkeyi yöneten cuntanın aksine kıta sahanlığı sorununun Türklerle görüşme yoluyla çözülmesinden yanaydı.¹⁴⁸

Türk Donanması'nın refakat ettiği Çandarlı isimli hidrografi gemisi¹⁴⁹ 29 Mayıs-4 Haziran 1974 tarihleri arasında Ege'de hidrografik araştırmalar yaptı. Yunanlılara göre Yunan Kıta Sahanlığı'nda, Türklere göre ise uluslararası sularda yapılan bu araştırmalar iki ülke arasındaki gerilimi arttırdı.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Rizas, **İ Elinoturkikes Shesis Kai To Aigao (Türk Yunan İlişkileri ve Ege)**, s.27.

¹⁴⁸ Peponis, **a.g.e.** s. s.23.

¹⁴⁹ Hidrografi gemileri; deniz ve okyanusların tuzluluk, derinlik, basınç değişimleri, depremlerin ön habercisi olabilecek fay hattı kırıkları, denizaltında gemilerin seyrine engel cisimlerin tespiti ve haritalarda gösterilmesi ile deniz dibindeki petrol ve doğalgaz yataklarının tespiti amacıyla araştırma yapan ve bu maksatla gelişmiş sonar cihazları ile donatılmış gemilerdir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.: Mümtaz Soysal, **“Ege'deki Deniz Araştırma Faaliyetlerinin Kıta Sahanlığı Sorunundaki Rolü”**, **Türk Deniz Haritacılığı ve Araştırmacılığının Geçmişi, Bugünü ve Geleceği Sempozyumu**, Seyir Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı Yayını, İstanbul, Mayıs 2009.

¹⁵⁰ Hristos Z. Sazanidi, **İ Elinoturkikes Shesis Sti Pentaetia 1973-1978(1973-1978 Arası 5 Yıllık Dönemde Türk Yunan İlişkileri)**, Selanik, 1979, s.69.

Türkiye gerilimin arttığı bu dönemde Ege Denizi'ndeki kıta sahanlığının belirlenmesi sorununun iki ülkenin anlaşması yoluyla çözülmesini ve bunun için de müzakereler yapılması gerektiği tezini savundu.¹⁵¹

Bu noktada kıta sahanlığı konusundaki Yunan ve Türk görüşlerinin kısaca karşılaştırılmasında fayda olduğu değerlendirilmektedir.

Kıta sahanlığı konusundaki Yunan tezine göre, adalar da kıta ülkesi gibi kıta sahanlığına sahip olmalıydı. Ayrıca adalar ile Yunan kıta ülkesi siyasi bir bütünlük oluşturuyordu ve kıta sahanlığı sınırlandırması, Anadolu kıyıları ile en doğudaki Yunan adaları arasında eşit uzaklık çizgisine göre yapılmalıydı. Bu konudaki Türk tezine göre ise, kıta sahanlığı sınırlandırmasında Ege Denizi'nin jeomorfolojik özellikleri göz önünde tutularak doğal uzantı esas alınmalıydı. Ayrıca sınırlandırma hakçalık ilkesine göre yapılmalı ve Lozan Barış Antlaşması ile Ege Denizi'nde iki ülke arasında kurulan denge korunmalıydı.¹⁵²

Yunan tarihçi Tseti'ye göre, 1973 ve 1974 yıllarında Yunanistan'ı dış politikada meşgul eden konuların başında, Yunanistan'ın yaptığı araştırmalar sonucu Taşoz Adası civarında bulunan petrolün Türk-Yunan ilişkilerinde yarattığı gerginlik gelmekteydi.¹⁵³

Yunan Dışişleri yetkilileri ise, petrol araştırmaların devamını isteyerek gerilimi tırmandırma taraftarı olan Cuntanın görüşlerinin aksine, sorunun Türklerle görüşmeler yoluyla çözülmesi için bir formül arıyorlardı.¹⁵⁴

¹⁵¹ Başeren, **Ege Sorunları**, s. 119.

¹⁵² **A.g.e.** s. 124-131. Hakçalık kavramı, hukuk kitaplarında hakkaniyet veya nısfet olarak da kullanılmaktadır. Hakçalık, bir yandan uygulanan hukuk kurallarının yetersizliklerini ve boşluklarını bu hukuk düzeninin iç mantığı çerçevesinde gidermeye çalışırken, diğer yandan adalet ve iyi niyet duygularının da kurallarını belirtmek için kullanılan bir kavramdır. Sami Doğru, **Uluslararası Hukukta Kıta Sahanelığı ve Ege Denizi Kıta Sahanelığı Uyuşmazlığı**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2003, s.14.

¹⁵³ Editör: Panayotis Tseti, **O Konstantinos Karamanlis Ston Eikostı Aiona (20 Yy.da Konstantinos Karamanlis Semineri, 2.Cilt)** , Konstantinos Karamanlis Vakfı Yayını, Atina, Haziran 2007, s.317.

¹⁵⁴ **A.g.e.**, s.50.

Kıta sahanlığı konusunda Lozan Barış Antlaşması'nda bir düzenlemenin yer almaması,¹⁵⁵ sorunun hukuki boyutunu teşkil ediyordu. Çünkü Yunanistan, kıta sahanlığının belirlenmesi konusunda 1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne atıf yaparken, Türkiye bu sözleşmeyi imzalamadığını, dolayısıyla konunun ikili görüşmelerle çözümlenmesini istiyordu.¹⁵⁶

Kıta sahanlığı sorunu 1974 yılında Kıbrıs sorunu nedeniyle donmuş gözükse de, sonraki yıllarda iki ülkeyi savaşın eşiğine getirecek ciddi krizler yaratmaya devam etmiştir.

3. Adaların Silahlandırılması Sorunu

Yunanistan'ın 1954 tarihinde İberyöz Adası'nı silahlandırma girişimi Türkiye tarafından 1947 Paris Antlaşması'nın adaların askersizleştirilmesi hükmüne aykırı olduğu gerekçesiyle itiraz edildiği için başarılı olamadı. Bununla birlikte Yunanistan, uluslararası ortamda adaları silahlandırmak için çeşitli sebepler ileri sürmeye devam etti. Örneğin; 1958 yılında Yunan Dışişleri Bakanı Averof, İngiliz Dışişleri Bakanı Selwyn Lloyd ile görüşürken Türklerin Ege'deki adaları işgal etme niyetinde olduklarını, bu nedenle adaları savunma amaçlı olarak silahlandırmak istediklerini açıkladı. Bununla birlikte Türkiye'nin böyle bir niyeti olduğuna dair hiçbir emare bulunmuyordu.¹⁵⁷

¹⁵⁵ Kıta sahanlığı tabiri ilk kez 1945 yılında ABD tarafından ortaya atılmış ve ilk hukuki tanımlaması 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Konvansiyonu'nda yapılmıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: Adnan Önder, **Türk Yunan İlişkileri (Kıta Sahanlığı Meselesi)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2008.

¹⁵⁶ Papadimitriou, **a.g.e.**, s.18. Kıta sahanlığı konusunda Türk ve Yunan tezlerinin karşılaştırmalı bir incelemesi için bkz: Hüseyin Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri**, Turhan Kitabevi, 8. Bası, Ankara, 2006, s.363-379.

¹⁵⁷ Sazanidi, **a.g.e.**, s.164. Yunanistan tarafından, 1964 yılı Şubat ayından itibaren Kıbrıs nedeniyle iki ülke ilişkilerinin gerginleşmesinden sonra sözde Türkiye'den tehdit olduğu gerekçesiyle adalar anlaşmalara aykırı olarak silahlandırılmaya başlanmıştır. Bununla birlikte yukarıda görüldüğü üzere Yunanistan 1964 yılından önce de adaları silahlandırmak konusunda girişimlerde bulunmaktan geri kalmamıştır. Yunanistan'ın anlaşmalar hilafına Ege Adaları'nı silahlandırma girişimleri hakkında ayrıntılı bir inceleme için bkz.: Pazarıcı **Doğu Ege Adaları'nın Askerden Arındırılmış Statüsü**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1992.

Yunanistan, Kıbrıs nedeniyle çıkabilecek bir savaşta adaların Türkiye'den gelebilecek bir saldırıya karşı savunmasız olduğunu öne sürerek, 1964 yılı Şubat ayından itibaren Limni, Semadirek ve Sakız adalarını silahlandırmaya ve adalardaki askeri gücünü takviye etmeye başladı.¹⁵⁸ 1968 yılında Türkiye, Yunanlı yetkililerle yapılan diplomatik görüşmelerde Limni ve Semadirek Adaları'nın silahlandırılmasının Lozan Barış Antlaşması'na aykırı olduğunu dile getirdi.¹⁵⁹

Yunan diplomat Theodoropoulos'a göre de, Yunanistan'ın adaları silahlandırmaya başlaması, Çanakkale Boğazı çıkışının ve Ege'nin büyük kısmının Yunan Donanması'nın kontrolü altında olması nedeniyle Ege'de güvenlik endişeleri yaşayan Türkiye'nin kaygılarını arttırdı.¹⁶⁰

Türkiye'nin, Yunanistan'ın bu faaliyetlerine cevap olarak 29 Haziran 1964 tarihinde nota verdi. Türkiye verdiği notada, Yunanistan'dan Rodos ve İstanköy'de anlaşmalara aykırı olarak yapıldığı tespit edilen tahkimata (askeri havaalanları, savaş gemileri için ikmal tesisleri vb.) son verilmesini istedi.¹⁶¹ Yunanistan ise, Rodos ve İstanköy'de tahkimat yapmadığını belirterek Türkiye'nin iddialarının gerçek dışı olduğunu bildirdi.¹⁶²

Adaların silahlandırılması konusunda Türk Dışişleri Bakanı Turan Güneş tarafından 3 Haziran 1974'te yapılan açıklamada, Yunan adalarının silahlandırılmasının Anadolu'yu tehdit ettiği belirtilmişti.¹⁶³

Bununla birlikte Yunanistan bu konuda resmi açıklama yapmaktan kaçınıyor, iddiaları reddediyor¹⁶⁴ ve kıta sahanlığı sorununun yaşandığı bir ortamda gerginliği daha fazla tırmandırmamak için adalarda bulunan askeri gücün sadece iç güvenliğe yönelik olduğunu belirtiyordu. Fakat daha ileride de görüleceği üzere, bizzat

¹⁵⁸ Papadimitriou, a.g.e., s.24.

¹⁵⁹ Sazanidi, a.g.e., s.164.

¹⁶⁰ Ed. Virion Theodoropoulos, **Skepsis Kai Provlitismu Ya Tin Eksoteriki Mas Politiki (Dış Politikamız Hakkında Görüş Ve Problemler)**, İ Sideris Yayınları, Atina, 1995, s.62.

¹⁶¹ Fırat, a.g.e., s. 762.

¹⁶² Şükrü Sina Gürel, **Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993,s.69.

¹⁶³ Sazanidi, a.g.e., s.165.

¹⁶⁴ Hüseyin Pazarıcı, "*Ege Denizi'ndeki Türk-Yunan Sorunlarının Hukuki Yönü*", **Türk-Yunan Uyuşmazlığı**, Metis Yayınları, İstanbul,1990, s.119.; aktaran:Kamalov, a.g.e., s.35.

Yunanistan Başbakanı Konstantin Karamanlis tarafından 1974 yılında verilen bir demeçte adaların 1960'lı yıllardan itibaren silahlandırıldığı itiraf edilecekti.¹⁶⁵

Yunanistan'ın anlaşmalar hilafına adaları silahlandırmak için kullandığı gerekçelerin hiçbir hukuki dayanağı bulunmamaktadır. Şöyle ki, Yunanistan Montreux Sözleşmesi ile Boğazönü Adaları'nda askerden arındırılmış statüsünün sona erdiğini savunmaktadır. Fakat bu görüşü savunan Yunanistan daha önce sözü edilen 10 Mayıs 1969 tarihli notasında yer alan Limni'deki havalanı inşaatı faaliyetlerini savunmak yerine mevcut anlaşmalara bağlı olduğunu ifade ederek kendi tezini çürütmüştür. Ayrıca Yunanistan, Doğu Ege Adaları'nı (Midlli, Sakız, Sisam, Ahikerya) silahlandırma girişimleri konusunda "Rebus Sic Stantibus-Şartların Değişmesi" gerekçesini öne sürmektedir. Yunanistan'a göre, BM Bildirisi'nin kabulü ve her iki ülkenin NATO antlaşmalarına taraf olması nedeniyle adaların silahsızlandırılması statüsü ortadan kalkmıştır. Gerçekte ise, ne BM ne de NATO'nun varlığı silahsızlandırma rejmini sona erdirmemiştir. Üstelik bu örgütlerin kuruluş anlaşmalarında da silahsızlandırma rejminin sona erdiğine dair bir ibare bulunmamaktadır.¹⁶⁶

Yunanistan, Oniki Ada'nın anlaşmalar hilafına silahlandırılmasına gerekçe olarak ise, meşru savunma hakkını ve Türkiye'nin 10 Şubat 1947 tarihli Paris Barış Antlaşması'na taraf olmamasını göstermektedir. Yunanistan, bu tezinde, 1974 yılında Türkiye'nin gerçekleştirdiği Kıbrıs Barış Harekâtı'nı örnek vererek adaların Anadolu'dan bir saldırıya maruz kalma ihtimaline ağırlık vermektedir. Bu tez tarihsel açıdan incelendiğinde kendi içinde tutarsızlık sergilemektedir. Şöyle ki, Yunanistan Oniki Ada'yı Kıbrıs Barış Harekâtı'nın yapıldığı 1974 yılından çok önce silahlandırmaya başlamış ve bu husus Yunan siyasetçiler tarafından da itiraf edilmiştir.¹⁶⁷

Karamanlis gibi Yunan siyasetçilerin itirafına rağmen, Yunan siyasi partileri, günümüze kadar Ege Adaları'nın Lozan ve Paris Barış Antlaşmaları hilafına silahlandırılması konusunda sürekli olarak aynı tezleri savunmuşlardır. Bu tezlere göre, Limni ve Semadirek'in silahsızlandırılması statüsü Montreux Boğazlar

¹⁶⁵ Iraklidis, **a.g.e.**, s.88.

¹⁶⁶ Başeren, Ege Sorunları, s.89-91.

¹⁶⁷ Iraklidis, **a.g.e.**, s.88.

Sözleşmesi ile, Oniki Ada'nın silahsızlandırılmış statüsü ise Yunanistan'ın meşru müdafaa hakkı ve Türkiye'nin Paris Barış Antlaşması'na taraf olmaması dolayısıyla sona ermiştir. Sonuçta aralarındaki siyasi görüş farkları ne olursa olsun Yunan siyasi partilerinin Ege Adaları'nın silahlandırılmasının Yunanistan'ın temel hakkı olduğu fikrine sahip oldukları ve hangi siyasi parti iktidara gelirse gelsin 1974 yılından günümüze bu düşüncenin hayata geçmesi için farklı bir politika izlemedikleri açıkça görülmektedir.

İ.BÖLÜM

1974'TEN İTİBAREN YUNANİSTAN'DA KURULAN SİYASİ PARTİLER VE DIŞ POLİTİKA İLKELERİ

A.Yunan Siyasi Partilerinin Kuruluşlarını Hazırlayan Gelişmeler

1. Albaylar Cuntası ve 1974 Yılında Yunanistan'daki Siyasi Durum

İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesi Yunanistan'a barış getirmemiş, ülkede İngiltere'nin desteklediği milliyetçiler ile Sovyetler Birliği yanlısı komünistler arasında 1945 yılında iç savaş başlamıştı.¹⁶⁸ Yunan toplumsal yapısında büyük sorunlar yaratan ve etkileri bugün bile canlı olan iç savaş, Sovyetlerin komünistlere desteğini sona erdirmesinden sonra milliyetçilerin zaferi ile bitmiş ve ülkede siyasi ve sosyal alanlarda hızlı bir değişim başlamıştı.

1949'da iç savaşın bitmesinden sonra, 1950'li yıllarda Yunanistan'da bir yandan köylerdeki nüfus daha güvenli ve iş bulma olanağının fazla olduğu Atina ve Selanik gibi büyük kentlere hücum ederken, diğer yandan yurtdışına (Almanya'ya) ilk göç dalgası da başladı.¹⁶⁹ 1951-1970 arası dönemde ülke nüfusunun yaklaşık sekizde biri daha kolay iş bulmak umuduyla ülkeden göç etti. Almanya'ya gidenlerin kazandırdığı döviz ise Yunanistan'ın kalkınmasında bu dönemde önemli rol oynayacaktı.¹⁷⁰

Yunanistan, 1960'lı yılların başında ekonomik değişiklikler nedeniyle ciddi bir sosyal bunalım yaşadı.¹⁷¹

¹⁶⁸ Yunanistan'da 1945-1949 yılları arasında devam eden iç savaş hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.:C.M. Woodhouse, **İ İstoria Enas Laou (Bir Halkın Tarihi)**, Touriki Yayınları, Atina, 2008, s. 297-329.

¹⁶⁹ Yanis Vulgaris, **İ Elada Apo Tin Metapolitefsi Sti Pangosmiopiisi (Siyasi Değişimden Küreselleşmeye Yunanistan)**, Polis Yayınları, Atina, 2009, s.48

¹⁷⁰ R.J.Crampton, **2.Dünya Savaşı'ndan Sonra Balkanlar**, Yayın Odası Yayınları, İstanbul, 2007, s.200.

¹⁷¹ İkinci Dünya Savaşı sonrasında Yunanistan'ın yaşadığı ekonomik değişim ve bunun sosyal yapıya etkisi ile ilgili olarak bkz.:Mihail A. Aleksandridis, **Eliniki Oikonomia (Yunan Ekonomisi)**, Singhroni Ekdoti Yayınları, Atina, 2006.

Bu sosyal bunalımın temel nedenleri şunlardı: Kentlerdeki nüfus artışı ve buna paralel olarak işsizliğin artması, ülke ekonomisinin tamamen harap olması, ülkede bir kesim hızla zenginleşirken kentlerde işsiz göçmenlerin toplandığı gettoların oluşması vb.¹⁷² Bu sosyal bunalımın sonucu olarak siyasal yaşamda da ülke hızla kamplaşmaya başladı.

Bu kamplaşmanın sonucunda, kral yanlısı olan ve zenginler tarafından desteklenen milliyetçiler ile yönetimden memnun olmayıp sol partilerde örgütlenen düşük gelirli gruplar arasında çatışmalar başladı. Mayıs 1963'te Selanik'te düzenlenen bir miting sonrası popüler bir solcu milletvekili olan Grigoris Lambridis'in milliyetçi örgütler tarafından öldürülmesi ülkede yaşanan gerginliği arttırdı.¹⁷³

3 Kasım 1963 tarihinde siyasi açıdan böylesine karışık bir ortamda yapılan seçimlerin sonucunda, başkanlığını Yorgo Papandreu'nun yaptığı sol eğilimli Merkez Birliği Partisi¹⁷⁴ oyların yüzde 53'ünü alarak yeni hükümeti kurdu. Bunun üzerine merkez sağın lideri konumundaki Konstantin Karamanlis¹⁷⁵ 5 Aralık 1963 tarihinde Yunanistan'ı terk ederek Fransa'ya yerleşti. Karamanlis'in ayrılması ile aşırı milliyetçi grupları kontrol altında tutacak bir lider kalmadığından, ülkede aşırı sağ tarafından 1964 yılı Şubat ayından itibaren yeni solcu hükümete karşı düzenlenen terör olayları artmaya başladı.

¹⁷² Aristos Aristotelous, "Greece And Turkey: Searching For Security In Post War Europa", **Royal United Services Institute For Defence Studies Journal**, Sayı 128, RUSI Publications, Londra, 1983, s.17.

¹⁷³ Crampton, a.g.e., s.200-204.

¹⁷⁴ Yunanistan Komünist Partisi'nin 3 Ağustos 1951 tarihinde yasaklanması üzerine solcu bir grup aydın tarafından kurulan Merkez Birliği Partisi, izlediği ekonomik politikalar yüzünden bazı Yunanca kaynaklarda sosyalist bir parti olarak adlandırılırken, bazı kaynaklarda ise başkanlığını yapan Papandreu'nun aşırı sağa olduğu kadar aşırı sol akımlara da karşı olması nedeniyle sosyalist bir partiden ziyade sol eğilimli bir parti olarak adlandırılmaktadır. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz.: Yanya Papatnasiou, **EDA: Ta Mazika Komma Tis Protodiktatorikis Aristeras (EDA: Diktatörlük Öncesi Solun Toplandığı Parti)**, Saki Karayorgi Yayınları, Atina, 1994.

¹⁷⁵ Yunanistan siyasi yaşamında merkez sağın temsilcisi olarak önemli bir yeri olan Konstantin Karamanlis (1907-1998); 1956-1963 ve 1974-1980 yılları arasında başbakanlık, 1980-1985 yılları arasında ise cumhurbaşkanlığı yapmıştır. Karamanlis, 1974 yılında Yunanistan'daki askeri diktatörlüğün devrilmesinden sonra demokrasinin yeniden kurulması ve Yunanistan'ın 1980 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'na girmesinde önemli rol oynamıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: Ed: Tanos Veremis, **Megali Elines (Büyük Yunanlılar)**, Cilt 3, SKAİ Yayınları, Atina, 2009.

Bu arada yeni iktidarın bir yandan iç savaşta yer aldıkları için tutuklanan komünist gerillaların bir kısmının serbest bırakılması için, diğer yandan ülkede yeni bir eğitim reformu yapılması ve kilisenin toplum üzerindeki etkisinin kırılması amacıyla başlattığı girişimler, ülkedeki merkez sağ kesimi ve özellikle orduyu rahatsız etti.¹⁷⁶

1965 yılında Yorgo Papandreu, orduyu denetim altına almak ve kendi görüşüne göre ordu üzerindeki ABD'nin etkisini azaltmak için harekete geçti. Papandreu, Başbakanlık görevine ek olarak Savunma Bakanlığına getirilmesi için Kral II.Konstantinos'a (2.Konstantin) başvurdu. Fakat kralın bu önerisini reddetmesi üzerine 15 Temmuz 1965 tarihinde istifa etti ve ülkede bir hükümet bhranı başladı.¹⁷⁷

Papandreu ve sol eğilimli hükümetinin tekrar iktidara gelmesinden çekinen askeri yetkililer, 1967 Mart'ında Karamanlis ile görüşerek ülkeye dönmesini ve yönetimi ele almasını istediler. Ne var ki, Karamanlis Yunanistan'ın durumunun düzeltilemeyeceğini söyleyerek bu öneriyi reddedecekti.¹⁷⁸

Yunan subaylarının büyük bir kısmı, ülkede yaşanan siyasi çekişmelerin ve halkın günlük yaşamında ekonomik zorluklardan kaynaklanan değişikliklerin, Yunan ahlaki değerlerinin bozulmasına neden olduğunu düşünüyordu. Ordu içindeki bir grup aşırı milliyetçi subay ise, halkın yaşadığı sorunları istismar ederek iktidara gelmek için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu.¹⁷⁹

Sonuç olarak ülkenin siyasi bir kaosa sürüklendiğini düşünen ve bu krize son vermek isteyen bir grup albay, 21 Nisan 1967'de darbe yaparak iktidara el koydu. Cunta, darbenin amacının toplumdaki sola kayışı engellemek ve toplumu kendi değerlerine göre, yeniden düzenlemek olduğunu ifade ediyordu.¹⁸⁰

¹⁷⁶ Kerasidis Dimitris, **To Neo Elinikto Kratos :İstoria Politiki İkonomia (Modern Yunan Devleti: Politik ve Ekonomik Tarih Cilt 1)**, Malialis Yayınları, Selanik, 2006, s.211.

¹⁷⁷ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.58-60.

¹⁷⁸ Poti Paraskevopoulos, **O Karamanlis Sta Hronia 1974-1985 (1974-1985 Döneminde Karamanlis)**, Futrakis Yayınevi, Atina, 1986, s.8-16.

¹⁷⁹ Yunanistan'da iç savaş sonrası ordunun konumu ve subayların iç savaş sonrası siyasi görüşleri ile Yunanistan'ı yeniden düzenlemek konularındaki fikirleri için bkz.: Jean Meynaud, **İ Politikes Dinamis Sti Elada (Yunanistan'daki Siyasi Güçler 2.cilt)**, Savala Yayınları, Atina, 2002.

¹⁸⁰ Vulgaris, **a.g.e.**, s.61.

Yunan cuntasındaki subaylara göre, komünizm tehlikesi¹⁸¹ ve ülkenin milli çıkarlarının yeniden saptanması 21 Nisan darbesinin esas gerekçesiydi.

Askeri yetkililerin darbeden önce yardım istedikleri Karamanlis ise, darbeden sonra, yaşanan sosyal ve siyasi bunalım açısından Yunanistan'ın Bizans'ın son günlerine benzediğini, darbenin sorunlara çözüm olamayacağını ifade etmişti. Karamanlis'e göre darbe, Yunan milli çıkarlarına zarar vermekten başka işe yaramayacaktı.¹⁸²

21 Nisan 1967'de iktidara gelen Albay Yorgos Papadopoulos, Albay Nikolas Makazeros ve Albay Stilyanos Patakas'ın başını çektiği askeri hükümet, toplumdaki sol muhalefeti etkisiz kılmış, fakat özellikle ekonomide gereken başarıyı yakalayamamıştı. Yunan siyaset bilimcisi Danopoulos'a göre, darbeci subayların başarılı olamama nedenleri şunlardı: Lider kadrolarının karizmadan yoksun olması, halkın ekonomik ve sosyal beklentilerine cevap verememelerinin yanı sıra ekonomik sorunları çözmek yerine eski Yunan idealleri ve hristiyan ahlakına yönelik bir toplum dizayn etmek gibi ütöpik hedefler belirlemeleri.¹⁸³

17 Kasım 1973 tarihinde Atina Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Atina Politeknik Üniversitesi öğrencileri özgürlük isteğiyle ayaklandılar ve üniversite kampüsünü işgal ettiler. Askeri hükümetin ayaklanmayı bastırmak üzere tanklarla üniversiteye saldırması ve 34 öğrencinin ölmesi sonucunda, askeri yönetim halk desteğini büyük ölçüde kaybetti.¹⁸⁴

¹⁸¹ İngiltere ve ABD'nin, Yunanistan'da sol bir hükümetin başa gelmesi ve Yunanistan'ın SSCB'ye yaklaşmasının önlenmesi için darbeci askerleri desteklediği yönündeki bir görüş için bkz.: Helen Conispoliatis, "Facing The Colonels: How The British Government Dealt With The Military Coup In Greece In April 1967", **Historical Association**, Vol. XC, No.308 (October 2007).

¹⁸² Karamanlis'in darbe süresince cunta yönetimine karşı verdiği demeçler için bkz.: Angelos Bratakos, **İ İstoria Tis Neas Demokratias (Yeni Demokrasi'nin Tarihi)**, A.Livani Yayınları, Atina, 2002, s.75.

¹⁸³ Constantine P. Danopoulos, "Military Professionalism and Regime Legitimacy in Greece 1967-1974", **Political Science Quarterly**, Vol. XCIII, No 3. (Fall 1983), s.485-495; aktaran: Köni, a.g.e., s.88.

¹⁸⁴ George Kassimeris, "Junta by Another Name? The 1974 Metapolitefsi And The Greek Extra-Parliamentary Left", **Journal of Contemporary History**, Vol. XL, No. 4 (Oct 2005), s.746.

2-Albaylar Cuntası'nın Devrilmesi

Türkiye'nin, Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin haklarını korumak için 20 Temmuz 1974 tarihinde başlattığı Barış Harekâtı'nda¹⁸⁵ Kıbrıs'taki Rumlara askeri destek sağlayamayan¹⁸⁶ Cunta yönetimi, halk desteğini tamamen kaybetmişti. Bu sırada cunta içinde de bölünmeler yaşanmaya başladı ve iktidarı bir an önce sivillere devretmeyi isteyen yeni bir grup ortaya çıktı.¹⁸⁷ 22 Temmuz 1974 tarihinde bu yeni gruba mensup üst rütbeli subaylar, cunta lideri Gizikis'e bir nota vererek derhal iktidarın sivillere terk edilmesi gerektiğini ve bunun en uygun yolunun ise Karamanlis'in ülkeye geri çağrılarak onun liderliğinde bir geçiş hükümeti kurulması olduğunu söylediler.¹⁸⁸

23 Temmuz 1974 sabahı Yunan generalleri yaptıkları toplantı sonucunda iktidarı sivillere devretmek için karar aldıklarını basına açıkladılar¹⁸⁹. Bu kapsamda Yunanistan'ın tekrar demokrasiye geçmesinde Türkiye'nin Kıbrıs'a düzenlediği askeri harekât etkili olmuştur denilebilir.

¹⁸⁵ İç politikada sorunlar yaşayan Yunanistan'daki Albaylar Cuntası, halkın dikkatini Kıbrıs sorununa çevirmek ve Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını sağlayarak tekrar halkın desteğini kazanmak için bir plan yapmıştı. Bu amaçla, 15 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'ta Cunta ile anlaşmazlık yaşayan Makarios devirilmiş, yerine Enosis'i (Adanın Yunanistan'la hemen birleşmesini) savunan Nikos Sampson getirilmişti. Bunun üzerine Türkiye tarafından, adanın Yunanistan'a bağlanmasının engellenmesi ve adadaki Türklerin haklarının korunması amacıyla 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'a askeri harekât düzenlendi. Kıbrıs Barış Harekâtı ve harekâtı hazırlayan şartlar hakkında bkz.: Ed.: İrfan Kaya Ülger, Ertan Efeğil, **Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, Ahsen Yayıncılık, Ankara, 2001. Yunan Cuntası adanın bir an önce Yunanistan'a bağlanması (ENOSİS) fikrini savunurken, Makarios ise bunun Türkiye'nin tepkisini çekeceğini, sorunun zamana bırakılması ve Enosis'in Kıbrıs Türkleri'nin uygulanan ekonomik ambargo ile terör saldırıları sonucu adayı terk etmesiyle gerçekleşmesini daha mantıklı olduğunu savunuyordu. Ayrıca Kıbrıs konusunda, Yunanistan'la Kıbrıslı Rum liderler arasında yaşanan fikir anlaşmazlıkları ve Makarios'a düzenlenen darbeye ilgili bkz.: Polivios G. Poliviou, **Makarios: Ta Tria Lathi. (Makarios: 3 Yanlış)**, Kastanioti Yayınları, Atina, 2009.

¹⁸⁶ Cunta yönetiminin Rumlara askeri destek sağlayamama nedenlerinin konusunda 1986 yılında dönemin Yunan Savunma Bakanı Evangelos Averof tarafından şu açıklama yapılmıştı: Yunanistan'ın Kıbrıs'ta Türklere karşı savaşa girmemesinin üç nedeni vardı: "1-Hazır değildik.2-Sayısal üstünlük karşı taraftaydı.3-Kıbrıs mesafe olarak çok uzaktı." Praktika Boulis (Yunanistan Meclis Zabıtları) , 21 Şubat 1986. aktaran:Nikos Marangos, **Karamanlis-Etzebit (Kipros, Aigao, Montpai)(Karamanlis-Ecevit(Kıbrıs-Ege-Möntrö)**, Epikerotita Yayınları, Atina, 1987, s.128.

¹⁸⁷ Türkiye'nin Kıbrıs'a düzenlediği harekât sonrası Albaylar Cuntası içerisinde iktidarı sivillere bırakmak konusunda karar alan grubun en önemli üyeleri Orgeneral Yorgos Bonana ve Orgeneral Andra Galatsano'ydu. Cunta içerisinde bu dönemde iktidarı sivillere bırakma konusunda yaşanan fikir ayrılıkları için bkz.: Panou Kriki, **O Rolos Tou Stratu Stin Ekseliksi Tis İstorias Apo Ti Epanastasi Tou 1821 Mehri To 1975 (1821 Ayaklanmasından 1975'e Kadar Ordunun Tarihsel Rolü)**, Kultura Yayınları, Atina, 2008.

¹⁸⁸ Paraskevopoulos, **a.g.e.**, s. s.22.

¹⁸⁹ Bratakos, **a.g.e.**, s.99.

Şöyle ki, Cunta'nın halk desteğini kazanmak için giriştiği Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama macerasında, Türkiye'nin adaya müdahale edebileceği cunta tarafından öngörülememişti. Türk Ordusu tarafından adaya harekât düzenlenmesi sonrasında, Yunanistan'ın adada Rumları desteklemek için yeterli askeri gücünün olmadığı ortaya çıkması ise, Yunan Halkı'nda Cunta'ya karşı bir nefret uyandırmıştı. Halk desteğini tamamen kaybeden Cunta yönetimi için iktidarı sivillere bırakmak dışında bir seçenek bulunmadığı oldukça açıktır.

Askeri yetkililer, 24 Temmuz 1974 tarihinde günün ilk saatlerinde bir geçiş hükümeti kurması için Karamanlis'ten Yunanistan'a geri dönmesini istediler¹⁹⁰. Bu çağrı üzerine aynı gün Fransa'dan Yunanistan'a geri dönen Karamanlis, halka yönelik ilk mesajında iki konunun kendisi için öncelikli olduğunu açıkladı:

1-Silahlı kuvvetlerin asli görevine geri dönerek politikadan uzaklaşması,

2-Ülkede işleyen bir siyasi sistem kurulması için tüm partilerle işbirliği yapılması idi. ¹⁹¹

Ayrıca Karamanlis, Fransa'dan döndükten sonra ilk toplantısını ordu yetkilileri ile yapmış ve generallerden yönetimi sivillere devretmek için 22 Temmuz 1974'ten beri yapılan hazırlıkları hızlandırmalarını istemişti¹⁹². Bunun yanısıra Karamanlis, ordu içindeki cunta yanlılarının etkisiz hale getirilmesi ve ordunun yeni kurulacak hükümete "sadakatinin" sağlanması için, daha önce silahlı kuvvetlerden atılan cunta karşıtı subayların 7 Ağustos 1974'te tekrar orduya alınmalarına karar verdi.¹⁹³

Karamanlis, başlangıçta bütün partilerin (özellikle sol partilerin) yeniden siyaset yapmalarına izin vermek konusunda tereddüt etmiş, fakat sonunda Yunanistan'ın yaşadığı siyasi bölünmeye bu şekilde son verebileceği ve demokrasiyi ancak tüm partilerin katılımı ile yaşatabileceğine inandığı için siyasi partilere yönelik yasakları kaldırmıştı.¹⁹⁴

¹⁹⁰ Svolopoulos, *İ Eliniki Eksoteriki Politiki*, 2.Cilt, s.193.

¹⁹¹ Stefanos Çaparos, *İ Politiki İgesia Ke İ Kseni Sti Nea İstoria Tis Elladas (Yunanistan'ın Modern Tarihinde Politik Liderlik ve Yabancılar)*, Cilt 4 , Nea Sinora Yayınları, Atina, 1995, s.48.

¹⁹² *To Vima*, 24 Temmuz 1974.

¹⁹³ Paraskevopoulos, *a.g.e.*, s.57.

¹⁹⁴ Yorgos Anastasiadi, *Singhroni Politiki İstoria Tis Eladas (1974-1992)(Yunanistan'ın Modern Siyasi Tarihi 1974-1992)*, Maliaris Yayınları, Selanik, 1993, s.22

Bu kapsamda ilk olarak 23 Eylül 1974'te, Yunanistan Komünist Partisi'ni (KKE) yasadışı sayarak kapatılmasını sağlayan ve ülkede sol faaliyetleri yasaklayan 1947 yılında çıkarılan 509 sayılı yasa kaldırıldı.¹⁹⁵

Ayrıca basın özgürlüğü kapsamında 4 Ağustos 1974'te 1967 yılından itibaren yayımı yasaklanmış olan sol eğilimli Avgi gazetesinin yayımlanmasına izin verdi. Yine bu doğrultuda, 27 yıldır yasaklı olan KKE'nin yayın organı Rizospastis 25 Eylül 1974'te yeniden yayım hayatına girdi.¹⁹⁶

Karamanlis'in yukarıda değinilen kararları incelendiğinde, cuntanın halk desteğini kaybetmesine rağmen iktidarı devretmemek için direnebileceği düşünen Karamanlis'in bir an önce diktatörlük dönemi uygulamalarına karşı harekete geçtiğini söylemek mümkündür. Diğer yandan, Karamanlis'in bu kararları ile hem halktan hem de ordu içerisindeki cunta karşıtı subaylardan destek almaya çalıştığı da açıktır.

25 Temmuz 1974 tarihinde Karamanlis tarafından bir geçiş hükümeti oluşturuldu ve ülkeyi yönetecek sivil iktidarı belirlemek için seçimlerin 17 Kasım 1974 tarihinde yapılması planlandı. Karamanlis'in geçiş hükümeti ülkede her kesimden büyük destek alıyordu. O, sağ kökenli bir politikacı olmasına rağmen, sol partiler için de geçiş hükümetini yönetebilecek ve demokrasiyi geri getirebilecek en uygun isimdi.¹⁹⁷

Karamanlis'in bu siyasi girişimlerinin amacının ülkede cunta öncesi dönemde yaşanan siyasi buhranların tekrar etmesini önlemek olduğu açıkça görülmektedir. Ayrıca Karamanlis'in komünizmi büyük bir tehlike olarak görmesine rağmen, KKE'nin faaliyetlerine izin vererek Yunanistan'da yeni bir askeri darbe tehdidine karşı tüm halkın desteğini almayı amaçladığı da söylenebilir.

¹⁹⁵ Çaparas, **a.g.e.**, s.59; Paraskevopoulos, **a.g.e.**, s.45.

¹⁹⁶ Paraskevopoulos, **a.g.e.**, s.44.

¹⁹⁷ **A.g.e.**, s.32.

B. Yeni Demokrasi Partisi'nin Kuruluşu ve Dış Politika İlkeleri

1- Partinin Kuruluşu

Karamanlis, Yunanistan'da 17 Kasım 1974 tarihinde yapılacak genel seçimler öncesinde yeni bir parti kurma kararı aldı ve 28 Eylül 1974 tarihinde Yeni Demokrasi Partisi'ni (Nea Dimokratia) kurduğunu ilan etti.¹⁹⁸

Yeni Demokrasi'nin kuruluş bildirgesi olarak kabul edilen Karamanlis'in 4 Ekim 1974 tarihli konuşması ise, partinin izleyeceği iç ve dış siyaset hakkında önemli hususları içeriyordu. Karamanlis'in bu konuşmasında şu konular vurgulanmıştı.¹⁹⁹

1- Çağın en önemli konusu demokrasinin yaşatılmasıydı. Bununla birlikte çok az kişi demokrasinin gerçek manasını anlamakta ve daha da az sayıda insan bu konuda yani demokrasinin yaşatılması için gerekli çabayı göstermekteydi.

2-Demokrasi Yunanlılar için vazgeçilmezdir. Yunan halkının seçim hakkına saygı göstermek, halk için doğru olanı yapmak ve sorumluluklardan kaçmamak için demokrasi gereklidir.

3-Bütün Yunanlılar demokrasinin olmadığı bir dönemin acı anılarını hatırlamaktadır. Şu anda sahip olunan bu fırsat (cuntanın devrilmesi) demokrasiyi yaşatmak için kaçırılmamalıdır. Aksi halde pişman olmak için çok geç olacaktır.

4-Yunanistan'da son 2 ayda yaşananlar bir mucizedir. Birçok kişinin beklediğinin aksine diktatörlükten demokrasiye geçiş kansız ve kardeş kavgası yaşanmadan gerçekleşmiştir.

5-Bu barış ortamını korumak ve demokrasinin yeniden işlemesine zarar vermemek için dikkatli olunmalıdır. Çünkü diktatörlük tehlikesi halen sürmektedir.

¹⁹⁸ **To Vima**, 29 Eylül 1974, s.1.Yunan kaynaklarında Yeni Demokrasi Partisi'nin kurulması aşamasında Karamanlis'le birlikte 35 kişinin daha önemli rol oynadığı bilgisi yer almaktadır. Bu kişiler arasında daha sonra parti başkanlığını üslenecek olan Yorgo Rallis ve Miltiadis Ebert isimleri öne çıkmaktadır.

¹⁹⁹ www.nd.gr/idrytiki-diakiryhi. **Ersimi Tarihi: 10** Temmuz 2015.(Yeni Demokrasi Partisi resmi internet sitesi) Karamanlis'in 4 Ekim 1974 tarihli bu konuşması, partinin resmi internet sitesinde kuruluş bildirgesi olarak yer almaktadır.

6-Yeni Demokrasi'nin kuruluş amacı geçmişin bölünmüşlüklerine son vererek halkın çıkarlarının savunulduğu yeni bir parti oluşturmaktır. Bu yeni parti sağ, sol ve ya diğer siyasi görüşleri değil sadece halkın çıkarlarını savunacaktır.

7-Yunanistan'ın ekonomik gelişimini sağlamak en önemli hedeflerdendir. Bu hedef için devletin ekonomideki payını genişletmesine izin verilmemeli ve özel girişimcilerin daha fazla imkâna sahip olması sağlanmalıdır.

8-Eğitim sisteminin çağın gereklerine uygun ve daha bilimsel hale getirilmesi, bu yapılırken Yunan kültürünün zenginliğinden yararlanılması hedeflenmektedir.

9-Yunanistan'ın bağımsızlığının korunması ve Kıbrıs'ta Helenizmin haklarının savunulması için Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin modernize edilmesi en önemli görevlerdendir.

10-Yunanistan'ın ait olduğu yer Avrupa'dır. Ayrıca coğrafi alan olarak küçüklüğüne rağmen bütün dünyada yaşayan Yunanlıların haklarının korunması Yunanistan'ın en önemli hedeflerindedir.

11- Gururlu ve mutlu insanların yaşadığı bir Yunanistan için demokrasinin yeniden kurulması, bunun içinde Yeni Demokrasi Partisi'ne düşen görevlerin yerine getirilmesi en önemli amaçtır.

Karamanlis'in bu konuşması incelendiğinde, Kıbrıs'ta Helenizmin haklarının savunulması ve her ne kadar cunta devrilmiş olsa bile diktatörlük yanlılarının halen demokrasiye zarar verebileceklerinin ifade edilmesi dikkat çekicidir. Kıbrıs'ta Helenizmin haklarının savunulması kavramının bu konuşmada yer almasının oldukça önemli olduğuda söylenebilir. Şöyle ki Karamanlis'e göre, Kıbrıs'ta Türk Ordusu tarafından gerçekleştirilen barış harekâtı sonrası Helenizm zarar görmüştü. Dolayısıyla Karamanlis'in bu konuşmasıyla Yunan halkına savaş ve diktatörlük tehlikesinin halen sürdüğünü hatırlatarak, kendi kurduğu Yeni Demokrasi Partisi'nin bu tehlikelere karşı en önemli güç olduğunu vurgulamak istediği söylenebilir.

Yunan siyasetçi ve Yeni Demokrasi Partisi üyesi Bratakos'a göre, Karamanlis partinin ismini bilinçli olarak seçmişti. Karamanlis'e göre, partiye Yeni Demokrasi isminin verilmesiyle seçmenlere cunta döneminden kalan anti demokratik uygulamaların sona erdirileceği ve demokrasinin yeniden işlerlik kazanacağı yönünde mesaj veriliyordu.²⁰⁰

Karamanlis konuşmalarında sürekli olarak Yeni Demokrasi'nin bir siyasi görüşün değil tüm halkın partisi olduğunu vurguluyordu. Ona göre, Yeni Demokrasi sadece sağ veya sol siyasi görüşe sahip olanların değil, ülkenin tekrar demokrasi ile yönetilmesini isteyen herkesin katılması gereken bir partiydi.²⁰¹ Yeni Demokrasi Partisi'nin iki temel kuruluş amacı vardı: Yunanistan'ı normal bir siyasi yapıya kavuşturmak ve komünist bir idarenin kurulmasını önlemek.²⁰²

Karamanlis'in Yunanistan'da komünist bir idarenin kurulmasını önlemek konusundaki sözlerine rağmen KKE'nin kuruluşuna izin vermesinin bir denge siyaseti gereği olduğu görülmektedir. Şöyle ki, Karamanlis hem sağ hem de sol görüşlü seçmenlerin oyunu almaya çalışıyordu. Bu çerçevede bir yandan KKE'nin faaliyetlerine izin vererek, yeni bir darbe ihtimaline karşı sol görüşlü seçmenin desteğini sağlamaya çalışıyor, diğer yandan komünistlerin aşırı güçlenebileceği mesajlarıyla sağ görüşlü seçmenin oyunu almayı planlıyordu.

Ayrıca Karamanlis, seçim konuşmalarında halkın cuntaya karşı olan nefretinden faydalanarak, ordunun tekrar siyasete müdahalesini önlemek amacıyla albaylar cuntasında görev alan askerlerin yargılanmasını başlattığını söylüyordu.²⁰³

Karamanlis'e göre, ülke siyasi yaşamda sağ-sol çatışması yerine ekonomik sorunlara odaklanmalıydı. Dolayısıyla, Yeni Demokrasi Partisi geçmişte yaşanan siyasi çatışmalardan bıkmış ve Yunanistan'da demokrasinin tekrar kurulmasına bir şans vermek isteyen herkese açıktı ve bu konudaki son umuttu.²⁰⁴

²⁰⁰ Bratakos, **a.g.e.**, s.145.

²⁰¹ Çaparas, **a.g.e.**, s.60.

²⁰² Aynı yer.

²⁰³ Albaylar Cuntası'nın yönetimden ayrılmasından sonra da Yunan Ordusu içinde tekrar darbe yapmayı isteyen bir grup düşük rütbeli subay mevcuttu. Bu subayların 25 Şubat 1975 tarihinde yapmayı planladıkları darbe, ancak Karamanlis'in darbe girişimini önceden haber alarak gerekli karşı tedbirleri aldırması ve diğer siyasi liderlerin darbeye karşı Karamanlis'e verdiği destek ile önlenildi. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.:Yorgo Ralli, **Politikes Ekmistiries (Paylaşılan Politik Sırlar)**, Proskinio Yayınları, Atina, 1990.

²⁰⁴ Çaparas, **a.g.e.**, s.82.

Karamanlis seçim çalışmalarında sürekli olarak şu mesajı veriyordu. Yunan halkı, ya Karamanlis'i iktidara getirecek ya da yeniden tankların hakimiyetini (askeri yönetimi) kabul edecekti.²⁰⁵

Karamanlis, seçim konuşmalarında, halkın tüm kesimlerinden oy almak için özellikle şu noktaları vurguluyordu. Ona göre, Yeni Demokrasi, genç yaşlı demeden toplumun her kesimine ulaşmaya çalışıyordu ve Yunanistan Avrupa'ya kattığı kültürel temelle Avrupa'da yer almayı hak ediyordu. Karamanlis'e göre, Yunanistan'ın esas hedefi Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılmaktı.²⁰⁶

Karamanlis'in AET'yi Yunanistan için temel hedef göstermesi kendi açısından oldukça mantıklıydı. 1956-1963 yılları arasındaki başbakanlığı döneminde, inşaat ve yol yapım projelerine verdiği öncelikler nedeniyle Yunan halkı tarafından "yollar kralı" olarak adlandırılmıştı. Karamanlis, bu faaliyetleriyle Yunanistan'ın ekonomik olarak Avrupa ile bütünleşmesini amaçlıyordu. Dolayısıyla özellikle limanlar ile bu limanlara yüklerin daha kısa zamanda taşınabilmesini sağlayacak karayollarının inşa edilmesinin Karamanlis'in birinci hedefi olduğu söylenebilir.

²⁰⁵ Dimitri Nikolaydis, **Elines Enantion Elinon (Yunanlılar Yunanlılara Karşı)**, Arhetipo Yayınları, Atina, Mart 2011, s.234.

²⁰⁶ **Kathimerini**, 29 Eylül 1974, s.2.

2-Partinin Dış Politika İlkeleri

Yeni Demokrasi Partisi'nin dış politika ilkelerinin temelinde şu hedefler vardı: Türkiye ile savaşa girmeden Kıbrıs sorununu çözümlenmek,²⁰⁷ Türkiye karşısında müttefikler bulmak maksadıyla Balkan ülkeleri ve Doğu Bloku ile ilişkileri geliştirmek ve Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılmak.²⁰⁸

Bir başka deyişle Karamanlis'in 1974-1981 arasında izleyeceği Balkanlara açılma politikasının temelinde, Ege ve Kıbrıs konularında dış Dünya'dan Türkiye'ye karşı destek arayışı vardı.²⁰⁹

Karamanlis'e göre, Yunanistan'ın siyasi hedefi Avrupa Ekonomik Topluluğu'na bir an önce katılmak olmalıydı. Ne var ki, Türkiye ile yaşanacak bir çatışma Yunanistan için büyük yıkım getirebilir ve topluluğa üye olma sürecini geciktirebilirdi. Bu açıdan Karamanlis'in soğukkanlı bir şekilde davrandığı ve önceliğinin Türkiye'ye karşı Balkan ülkeleri ile bir koalisyon oluşturmak olduğu söylenebilir. Öyle ki, Yunanistan NATO üyesi olmasına rağmen Varşova Paktı üyesi olan Bulgaristan ve Romanya ile ilişkilerini geliştirmeyi hedefliyordu. Yunanistan'ın bu hedefinin temelinde Türkiye'ye karşı bir güvenlik kuşağı oluşturmak istediği çok açıktır. Dolayısıyla Yunanistan'ın aynı savunma paktı içerisinde olduğu Türkiye'ye karşı rakip savunma paktından ülkelerle işbirliğini hedeflemesinin düşündürücüdür.

Rizas'a göre, Yeni Demokrasi Partisi'nin Türkiye'ye karşı Balkan ülkeleri ile işbirliği yapma politikası konusunda Yunanistan'da bazı kaygılara yol açmıştı. Şöyle ki, Yunan savunma stratejisinin önemli bir parçası da ülkenin kuzeyinde bulunan Slav unsurların Ege Denizi'ne ulaşmasının engellenmesiydi. NATO'nun Yunanistan'a sağladığı güvenlik şemsiyesi bu açıdan vazgeçilmezdi. Halbuki Yunanistan, Varşova Paktı üyesi olan Bulgaristan ve Romanya ile yakınlaşarak bir anlamda NATO'dan bağımsız bir strateji izliyordu. Yani NATO'nun sağladığı

²⁰⁷ Karamanlis, Türkiye ile yaşanacak bir çatışmanın Avrupa'ya katılım politikasına zarar vereceğini ve Yunanistan'da sağlanmaya çalışılan iç istikrarı bozacağını anlamıştı. Sotiris Rizas, "Managing A Conflict Between Allies: United States Policy Towards Greece and Turkey In Relation To The Aegean Dispute, 1974-76", **Cold War History**, Vol IX, No 3(August 2009), s.372.

²⁰⁸ Yeni Demokrasi Partisi'nin dış politika ilkeleri kapsamında, Yunanistan'ın Balkan ülkelerine yönelik dış politikası konusunda ayrıntılı bir inceleme için bkz: Alifantis Stilos, **Eliniki Eksoteriki Politiki: I Periptosi Tis Elinikis Balkanikis Politikis (1974-1981) (Yunan Dış Politikası: Yunanistan'ın Balkan Politikası'nın Durumu (1974-1981))**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pandio Üniversitesi Politik Bilimler Enstitüsü, Atina, 1987.

²⁰⁹ Clogg, **a.g.e.**, s.218.

güvenlik yerine tarihi çıkarlarına ters düşecek şekilde kuzeydeki Slav devletlerine yaklaşıyordu.²¹⁰

Yunanistan'ın Varşova Paktı üyesi olan ülkelerle ilişkilerini geliştirme hedefi beklenmedik sonuçlar doğurmuştur. Yunanistan eski Genelkurmay Başkanı Kuris'e göre, Yeni Demokrasi Partisi tarafından izlenen Doğu Bloku ülkeleri ile ilişkileri geliştirme politikasının sonucunda ABD ve NATO karşıtı bir dış politika ortaya çıkmıştır.²¹¹

Yunan hukukçu Manousakis'e göre ise, bu dış politika tercihi Yunan savunma sisteminin zayıflamasına yol açmış ve Kıbrıs'a düzenlediği harekât ile önemli bir tecrübe kazanan Türkiye'nin Ege'de saldırgan tavrını arttırmasına neden olmuştur.²¹²

Rizas'a göre ise, Karamanlis ve lideri olduğu Yeni Demokrasi Partisi bir açmazla karşı karşıyaydı. Yunan halkında Cunta nedeniyle oluşan ABD ve NATO karşıtlığından dolayı Yunanistan'ın NATO'dan ayrılması Karamanlis istemese de bir zorunluluktu. Bununla birlikte soğuk savaş yıllarındaki stratejik durum göz önüne alındığında NATO'dan ayrılmak Yunan savunma sisteminin felç olması ile eş anlamlıydı.²¹³

Karamanlis'in izlediği bu dış politikaya yönelik en önemli itirazlardan biri de Yunanistan'ın NATO'dan ayrılması ile ilgiliydi. Rizas'a göre, Yunanistan NATO'dan ayrılarak Batı dünyasına bir mesaj vermek istemişti. Bu mesaj Yunanistan'ın coğrafi konumun ne kadar önemli olduğu ve Yunanistan olmadan NATO ittifakının güney sınırlarının güvende olamayacağı yönündeydi.²¹⁴ Yunanistan'ın NATO'dan ayrılmasının bir hata olduğunu ve NATO'dan çıktıktan sonra Türkiye karşısında yalnız kaldığını savunanlara karşı, Karamanlis şu cevabı

²¹⁰ Rizas, **a.g.m.** s. 53.

²¹¹ Cunta döneminde Yunan toplumunda cuntanın, ABD ve NATO tarafından cuntanın desteklendiğine yönelik bir inanış vardı. Ayrıca Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ABD'nin izni olmadan gerçekleşmeyeceği görüşü de Yunan toplumu içerisinde 1974 yılında yaygın bir kanı idi. Bu nedenle Yeni Demokrasi Partisi ilk dönemlerinde (1974-1976) NATO ve ABD karşıtı bir söylemde bulunmuş, fakat sonradan bunun Yunanistan'ın çıkarlarına aykırı olduğunu düşünerek tekrar NATO yanlısı bir tutum içerisine girmişti. Yeni Demokrasi Partisi'nin NATO ve ABD konusunda izlediği birbirine zıt iki politika konusunda ayrıntılı bilgi için bkz: Nikos Kouris, **Elada-Tourkia O Pentikontaetis Polemos (Yunanistan-Türkiye: 50 Yıllık Savaş)**, Nea Sinora Yayınları, Atina, 1997. Nikos Kouris 1984-1989 yılları arasında Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı görevini yapmıştır.

²¹² Grigorios M.Manousakis, **İ Eksoteriki Politiki Tis Elados Kata Tin Periodon 1980-1989 (1980-1989 Yılları Arasında Yunanistan'ın Dış Politikası)**, E.Lambrinos Yayınları, Atina, 1989, s.85.

²¹³ Rizas, **a.g.m.** s. 51.

²¹⁴ **A.g.m.**, s.53.

veriyordu: Yunanistan'ın NATO'dan ayrılmak dışında bir başka seçeneği yoktu. Balkan ülkeleri ve gerekirse Doğu Bloku ülkeleri ile kurulacak iyi ilişkiler sayesinde Türk tehdidi önlenilecekti.²¹⁵

Karamanlis yukarıdaki cevabına rağmen gerçeklerin farklı olduğunun bilincindeydi. Şöyle ki, 30 Kasım 1974 tarihinde Savunma Bakanı Averof tarafından kendisine sunulan bir yazıda, Doğu Ege Adaları'nın bir Türk istilasına karşı savunmasız olduğu, Türkiye'nin artan askeri gücüne karşılık Yunan Donanması ve hava kuvvetlerinin geliştirilmesi gerektiği, Yunanistan'ın kuzeyden de tehdit altında bulunduğu ifade ediliyordu.²¹⁶ Soğuk savaş şartları düşünüldüğünde Yunanistan'a yönelik kuzeyden bir saldırı gelmesi durumunda bunu önleyebilecek tek gücün NATO olduğu açıktı.

Karamanlis her ne kadar komünizme karşı olsa da, Türkiye karşısında komünizmin askeri gücünü simgeleyen Varşova Paktı gibi bir örgüte üye olan Bulgaristan ve Romanya ile iyi ilişkiler kurmaktan çekinmiyordu. Bu açıdan Karamanlis'in fırsatçı bir dış politika izlediği söylenebilir. Zira, Karamanlis NATO'dan çıkarak halkta Cunta yıllarının uygulamaları sonucu oluşan ABD ve NATO aleyhtarlığından faydalanmaya ve oy almaya çalışmıştı. Ayrıca NATO karşıtı Varşova Paktı üyesi ülkeler ile ilişkilerini geliştirerek Türkiye'ye karşı Yunanistan'ın gerekirse düşman pakt ile işbirliği yapabileceğini göstermiş oldu.

Karamanlis bu yeni politikasını Batı ülkeleri ile yaptığı her görüşmede savunuyordu. Örneğin, 30 Mayıs 1975 tarihinde İngiliz Dışişleri Bakanı James Callaghan ile yaptığı bir görüşmede İngiliz bakana Yunanistan'ın mutlaka AET'ye alınması gerektiğini söylemişti. Karamanlis'e göre, Yunanistan AET'ye alınmazsa Kıbrıs'tan sonra Batı tarafından ikinci kez yalnız bırakılmış olacaktı; bu da Yunan dış politikasının tamamen yön değiştirmesine neden olabilirdi.²¹⁷

²¹⁵ Türkiye'nin Kıbrıs'a gerçekleştirdiği 2. Barış Harekâtı sonrası Yunanistan, Kıbrıs'ta Türkiye'nin askeri harekâtını engellemek için yeterli çaba göstermeyen NATO'dan ayrılma kararı almıştı. Karamanlis tarafından kurulan Milli Birlik Hükümeti 14 Ağustos 1974 tarihinde Yunanistan'ın NATO'dan ayrıldığını ilan etti. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.:Yanis G. Valinakis, **Eisagoyi Sti Eliniki Eksoteriki Politiki (1949-1988) (Yunan Dış Politikasına Giriş 1949-1988)**, Paratiritis Yayınları, Selanik, 1989.

²¹⁶ Rizas, **a.g.m.** s.57.

²¹⁷ Rizas, **a.g.m.** s. 55

Karamanlis'e göre Yunan dış politikasının asıl hedefi; cunta döneminden kalma aşırı sağcı fikir ve uygulamalardan kurtulup AET'ye girişi sağlayacak güçlü bir liberal ekonomi politikası izlenmesi ve Türkiye ile sorunların görüşmeler yoluyla çözülmesiydi.²¹⁸ Karamanlis'in AET konusunda ısrarla izlediği politikanın amacının, AET desteğini sağlayarak Türkiye karşısında daha güçlü bir duruma gelmek olduğu söylenebilir. Çünkü NATO'dan ayrılan Yunanistan için destek alabileceği en önemli örgüt AET olarak görülmekteydi. Nitekim daha sonraki bölümlerde de görüleceği üzere, Yunanistan, Türkiye ile olan sorunlarında Karamanlis'in izlediği bu politikayı yani sorunları Türkiye-Yunanistan sorunları olmaktan çıkarıp Türkiye- AB sorunları haline getirme siyasetini izleyecekti.

Yeni Demokrasi Partisi kuruluşundan itibaren dış politika konusunda bir yandan NATO'dan bağımsız bir politika izlenmesini savunurken, öbür yandan ise bu politikanın Batı ile yani Avrupa ile tam bir uyum içerisinde olmasına özel önem veriyordu.²¹⁹ Ne var ki, soğuk savaş yıllarının şartları dolayısıyla Yunanistan'ın NATO'dan bağımsız bir dış politika izleme isteği çok uzun sürmeyecektir. Daha sonraki bölümlerde inceleneceği üzere, Yeni Demokrasi Partisi iktidarı tarafından 1977 yılından itibaren NATO'ya dönüş için tekrar ABD ile müzakerelere başlanacaktır.

Sonuçta, Karamanlis'in sıkça tekrarladığı slogan onun dış politikasını özetliyordu. Karamanlis "Yunanistan Batı'ya aittir"²²⁰ sloganı ile Yunanistan'ın geleceğinin Avrupa'da olduğunu ve bu nedenle dış politikasının en önemli amacının Yunanistan'ın Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılması olduğunu belirtiyordu.

²¹⁸ Richard Clogg, **Greece In The 1980's**, Mcmillan Press, Londra, 1983, s.74

²¹⁹ Van Coufudakis, "*Greek Foreign Policy Since 1974: Quest for Independence*", **Journal Of Modern Greek Studies**, Vol.VI, No.2 (Spring 1988), s.56.

²²⁰ Nikolaydis, **a.g.e.**, s.240.

C. Panhelenik Sosyalist Hareketi (PASOK) Kuruluşu ve Dış Politika

İlkeleri

1- Partinin Kuruluşu

Yunanistan'ın en büyük iki partisinden biri olan PASOK' u (**Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα: Panhelenik Sosyalist Hareket**) 1974 yılında kuran Andreas Papandreu, Yunan siyasi yaşamına 1960'lı yıllarda girdi.²²¹ Amerika'da Harvard Üniversitesi'nde ekonomi doktorası yapan Andreas Papandreu, Yunanistan'ın seçkin ailelerinden olan Papandreu ailesinin ikinci kuşak temsilcisiydi.²²²

Andreas Papandreu politika sahnesinde ilk görüldüğü zamanlarda özellikle gençleri etrafına toplamada ve radikal fikirler ileri sürmedeki mahareti ile tanınmıştı.²²³

Yunanistan'da 1967 yılında askeri cuntanın yönetime el koymasından sonra, 26 Şubat 1968 tarihinde cuntaya karşı yurt dışında örgütlenen ve daha çok basın yoluyla Cuntaya karşı kamuoyu desteği oluşturmayı amaçlayan PAK'ı (**Πανελλήνιο Απελευθερωτική Κίνηση-Panhelenik Özgürlük Hareketi**) kurdu.²²⁴ PAK birçok farklı gruptan ve siyasi görüşten insanı ve fikri içinde barındırmakla birlikte, katılanların ortak amacı cunta yönetimine bir son vermektir.²²⁵

²²¹ Nikos Kouris, **Aigiao í Makrohronia Diamahi Kai O Rolos Ton Amerikanon(Ege:Uzun Süreli Çatışma ve Amerikalıların Rolü)**, A.A. Libani Yayınları, Atina, 2009, s.27.

²²² Andreas Papandreu'nun mensubu olduğu Papandreu ailesinin, Yunan siyasi hayatında 1919 yılından itibaren önemli etkileri olmuştur. Venizelos'un yakın çalışma arkadaşı olan Yorgo Papandreu 1919 yılında Sakız Adası valisi olarak siyasi yaşamına başlamış, 1944 yılında Yunanistan Başbakanı olmuştur. Cunta öncesi dönemde 1963-1965 yılları arasında yeniden başbakanlık yapmıştır. İleride PASOK'u kuracak olan oğlu Andreas Papandreu ise 2. Dünya Savaşı sırasında ABD'de ekonomi konusunda akademik kariyer yapmış, 1974 yılında PASOK'u kurmuş, müteakiben 1981-1989 ve 1993-1996 yılları arasında başbakanlık yapmıştır. Andreas Papandreu'nun oğlu Yorgo Papandreu ise 2009-2011 yılları arasında PASOK liderliği ve başbakanlık görevlerinde bulunmuştur. Andreas Papandreu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Alexander Kitroeff, "Andreas G. Papandreu, A Brief Political Biography", **Journal of The Hellenic Diaspora**, Vol. XXIII, No.1 (September 1997).

²²³ Çaparas, a.g.e., s.68.

²²⁴ Manousakis, a.g.e., s.33. PAK hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz.: D. Vasiliadis, **PAK-PASOK: Mithos Kai Pragmatikotita (PAK-PASOK:Hikaye ve Gerçekler)**, Dialogos Yayınları, Atina, 1977.

²²⁵ Kiriakos Mitsotakis, **í Simpligates Tis Ekswterikis Politikis (Dış Politikanın Dar Boğazları)**, Pataki Yayınları, Atina, 2006, s.111.

Yunanistan'da Cunta yönetiminin düşmesi sonrasında Andreas Papandreu, Karamanlis gibi hemen Yunanistan'a geri dönmedi. Papandreu'ya göre, Yunanistan'a dönmeden önce ülkede mevcut kaosun sona ermesi, yani ordunun yerine nasıl bir yönetimin geleceğini belli olması gerekiyordu. Papandreu, Karamanlis başkanlığında bir geçiş hükümeti kurulunca ülkeye geri dönme kararı aldı ve 16 Ağustos 1974 tarihinde ABD'den Yunanistan'a döndü.²²⁶

Papandreu tarafından, Cunta sonrası Yunanistan'ın ilk partisi olan PASOK'un kurulduğu 3 Eylül 1974 tarihinde ilan edildi.²²⁷ PASOK, merkez sağı temsil eden Yeni Demokrasi Partisi karşısında merkez solu temsil ediyordu.²²⁸

PASOK'un kuruluş bildirisini açıklayan Papandreu, amaçlarının tam bağımsız Yunanistan olduğunu, bunu sağlamak için halkın egemenliği ve demokrasinin herkes için uygulanması sloganlarını benimsediklerini²²⁹ ülkenin 7 yıllık cunta yönetimi altında yıprandığını ve ABD ile NATO tarafından kullanıldığını belirterek her kesimden insanı (işçi, mühendis, memur, genç vb.) bu yeni harekete katılmaya davet etti.²³⁰

Papandreu'nun 3 Eylül 1974 tarihinde ilan ettiği PASOK'un kuruluş bildirgesinin incelenmesi partinin daha sonra izleyeceği iç ve dış politika açısından önemlidir. Bu bildiriye Papandreu özetle şunları belirtmekteydi:²³¹

1-Kıbrıs'ta yaşanan trajedi ABD ve onun desteklediği cunta döneminin eseridir. Herşeyden önce üç grup suçlunun yargılanması gerekir: Bunlar, cunta döneminde yedi yıl ülkeyi yönetenler, Kıbrıs'ta yaşananlara neden olanlar ve Atina Politeknik Üniversitesi'nde öğrencileri öldürenlerdir.

²²⁶ Anastasiadi, **a.g.e.** ,s.22. Cunta yönetimi boyunca yurtdışında yaşayan Papandreu ilk önce İsviçre, ardından Fransa ve en son olarak ABD'ye gitmişti.

²²⁷ Manousakis, **a.g.e.**, s.35.

²²⁸ Hristos Lyrantzis, "*The Changing Party System: Stable Democracy, Contested Modernization*", **West European Politics**, Vol.XXVIII, No.2 (March 2005), s.243.Yunan kaynaklarında PASOK'un kuruluşunda Papandreu'yla birlikte 45 kişilik bir grubun görev aldığı bilgileri yer almaktadır. Bu isimler arasında Akis Çohazopoulos, Yanis Haralambu ve Gerasimos Arsenis gibi daha sonra Türkiye ile yaşanan krizlerde önemli görevler üslenen kişilerde bulunmaktaydı. Bu konuda ayrıntılı bir çalışma için bkz.: M.Spurdalakis, **PASOK Domi, Esokommatikes Krises kai Sinkentrosi Eksusias (PASOK Yapılanması, Parti İçi Krizler ve Gücün Toplanması)**, Eksandas Yayını, Atina, 1988.

²²⁹ **To Vima**, 4 Eylül 1974, s.3.

²³⁰ M.N.Raptis, **Andreas G. Papandreou 31 Hronia Politikis Dimiurgias (Andreas G. Papandreu Politikada 31 yıl)** Elinika Gramata Yayınları, Atina, 1996, s.138.

²³¹ [\(www.agp.gr/agp/content/Document.aspx?d=7&rd=5499005&f=1403&rf=1842884619&m=4731&r=11896313&l=2\)](http://www.agp.gr/agp/content/Document.aspx?d=7&rd=5499005&f=1403&rf=1842884619&m=4731&r=11896313&l=2) (Andreas Papandreu Vakfı resmi internet sitesi) Erişim Tarihi:09 Temmuz 2015.

2-Yunanistan Őu anda en kritik saatleri yaŐamaktadır. Bu durumda halka dűŐen sorumluluk cesaret ve 2zgűvenle sorunların űzerine giderek devletteki yozlaŐmayı temizlemektir.

3-űlkenin geleceęinde Yunan halkının s2z sahibi olabilmesi i2in PASOK kurulmuŐtur.

4-Yedi yıldır Yunanistan'ın bağımsızlığı ABD ve NATO tarafından esir alınmıŐtı. Bu sűre boyunca űlkede silahlı kuvvetlerden siyasi sisteme kadar halkı ilgilendiren her konuya ABD 2ıkarına g2re karar verilmiŐ, Yunan halkının 2ıkarları g2z ardı edilmiŐtir.

5-Bu yeni hareket 2alıŐanların, 2ift2ilerin, memurların yani kısaca halkın ABD ve NATO boyunduruğuna hayır demesinin sonucudur. Artık Yunanlıların baŐlarını kaldırıp cesaretle kendileri i2in doğru olanı talep etmesi gerekir.

6-PASOK'un ekonomideki temel amacı halkın egemenliğinde ekonomik oligarŐiye son vermek ve milli ekonomik bağımsızlığı korumaktır.

7-Milli baęımsızlık i2in ABD ile yapılan tűm askeri anlaŐmalar sona erdirilmeli, Yunanistan NATO'dan ayrılmalı, Tűrkiye'ye karŐı Yunanistan'ın toprak bűtűnlűęű korunmalıdır.

8-Tűm ayrıcalıklar kaldırılmalı, her Yunanlının barınma ve 2alıŐma hakkının korunması i2in her tűrlű 2aba g2sterilmelidir.

9-Yunan halkı ge2miŐte partilerin yaŐadıęı siyasi b2lűnmeler ve i2 2ekiŐmeler nedeniyle 2ok zor d2nemler ge2irdi. Bu nedenle tűm halk bu yeni harekette birlik olmalıdır.

10-Partinin amacı sosyal demokrat bir Yunanistan yaratmaktır. Bu Yunanistan herhangi bir başka yere değil, Yunanistan'a ait olacaktır.

11-Cunta d2neminin neden olduęu űzűntűler i2in tűm maędurlara tazminat 2denmeli, siyasi sűrgűnler űlkeye d2nmeli, silahlı kuvvetler ABD'nin deęil, halkın hizmetinde g2rev yapmalıdır.

12-Yunanistan kendisini baęlayan tűm askeri ve siyasi paktlardan 2ekilmeli, 2zelikle ABD ve NATO ile olan tűm iliŐkilerin Yunan halkını 2ıkarlarına zarar

verdiği farkedilmeli, anayasal düzen içerisinde devletin normal işleyişi tekrar geri gelmelidir.

13-Ücretsiz ve modern bir eğitim sistemi kurulmalı, özel eğitim kurumları kaldırılmalıdır.

14-Doğu Akdeniz ve Balkanlar bölgesindeki tüm ülkelerin her hangi bir siyasi veya askeri pakta olan bağlılıklarının bölge barışını tehlikeye atmasına izin verilmemelidir.

PASOK'un kuruluş bildirgesinde de görüleceği üzere ,PASOK temelde ABD ve NATO karşıtı bir hareket olarak kurulmuştu. Daha öncede belirtildiği üzere, Cunta yıllarının olumsuz koşulları ve Cunta'nın ABD ile NATO tarafından desteklendiği düşüncesi Yunan halkında büyük bir öfke yaratmıştı. Papandreu'nun bu öfkenin nedeni olarak görülen ABD ve NATO karşıtlığıyla oy toplamaya çalıştığı değerlendirilmektedir.

Parti kuruluş bildirgesinde dikkat çeken bir diğer husus ise, Karamanlis'in ve lideri olduğu Yeni Demokrasi Partisi'sinin “Yunanistan Avrupa'ya aittir” tezine karşılık PASOK'un Yunanistan'ın hiçbir yere ait olmadığına vurgu yapmasıydı. Burada Papandreu'nun amacının kendisinin savunduğu gibi Yunanistan'ın her türlü askeri ve ekonomik birlikten çıkararak tamamen bağımsız bir politika izlemek olduğu söylenebilir.

Açıklamada yer alan Cunta dönemi mağdurlarına tazminat ödenmesi, tüm ayrıcalıkların kaldırılması, her Yunanlıya çalışma ve barınma hakkının sağlanması gibi maddeler ise Papandreu'nun daha sonraki yıllarda izleyeceği popülist ekonomi politikalarının bir işareti olarak görülebilir.

2-Partinin Dış Politika İlkeleri

Parti bildirgesine göre PASOK bağımsız ve etkili bir dış politika izleyecekti. Bu politikanın temel amacı ülkenin toprak bütünlüğünün Türkiye'ye karşı korunmasıydı. Bu kapsamda Papandreu'ya göre yapılması gereken ilk hareket Türkiye'ye karşı Yunanistan'ı yalnız bırakan NATO'dan ayrılmak olmalıydı.

Ayrıca Yunanistan'ın ABD ile imzaladığı tüm savunma anlaşmaları da iptal edilmeli ve ülkedeki ABD üsleri kapatılmalıydı.²³²

Karamanlis'in Yunanistan'ın AET'ye katılması amacına karşılık Papandreu ise AET'ye girişe karşıydı. Ona göre, zayıf ekonomisiyle Yunanistan'ın AET'ye girmesi kötü sonuçlar getirecekti ve ülkenin siyasi bağımsızlığını kısıtlayacaktı.²³³

PASOK'un dış politikası bir anlamda Yeni Demokrasi Partisi'nin tam tersiydi. Karamanlis'in "Yunanistan batıya aittir" sloganına karşılık, PASOK'un lideri Papandreu'nun sloganı "AET ve NATO aynı sendikadır" şeklindeydi. Papandreu dış politikada özellikle Kıbrıs nedeniyle halkta NATO'ya karşı oluşan duygulardan faydalanmayı hedefliyordu.²³⁴ PASOK'a göre, Yunanistan'ın ayakta kalması için uysal dış politikaların izlenmesine bir son verilmeli, Yunanistan üçüncü dünya ülkeleri ile ilişki kurarak kendini dış politikada daha bağımsız hale getirmeliydi.²³⁵

PASOK tarafından dile getirilen ve temelinde batı karşıtlığı bulunan söylemler Yunanistan'da ilk başta çok radikal bulunmaktaydı. Örneğin, Papandreu'nun batı karşıtlığı o kadar ileriye ki, Kaddafi rejimini bile direkt demokrasi uygulaması olarak ve dönemin en radikal devrimi olarak niteliyordu.²³⁶ Bu söylemlerle Yunanistan neredeyse 30 yıldır bağlı kaldığı Batı sistemini terk ediyor havası yaratılmıştı. Bununla birlikte Batı ülkelerinin cunta yönetimine verdiği destek ve Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında tarafsız kalması, Yunan kamuoyunda PASOK'un dış politika görüşlerine karşı bir sempati yaratmıştı.²³⁷

²³² A.g.e., s.139.

²³³ Nikolaydis, a.g.e., s.243.

²³⁴ Aynı yer.

²³⁵ Çaparas, a.g.e., s.132.

²³⁶ John G.Louis, "Papandreou's Foreign Policy", **Foreign Affairs**, Vol.LXIII (Winter 1985) , s.379.

²³⁷ Coulimbis, a.g.e., s.19.

Bununla birlikte uluslar arası ilişkiler profesörü Coulumbis'e göre, Papandreu'nun kurduğu PASOK, dış politika konusunda belirli bir program ortaya koymak yerine halkın desteğini sağlamak için anti Amerikancı, Batı karşıtı ve radikal bir parti imajı çizmeyi tercih etmişti.²³⁸

Papandreu'nun dış politikasının temelinde Yunanistan'ın Türkiye tarafından tehdit edildiği düşüncesi vardı. Bu tehdidin önlenmesi için 1974-1981 yılları arasında Papandreu'nun lideri olduğu PASOK bağımsız bir dış politika izlenmesi gerektiğini savunuyordu. Ne var ki, daha sonraki bölümlerde inceleneceği üzere, 1981 yılından itibaren Papandreu tarafından Yunanistan'ın toprak bütünlüğünün ancak NATO tarafından sağlanabileceği görüşü savunulacaktı.²³⁹

Papandreu'nun savunduğu "Yunanistan'ın Türkiye tarafından tehdit edildiği" görüşünde her ne kadar gerçekçi kanıtlara dayanmasa da, popülizm amacıyla Türkiye'nin Ege Adaları, Kıbrıs ve Batı Tarkya'yı işgal edeceği düşüncesi olduğu açıktır.

Rum bilim adamı Melakopidis'e göre, Papandreu'nun dış politika konusunda sürekli Türk tehdidine vurgu yapması Yunan halkında dış politika konusunda bir bilinç yaratmıştı.²⁴⁰

Bu değerlendirmeye karşılık, hem Yeni Demokrasi'nin hem de PASOK'un kuruluş bildirgelerinde yer alan Yunanistan'da ki siyasi bölünmüşlük söylemi göz önüne alındığında, Papandreu'nun dış politikada Yunan halkını bilinçlendirmeyi değil, dış düşman yaratarak bölünmeyi önlemeyi hedeflediği söylenebilir.

Papandreu dış siyaset alanında Yunanistan'ın NATO'dan bağımsız hareket edebileceğini göstermek için hiçbir fırsatı kaçırmamıştı. Örneğin Varşova Paktı'nın bir üyesi olan Polonya'yı 1984 yılı Ekim ayında ziyaret eden ilk Batılı devlet adamı kendisiydi. Bu ziyaretinde Papandreu, bir yandan Polonya'daki baskıcı hükümete destek veren açıklamalar yaparken, diğer yandan hükümete karşı özgürlük mücadelesi veren işçi sendikalarını eleştirmişti.²⁴¹

²³⁸ Kiriakos Mitsotakis, **a.g.e.**, s.108.

²³⁹ Constantine Melokopides, "The Logic of Papandreu's Foreign Policy", **International Journal**, Vol. XLII, Nu.3.(Summer 1987), s.560.

²⁴⁰ Melakopides, a.g.m. s.574.

²⁴¹ Louis, a.g.m. s.375-376.

Bu açıdan Papandreu'nun dış politikası gerçek bir programdan çok Yunan iç politikasındaki Batı karşıtlığının bir yansımasıydı. Bu politikada parti içinde egemen olan üç güç etkiliydi; bunlar, sol görüşte olanlar, radikaller ve dış politikada popülist politika izlenmesini savunanlardı. Özellikle 1974-1977 yıllarında radikallerin etkili olduğu parti dış politikası 1977 yılından sonra daha gerçekçi bir çizgi izlemeye başlamıştı.²⁴² Bununla birlikte partinin dış politika çizgisinde değişmeyen tek hedefin, Türk tehdidi olduğunun her ortamda vurgulanması olduğu açıkça görülmektedir.

Papandreu'nun dış politikasında sürekli Türk tehdidi söylemine vurgu yapması bazı durumlarda gerçeklik sınırlarını zorluyordu. Papandreu, ekonomik zorluklar nedeniyle kendi iktidarına gösterilen tepkileri bile Türk tehdidi söylemiyle aşmaya çalışıyordu. Örneğin ekonomik zorlukların yaşandığı 1982 yılı yazında memurların ülke çapında hayat pahalılığı nedeniyle başlattıkları grev sırasında, Papandreu'nun ülkenin tek sorununun Türkiye'ye karşı toprak bütünlüğünün korunması olduğu ve milli çıkarların tehdit edildiği açıklamasını yapması oldukça ilginçti.²⁴³ Şöyle ki, Papandreu'nun bu açıklamasıyla iç sorunları yatıştırabilmek için halkın dikkatini dış politikaya çekmeye çalıştığı ve bu konuda sürekli tehdit vurgusu yaptığı açıkça görülmektedir.

²⁴² Louis, **a.g.m.**, s.380.

²⁴³ **A.g.m.** s.375.

D. Yunanistan Komünist Partisi (KKE)'nin Kuruluşu ve Dış Politika İlkeleri

1- Partinin Kuruluşu

Yunanistan'da halen varlığını sürdüren en eski parti olan KKE (**Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας-Yunanistan Komünist Partisi**) 4 Kasım 1918 tarihinde Selanik'te Nikos Dimitrakos, Dimitros Lugdopoulos, Aristos Arvanitis, Mihalis Sideris ve Avram Benoyora tarafından kuruldu.²⁴⁴

Partinin kuruluş amacı olarak; krallığın yıkılması ve tüm üretim araçlarının devletleştirilmesinin amaçlandığı açıklanmıştı. Bununla birlikte parti içerisinde ilk anlaşmazlık amaçlar hakkında ortaya çıktı. Parti içerisindeki bir grup birinci önceliğin kralı devirmek ve ülkeye demokrasi getirdikten sonra sosyalist bir devlete aşamalı bir geçiş yapılması olduğunu savunurken, radikal grup ise kralı devirdikten sonra Rusya örneğinde olduğu gibi bir darbe ile hükümeti ele geçirmeyi ve sosyalizmi zorla kabul ettirmeyi savunuyordu.²⁴⁵

1936 yılında Metaksas diktatörlüğü döneminde yasaklanan parti,²⁴⁶ İkinci Dünya Savaşı süresince Yunanistan'ı işgal eden Almanlara karşı direniş teşkilatının oluşturulmasında önemli bir rol oynadı.²⁴⁷

1945-1948 yılları arasında yaşanan iç savaş döneminde, Kuzey Yunanistan'da geçici bir hükümet kuracak kadar güçlenen KKE, 1948 yılında yasadışı sayılarak kapatıldı ve üyelerinin büyük bölümü tutuklandı.²⁴⁸

²⁴⁴ Parti ilk olarak SEKE (**Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδας- Yunanistan'daki İşçilerin Sosyalist Partisi**) adıyla kurulmuş, 1924 yılında gerçekleşen üçüncü parti kongresinde partinin isminin KKE olmasına karar verilmişti. KKE'nin kuruluş süreci hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: G.D. Katsoulis, **Istoria Tu Komunistiki Komatos Elados (Yunanistan Komünist Partisi'nin Tarihi)**, Nea Sinora Yayınları, Atina, 1976.

²⁴⁵ Ole L.Smith, " *Marxism in Greece: The Case of the KKE*", **Journal of Modern Greek Studies**, Vol.III, No.1.(May 1985), s.49.

²⁴⁶ KKE'un iki dünya savaşı arasındaki dönemde faaliyetleri hakkında geniş bir inceleme için bkz.:Pavlos Angelidis, **Political Development and Political Decay in Interwar Greece**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ohio State University, Ohio, 1973.

²⁴⁷ Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.189.

²⁴⁸ Yunanistan İç Savaşı sırasında ve 1974-1980 yılları arası dönemde KKE'un faaliyetleri hakkında ayrıntılı bir inceleme için bkz.: Ed:Philip Carabott, **The Greek Civil War, Essays On A Conflict of Exceptionalism and Silences**, Ashgate Yayınları, Londra, Nisan 2004.

Albaylar Cuntası'nın yönetimi ele aldığı 1967 yılına kadar Yunanistan'da kalarak varlığını ve etkinliklerini yer altında sürdüren KKE, cunta döneminde (21 Nisan 1967-22 Temmuz 1974) üyelerinin büyük bölümünün yurt dışına kaçmasıyla faaliyetlerine özellikle SSCB ve Yugoslavya ile Fransa'da devam etti.²⁴⁹

Yurtdışında buldukları dönemde parti içinde, Sovyetler Birliği ile yakın ilişkiler kurulmasını savunan grup ile Avrupa ülkelerinin komünist partilerine yakınlaşılmasını savunanlar arasında ciddi tartışmalar yaşandı.²⁵⁰

1974 yılında Albaylar Cuntası yönetimden düşene kadar yasadışı sayılan KKE'nin yasal faaliyetlerine tekrar başlayabilmesi, 24 Temmuz 1974 tarihinde başbakanlık görevini üstlenen Konstantin Karamanlis tarafından sağlandı. Kendisi merkez sağın temsilcisi olan Karamanlis, ülkede her türlü fikrin rahatça ifade edilebilmesi ve cunta döneminin baskılarının bir son bulduğunu göstermek için KKE'nin yeniden yasal olarak faaliyet göstermesine izin verdiğini açıkladı.²⁵¹

KKE'nin tekrar yasal olarak faaliyete başlamasından sonra, partinin resmi yayın organı olan Rizospastis gazetesinde 25 Eylül 1974 tarihinde yayımlanan parti açıklaması KKE'nin bundan sonra izleyeceği iç ve dış politikayı anlamak açısından oldukça önemlidir.

KKE'nin bu açıklamasında, kendisini yasadışı ilan eden ve faaliyetlerini yasaklayan 509 sayılı yasanın kaldırılmasının tüm işçi sınıfının büyük başarısı olduğu, Yunan halkı ve KKE'nin bu konuda yaptıkları fedakarlıkların boşa gitmediği, bu başarı sayesinde Yunanistan'da demokrasinin yeniden kurulabileceği ifade edildi. KKE'ye göre, 509 sayılı yasanın kaldırılması sadece bir başlangıçtı. KKE bundan sonra da bir grup zengin Yunan halkı üzerindeki egemenliğine son verme mücadelesine devam edecekti. Ayrıca her ne kadar diğer siyasi partilerle görüş ayrılıkları olsa da Yunanistan'da demokrasinin yeniden kurulması için KKE diğer partilerle işbirliği içinde bulunacaktı. KKE'nin açıklamasında bunların dışında, iç savaş dolayısıyla suçlanan ve hapis cezası alanların affı ile askeri yönetimin getirdiği tüm yasakların kaldırılmasının, iç savaş ve askeri yönetim döneminde yurtdışına sürgüne gidenlerin tüm haklarının iade edilerek ülkeye dönüşlerine imkân

²⁴⁹ Anastasiadi, **a.g.e.**, s.20.

²⁵⁰ Vulgaris, **a.g.e.**, s.261.

²⁵¹ Anastasiadi, **a.g.e.**, s.22.

sağlanmasının, ayrıca eğitim sisteminin yeniden gözden geçirilerek cunta kalıntısı uygulamalara son verilmesinin ve Kıbrıs konusunda suçlu görülenlerin yargılanmasının gerektiği bildiriliyordu. Dış politika konusunda ise, Yunanistan'ın NATO'dan derhal ayrılması gerektiği, çünkü NATO'nun Amerikan çıkarlarını savunduğu ve Türkiye karşısında Yunanistan'a yardım etmediği ifade edildi. Ayrıca KKE'ye göre Yunanistan tamamen bağımsız bir dış politika izlemeli ve bunun için de Batı ülkeleri ile yapılan tüm askeri anlaşmalar sonlandırılmalıydı.²⁵²

2-Partinin Dış Politika İlkeleri

KKE'nin dış politikada temel hedefi Yunanistan'ın tam bağımsızlığıydı. KKE'ye göre tam bağımsızlık demek, ülkenin NATO ve ABD ile tüm ilişkilerini kesmesini gerektiriyordu. KKE'ye göre Yunanistan'a yönelik saldırgan bir politika izleyen Türkiye'nin en büyük destekçisi ABD idi ve bu nedenle ABD ile yapılan tüm askeri anlaşmalar iptal edilmeliydi.²⁵³

KKE'nin 25 Eylül 1974 tarihli açıklamasında yer alan, cunta döneminin mağdurlarına ilişkin söylemleri ile dış politikada Yunanistan'ın tamamen bağımsız bir politika izlemesi ilkesi Papandreu'nun kurduğu PASOK'un kuruluş bildirgesi ile büyük benzerlikler sergiliyordu. Bu açıdan sol ideolojiyi benimseyen bu iki partinin ülkedeki NATO ve ABD karşıtlarından oy alabilmek için benzer açıklamalar yaptığı değerlendirilmektedir.

Ege Denizi sorunları konusunda ise KKE kendi yayın organı Rizospastis'te; ABD ve İngiliz şirketlerinin iki yüzlü politikalarını eleştiriyordu. Şöyle ki, KKE ABD ve İngiliz şirketlerinin Ege'deki petrol konusunda bir yandan Türkleri tahrik ederken, diğer taraftan Yunanlılara petrol çıkarılması konusunda yardımcı olacakları sözünü verdiklerini ve böylece her iki ülkeden taviz koparmaya çalıştıklarını dile getiriyordu. Bunun yanısıra 1922 yılında tek bir jeoloğu bile olmayan Türkiye'nin Musul'da bir petrol denizini kaybettiğinin çok geç farkına vardığını, bu nedenle

²⁵² Rizospastis, 25 Eylül 1974, s.1.

²⁵³ Yorgos A.Hristopoulos, **Konstantinos Karamanlis: Yeyonota kai Keimena (Konstantinos Karamanlis: Olaylar ve Okumalar)** Konstantinos Karamanlis Enstitüsü Yayınları, Atina, 2005, s.278.

Ege'deki petrol yatakları konusunda Yunanistan'a saldırmaya hazırlandığını iddia ediyordu.²⁵⁴

KKE'nin Ege Denizi'ndeki petrol ile Musul arasında bağlantı kurması oldukça ilginçtir. Bu açıdan çalışma süresince incelenen Yunan kaynaklarının büyük bölümünde KKE'nin tezine benzer söylemlerin yer aldığı tespit edilmiştir. Şöyle ki, bu kaynaklarda sürekli olarak Türkiye'nin 50 ve 100 yıllık planları olduğu ve bu planlara göre Doğu Ege Adaları ile Batı Trakya'nın yeniden Türkiye tarafından işgal edileceği ifade edilmektedir. Dolayısıyla ikisi de sol ideolojik kökenli olan PASOK ve KKE'nin dış politika konusunda sürekli olarak Türk tehdidi vurgusu yapmalarının da temelinde Yunan kaynaklarında vurgulanan bu hususu kullanarak oy alma kaygısı bulunduğu değerlendirilmektedir.

KKE'ye göre, Yunanistan için öncelikli tehdit olan Türkiye'ye karşı özellikle sosyalist devletlerle ve bağlantısızlar hareketi²⁵⁵ içinde yer alan ülkelerle daha sıkı işbirliği yapılmalıydı.²⁵⁶

KKE'nin bu tezi de Papandreu tarafından ilan edilen Yunanistan'ın tam bağımsızlığı söylemlerine büyük benzerlik taşımaktadır. Bununla birlikte KKE, Yunanistan'da bağımsız bir dış politika izleyebilecek tek partinin kendileri olduklarını düşünüyordu. KKE'ye göre Karamanlis Hükümeti, ABD ve NATO'nun desteklediği Albaylar Cuntası'nın devrilmesi sonucu kurulmuştu ne var ki Yunan çıkarları yerine ABD çıkarlarını savunuyordu.²⁵⁷

KKE tarafından eleştirilen Karamanlis'in uzun süre yasadışı sayılan partinin siyasi sisteme dönüşüne izin vermesi, parti içindeki aşırı radikal fikirlerin de açıkça ifade edilmesine ortam hazırlamıştı. Şöyle ki, KKE'ye göre ülkedeki ABD üsleri kapatıldıktan sonra, Yunanistan ile SSCB arasında karşılıklı askeri itifak anlaşması imzalanmalıydı.²⁵⁸

²⁵⁴ Rizospastis, 25 Eylül 1974, s.3.

²⁵⁵ Soğuk Savaş döneminde NATO veya Varşova Pakti'nda yer almayan ve tarafsız bir dış politika izlemek isteyen bağlantısızlar hareketi, 1961 yılında Yugoslavya, Hindistan, Mısır, Endonezya ve Gana'nın girişimiyle kurulmuştur.Bağlantısızlar hareketi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.:Ed.Baskın Oran, a.g.e., s.660.

²⁵⁶ Hristopulos, a.g.e., s.178.

²⁵⁷ Çapararas, a.g.e., s.50.

²⁵⁸ Roy C. Macridis, **Greek Politics At A Crossroad**, Hoover Institution Press, California, 1984, s.34.

KKE tarafından bu radikal düşüncelerin dile getirilmesinin altında yatan bir diğer neden de iç siyasetle ilgiliydi. KKE yetkililerine göre, ülkede merkez sağ temsil eden Yeni Demokrasi Partisi dışında kendilerine rakip olacak tek sol ideolojili parti Papandreu'nun lideri olduğu PASOK'tu. Bu nedenle PASOK'un dış politika konusundaki Batı karşıtı fikirlerini daha radikal bir şekilde ifade ederek, toplumdaki NATO ve ABD karşıtlarından oy alabileceklerini düşünüyorlardı.²⁵⁹

E. Ortodoks Halkın Birliği (LAOS)'nin Kuruluşu ve Dış Politika İlkeleri

1- Partinin Kuruluşu

Yunan siyasetinde aşırı sağ akımları temsil eden LAOS Partisi'nin kurucusu olan Yorgos Karacaferis, 1993-2000 yılları arasında merkez sağ temsile eden Yeni Demokrasi Partisi'nden Atina milletvekili olarak seçilmiş ve aşırı ırkçı söylemleriyle tanınan bir gazeteciydi. Özellikle ırkçı tutumu nedeniyle 14 Mayıs 2000 tarihinde Yeni Demokrasi Partisi'nden ihraç edilen Karacaferis, 14 Eylül 2000 tarihinde LAOS'u (Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός- Ortodoks Halkın Birliği) kurdu.²⁶⁰ Ayrıca aynı tarihte partinin yayın organı olarak haftada bir çıkan "A1 Gazetesi" de yayım hayatına başladı.

Partinin kuruluş bildirgesinde Karacaferis LAOS'un neden kurulduğunu ve partinin temel ilkelerini şöyle açıklıyordu:²⁶¹

1-Mevcut siyasi partilerin Yunanistan'ın ilerlemesine yönelik bir amaçları olmadığı gibi, dış güçler tarafından Yunanistan'a yöneltilen tehditleri de görmezden gelmektedirler.

2-LAOS'un kurulmasında iki temel ihtiyaç rol oynamıştır. İlki iktidara bulunan partilerin halkın egemenliğini hiçe saymaları, diğeri ise Yunan ulusunun dış güçlerce tehdit edilmesidir.

²⁵⁹ Dimitri K.Konsta, **Ya Tin Ekswteriki Politiki, (Dış Politika Hakkında)**, Papazisi Yayınları, Atina, 1989, s. 146.

²⁶⁰ Stathis Çiras, **İ Nea Akra Deksia Sti Elada:Organotiki Ekseleksi, Ekloyiki Epirroi Kai Politikos Logos Tu LAOS (Yunanistan'da Yeni Aşırı Sağ: Kuruluşundaki Gelişmeler, Seçimlere Etkisi ve Politik Söylemleri ile LAOS)**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Makedonya Üniversitesi, Selanik, 2011, s.106. Aşırı ırkçı tutumu nedeniyle Yeni Demokrasi Partisi'nden ihraç edilen Karacaferis'in kurduğu LAOS Partisi, 11 Kasım 2011-17 Mayıs 2012 tarihleri arasında Yeni Demokrasi Partisi ile koalisyon ortağı olarak Yunanistan'ı yönetmiştir.

²⁶¹ www.jaos.gr, LAOS Partisi resmi internet sitesi, Erişim tarihi.:08 Temmuz 2015.

3-Ülkesini seven her Yunanlı için LAOS'un kurulması ve ülkenin kölelikten kurtulması önemli bir kazanımdır.

4-Ülkenin içinde bulunduğu çıkmazlardan ve sorunlardan kurtulmasının tek yolu vatanseverlerin LAOS'ta buluşmasıdır.

5-LAOS'un amacı fakirliğin sorun olmaktan çıktığı, barış ve huzur içinde her Yunanlının iş sahibi olduğu bir ülke kurmaktır.

6-Halk egemenliği ve ülkenin milli çıkarlarının korunması temel amaçtır.

7-LAOS dış güçlerin müdahalesinden bağımsız ve gururlu insanların yaşadığı bir ülke istemektedir.

8-Her Yunanlı vatansever bugün geleceğinden ve ülkenin bağımsızlığını yitirmesinden kaygı duymaktadır. Bu kaygılar LAOS'un kurulması ile sona ermiştir.

9-LAOS'un sloganı: "Gururlu insanlar ve Dünya'da saygı duyulan bir Yunanistan"dır.

Görüldüğü üzere Karacaferis tarafından kurulan LAOS programında, özellikle Yunanistan'ın bağımsızlığının tehdit altında olduğu ve Yunan vatanseverlerin bu konuda kaygılandıkları teması ağırlıklı olarak yer almıştı. Bidirgede Yunanistan'ın bağımsızlığının kimler tarafından tehdit edildiğinin açıkça vurgulanmaması ilginçti. Şöyle ki, Karacaferis tarafından daha sonra verilen demeçlerde tehdit, duruma göre Türkiye, duruma göre göçmenler ya da ABD ve NATO olarak belitilecekti.

Her ne kadar partinin kurucusu olan Karacaferis, kendisinin aşırı sağcı olarak tanımlanmasını reddetse de her fırsatta Yahudi ve komünist düşmanı olduğunu açıklamaktan geri kalmıyordu. Örneğin, 28 Şubat 2002 tarihinde Korint'te yaptığı basın açıklamasında, kendisinin yahudi olmadığını ve komünist düşmanı olduğunu asla inkâr etmediğini belirtmişti.²⁶²

²⁶² A1, 1 Mart 2002, s.2. Korint, Atina'nın 78 km. güneybatısında bulunmaktadır.

LAOS partisinin temel programı, aşırı milliyetçilik ve ekonomik bağımsızlık esaslarına dayanıyordu.²⁶³ Karacaferis tarafından kaleme alınan bu temel programda²⁶⁴ ülkedeki Arnavut, Makedon ve Türk azınlık sadece zararlı birer gruptu ve bu nedenle ülkeyi terk etmeleri gerekiyordu. En sık dile getirilen slogan ise, “Yunanistan’ın Hristiyan Yunanlılara ait olduğu” idi.²⁶⁵

Ekonomik alanda ise LAOS, Yunanistan’ın en büyük sorunlarının rüşvet, kayırmacılık ve işsizlik olduğunu, bunları çözmek için de kendilerinin tek başına iktidara gelmeleri gerektiğini belirtiyordu.²⁶⁶ Diğer yandan bu sorunların kaynağı olarak ülkedeki yabancı göçmenleri göstermekten geri kalmıyordu. Dolayısıyla LAOS’un ekonomi politikası, aşırı ırkçı bir söylemin ürünüydü.²⁶⁷

Yunanistan’da uzun süredir süren yüksek işsizlik oranının LAOS’un kurulmasında ve Yunan siyasi hayatında yükselmesinde önemli bir etken olduğu yönünde değerlendirme yapılması yanlış olmayacaktır. Şöyle ki, özellikle Orta Doğu ve Afganistan kökenli göçmenlerin Yunanistan’ı Avrupa’ya geçişte transit bir ülke olarak kullanması ve Yunanistan’da ki aşırı yabancı göçmen sayısı nedeniyle işsizlik oranları bir türlü düşmemektedir.

LAOS’u destekleyen kitle için bu yabancı göçmenler kendilerinin işsiz kalmasının ve ülkedeki suç oranlarının artmasının en önemli nedenleridir. İlginç bir şekilde LAOS’u destekleyenler arasında yapılan kamuoyu araştırmalarında, bu kişiler yabancı göçmen akınının önlenmesi ve işsizliğin düşürülmesi durumunda demokrasi yerine diktatörlüğü tercih edebileceklerini vurgulamışlardır.²⁶⁸

²⁶³ Çiras, **a.g.e.**, s.111.

²⁶⁴ Karacaferis LAOS Partisi’nde bütün yetkileri elinde toplayan ve her türlü kararı vermeye yetkili tek kişiydi. Çiras, **a.g.e.** s.112.

²⁶⁵ **Elefterotipia**, 20 Mart 2002, s.3.

²⁶⁶ Çiras, **a.g.e.**, s.115.

²⁶⁷ Antonis A.Elinas, **Playing The Nationalist Card:Mainstream Parties, Mass Media and Far Rights in Western Europa**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Princeton Üniversitesi, New Jersey, Haziran 2007, s.90-92.

²⁶⁸ Elinas, a.g.t. s.90.

2-Partinin Dış Politika İlkeleri

LAOS partisinin dış politika ilkeleri aslında Megali İdea'nın yeniden yorumlanmış haline benzetilebilir. Özellikle Türkiye karşıtı bir söylemi benimseyen parti, Ege Denizi'ndeki Yunan hava sahasını²⁶⁹ her gün ihlal ettiği ileri sürülen Türk savaş uçaklarının gerekirse düşürülmesi, Kurtuluş Savaşı sırasında Karadeniz'den göç eden Rumlara Türkiye tarafından tazminat ödenmesi gibi hayali talepleri Yunan Paramentosu'nda sıklıkla dile getiriyordu.²⁷⁰

Karacaferis'e göre Yunan dış politikasının temel dayanağı, güçlü bir deniz kuvvetlerine sahip olmaktı. Ancak bu sayede temel tehlike olarak gördüğü Türkiye'nin Ege Denizi'nde Yunan çıkarlarına zarar vermesinin önüne geçilebilirdi. Ona göre, Türkiye Ege'de Yunanistan'ın sahip olduğu hakları kısıtlamak için uzun soluklu ve kararlı bir dış politika izliyordu.²⁷¹ Bu politikayı önlemek için de gerekirse Yunanistan tarafından bir uçak gemisi dahi satın alınabilirdi.²⁷²

Ayrıca Karacaferis, Türkiye'nin uluslararası kuruluşlarda ABD desteği ile Yunanistan aleyhinde faaliyetlerde bulunduğunu, Yunanistan hükümetlerinin ise bunlara göz yumduklarını iddia ediyordu²⁷³. Ona göre, Türkiye'nin bu girişimleri ülkeyi büyük bir karmaşaya doğru sürüklüyordu ve Nazi işgalinden daha beterdi.²⁷⁴

²⁶⁹ Uluslararası hukuk kurallarına göre bir ülkenin hava sahası, karasuları ile sınırlıdır. Örneğin karasuyu genişliği 6 mil olan bir ülkenin hava sahasının sınırı da 6 mildir. 14 Ekim 1983 tarihli ve 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu'na göre de hava sahası tabiri o ülkenin karasuları üzerindeki sahayı kapsamaktadır. Yunanistan tarafından 1931 yılında çıkarılan bir kanunla, Ege Denizi'nde karasularının o dönemki genişliği 3 mil olmasına rağmen hava sahası 10 mil olarak benimsenmiştir. Lozan Barış Antlaşması'nda iki ülkenin karasuları 3 mil olarak belirlenmesine rağmen, Yunanistan 1936'da Ege'de karasuları genişliğini 6 mil olarak ilan etmiş, 10 millik hava sahası içine giren Türk savaş uçaklarının kendi hava sahasını ihlal ettiğini iddia etmektedir. Türkiye ise, bu teze karşılık Ege'de sadece 6 millik karasuyu bölgesinin üzerindeki hava sahasını yasal Yunan hava sahası olarak tanıdığını ve Türk savaş uçaklarının 6 millik Yunan karasularına girmediklerini, Yunanistan'ın iddia ettiği 10 millik hava sahası uygulamasının geçersiz olduğunu savunmaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.:Bora ÜNAY, **Türk Yunan İlişkilerinde Temel Sorunlar ve 1999 Sonrası Yumuşama Dönemi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007, s.157-167.

²⁷⁰ Çiras, **a.g.e.**, s.415.

²⁷¹ **Kathimerini**, 17 Şubat 2009, s.4.

²⁷² **Kathimerini**, 13 Mart 2009, s.2.

²⁷³ **A1**, 14 Mayıs 200, s.3.

²⁷⁴ Elinas, **a.g.e.** s.97.

LAOS'un dış politikasının temelinde, özellikle Balkan ülkelerinde yaşayan Yunanlıların haklarını korumak ve Türkiye'den Yunanistan'a yönelecek hayali bir istilayı önlemek düşüncesi vardı. Karacaferis'e göre, Türkiye ile Yunanistan arasında bir savaş yaşanması ihtimali çok uzak değildi ve Yunanlı politikacılar bunu görmemekte ısrar ediyordu.²⁷⁵

Ayrıca Karacaferis, 21 Ekim 2003 tarihinde Selanik'te yaptığı konuşmada, "Yunanistan'ın bağımsızlığı için kan döktüklerini, Makedonya'da ve Arnavutluk'ta yaşayan Yunanlıları kurtarmak için çabalamalarına rağmen bunu henüz başaramadıklarını, Türkiye'nin ise eninde sonunda doğusunda bir parçalanma yaşayacağını ve o güne Yunanlıların hazır olması gerektiğini" ifade ediyordu.²⁷⁶

Görüleceği üzere Karacaferis ve kurucusu olduğu LAOS gerçeklerden hayli uzak ve hayali bir dış politikanın izlenmesini savunuyordu. Karacaferis'in bu politikayı savunurken kullandığı Türkiye'de ki Rumların ve diğer ülkelerde yaşayan Yunanlıların savunulması tezlerini dile getirmesi oldukça dikkat çekicidir. Şöyle ki, Karacaferis Yunanistan'ın etrafının düşmanlarla çevrili olduğunu ve bu ülkelerde yaşayan Yunanlıların er ya da geç bağımsızlığa kavuşacağını dile getirmektedir. Oysa cunta yönetiminin sona erdiği 1974 yılından günümüze kadar Yunan dış politikasının temelinde önce AET'ye sonra da AB'ye katılım ilkesi bulunmaktadır. Yunanistan bu şekilde tüm sorunlarını AB içerisinde çözme yönünde çaba gösterirken, ülkenin temel politikasına ters düşecek şekilde, bir çoğu AB üyesi veya aday üye olan çevre ülkelerle çatışma istemenin hayalcilik olarak nitelenmesi yanlış olmayacaktır.

²⁷⁵ Naftemporiki, 24 Mart 2010, s.3

²⁷⁶ A1, 22 Ekim 2003, s.1

F. Radikal Sol İttifak (SYRIZA)'ın Kuruluşu ve Dış Politika İlkeleri

1- Partinin Kuruluşu

Yunan siyasi hayatının en genç partilerinden biri olan SYRIZA (Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς-Radikal Sol İttifak) 16 sol düşünceli parti ve siyasi örgüt tarafından 1 Mart 2004 tarihinde kuruldu.²⁷⁷

Partinin kuruluş bildirgesinin incelenmesi SYRIZA'nın hangi düşünceyle kurulduğunun ve nasıl bir politika izlemeyi amaçladığının ortaya çıkması bakımından ilginç ipuçları vermektedir. Söz konusu bildirmede şu hususlar vurgulanıyordu.²⁷⁸

1-Yunan halkı cunta yönetiminin sona ermesinden beri en büyük krizi yaşamaktaydı. Siyasi sistemin diğer partileri halkın çıkarlarını unutmuş ve halk geleceğinden kaygılıdır.

2-SYRIZA ülke ekonomisinin ve demokrasisinin yeniden halkın yararına çalıştığı solun iktidar olduğu bir ortam yaratmak için kurulmuştur.

3-SYRIZA'nın kökeni 19.yy'dan beri Yunanistan'da gelişen sol bilince dayanmaktadır. Her ne kadar KKE ve PASOK gibi sol olduğunu iddia eden partiler kurulmuşsa da, Sovyetler Birliği'nin yıkılması sonrası sol kavramını yeniden tanımlayan bir partiye duyulan ihtiyaç SYRIZA'yı ortaya çıkarmıştır.

4-Demokratik sosyalist bir hükümetin kurulması SYRIZA'nın temel hedeflerindedir. SYRIZA'ya göre demokrasi ve sosyalizm birbirinden ayrılmaz iki bütündür.

5-Yunanistan'ın içinde bulunduğu koşullarda Yunan halkının dayanma gücü kalmamıştır. SYRIZA iktidarında temel hedef halkın baskılardan kurtarılmasıdır.

6-Şu an bütün Avrupa bir kriz içerisindedir. SYRIZA'nın düşlediği Avrupa, insan haklarına saygılı , devletlerin baskısını değil, halkların birleşmesini destekleyen bir Avrupa'dır.

²⁷⁷ Yorgos Liliados, **İ Singkrotisi Tu SYRIZA Kai Eliniki Politiki (SYRIZA'nın Kuruluşu ve Yunan Politikası)** Anastasiadi Yayınları, Selanik, 2011, s.21.

²⁷⁸ www.syriza.gr/page/idrytikh-diakhryksh SYRIZA Resmi internet sitesi, Erişim tarihi: 7 Temmuz 2015.

7-SYRIZA, Yunanistan'da son dönemde artış gösteren aşırı ırkçı davranışlar ve insan hakları ihlalleri ile devletin ve diğer siyasi partilerin yozlaşmasından çekinen herkese demokratik bir ülke vaat etmektedir.

8-Günümüzde Dünya barışçı bir yer olmanın çok uzaktır. Amerikan emperyalizmi bütün Dünya'yı etkisi altına almıştır. Almanya Avrupa Birliği ülkelerine gittikçe daha fazla baskı yapmakta ve kendi egemenliğini kabul ettirmek istemektedir.

9-SYRIZA'nın dış politika konusundaki temel amacı Balkanlar ve Doğu Akdeniz'deki bütün sorunların bölge halklarının yararına olacak şekilde uluslararası hukuk çerçevesinde barışçı bir şekilde çözülmesidir.

10-Türkiye'nin izlediği dış politika iki ülke halkının dostluğuna zarar vermektedir. İki ülke arasındaki ilişkiler dostluk çerçevesinde ve barış esas alınarak yeniden düzenlenmeli, Türkiye uluslar arası hukuka saygı göstermelidir.

12-Kıbrıs konusunda Yunanistan Kıbrıs'a verdiği desteği her alanda sürdürmelidir.

13-Kurulan bu yeni parti bütün Dünya'daki sol iktidarlartla ve demokrasiyi savunan ülkelerle işbirliği içerisinde çalışmaya hazırdır.

10 Şubat 2008 tarihinde yapılan parti kongresinde genç siyasetçi Aleksis Çipras'ın parti genel başkanı olarak seçimi SYRIZA'nın kamuoyundaki farkındalığını arttırdı. Parti ilk kuruluşundan Çipras'ın genel başkanlığına kadar özellikle KKE ve PASOK'tan yoğun eleştiriler aldı. Ayrıca partinin sol ideolojiyi savunan 16 farklı grubu bünyesinde barındırması ve bu gruplar arasındaki görüş ayrılıkları Çipras'ın başkanlığına kadar SYRIZA'nın etkili bir kampanya yürütmesini engelliyordu.²⁷⁹

²⁷⁹ Ethnos, 17 Nisan 2009, s.3.

Aslında SYRIZA'yı kuran çekirdek kadroların, KKE'den (Yunanistan Komünist Partisi) ayrılan ve daha modern bir ekonomik politika izlenmesini isteyen bir grup olduğu söylenebilir. Bu grubun KKE'den ayrılmasının temel nedenleri arasında, KKE'nin ekonomi politikalarında olduğu gibi dış politika konusunda da yeterince etkin ve günün gerçeklerine uygun bir siyaset izlemediği görüşü vardı.²⁸⁰ Ayrıca KKE'de yer almayan fakat sol ideolojiyi benimseyen bir çok grup SYRIZA'ya katılma kararı aldı.²⁸¹

SYRIZA yöneticilerininin büyük kısmı, 1980'li yıllarda KKE'nin gençlik kollarında siyasete başlamıştı. Bununla birlikte, özellikle AB ile Yunanistan'ın ilişkileri, Yunanistan'ın Balkanlar konusunda izlediği dış siyaset gibi konularda KKE'nin yöneticileri ile ters düşmüşlerdi. Örneğin KKE, Yunanistan'ın AB ile olan ilişkilerini keserek birlikten çıkmasını savunurken, SYRIZA'yı kuran grup ise Yunanistan'ın ekonomik açıdan AB'ye bağımlı olduğunu ve bu nedenle AB'den çıkılmaması gerektiğini savunuyordu.²⁸²

2-Partinin Dış Politika İlkeleri

SYRIZA, dış politika konusunda KKE kadar radikal olmayan, bununla birlikte merkezde yer alan Yeni Demokrasi ve PASOK'un politikalarını eleştiren bir çizgi izledi.

SYRIZA'ya göre, Yunanistan-AB ilişkilerinde KKE'nin yaptığı gibi AB'yi reddetmek mantık dışı iken, PASOK ve Yeni Demokrasi'nin yaptığı gibi tüm dış politika konularında (Ege sorunları, Makedonya ile yaşanan isim sorunu vb.) AB desteği sağlamaya çalışmak da mantıksızdı. Örneğin, Yunanistan Ege Denizi sorunları konusunda tamamen haklı iken, Türkiye karşısında bu konuda halen AB'nin desteğini istemesi anlamsızdı. Aynı şekilde Makedonya ile yaşanan isim krizinde de Yunanistan'ın AB desteği araması anlamsızdı.

²⁸⁰ **Ta Nea**, 5 Mart 2004, s.6

²⁸¹ Liliados, **a.g.e.**, s.35-47.

²⁸² **Kathimerini**, 28 Temmuz 2004, s.4.

SYRIZA'nın, Yunanistan'ın Ortadoğu politikalarına ilişkin görüşleri ise şöyleydi: Arap ülkeleri ile Yunanistan arasında daha yakın işbirliği kurulması gerekirken bu gerçekleştirilememiş, bununla birlikte PASOK ve Yeni Demokrasi hükümetleri İsrail'le tehlikeli boyutlara ulaşan ve Yunan-Arap dostluğuna zarar veren bir işbirliği geliştirmişti.²⁸³

SYRIZA, NATO ve Yunanistan ilişkilerinde KKE'nin savunduğu tezi benimsemişti. Yani Yunanistan NATO ile ilişkilerini yeniden gözden geçirmeliydi.²⁸⁴ Bununla birlikte KKE'nin bazı dış politika görüşlerinin soğuk savaş döneminden kalma olduğunu, bu kapsamda Rusya ile ilişkileri geliştirmek uğruna AB'den kopmanın Yunanistan'a büyük zarar vereceğini savunuyordu.²⁸⁵

Sonuçta SYRIZA'nın dünya gerçeklerini dışlamayan, bununla birlikte Yunanistan'ın çıkarlarına öncelik veren bir dış politika izlemeyi hedeflediği söylenebilir.

²⁸³ **Kathimerini**, 10 Mayıs 2012, s.5.

²⁸⁴ **İmerisia**, 2 Haziran 2012, s.2

²⁸⁵ **Kathimerini**, 17 Şubat 2005, s.4.

G.1974 Seçimleri

Albaylar Cuntası'nın sona ermesinden sonra, 24 Temmuz 1974'te geçici yönetimin başbakanı olan Karamanlis tarafından, ülke genelinde seçimlerin 17 Kasım 1974 tarihinde yapılacağı ilan edildi. 1974 seçimlerinde tüm partilerin gündeminde üç konu vardı: İç politikada demokratik düzenin yeniden işlerlik kazanması, Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin devlet mekanizmasında etkisinin azaltılması, dış politikada ise Kıbrıs Barış Harekâtı nedeniyle NATO ve Türkiye'yle gerginleşen ilişkilerde nasıl bir yol izleneceğinin belirlenmesi.²⁸⁶

1974 sonrası Yunan siyasi yaşamında, üç farklı kesimi temsil eden üç parti egemendi. Merkez sağı Karamanlis'in kurduğu Yeni Demokrasi, merkez solu Papandreu'nun PASOK'u (Panhelenik Sosyalist Hareket) ve radikal solu KKE (Yunanistan Komünist Partisi) temsil ediyordu²⁸⁷. Bu kapsamda seçim yarışının bu üç parti arasında geçmesi bekleniyordu.

Karamanlis'in ve Yeni Demokrasi'nin seçim sloganı çok basitti: "Karamanlis ya da tanklar." Bu sloganla, şayet seçimler sonunda, Yeni Demokrasi'nin yerine sol bir parti iktidara gelirse ordunun yeniden siyasal yaşama müdahale edebileceği vurgulanmak istenmişti.²⁸⁸

Seçim çalışmalarında PASOK lideri Papandreu'nun tezini ulusal bağımsızlık ve NATO karşıtlığı oluşturdu. Ona göre, Albaylar Cuntası'na esas desteği NATO ve Pentagon vermişti.²⁸⁹ Bu nedenle Yunanistan NATO'dan ayrılarak ABD ile ilişkilerini kesmeliydi.

KKE ise seçim öncesi mitinglerinde, ülkedeki politik kamplaşmanın bir an önce sona erdirilmesi yönünde propaganda yapıyordu.²⁹⁰

²⁸⁶ Anastasiadi, **a.g.e.**, s.29.

²⁸⁷ Lyrantzis, **a.g.m.** s.243.

²⁸⁸ Nikolaydis, **a.g.e.**, s.234.

²⁸⁹ Çaparas, **a.g.e.**, s.80.

²⁹⁰ **A.g.e.**, s.82.

1974 genel seçimlerinde Yunan siyasi hayatında sıkça yaşanan bir olay da tekrarlandı. Seçmenler parti programlarından çok liderlere göre oy verdiler. Şöyle ki, Yeni Demokrasi’de Karamanlis, PASOK’ta ise Papandreu, seçmenleri parti programlarından daha fazla etkilediler.²⁹¹

17 Kasım 1974’te yapılan seçimin sonuçlarına göre, Yeni Demokrasi Partisi oyların yüzde 56’sını, Merkez Birliği yüzde 21’ini,²⁹² PASOK yüzde 13’ünü, KKE yüzde 9’unu kazanmıştı. Bu sonuçlara göre, Yeni Demokrasi 221, Merkez Birliği 59, PASOK 12 ve KKE 8 milletvekili ile parlamentoda temsil edileceklerdi.²⁹³

Seçimlerde öne çıkan bir diğer nokta da, PASOK ve KKE arasındaki parçalanma nedeniyle beklentilerin aksine solun sağ partilerden daha düşük oy almasıydı.²⁹⁴

Merkez sağ açısından sonuçlar ise demokrasinin kurtarıcısı Karamanlis figürünün büyük bir başarısıydı.²⁹⁵

Seçimde umduğunu bulamayan PASOK lideri Papandreu’ya göre, seçim sonuçları bir yandan Yunanistan’da sağın hakimiyetinin güçlendiğini gösterirken, öte yandan sola yönelik yapılan bütün karalama kampanyalarına rağmen Yunan halkının bir gün sosyalist değişim için azimli olduğunun da bir kanıtıydı.²⁹⁶

²⁹¹ **A.g.e.**, s.79.

²⁹² Enosi Kentru (Merkez Birliği) 1961 yılında merkez solu temsil eden bir parti niteliğinde kurulmuş, 1974 seçimlerinde ikinci parti olarak dikkatleri üzerine çekmişti. 1974 yılında parti belli bir siyasi görüşten çok, merkez sağ ve merkez solda yer alan fakat ne Yeni Demokrasi ne de PASOK’un programını ve liderlerini benimsemeyen kişilerin oluşturduğu bir koalisyon görünümündeydi. Üyelerinin çoğunu cunta döneminde hapse mahkum edilen sol ve sağ görüşlü siyasilerin oluşturduğu parti, 1977 yılında kendini feshederek merkez sağın temsilcisi Yeni Demokrasi Partisi’ne katıldı. Yunan yazar Hristidis’e göre, Enosi Kentru bir siyasi görüşü olan partiden çok, birçok farklı görüşten kişinin geçici süre için birleştiği bir çıkar ittifakıydı. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz.: Hristos Hristidis, **O Anentotas Agonas Tis Enosis Kentru (Merkez Birliğinin Zorlu Mücadelesi)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kapodistriya Üniversitesi, Atina, 2012.

²⁹³ **Kathimerini**, 19 Kasım 1974, s.1.

²⁹⁴ **Kathimerini**, 18 Kasım 1974, s.2.

²⁹⁵ Anastasiadi, **a.g.e.**,s.33

²⁹⁶ Çaparas, **a.g.e.**, s.84.

Bununla birlikte PASOK gibi yeni kurulan bir partinin seçimde %13 oy alması önemli bir başarıydı. Bunda Yunan dış politikasının Kıbrıs konusunda yaşadığı yenilgi sonrasında, seçmenin PASOK'un "ulusal bağımsızlık ve halkın egemenliği"²⁹⁷ sloganlarından etkilenmesi önemli rol oynamıştı.²⁹⁸

Yunanistan Komünist Partisi KKE'nin seçimde istediği başarıyı yakalayamamasının temelinde ise, parti içi bölünmelerin ve halka yeni bir slogan sunamamasının rolü vardı.²⁹⁹ Şöyle ki, yurtdışındayken Sovyet yanlıları ile Avrupa yanlıları arasındaki tartışmalar, Yunanistan'a döndükten sonra artınca, Sovyetler Birliği ile daha yakın ilişki kurulmasını savunanlar partinin 1974 seçimlerine katılmasını protesto ederek partiden ayrılmış ve böylece cunta sonrası yapılan ilk seçimde KKE kendi içinde yaşadığı bölünme nedeniyle istediği başarıyı yakalayamamıştı.³⁰⁰

Ayrıca komünist bir partinin parlamentoda büyük çoğunlukla temsil edilmesinin, cunta yönetiminden yeni kurtulan Yunanistan'da özellikle sağ seçimde huzursuzluk doğuracağı ve ordunun yeniden müdahale edebileceği söylentileri de halkta KKE'ye oy verilmemesi yönünde etki yaratmıştı.³⁰¹

KKE seçim sonrası yaptığı açıklamada, halkın Karamanlis ya da tanklar sloganı ile bir ikileme mahkum edildiğini, bununla birlikte Karamanlis'e verilen oyların sağ bir partiye değil, devlette cunta artıklarını temizleyebilecek bir lidere verilmesinin önemine işaret ediyordu.³⁰² Ayrıca PASOK'un fırsatçılık yaparak solu böldüğünü, böylece sonuçta sağ bir iktidarın ülkeyi yönetmesinin sorumlusunun PASOK olduğunu söylüyordu.³⁰³

²⁹⁷ Papandreu'nun sık sık kullandığı halkın egemenliği kavramı ona göre NATO ve batıdan bağımsız dış politika izlemek demektir.

²⁹⁸ Clogg, **Modern Yunanistan Tarihi**, s.211.

²⁹⁹ Clogg, **Greece in The 1980's**, s.73.

³⁰⁰ Clogg, **Greece In The 1980's**, s.73.

³⁰¹ Vulgaris, **a.g.e.** s.265.

³⁰² Paraskevopoulos, **a.g.e.**, s.99.

³⁰³ **Kathimerini**, 20 Kasım 1974, s.2.

II. BÖLÜM

KITA SAHANLIĞI SORUNU

A. 1976 Kıta Sahanlığı Krizi

1. Sorunun Ortaya Çıkışı

Türkiye ile Yunanistan arasındaki kıta sahanlığı sorunu büyük ölçüde Ege'de mevcut petrol kaynaklarıyla ilgilidir.³⁰⁴ Ege'de bulunan petrol rezervlerinin gelişen teknoloji sayesinde işletilmeye başlanması sorunun başlangıcını oluşturmuştur.³⁰⁵ 1961 yılında Yunanistan tarafından Selanik açıklarında denizde ilk kez petrol sondajı yapılmış,³⁰⁶ Kuzey Ege'de devam eden çalışmalar sonucunda 1973 yılında Taşoz Adası karşısında yer alan Kavala'nın güneyinde Prinu 1 olarak isimlendirilen bölgede petrol bulunmuştur.³⁰⁷

Türkiye tarafından bölgede bulunan petrole ilgi gösterilmesinin ilk örneği, Bülent Ecevit tarafından 26 Ocak 1974 tarihinde açıklanan hükümet programıdır. Bu programda ilk kez Türk ekonomisindeki enerji açığının hızla kapatılması için petrol ve diğer enerji kaynaklarının aranmasına hız verileceği ifade ediliyordu.³⁰⁸

Türkiye'nin bu konuya duyduğu ilgi ve kıta sahanlığı sorununda izlediği politikaya yönelik bir diğer örnek ise 17 Kasım 1974 tarihinde Sadi Irmak tarafından kurulan hükümetin programında yer almaktaydı. Bu programda, Yunanistan ile çözülmemiş bir takım sorunlar bulunduğu, bu sorunlar içerisinde Ege kıta sahanlığı ile ilgili problemin önemini koruduğu ifade ediliyordu. Yine bu metinde anlaşmazlıkların çözümü konusunda Türkiye'nin müzakere tekliflerine Yunanistan

³⁰⁴ Deniz Bölükbaşı, **Dışişleri İskelesi**, Doğan Kitap, İstanbul, 2011, s.118.

³⁰⁵ Apatay, **a.g.e.**, s.359. Günümüzde Dünya'da tüketilen petrolün yaklaşık %30'u, doğalgazın ise %25'i denizlerden çıkarılmaktadır. Doğru, **a.g.e.** s. 11

³⁰⁶ Doğru, **a.g.e.** s. 67-69.

³⁰⁷ Önder, **a.g.e.**, s.58. Ege Denizi'ndeki petrol potansiyelini saptamak üzere yapılan çalışmalar, Ege Denizi'nin petrol kaynakları bakımından kuzeyden güneye doğru üç bölgeye ayrıldığını ve petrol bulunma potansiyelinin güneyden kuzeye doğru gidildikçe arttığını ortaya koymaktadır. Nitekim Yunanistan'da Kuzey Ege'de petrol kuyuları açmıştır. Doğru, **a.g.e.** s. 67.

³⁰⁸ Naci Önsal-Yusuf Ekinci, **Türkiye Cumhuriyeti'nin 60 Hükümeti ve Programları**, Türkiye KAMU-SEN Yayınları, Ankara, 2010, s.477.

tarafından cevap verilmediği ve sorunların çözümü konusunda Türkiye'nin bir kusuru bulunmadığı dile getirilmişti.³⁰⁹

Bununla birlikte Yunanistan kıta sahanlığı araştırmaları konusunda Türkiye'nin faaliyetlerini engellemeye çalışmaktan vazgeçmemişti. Örneğin, Türkiye'nin 1 Aralık 1975 tarihinde Ege'de sismik araştırma yapmak üzere 3 aylık süre için kiraladığı bir Norveç gemisi Yunanistan'ın Norveç Hükümeti'ne yaptığı baskı sonucu bağlı olduğu firmadan Ege'de araştırma yapmama talimatı almıştı.³¹⁰

Kıta sahanlığı ve Ege'de bulunan petrol konusu Türkiye'de bir anda hükümet ile muhalefeti karşı karşıya getiren bir soruna dönüşmüştü. CHP lideri Bülent Ecevit tarafından 12 Ocak 1975 tarihinde yapılan bir açıklamada Başbakan Sadi Irmak ve teknokratlar hükümetinin Ege'de petrol arama girişimlerini ihmal ettiği ve bundan Yunanlıların cesaret aldığı açıklanmıştı.³¹¹ Bu eleştiriye Başbakan Sadi Irmak, 15 Ocak 1975 tarihinde yaptığı açıklamada şöyle cevap vermişti.:

“Ege Denizi'ni bir Yunan denizi olarak hiçbir zaman kabul etmedik. Biz bu denizin Türk ve Yunan milletleri arasında bir barış ve işbirliği alanı olmasını isteriz. Fakat bu denizdeki haklı çıkarlarımızı korumaya da kesin kararlıyız. Bizim hukuk anlayışımıza göre, Anadolu'nun kıta sahanlığındaki haklar ve sorunlar tamamıyla Türkiye'ye aittir. Gene ilmi kanımızca Anadolu kıta sahanlığı Ege Denizi'nin ortalarına kadar uzanır. Bu alan içinde petrol arama dahil bütün haklarımızı korumaya kararlıyız. Bunun en iyi çaresi iki milletin bu çizgi üzerinde bir anlaşmaya varıp herkesin kendi alanında petrol aramasıdır.”³¹²

³⁰⁹ A.g.e. s. 515.

³¹⁰ Doğru, a.g.e. s. 75.

³¹¹ Mehmet Hanifi Tiryaki, **I. Milliyetçi Cephe Hükümeti Dönemi Türk Dış Politikası (31 Mart 1975-21 Haziran 1977)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007, s. 104.

³¹² A.g.e., s. 105.

Dışişleri Bakanı Melih Esenbel tarafından ise 20 Ocak 1975 tarihinde Ege’de kıta sahanlığı ve sismik araştırmalar konusunda yapılan açıklamada, Ege sorunlarında kimsenin Türkiye’den fedakarlık beklememesi gerektiği vurgulanıyordu. Aynı açıklamada Esenbel tarafından, Türkiye’nin Ege’de dinamik bir politika izleyeceği ve sismik araştırmaların planlandığı Şekilde yapılacağı, Yunanistan’ın bu konuyu bir gerginlik haline getirmemesi gerektiği ifade edildi.³¹³

Ege Denizi ve kıta sahanlığı konusunda Adalet Partisi lideri Süleyman Demirel tarafından yapılan açıklamada ise, “Ege’nin Yunan Denizi olmasına razı değiliz..”diyerek bu konudaki hassasiyet belirtilmişti.³¹⁴

31 Mart 1975 tarihinde Süleyman Demirel tarafından açıklanan Milliyetçi Cephe Hükümeti’nin programında ise Ege sorunları ilk kez ayrıntılı bir Şekilde dile getirilmekteydi. Bu programa göre, Ege Denizi’nde karasuları konusunda Yunanistan’ın tek taraflı girişimleri kabul edilemezdi. Ayrıca Oniki Ada’da Yunanistan’ın gittikçe yoęunlaŐan silahlanma faaliyetleri karşısında Türkiye kendi çıkarları için uygun girişimlerde bulunmaya devam edecekti. Kıta sahanlığı konusunda ise Türkiye’nin haklarından hiçbir Şekilde feragat etmeyi dŐunmedięi ve sorunun müzakereler yoluyla ve hakkaniyet esasına dayanarak ozlmesi gerektiği ifadeleri programda yer alıyordu.³¹⁵

Başbakan Süleyman Demirel tarafından Ege sorunlarına yönelik olarak Paris Match Dergisi’ne verilen bir demeç ise Türkiye’nin Ege sorunları konusunda daha aktif bir politika izleyeceğinin iŐaretini veriyordu. Bu demecinde Demirel, Ege adalarının tarih boyunca Anadolu’ya sahip olan güce ait olduğunu dile getirdi. Demirel’e göre Yunanlılar Ege’de 3000 adaya sahip olmaların rağmen bu adaları kendileri fethetmemiŐ, bu adalar onlara anlaşmalarla verilmişti. Ayrıca eğer Yunanistan’ın istediği gibi Ege’de karasularının sınırları 12 mil olması uygulanırsa, Yunan egemenliği altındaki Ege adalarının karasularının Türk sahillerini

³¹³ **Milliyet**, 13 Ocak 1975 s.1.

³¹⁴ **Milliyet**, 11 Şubat 1975, s.1.

³¹⁵ nsal, Ekinci, **a.g.e.**, s. 534.

kapsayacağını ve Türklerin denize girmek için pasaport almaları gerektiğini ifade ediyordu.³¹⁶

Ege sorunları ve kıta sahanlığı konusunun gittikçe önemini artırmasına paralel olarak Türkiye bu konuda yeni bir adım attı. Dışişleri Bakanlığı eski başhukuk danışmanı ve Bern Büyükelçisi Prof. Suat Bilge 29 Nisan 1975 tarihinde 7/9875 sayılı Başbakanlık Kararnamesi ile Ege Sorunları Özel Koordinatörü olarak görevlendirildi. Bilge'ye ayrıca bu kararnameyle yabancı bilim adamları ile hükümeti temsilen görüşme yetkisi de verildi.³¹⁷

1976 yılı Ocak ayında gerçekleşen bütçe görüşmeleri esnasında Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil tarafından hükümetin Ege sorunları konusundaki politikası şöyle açıklanmaktaydı.:

“Türkiye Ege'deki kıta sahanlığı haklarından vazgeçmeyecektir. Ege'de kıta sahanlığı sınırlarının müzakereler sonucu nispet kurallarına uygun bir şekilde saptanması gerekmektedir. Aynı zamanda Türkiye Ege Denizi'ndeki durumun tek taraflı değiştirilmesini kabul etmeyecektir. Hükümet Ege Denizi'ndeki ülkemizin hak ve çıkarlarını korumakta son derece kararlı ve azimlidir. Hükümet bu konuda her türlü tedbiri almış durumdadır ve bu tedbirleri geliştirmek amacıyla gerekli çalışmaları yapmaktadır. Yunanlılarla aramızda önemli bir mesele olan Ege kıta sahanlığı konusunun, hukuki kriterleri henüz milletler arası alanda tespit edilmemiş olması itibarıyla, her şeyden önce bir arada ele alınıp müzakere edilmesi gerektiği açıktır. Kıta sahanlığı sorunu her iki devlet arasındaki genel denge ile yakından ilgilidir.”³¹⁸

³¹⁶ Dış Siyaset Belgeleri (31 Mart 1975- 1 Mart 1976) Başbakan Süleyman Demirel ve Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in Dış Politika ile İlgili Açıklamaları, Başbakanlık Halkla İlişkiler ve Enformasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1976, s.8-10.

³¹⁷ BCA, DosyaNo.: 41-117/625, Yer No.: 30 18 1 2.332.32.5 “Bern Büyükelçisi Prof. Dr. Suat Bilge'nin, Ege Sorunları Özel Koordinatörü olarak görevlendirilmesi” konulu kararname.

³¹⁸ A.g.e. s. 178-180.

Dışişleri Bakanı Çağlayangil'in bu açıklamasına karşılık ana muhalefet partisi CHP'nin genel başkanı Bülent Ecevit, hükümeti Ege konusunda hareketsiz kalmakla suçluyordu. Ona göre, hükümetin adı "Milliyetçi Cephe" idi, fakat hükümet Türkiye'nin Ege'deki haklarına sahip çıkmıyordu.³¹⁹

Sadece Cumhuriyet Halk Partisi değil, genelde hükümetle aynı fikirleri paylaşan Demokratik Parti de Demirel Hükümeti'ni Ege'de hareketsiz kalmakla suçluyordu. Örneğin, Demokratik Parti milletvekili Özer Ölçmen, 24 Şubat 1976 tarihindeki Meclis konuşmasında Demirel Hükümeti'ni Taşoz Adası civarında Yunanistan petrol çıkarırken Ege'ye gerekli önemi vermemekle ve Türkiye'nin kendi sismik araştırmalarını yapacağı bir geminin inşasına bir an önce başlamamakla suçluyordu.³²⁰

1976 yılının Haziran ve Temmuz aylarında, Türkiye'nin Hora (daha sonradan Sismik-1 olarak yeniden adlandırılmıştır)³²¹ isimli araştırma gemisini Ege'de petrol araştırması yapmak üzere Temmuz sonu veya Ağustos başında yola çıkaracağı haberleri iki ülkenin ilişkilerinin gerginleşmesinde önemli rol oynamıştır.³²²

Yunanistan Sismik-1'in kendi kıta sahanlığı olarak kabul ettiği bölgelerde araştırma yapmasını önlemek için bir dizi tedbir almıştır. Bu kapsamda 30 Haziran 1976'da Başbakan Karamanlis tarafından Yunan Silahlı Kuvvetleri'ne şu talimat verildi:³²³

1-Sismik-1 gemisi, araştırmaları süresince Ege'de yakından izlenecek ve bu izleme faaliyetinde gerginliği arttırmamak için savaş gemisi yerine bir araştırma gemisi kullanılacaktır.

2-İzleyen gemi Türk karasuları veya kıta sahanlığına girmeyecektir.

³¹⁹ **TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 4**, C.15, 16 Şubat 1976, s.97. Süleyman Demirel başbakanlığında 31 Mart 1975 tarihinde kurulan 39.Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti 1.Milliyetçi Cephe Hükümeti olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu hükümet, Adalet Partisi, Milli Selamet Partisi, Cumhuriyetçi Güven Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi'nden oluşuyordu. Milliyetçi Cephe Hükümeti hakkında ayrıntılı bir inceleme için bkz.:Kadir Kasalak, Fuat Uçar, "*Türk Siyasetinde Cepheleşme/Kutuplaşma Olgusunun Dinamikleri ve Milliyetçi Cephe Hükümetleri*", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, No.:33 (2014 - Aralık).

³²⁰ **TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 4**, C.16, 24 Şubat 1976, s.461.

³²¹ Oran, **a.g.e.**, s.756.

³²² Doğru, **a.g.e.**, s.78.

³²³ Hristopulos, **a.g.e.**, 257.

3-İzleyen gemi günde 2/3 defa Sismik-1'in faaliyetleri hakkında rapor verecektir.

4-Eğer Sismik-1'e Türk savaş gemileri eşlik ederse, izleme görevinde Türk gemilerinden daha fazla sayıda hücumbot görevlendirilecektir.

Yunanlı yetkililer, Sismik-1 gemisinin Ege'de araştırma yapacağı yönündeki haberlerden sonra, 3 Temmuz 1974 tarihinde ABD'den Türkiye'ye karşı yardım istediler. ABD Dışişleri Bakanı Kissinger, Yunan Dışişleri Bakanı Bitsos'a Yunanistan'ın durumu abarttığını ve bunun kimseye faydası olmadığını bildirdi. Bitsos Yunanistan'ın, Türklerin durdurulması konusunda ABD'nin güçlü desteğini beklediğini söyleyince, Kissinger Yunanlılarla aynı görüşte olmadıklarını ifade etti.³²⁴

Amerikalılara göre, Türkler deniz dibinde sondaj yapmadığı sürece Yunanistan'ın gerilimi tırmandırmasına gerek yoktu. Bununla birlikte Amerikalılar, Ege'de olası bir çatışmanın önüne geçmek için Türkleri Sismik-1'in yapacağı araştırmaları iptal etmeleri konusunda ikna etmeye çalışıyorlardı.³²⁵

Yunan Dışişleri Bakanı D.Bitsios tarafından Atina'daki büyükelçilere Türklerin Sismik-1 gemisini Ege'ye göndermekle kışkırtıcı bir hareket içinde buldukları açıklanmış, ayrıca Yunan basınında Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin alarm durumuna geçtiği haberleri yer almıştı.³²⁶

Türkiye'de Sismik-1'in araştırma yapması konusu muhalefet ile Demirel Hükümeti arasında büyük bir tartışmaya neden olmuştu. Muhalefetin Ege konusunda hükümetin yeterince aktif olmadığı eleştirilerine Başbakan Demirel, Türkiye'nin Ege'de araştırma yapmaya kararlı olduğunu, Yunanistan'la sorunları görüşerek çözmek istediklerini, fakat Yunanlıların Türk araştırma gemisini engellemesine izin vermeyeceklerini dile getirerek cevap verdi.³²⁷

Demirel'in bu açıklamalarına karşılık ana muhalefet lideri olan Ecevit ise, Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin Ege sorunları konusundaki tavrının kuşku verici olduğunu söylüyordu. Ona göre, kıta sahanlığı konusunda Türk iç mevzuatında

³²⁴ Sotiris Rizas, "Managing A Conflict Between Allies", s.379-380.

³²⁵ **A.g.e.**, s.380.

³²⁶ **Elefterotipia**, 6 Temmuz 1976, s.2

³²⁷ **Milliyet**, 11 Temmuz 1976, s.1.

düzenleme yapmayı bilerek erteleyen hükümetin uluslararası alanda Türkiye'nin haklarını savunması beklenemezdi.³²⁸

Ana muhalefet partisi CHP'den Süleyman Mutlu tarafından 15 Temmuz 1976 tarihinde meclise sunulan bir soru önergesinde de, Demirel Hükümeti'nin Ege'de insiyatifi Yunanistan'a bıraktığı, hükümetin kendisini milliyetçi cephe olarak tanımlamasına rağmen Türkiye için hayati bir konu olan Ege sorunları konusunda ne yapacağını bilemediği ifade ediliyordu.³²⁹

Başbakan Demirel tarafından, bu eleştiriye, kanun çıkararak kıta sahanlığı sorununun çözülemeyeceği, sorunun iki ülke arasında uzlaşmayla çözülmesi gerektiği şeklinde cevap verildi.³³⁰

Yunanistan'da da muhalefet, Sismik-1'in araştırma yapacağı haberleri konusunda iktidardaki Yeni Demokrasi Partisi'ne yüklenme fırsatını kaçırmadı. Muhalefetin önde gelen partisi PASOK lideri Papandreu, 17 Temmuz 1976'da Midilli'de yaptığı konuşmada hükümeti eleştirerek şu noktalara değindi.³³¹

“Hükümete bu adadan ve bu önemli saatte sesleniyorum. Türk araştırma gemisine yönelik sessiz kalmamız yolundaki NATO ve Pentagon'daki dostların baskısına boyun eğmeyin. Halkın çıkarı için politikanızı değiştirin. Bunun için:

1-Uluslararası hukukun bize verdiği destekle karasularını 12 mile çıkarın.

2- Ege için Türklerle barışçıl görüşme adı altında yapılanlar³³² milli çıkarlarımıza aykırıdır.

3-Hükümet, bizim bir deniz ülkesi olduğumuzu fark etmeli ve Ege'de Türklere karşı donanmayı güçlendirmelidir.”

Papandreu konuşmasının sonunda hükümetten kıta sahanlığı konusunda daha sert önlemler alınmasını ve Türklere gözdağı verilmesini istedi.³³³

³²⁸ **Milliyet**, 12 Temmuz 1976, s.2.

³²⁹ **TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 4, Cilt 20**, 15 Temmuz 1976, s.485-486.

³³⁰ **Milliyet**, 21 Temmuz 1976 .s.3.

³³¹ **Çaparas, a.g.e.**, s.163.

³³² Kıta sahanlığı konusunda Türkiye ile Yunanistan arasında 1975 ve 1976 yıllarında bazı görüşmeler yapılmış, bununla birlikte soruna bir çözüm bulunamamıştır. Söz konusu görüşmeler konusunda ayrıntılı bilgi için bkz.:Doğru, **a.g.e.**, s.74-78.

³³³ **Peponis, a.g.e.**, s.28.

KKE ise, hükümetin kıta sahanlığı konusunda daha aktif bir politika izlemesini istiyordu. KKE'ye göre, Sismik-1 gemisinin Ege'de araştırma yapması, Türklerin Kıbrıs'ı işgalinden beri izledikleri kışkırtma politikasının devamıydı ve amaçları iki ülke arasındaki krizi büyötmektir.³³⁴

Türkiye'de ise 14 Temmuz 1976 tarihinde toplanan Milli Güvenlik Konseyi sonrası Dışışleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil tarafından Yunanistan'ın tepkisinin Türkiye'nin Ege'ye çıkışını engelleyemeyeceği açıklanmıştı. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar tarafından da Sismik-1 araştırma gemisine yönelik her türlü müdahaleye karşı Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gemiyi koruyacağı ifade edildi.³³⁵

Ege'de kıta sahanlığı araştırması konusunda Başbakan Demirel tarafından Yunanistan'ın kıta sahanlığı araştırmaları konusundaki tavrının mantık dışı olduğu, eğer Yunanistan Sismik-1'e saldırırsa bunun korsanlık olarak adlandırılacağı ve Türkiye'nin "korsanlık yapanın hakkından geleceği" ifade edildi. Demirel, açıklamasında ayrıca iki ülke arasında kıta sahanlığı belirlense de belirlenmese de Türkiye'nin uluslar arası sularda sismik araştırma yapacağını, bu kararlılığın tehdit olarak algılanmaması gerektiğini belirtti.³³⁶

Başbakan Demirel'in bu açıklaması şöyle değerlendirilebilir. Demirel, bir yandan muhalefet partilerinin yoğun eleştirilerine karşılık Ege'de Türkiye'nin haklarını korumaya kararlı olduğunu vurgularken, diğer yandan Yunanistan'ı uyarılmış ancak bu uyarının tehdit olarak algılanmaması gerektiğini söyleyerek olayın büyümesini engellemeye çalışmıştır.

Ne var ki Yunanistan'da bu mesajlar daha farklı algılanacaktı. Örneğin, Yunanistan Cumhurbaşkanı Konstantin Çatsos tarafından 23 Temmuz 1976 tarihinde Ege'deki kıta sahanlığı ve Sismik-1 gemisinin Ege'ye çıkışına ilişkin halka yayımlanan mesajda; Yunanistan'ın iki yıl önceki Kıbrıs trajedisinde onurunun büyük yara aldığını, bugün ise durumun farklı olduğunu, Yunan Hükümeti'nin milli çıkarları korumak için her türlü önlemi aldığını ifade ediyordu.³³⁷

³³⁴ **Eleftereotipia**, 14 Temmuz 1976, s.4.

³³⁵ **Milliyet**, 15 Temmuz 1976,s.2

³³⁶ **Milliyet**, 21 Temmuz 1976, s.1.

³³⁷ **Eleftereotipia**, 23 Temmuz 1976, s.6

23 Temmuz 1976 tarihinde, Yunanistan'ın Ankara Büyükelçisi tarafından, Ege'de Yunanistan'ın izni olmadan yapılacak araştırmaların iki ülkenin ilişkilerini olumsuz etkileyeceği bir nota ile bildirildi. Türkiye ise araştırmanın petrol aramak için değil, sismik bilimsel veri toplanması için yapıldığını ve iki ülke ilişkilerinde değişikliğe yol açmayacağını bildirdi.³³⁸

Yunanistan Sismik-1'in Ege'de araştırma yapmasını engellemek için büyük bir çaba gösterirken, Türkiye'de ise muhalefet partileri Başbakan Demirel'in Ege kıta sahanlığı konusundaki açıklamalarını eleştiriyordu. Ana muhalefet partisi lideri Ecevit'e göre Demirel'in Ege konusundaki açıklamaları Türkiye'yi uluslararası alanda zor duruma düşürebilirdi. Bu nedenle Türkiye ilk önce kıta sahanlığına ilişkin yasayı çıkararak kararlılığını göstermeliydi. Hükümet ise, bir yandan bu konuda yasa çıkarmayı ertelerken, diğer taraftan Sismik-1'i araştırma yapmaya göndererek inandırıcılığını kaybediyordu.³³⁹

Yine Ecevit'e göre, Demirel Hükümeti kıta sahanlığı konusunu milli bir konu olarak görmüyordu ve Yunanistan'la görüşmeler yaparak bu konuyu dondurmaya amaçlıyordu. Halbuki kıta sahanlığı sorununun çözümü için Türkiye'nin öncelikle Yunanistan'ı görüşmeye mecbur edecek şekilde kararlılığını göstermesi gerekmektedir. Demirel ise kıta sahanlığı yasasını çıkarmayarak Türkiye'nin kararlı tutumuna zarar veriyordu.³⁴⁰

Muhalefetin bu eleştirilerine karşılık Başbakan Demirel ise, Ecevit'in Türkiye'nin politikasını anlamadığını, sorunu barışçı yollarla çözerken Türkiye'nin kararlılığını göstermeyi de ihmal etmediklerini söyleyerek cevapladı.³⁴¹

Türk bilim adamı Fuat Aksu'ya göre de, Demirel Hükümeti ulusal kamuoyu önünde konuya ilişkin sert açıklamalar yaparken, Yunanistan'la olan görüşmelerde daha ılımlı davranmıştı. Örneğin, 23 Temmuz 1976 tarihinde Türk ve Yunan Dışışleri Bakanları arasında gerçekleşen görüşmede Yunanistan, sismik araştırma rotalarının kendisine önceden bildirilmesi durumunda uzaktan izleme ile yetineceğini belirtmişti. Türk tarafı ise, bu öneriyi Yunanistan'dan izin almak olarak

³³⁸ Çaparas, a.g.e. s.412.

³³⁹ **Milliyet**, 23 Temmuz 1976, s.2.

³⁴⁰ **Milliyet**, 24 Temmuz 1976, s.4

³⁴¹ **Milliyet**, 24 Temmuz 1976, s.2.

yorumlanabileceği gerekçesiyle reddetmişti. Bununla birlikte Türk tarafı yeni bir öneri sunmuş ve yapılacak sismik araştırmanın Ege Denizi'nde kıta sahanlığına sahip çıkma anlamını taşımadığını açıklayabileceğini belirtmişti.³⁴²

Türk tarafının bu önerisi ana muhalefet partisi lideri Ecevit'in tepkisini çekmişti. Ecevit, eğer CHP iktidar olursa Demirel'in verdiği bu öneriyle kendilerini bağlı hissetmeyeceklerini vurguluyordu.³⁴³

Demirel, Ecevit'in bu açıklamasına, CHP'nin kıta sahanlığı ve Sismik-1'in Ege'de araştırma yapması konusunda açık bir politikasının olmadığını, Ege'de araştırma yapan Sismik-1'in Türk Donanması refakatinde görevine devam ettiğini söyleyerek karşılık verdi.³⁴⁴

Türkiye'de muhalefet ile hükümet arasında sert tartışmaların yaşandığı ve Yunanistan'ın Ege'de yapılması planlanan sismik araştırmalara büyük tepki gösterdiği bir dönemde, 26 Temmuz 1976 tarihli The Times gazetesinde yayımlanan bir makale bu konuda oldukça ilginç ipuçları veriyordu. Gazetede yer alan makaleye göre, krizi Yunanistan bilerek çıkarmıştı ve amacı Türklerin Ege'deki mevcut petrolden faydalanmalarını önlemektir.³⁴⁵

Yunanistan'da ise, kıta sahanlığı sorununa ilişkin olarak 28 Temmuz 1976 tarihinde Başbakan Karamanlis tarafından Papandreu'ya bilgi verilmiş ve hükümet görüşmenin muhalefeti olağan bilgilendirme toplantısı olduğunu söylemişti. Papandreu da Başbakanla yaptığı görüşmeden sonra, Yunan halkının çıkarlarına zarar verecek böyle bir araştırmanın en sert şekilde cevaplanması gerektiğini, milli çıkarları savunmanın tek yolunun güç kullanmak olduğunu basına açıkladı.³⁴⁶

KKE ise, Karamanlis'in kendilerini görüşmeye çağırılmamasıyla ilgili yaptığı açıklamada, milli çıkarlar söz konusu olduğunda Karamanlis'in niçin ayrımcılık yaptığını ve kendilerinden gelişmeleri sakladığını anlayamadıklarını, Yunan

³⁴² Aksu, **Türk-Yunan İlişkileri**, s. 272.

³⁴³ **Milliyet**, 26 Temmuz 1976, s.1

³⁴⁴ **Milliyet**, 27 Temmuz 1976, s.2

³⁴⁵ **Milliyet**, 27 Temmuz 1976, s.2.

³⁴⁶ **Eleftereotipia**, 28 Temmuz 1976, s.5

çıkarlarına yönelik bir dış tehdidin olduğu böyle bir durumda kendilerinin de her Yunan yurtseveri gibi davranacaklarını dile getiriyordu.³⁴⁷

Yukarıdaki açıklamalardan da görüleceği üzere, Türkiye'yi Ege'de araştırma yapmak konusundaki kararlı tutumundan caydırmak için Yunan tarafı yoğun bir gayret sarf ediyordu. Aynı zamanda ilginç bir şekilde hem Türkiye'de hem de Yunanistan'da muhalefet partileri hükümeti kendi milli çıkarlarını korumama konusunda eleştirirken, Türk ve Yunan Hükümetleri'nin krizin büyümemesi için soğukkanlı davranmaya çalışmaları dikkat çekiciydi.

Sismik-1 gemisi araştırma yapmak üzere 6 Ağustos 1976 tarihinde Ege'ye açıldı. Geminin yaptığı araştırmalar süresince Yunan kıta sahanlığını ve karasularını ihlal ettiği iddiaları üzerine, Yunan Silahlı Kuvvetleri alarm durumuna geçti.³⁴⁸

Yunanistan, Sismik-1'in araştırmaları esnasında Yunan Kıta Sahanlığı'nı ihlal ettiği gerekçesiyle 7 Ağustos 1976 tarihinde Uluslararası Adalet Divanı'na tek taraflı³⁴⁹ başvuruda bulunarak araştırmanın durdurulması için geçici tedbirlerin alınmasını talep etmiş,³⁵⁰ ayrıca Türkiye'yi 10 Ağustos 1976'da BM Güvenlik Konseyi'ne şikayet etmişti.³⁵¹

Yunan Dışişleri Bakanı Bitsios, 8 Ağustos 1976'da Amerikan Dışişleri Bakanı Kissinger'a bir mesaj göndererek Sismik-1'in araştırma faaliyetlerinin durdurulması maksadıyla ABD'nin Türkiye üzerinde baskı kurmasını istedi. Ayrıca Amerikalılardan, daha önce Ege'de bir çatışma riski olması durumunda olayı yatıştıracaklarına dair Yunanistan'a verdikleri sözü tutmasını istedi.³⁵²

Görüldüğü üzere, Yunanistan Ege'de yaşanan krizi kendi lehine çözmek için bir yandan BM ve Uluslararası Adalet Divanı'na başvururken, diğer yandan ABD'yi krizin çözümü için kullanmak istiyordu. O dönemde hem Yunanistan'ın hem Türkiye'nin savunma sanayi olarak ABD'ye bağımlı olduğu göz önüne alındığında, Yunanistan'ın kurnaz bir politika izlediği söylenebilir. Şöyle ki, Yunanistan'ın askeri

³⁴⁷ Rizospastis, 28 Temmuz 1976, s.4.

³⁴⁸ Hristopulos, a.g.e., s.271.

³⁴⁹ Uluslararası Adalet Divanı'na başvuru süreci hakkında bkz.:Oran, a.g.e., s. 755.

³⁵⁰ Nurser Gökdemir Işık, **Kıta Sahanlığı Hukuki Rejimi ve Ege Sorunu**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2009, s.182.

³⁵¹ Önder, a.g.e. s.60.

³⁵² Hristopulos, a.g.e. s.272.

gücü dikkate alındığında Türkiye ile çıkacak bir çatışmada ağır kayıp vereceği çok açıktı. Bu nedenle Yunanistan sorunu uluslar arası arenada çözmeye çalışıyordu. Ayrıca soğuk savaş şartlarında Türkiye savunma açısından büyük oranda ABD'ye bağımlıydı. Bu nedenle eğer ABD, Ege sorunları konusunda Yunanistan lehine Türkiye üzerinde baskı kurarsa, Türkiye bu baskı sonucu taviz vermek zorunda kalabilirdi.

Associated Press Ajansı'na göre, Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan kıta sahanlığı konusunda krizin nedeni her iki ülkenin de petrol ithalatına olan bağımlılığıydı. Çünkü 1976 yılında Yunanistan toplam ihracattan elde ettiği gelirlerinin yaklaşık %75'ini petrol ithal etmek için harcarken, Türkiye de artan döviz sıkıntısı nedeniyle petrol ithalatını azaltmak zorunda kalmıştı. Bu durumda her iki ülkede Ege'de mevcut petrol yataklarından faydalanmak için büyük bir çaba gösteriyordu.³⁵³

Sismik-1'in araştırma faaliyetleri Yunan siyasi hayatında büyük bir tartışma başlattı. Şöyle ki Papandreu, iktidardaki Yeni Demokrasi Partisi'ni Türkiye'ye aşırı taviz vermekle suçluyordu. Papandreu tarafından 8 Ağustos 1976 tarihinde Yunan Parlamentosu'nda yapılan konuşmada, Türkiye'ye yönelik sert tepki verilmesi gerektiği şu sözlerle ifade ediliyordu. "Sismik-1'i batırmalıyız. Hükümete soruyorum halen Sismik-1'i niye önlemiyorsunuz veya batırmıyorsunuz? Hükümet ordunun alarm durumunda olduğunu söylüyor. O halde niye halen Türklere sert bir cevap olarak Sismik-1'i batırmıyoruz?"³⁵⁴

İktidardaki Yeni Demokrasi Partisi'nin lideri Karamanlis ise daha temkinli hareket edilmesi taraftarıydı. 9 Ağustos 1976'da yaptığı konuşmada, Türklerin kışkırtıcılığına karşılık Batı dünyasını olaya müdahil olmaya çağırdı ve Yunanistan'ın tanıdığı tek deniz hukuku antlaşmasının "1958 Deniz Hukuku Antlaşması"³⁵⁵ olduğunu ve söz konusu antlaşmanın Yunanistan'a tanıdığı hakların

³⁵³ **Milliyet**, 6 Ağustos 1976, s.2

³⁵⁴ **Praktika Tis Vulis (Yunan Parlamentosu Görüşme Zabıtları)**, 1. Oturum, 8 Ağustos 1976.

³⁵⁵ 1958 yılında 86 devletin katılımı ile Cenevre'de toplanan Birinci Deniz Hukuku Konferansı sonunda 29 Nisan 1958 tarihinde dört adet antlaşma kabul edilmiştir. Bu antlaşmalar; karasuları, kıta sahanlığı, balıkçılık ve uyuşmazlıkların çözümüne ilişkindir. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Yücel ACAR, İbrahim KAYA, **Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı**, USAK Yayınları, Ankara, 2010, s.147-148.

(adaların kendi kıta sahanlığı bulunması vb.) Türkler tarafından tehdit edildiğini açıkladı.³⁵⁶

Aleksandropolis'te (Dedeğaç'ta) 9 Ağustos 1976'da yaptığı konuşmada Papandreu ise, hükümeti Sismik-1 gemisi konusunda uyardı. Ona göre Sismik-1 gemisi konusunda Türklere verilen her ödün ülkenin ulusal çıkarlarına aykırı bir sonuç doğuruyordu. Hükümet bu konuda cesaret eksikliğine sahipti.³⁵⁷ Türkiye sınırına yakın bir bölgede bulunan Dedeğaç'ta bu konuşmanın yapılmasının dikkat çekici olduğu değerlendirilmektedir.

Sismik-1'in araştırma faaliyetleri hakkında Yunanistan Komünist Partisi (KKE) tarafından 10 Ağustos 1976'da yapılan açıklamada ise, Yunan halkının hükümetin kriz konusunda izlediği politikadan şaşkınlığa düştüğü ve Yunan Hükümeti'nin BM Güvenlik Konseyi'ne başvurmasının hata olduğu ifade ediliyordu. KKE, tüm halklarla bu arada Türk halkıyla da iyi geçinilmesini savunduklarını, ama bunun ilk şartının Türklerin Yunan milli çıkarlarına saygı göstermeleri olduğunu açıkladı. KKE'ye göre, Türk şovenizmine karşı gösterilecek en ufak bir gerileme sadece Yunanistan'a zarar vermekle kalmayacak, aynı zamanda Türklerin yayılma arzusunun güçlenmesine de yardım edecekti. KKE, kriz konusunda izlenecek politikanın bütün partilerden yetkili kişilerin katılacağı bir acil durum konseyi tarafından belirlenmesi gerektiğini savunuyordu.³⁵⁸

Karamanlis eleştirilere 10 Ağustos 1976 tarihinde Yunan Meclisi'nde düzenlenen özel bir oturumda cevap verdi. Karamanlis'e göre; Yunanistan hiçbir zaman Ege'nin bir Yunan denizi olduğunu söylememiş, aynı zamanda Türklerin de Ege'de bazı hakları olduğunu asla inkâr etmemişti. Yunanistan, bu sorunun barışçı çözümü için Uluslararası Adalet Divanı'na başvurmuştu. Bu konuşmasında Karamanlis, Türk-Yunan ilişkilerinin normalleşmesi ve krizin görüşmelerle çözülmesi için Türk Hükümeti'ne bir çok çağrı yaptığını ve Yunanistan'ın sorunun barışçı yollardan çözümü için ılımlı bir politika izlemeye devam edeceğini açıkladı.³⁵⁹

³⁵⁶ Hristopulos, **a.g.e.** s.276.

³⁵⁷ Çaparas, **a.g.e.**,s.164.

³⁵⁸ **Elefterotipia**, 10 Ağustos 1976, s.3.

³⁵⁹ **Praktika Tis Vulis**, 1. Oturum, 10 Ağustos 1976.

Karamanlis daha sonra basına yaptığı açıklamada ise; Türkiye’de “sağduyulu” siyasetçilerin bu gerilimin kimseye bir şey kazandırmadığının farkında olduklarını, diğer yandan yaşanan krizle ilgili muhalefet lideri olan Papandreuya bilgi verildiği açıkladı. Ayrıca Atina’daki Batı ülkelerinin büyükelçileri ile SSCB büyükelçisine Yunanistan’ın kıta sahanlığı konusundaki tezleri hakkında bilgi verildiğini açıkladı.³⁶⁰

Yunan basınında ise, aynı gün Girit’in kuzeyinde eğitim yapan Yunan Donanması’nın, alarm durumuna geçilmesi nedeniyle, Orta Ege’ye doğru seyrettiği yönünde haberler yer alıyordu.³⁶¹

Karamanlis tarafından, 10 Ağustos 1976 tarihinde ordu komutanları ile bir toplantı gerçekleştirilmiş ve komutanlara Sismik-1 gemisinin faaliyetleri hakkında hükümet tarafından yapılan diplomatik girişimler anlatılmıştı. Bu arada Yunan basınında, Türkiye ile Yunanistan arasında gerginleşen ortamı yatıştırmak için Karamanlis tarafından “hiçbir Yunan savaş gemisi ve uçağının Sismik-1’in yanına yaklaşmaması” emri verildiği haberi yer alıyordu.³⁶²

Yunanistan tarafında yaşanan bu gelişmelere karşılık Başbakan Demirel, Yunanistan’ın bir çılgınlık yapması durumunda misliyle karşılık göreceğini, ayrıca Yunan siyasetçilerin savaş çıkartmak istemelerinin nedenlerini kendi toplumlarına nasıl açıklayacaklarını merak ettiğini ifade ediyordu.³⁶³

12 Ağustos 1976 tarihinde, BM Güvenlik Konseyi’nde Yunanistan’ın başvurusu değerlendirilirken söz alan Yunan Dışişleri Bakanı Bitsios, “BM Kıbrıs trajedisini zamanında durduramadı. Ege Denizi’nde yaşanacak yeni bir trajediyi önlemelidir”³⁶⁴ diyerek Yunanistan’ın savaş istemediğini ifade ediyordu. Yunanistan’ın bu iddialarına karşılık Türkiye ise, Sismik-1 gemisinin araştırma faaliyetleri süresince Yunan karasularına girmediğini, araştırmaların Yunanistan’ın iddia ettiği gibi Yunan kıta sahanlığında değil, henüz kıta sahanlığı sınırlandırmasının yapılmadığı bir bölgede devam ettiğini öne sürdü.³⁶⁵

³⁶⁰ **To Vima**, 10 Ağustos 1976, s.4

³⁶¹ **A.g.g.**

³⁶² **To Vima**, 11 Ağustos 1976, s.3

³⁶³ **Milliyet**, 11 Ağustos 1976, s.1.

³⁶⁴ Doğru, **a.g.e.**, s.80

³⁶⁵ **A.g.e.**, s.81.

Papandreu, kriz konusunda 13 Ağustos 1976'da yaptığı basın açıklamasında barışın elde edilmesi için Türklere verilen her ödünün onları daha da cesaretlendireceğini, bununda iki ülkenin savaşması sonucunu doğurabileceğini, barışın korunması isteniyorsa kararlı ve güçlü bir duruş sergilenmesi gerektiğini söyledi. Papandreu'ya göre, Yunan Hükümeti'nce Sismik-1 gemisine yönelik uygulanabilecek üç hareket tarzı vardı. Bunlar; Sismik-1'in araştırmalarının engellenmesi, geminin Yunan Ordusu tarafından ele geçirilmesi veya Sismik-1'in batırılmasıydı.³⁶⁶

KKE tarafından 14 Ağustos 1976 tarihinde yapılan açıklamada ise; Yunanistan ve Türkiye arasında yaşanan krizin ABD'nin politikasının bir sonucu olduğu, Vietnam yenilgisinden sonra ABD'nin dikkatini Doğu Akdeniz'e çevirdiği ve buradaki ülkeleri kontrol altında tutmak istediği iddia ediliyordu. KKE'ye göre, ABD'nin bölgedeki politikalarının ilk örneği Türklerin Kıbrıs'ı işgaliydi. Şimdi ise ABD petrol şirketlerinin cesaret verdiği Türklerin amacı, Ege Denizi'nin Türkiye ile Yunanistan arasında paylaşılması ve buradaki Yunan çıkarlarına zarar verilmesiydi. ABD, Ege'yi kontrol altında tutmak için Türk siyasi ve askeri liderlerinin yayılcı amaçlarından faydalanıyordu. Esas sorun, Sismik-1 değil, Yunanistan'ın ABD, NATO ve Türkiye'nin ortak kışkırtmalarına karşısında nasıl bir tavır alacağıydı.³⁶⁷

KKE, 21 Ağustos 1976 tarihinde yaptığı açıklamada ise, Türk siyasi liderlerinin bölgede büyük bir kriz yaratacağını bilmelerine rağmen TPAO adına araştırma yapmak üzere Sismik-1 gemisini Ege'ye gönderdiklerini ve bunun Kıbrıs işgalinin devamı niteliğinde bir hareket olduğunu iddia ediyordu. KKE'ye göre, ABD şirketleri Ege'de çıkacak petrol konusunda Türklerin iştahını kabartarak sorunun doğmasına yol açmışlardı. Yunan Hükümeti bir yandan bu tehdide karşı milli birliğin öneminden bahsederken, öte taraftan Karamanlis KKE'yi gelişen kriz konusunda bilgilendirmekten kaçınıyordu.³⁶⁸

Türkiye tarafında ise, 21 Ağustos 1976 tarihinde Başbakan Yardımcısı Alpaslan Türkeş tarafından yapılan açıklama Türkiye'nin bu konudaki ciddi tavrını ortaya koyuyordu. Türkeş'e göre, Türk-Yunan ilişkilerinde sorunlar Türkiye lehine

³⁶⁶ Elefterotipia, 13 Ağustos 1976, s.2

³⁶⁷ To Vima, 15 Ağustos 1976, s.4

³⁶⁸ To Vima, 21 Ağustos 1976, s.1.

çözülene kadar mücadele bırakılmayacaktı. Ayrıca Yunanistan'ın adaları anlaşmalar aleyhine silahlandırması kabul edilemezdi. Ege'de Türkiye'nin haklı davası sonuna kadar sürdürülecekti.³⁶⁹

Türk ve Yunan iç siyasetinde bu gelişmeler yaşanırken, 25 Ağustos 1976 tarihinde BM Güvenlik Konseyi tarafından 6 Ağustos 1976'dan beri araştırma yapan Sismik-1 gemisinin faaliyetlerine yönelik karar verildi. Verilen karara göre, BM, Yunanistan ve Türkiye'ye sorunun çözümü konusunda görüşmelere yeniden başlamalarını tavsiye ederken, her iki ülkeden de krizi tırmandıracak davranışlardan kaçınmalarını ve sorunun çözümü için Uluslararası Adalet Divanı da dahil olmak üzere hukuki bir yol izlemelerini istemişti.³⁷⁰

BM Güvenlik Konseyi'nin bu kararı hakkında hükümet ve muhalefet tarafından farklı görüşler dile getirildi. Karamanlis, hükümetin BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı karardan memnun olduğunu ve alınan bu kararla gerilen ortamın yumuşatılmasının öneminin bir kez daha vurgulandığını ifade etti. Papandreu ise, en kötü tahminlerinin doğru çıktığını, ABD'nin baskısıyla BM Güvenlik Konseyi tarafından Yunan milli çıkarları açısından hiçbir şey ifade etmeyen bir karar alındığını söyleyerek hükümeti eleştiriyordu.³⁷¹

Ayrıca Papandreu, hükümetin Uluslararası Adalet Divanı'na başvurarak büyük bir hata yaptığını ve Yunan milli çıkarlarının bundan zarar göreceğini, diğer yandan Türklerle yapılacak görüşmelerde Yunanistan'ın Ege'deki haklarından vazgeçmesi karşılığında Karamanlis'in Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılma mükafatı almayı beklediğini ifade ediyordu.³⁷²

KKE ise, BM'de alınan kararın bölgedeki tansiyonu düşüreceğini, bununla birlikte kararda Türklerden Sismik-1'in geri çekilmesi konusunda hiçbir talepte bulunulmadığını, Sismik-1 araştırma yapmadan önce BM'ye başvurulsaydı krizin

³⁶⁹ **Milliyet**, 26 Ağustos 1976. Yunanistan tarafından; Midilli, Sisam, Sakız ve Ahikerya adaları 6 Şubat 1914 tarihli Altı Büyük Devlet Kararı ve Lozan Barış Andlaşması hilafına, Limni ve Semadirek Adaları Lozan Boğazlar Sözleşmesi hilafına, Oniki Ada ise 10 Şubat 1947 tarihli Paris Barış Andlaşması hilafına silahlandırılmıştır. Başeren, **a.g.e.** s. 65-90.

³⁷⁰ Bölükbaşı, **a.g.e.**, s.119.

³⁷¹ **To Vima**, 26 Ağustos 1976, s.2

³⁷² Andreas Papandreu, **Apo To PAK Sto PASOK, Logoi, Artro, Sinendefksis, Dilosis Tou Andrea Papandreu (PAK'tan PASOK'a Andreas Papandreu'nun Sözleri, Makaleleri, Röportajları ve Açıklamaları)**, Ladia Yayınları, Atina, 1976, s.357.

yaşanmadan önlenebileceğini, dolayısıyla Karamanlis Hükümeti'nin bu konuda çok geç kaldığını belirtiyordu.³⁷³

BM Güvenlik Konseyi tarafından verilen karar, Yunan siyasi yaşamında yeni bir tartışmayı başlattı. Karamanlis, BM Güvenlik Konseyi'nin belirttiği şekilde Türkiye ile diyaloga hazır olduklarını açıklarken, Papandreu BM kararı uyarınca Türklerle görüşme yapılmasının Yunanistan'ın egemenlik haklarının pazarlık konusu yapılması olduğunu iddia ediyordu.³⁷⁴

Papandreu'ya göre, “ne hükümet ne de siyasi liderler, Yunanistan'ın 1922'den beri karşılaştığı en büyük tehlikenin içinde olduğunun farkında değildi”. Ona göre, Türklerin amacı Ege'den çıkacak petrolden pay kapmaktı.³⁷⁵

BM Güvenlik Konseyi'nin kararı sonrasında, iki ülke arasında gerilen ilişkiler yumuşamış ve Yunanlı yetkililer ile Türkler kıta sahanlığı konusunda görüşmeler yoluyla krizin çözümü için 1976 yılı Kasım ayında Bern'de bir araya geleceklerdi.³⁷⁶

1976 kıta sahanlığı krizi sonrası, her iki ülkenin hükümeti karşılıklı görüşmelerin savaştan daha iyi sonuç vereceğine inanıyordu. Şöyle ki, Yunanistan kriz sonrası Anadolu'ya çok yakın olan adalarını Türkiye'ye karşı savunmanın zorluğunu fark ederken, Türkiye ise Kıbrıs'tan iki yıl sonra yeni bir askeri çatışmaya girmesinin getireceği büyük ekonomik ve politik yükün farkına varmıştı.³⁷⁷

Ne var ki, Karamanlis hükümetinin kıta sahanlığı konusunda Türkiye ile görüşmelere başlaması, bir sonraki bölümde inceleneceği üzere Yunan siyasi yaşamında yeni bir krizin doğmasına yol açacaktı.

³⁷³ **Kathimerini**, 26 Ağustos 1976, s.1

³⁷⁴ **Eleftherotipia**, 26 Ağustos 1976, s.1

³⁷⁵ **Eleftherotipia**, 30 Ağustos 1976, s.3.

³⁷⁶ Svolopoulos, **İ Eliniki Ekswtteriki, Cilt-2**, s.252.

³⁷⁷ Sotiris Rizas, “*Managing A Conflict Between Allies*”, s.382.

2. Kriz Sırasında İktidardaki Yeni Demokrasi Partisi'nin Politikası

1976 yılı, Türk-Yunan ilişkilerinin Sismik-1 gemisinin Ege'de araştırma yapması yüzünden savaşın eşiğine geldiği bir yıldır.³⁷⁸

Yaşanan krizde, Karamanlis ve lideri olduğu Yeni Demokrasi Partisi iki ülkenin savaşın eşiğine geldiğini fark etmiş ve sorunu soğukkanlılıkla çözmeyi denemişti. Bu girişim muhalefet partileri PASOK ve KKE tarafından ciddi bir şekilde eleştirilmişti.³⁷⁹

Karamanlis'in krizde izlediği politikanın en önemli amacı, Yunan Ordusu'nun Türkler karşısındaki güçsüzlüğü nedeniyle bir Türk-Yunan savaşından kaçınmak için gereken her türlü çabayı göstermekti.³⁸⁰ Karamanlis savaşa kesinlikle karşıydı, çünkü çıkacak bir savaşta Ege'deki Yunan adalarının Türkler tarafından işgal edileceğini ve Yunanistan'ın bu işgali önleyemeyeceğini düşünüyordu.³⁸¹

Kriz süresince Karamanlis, iç politikada PASOK tarafından Sismik-1'e karşı silah kullanılması yönünde baskı altında kaldıysa da, sorunun görüşmeler yoluyla çözülmesi için konuyu BM'ye götürerek soğukkanlı bir yaklaşım sergiledi.³⁸²

1976 krizinde Papandreu tarafından sürekli olarak tekrarlanan "Sismik-1 batırılmalıdır" sloganına karşılık, Yeni Demokrasi Partisi'nin politikası, krizi kontrol altında tutmak ve soğukkanlı bir şekilde krizin aşılmasını beklemektir. Yunanistan'ın NATO'dan ayrılması³⁸³ ve Batı kampında olmaması nedeniyle, Türkiye karşısında hiçbir garantiye sahip olmadığı günlerde bu normal bir davranıştı.³⁸⁴

³⁷⁸ Çaparas, a.g.e., s.176.

³⁷⁹ Bratakos, a.g.e., s.219.

³⁸⁰ Yorgos I Mintsis, **Singhronos Polemos Kai Eliniki Stratigiki (Modern Savaş Ve Yunan Stratejisi)**, Erodios Yayınları, Selanik, 2006, s.263.

³⁸¹ Spilios Papaspiliopoulos, **PASOK: Kataktsi Kai Askisi Tis Eksusias (PASOK :İktidara Gelişi ve İktidardaki Faaliyetleri)**, İ. Sideris Yayınları, Atina, 1996, s.81.

³⁸² Coufoudakis, a.g.m. s.208.

³⁸³ Türkiye'nin 14-16 Ağustos 1974 tarihlerinde Kıbrıs'a gerçekleştirdiği 2. Barış Harekâtı sonrası Yunanistan, Kıbrıs'ta Türkiye'nin askeri harekâtını engellemek için yeterli çaba göstermeyen NATO'dan ayrılma kararı almıştı. Karamanlis tarafından kurulan Milli Birlik Hükümeti 15 Ağustos 1974 tarihinde Yunanistan'ın NATO'dan ayrıldığını ilan etti. Svolopoulos, **İ Eliniki Eksoteriki Politiki, Cilt 2, s.201-202.**

³⁸⁴ Nikolaydis, a.g.e., s.241.

Karamanlis'e göre, Yunan Hükümeti bu krizde Yunan çıkarlarını savunmak için Uluslararası Adalet Divanı'na başvururken aynı zamanda Türklerle diyalog kapısını da kapatmamıştı. Ona göre, Dünya'nın birçok ülkesi, Yunanistan ve Türkiye arasındaki kıta sahanlığı krizinin benzerini komşularıyla yaşıyordu.³⁸⁵

Sonuç olarak Karamanlis'in Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında Türkiye ile Yunanistan'ı savaşın eşiğine getiren bu krizde sağduyulu bir lider olarak davrandığı söylenebilir. Karamanlis'in ve lideri olduğu Yeni Demokrasi Partisi'nin kriz süresince muhalefetin savaş isteyen söylemlerine karşılık konuyu uluslar arası alana taşımakla krizin savaşa dönüşmeden önlenmesinde büyük bir rol oynadığı değerlendirilmektedir.

Bu değerlendirmeyi destekleyen bir diğer açıklama ise, Türk Başbakanı Demirel'in Karamanlis hakkında daha sonra basına verdiği bir mülakattır. Demirel'e göre Karamanlis soğukkanlı, kendine güvenen ve sorunları aşmak konusunda konuşulabilecek bir liderdi.³⁸⁶

3. Muhalefet Partilerinin İzlediği Politikalar

a. PASOK

PASOK lideri Papandreu'ya göre, yaşanan krizde Türkler Ege'de sismik araştırma yaparak Yunanistan'ın tepkisini ölçmüşlerdi. Papandreu'nun düşüncesindeki Türk planı şöyleydi: Eğer Yunanistan araştırmaya tepkisiz kalırsa, Türk Ordusu Yunanistan'a saldırmak için hazırlanacak ve bunun sonucunda Ege'de Yunan Adaları işgal edilecekti. Papandreu'ya göre, lideri olduğu PASOK şoven veya savaş yanlısı bir parti değildi, fakat iktidardaki Karamanlis Hükümeti'nin Ege'de izlediği politikanın yanlış olduğunu söylemek de milli bir görevdi.³⁸⁷

Papandreu kriz süresince Karamanlis'in lideri olduğu Yeni Demokrasi Partisi tarafından izlenen politikayı şöyle eleştiriyordu: “Ege'deki sorunun temelinde petrol yoktur. Çok daha büyük bir plan vardır. Türkler, Yunanistan'ın Doğu Ege'de

³⁸⁵ E.Kartakis, **O Karamanlis Tis Metapolitefsis (Siyasal Değişim ve Karamanlis)**, Roes Yayınları, Atina, 1993, s.277.

³⁸⁶ **Hürriyet**, 31 Ocak 1988, s.4

³⁸⁷ Hristopulos, **a.g.e.**, s.278.

hakimiyetini asla kabullenmediler. Ve bu nedenle uzun süreli bir planı devreye soktular. Savaş taraftarı değiliz. Fakat barış içerisinde yaşayacağız diye milli çıkarlarımızdan fedakarlık etmemiz istenirse savaşmaktan çekinmemeliyiz. Hükümetin bu konudaki ihmalkârlığı milli bir felakete doğru gitmemize neden oluyor. Bu kriz anında hükümet içerisinde yuvalanan aşırı sağcı bir grup var ve bu grup içimizdeki Truva atıdır. Bu grup, hükümetin Türkiye aleyhine, dolayısıyla NATO ve ABD aleyhine olacak bir eyleme geçmesini engelliyor. Türklerin araştırma faaliyetleri, topraklarımızın geçici işgali ile eş anlamlıdır”.³⁸⁸

Kriz süresince Papandreu aşırı milliyetçi bir tavır takınmış, Sismik-1’in Ege’de ki araştırma faaliyetlerinde Karamanlis’in yeterince sert tepki veremediğini ve Yunan çıkarlarını savunmadığı tezini dile getirmiş ve böylece hükümeti iç politikada yıpratmayı amaçlamıştı.³⁸⁹

Papandreu’ya göre, Yunan Hükümeti Türklere araştırma konusunda sert tepki vermemekle Yunan sınırlarını savunmasız bırakmıştı. Karamanlis’in mecliste kendisine hangi sınırdan bahsettiğini sorması üzerine, Papandreu 1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmesi’nin Yunanistan’a tanıdığı kıta sahanlığından bahsettiğini söyledi.³⁹⁰

Daha sonra görüleceği üzere, Papandreu Türkiye karşıtı aşırı milliyetçi söylemlerinden vazgeçmeyecek ve bu nedenle Yunanistan ile Türkiye arasında yaşanan 1987’de ortaya çıkacak olan ikinci kıta sahanlığı krizinde iki ülke savaşın eşiğine gelecekti.

³⁸⁸ Elefterotipia, 9 Ağustos 1976, s.2

³⁸⁹ Kathimerini, 11 Ağustos 1976, s.5.

³⁹⁰ Kartakis, a.g.e., s.290. 1976 yılında Papandreu tarafından sürekli olarak Yunanistan’ın Ege’de kıta sahanlığı bulunduğu ve bu konunun Türklere görüşülmesinin dâhi ihanet olarak algılanacağı tezinin savunulmasına karşılık, Yeni Demokrasi Partisi lideri Karamanlis tarafından kıta sahanlığı konusunun Türklere görüşmeler yoluyla çözümlenebileceği tezi dile getirilmekteydi. Daha sonraki bölümde görüleceği üzere 1987 yılında iki ülke arasında yaşanacak krizden sonra Papandreu bu görüşünü terk ederek Karamanlis’in savunduğu tezi benimseyecekti.

b. KKE

KKE, kriz süresince Ege'deki Türk tahriklerine karşı sosyalist ve bağlantısızlar hareketi içinde olan ülkelerle daha sıkı işbirliği yapılmasını savundu.³⁹¹

Yunanistan Komünist Partisi (KKE)'ne göre, Sismik-1 ve Ege sorunları konusunda Karamanlis Hükümeti ne yapacağını bilmeyen bir görüntü sergilemişti. Buna örnek olarak ise, Karamanlis'in krizi BM Güvenlik Konseyi'ne götürmesi gösteriliyordu.³⁹²

KKE sözcüsü Haris Drakaopulos yaptığı açıklamada; hükümetin bu hamlesinin batıdan destek almadan Yunan çıkarlarını savunma konusunda ne kadar zayıf olduğunu ispat ettiğini iddia ediyordu. KKE'a göre, Türk şovenizmi karşısında atılan her geri adım Yunanistan için ileride büyük tehlike yaratacaktı.³⁹³

Ayrıca KKE, Ege'de yaşanan krizin emperyalizmin yeni bir oyunu olduğunu iddia ediyordu.³⁹⁴ KKE'ye göre, Türk kışkırtmalarının arkasında ABD vardı. ABD, hem Türkiye'yi hem Yunanistan'ı kontrol altında tutmak için Türklerin kriz çıkarmasına izin vermiş, daha sonra ise iki ülke arasında arabulucu rolü oynayarak barışı kurtaran ülke olmuştu.³⁹⁵

KKE, Ege sorunları nedeniyle Türkiye ve Yunanistan arasında çıkacak savaşın bir galibi olmayacağını, sadece halkların daha fazla acı çekeceğini iddia ediyordu. KKE'ye göre bu kriz Yunanistan'ın alacağı askeri önlemlerle çözülemezdi. Bunun dışında, bir yandan Türk halkına düşman olmadığını vurgularken, öte yandan Türk halkının KKE'nin Yunanistan'ın çıkarlarını savunmak için sonuna kadar direnmeye hazır olduğunu da bilmesi gerektiğini vurguluyordu. KKE'nin açıklamasında ayrıca bütün ulusun birleşmesi gereken bir kriz döneminde bile Karamanlis Hükümeti'nin KKE'yi dışlayan tavrının (muhalefetin bilgilendirme toplantılarına çağrılmaması nedeniyle) dikkat çekici olduğuda belirtiliyordu.³⁹⁶

³⁹¹ Hristopulos, **a.g.e.**, s.278.

³⁹² Çaparas, **a.g.e.**, s.163.

³⁹³ **A.g.e.**, s.167.

³⁹⁴ **A.g.e.**, s.164.

³⁹⁵ Paraskevopoulos, **a.g.e.**, s.243.

³⁹⁶ **To Vima**, 15 Ağustos 1976, s.4.

B. Bern Görüşmeleri

1. Görüşmeler Sırasında İktidar ve Muhalefet Partilerinin Politikaları

Yunanistan ve Türkiye'yi savaşın eşğine getiren 1976 krizinden sonra her iki ülke de karşılıklı diyalogun önemini anlamıştı. Bu konuda ilk adım Başbakan Karamanlis'ten geldi. Karamanlis 21 Ağustos 1976'da yaptığı açıklamada, Ege'de Türk tahriklerinin devam etmesi durumunda Yunanistan'ın savaşmaya hazır olduğunu, ancak Türkler diyalog kurmak isterse bu fikre Yunanistan olarak sıcak baktıklarını ifade etti.³⁹⁷

Karamanlis tarafından 26 Ağustos 1976 tarihinde tekrar Ege'de kıta sahanlığı konusunda Türklerle görüşme yapılabileceği açıklaması yapılırken, KKE tarafından bu görüşme çağrılarının krizin yatışması için görünüşte olumlu fakat geçici adımlar olduğu açıklanıyordu. KKE'ye göre, Türklerle görüşme yapılırken bile ABD'nin desteği ile Türkiye Ege'de Yunan haklarını ihlal etmeye devam edecekti.³⁹⁸

Karamanlis bir yandan diyalog çağrısı yaparken, diğer yandan da olası bir Türk-Yunan Savaşı'nda Yunan Ordusu'nu takviye etmek için yeni silahlar alma kararı verdi. Bu kapsamda 1 Eylül 1976'da ABD'den 60 adet A-7 E ağır bombardıman uçağı, Fransa'dan 40 adet Mirage F1 savaş uçağı ile 4 adet La Combattente sınıfı hücumbot ve Almanya'dan 3 adet yeni denizaltının alınması planlandı.³⁹⁹

Karamanlis'in Türklerle diyalog çağrısına karşın PASOK lideri Papandreu ise, Türkiye'nin amaçlarının belli olduğunu, bu amaçların Batı Trakya'yı elde etmek ve Ege'deki Yunan haklarına saldırmak olduğunu söylüyordu. Ona göre, hükümet hâlâ görüşmelerden umutluydu. Hükümet şiddetten kaçınmak için Türklerle görüşmek istiyordu ve hükümetin görüşmeden anladığı Türklere boyun eğmekti.⁴⁰⁰

KKE'ye göre Türk ve Yunan heyetleri arasında yapılacak görüşmelerde açık bir şekilde ABD, NATO ve AET'nin Yunanistan üzerindeki baskısı söz konusu olacaktı. Özellikle ABD Dışişleri Bakanı Kissenger tarafından Yunanistan'a

³⁹⁷ Elefterotipia, 21 Ağustos 1976, s.4

³⁹⁸ Elefterotipia, 26 Ağustos 1976, s2.

³⁹⁹ To Vima, 1 Eylül 1976, s.3

⁴⁰⁰ To Vima, 9 Eylül 1976, s.1.

Türklerle anlaşması ve NATO içerisinde iki ülke arasında yeni bir kriz çıkarmaması yönünde yoğun baskı yapıyordu ve Karamanlis Hükümeti bu gerçeği halktan gizliyordu.⁴⁰¹

1976 yılında yaşanan kriz sonrası iki ülkenin dışişleri bakanları arasında ilk görüşme 1 Ekim 1976'da gerçekleşti. Bu ilk görüşmede taraflar kıta sahanlığı sorununun çözümü için Bern'de aynı yılın Kasım ayında yeniden bir araya gelmeye karar verdiler.⁴⁰²

Yunanlılara göre Türkler için Ege sorunu üç boyutluydu. Bu sorunun birinci boyutunu petrol, ikinci boyutunu Ege'deki diğer doğal kaynakların işlenmesi, üçüncü boyutunu ise strateji oluşturuyordu. Özellikle Dünya'da petrol krizinin yaşandığı bir dönemde Ege'de petrol bulunması sorunu derinleştiriyordu.⁴⁰³

5 Kasım 1976 tarihinde Türk Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil basına verdiği bir demeçte Ege sorunları ve Yunanistan'ın tezleri konusunda şu noktalara dikkat çekmişti:

“Yunanistan Ege'de yığınak yaptığımız için adaları silahlandırıldığını söylüyor. Doğru değil bu. İstedığımız taktirde adaları bir günde ele geçiririz. Yunanistan adaları silahlandırmakla belli bir politika izliyor. Biz buna karşı tedbir aldık.”⁴⁰⁴

2-11 Kasım 1976 tarihlerinde Türk ve Yunan heyetleri arasında gerçekleşen Bern Görüşmeleri'nde Karamanlis taktik tavizler verme yoluna gitti. Ona göre Yunanistan'ın birinci önceliği AET'ye katılımdı. Eğer Yunanistan, Türkiye'nin itirazlarına rağmen 12 millik karasuyu ilan ederse veya kıta sahanlığı yüzünden Türkiye ile bir çatışmaya girerse AET'ye katılım hayal olacaktı.⁴⁰⁵

⁴⁰¹ Rizospastis, 30 Eylül 1976, s.3.

⁴⁰² Doğru, a.g.e. s.84.

⁴⁰³ Rizas, İ Elinoturkikes Shesis Kai To Aigao (Türk Yunan İlişkileri ve Ege), s.29.

⁴⁰⁴ Tiryaki, a.g.e. s. 156.

⁴⁰⁵ Kolmer, a.g.e., s.186. Yunanistan, 17 Eylül 1936 tarihinde karasularını 3 milden 6 mile çıkarmış, daha sonra ise Ege'de karasularını tek taraflı olarak 12 mile çıkarma hakkı olduğunu ilan etmişti. Türkiye ise, Ege'de karasularının 12 mile çıkarılmasının savaş sebebi olacağını ilan etmiş ve karasularının iki ülke arasında yapılacak görüşmelerle belirlenmesi gerektiğini ileri sürmekteydi.

Karamanlis bu taktik kapsamında; 1976 Bern Görüşmeleri sırasında kıta sahanlığı konusunu görüşmeyi kabul etmiş, fakat Türkiye'nin Ege'de bulunacak petrolden ortak faydalanılması önerisini reddetmişti.⁴⁰⁶

Papandreu ise Karamanlis'in Ege sorunları konusundaki görüşme taktiğini şu sözlerle eleştiriyordu: "Karamanlis'le benim aramda dış politika konusunda her zaman fark oldu. Ve bu fark iki boyutlu. Biri stratejik biri taktik. Taktik boyuttaki farkımız Ege sorunları konusunda uluslararası mahkemeye başvurma ve Türklerle görüşme konusunda. Bu başvuru ve görüşme Yunan çıkarlarına ihanettir".⁴⁰⁷

Papandreu'nun bu eleştirisine Karamanlis: "Sizin iyi bir ekonomist olup olmadığınızı bilmiyorum. Fakat kötü bir hukukçusunuz ve 1958 Cenevre Anlaşması'nı kendi keyfinize göre yorumluyorsunuz."⁴⁰⁸ diyerek karşılık verecekti.

Papandreu'nun Karamanlis hükümetini eleştirirken ana tezi; Türk ve Yunan yetkililer arasında Bern'de yapılan görüşmelerin ABD'nin zorlamasıyla yapıldığı ve bu görüşmelerde Yunan milli çıkarlarından taviz verildiği idi. Bu konuda mecliste yapılan görüşmelerde Papandreu tezini savunmak için şu örneği vermişti:

"Başbakan (Karamanlis'e hitaben) size soruyorum. Ege konusundaki Türk-Yunan görüşmelerinde ABD ve NATO'nun tavrı nedir? Size Kissinger'ın 1976 Temmuz'unda Avrupa'da ki bütün ABD temsilciliklerine gönderdiği ve Ege konusundaki Türk Yunan anlaşmazlığına ilişkin bir telgrafını okuyorum.

"Türkiye ve Yunanistan arasındaki Ege'deki kıta sahanlığı sorunu giderek şiddetlenmekte ve ciddi bir çatışmaya dönüşme riski taşımaktadır. Yunan Hükümeti Ege konusunda 1958 Cenevre Anlaşmasından faydalanarak kendine uygun bir ortam yaratmaya çalışmakta, Türkiye ise her koşulda kendi haklarını savunmaya kararlıdır. ABD iki müttefiki arasında güç bir durumdadır. Yunan tezlerine gösterilecek bir

⁴⁰⁶ Peponis, **a.g.e.**, s.30. 1975 ve 1976'da kıta sahanlığı konusunda yapılan görüşmelerde Türkiye'nin tezi kıta sahanlığından ortak faydalanmaktı. Yunanlılar ise ilk önce hukuki olarak iki ülke arasında kıta sahanlığının belirlenmesi gerektiğini öne sürüyorlardı. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.: Aleksandriou, **a.g.e.**, s.26.

⁴⁰⁷ Marangos, **a.g.e.**, s.91.

⁴⁰⁸ Marangos, **a.g.e.**, s.92. 1958 yılında 86 devletin katılımı ile Cenevre'de toplanan Birinci Deniz Hukuku Konferansı sonunda 29 Nisan 1958 tarihinde dört adet antlaşma kabul edilmiştir. Bu antlaşmalar; karasuları, kıta sahanlığı, balıkçılık ve uyuşmazlıkların çözümüne ilişkindir. Yunanistan bu antlaşmalara taraf olurken, Türkiye karasuları ve kıta sahanlığı konusunda Ege Denizi'nin kendine özgü konumu anlaşmada yer almadığı için taraf olmamış ve antlaşmaları imzalamamıştır. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Acar, **a.g.e.** s.147-148.

yakınlık Türklerde ve özellikle Türk Silahlı Kuvvetleri'nde şiddetli bir tepki yaratabilir. ABD bu şartlar altında iki taraftan birini seçemez. Yapmamız gereken Yunan Hükümeti'nin Türklerle daha uzlaşmacı bir tavırla görüşmesini sağlamak için çaba göstermektir.”⁴⁰⁹

Papandreu hükümeti görüşmeler konusunda eleştirirken Lozan Barış Antlaşması ile Yunanistan ve Türkiye arasında kurulan dengenin Türkler tarafından bozulmaya çalışıldığını şöyle dile getiriyordu:

“Türklerle diyalog konusunda şunu söylemek istiyorum. Eğer bir diyalog başlatırsanız bunun her iki tarafı da sorunlarda bir uzlaşma olacağını düşünüyor demektir. Halbuki bugün Türkiye Ege'de haklarımızı sorguluyor ve yeni haklar talep ediyor. Ege'de ki düzen uluslararası anlaşmalarla kuruldu. Bugün Türkler Lozan ile ilgili sorular sorarak adaların savunmasıyla ilgili kuşku yaratıyorlar.”⁴¹⁰

KKE'ye göre ise, Ege'deki sorunların ve Türklerle yapılan görüşmelerin arkasında yatan gerçek neden kıta sahanlığının belirlenmesi değildi. Gerçek neden ABD emperyalizmiydi. Lübnan krizi, Arap-İsrail çatışması, Kıbrıs sorunu gibi konularda Doğu Akdeniz'de kendine özgü bir politika izleyen ABD, Türkleri Ege'de çıkacak petrolden pay almaları konusunda teşvik ediyordu. ABD'nin Türkleri teşvik etmesinin arkasında yatan neden ise ABD ve Türk çıkarlarının örtüşmesiydi.

Ayrıca büyük petrol firmalarının bölgeden çıkacak petrol için planları vardı. ABD iki ülke arasında arabulucu rolü oynayarak Yunan çıkarlarına zarar vermek istiyordu.

KKE savaş yanlısı değildi fakat barışı korumak için Yunan çıkarlarının feda edilmesine de tepkisiz kalamazdı.⁴¹¹

⁴⁰⁹ Marangos, a.g.e., s.95.

⁴¹⁰ Raptis, a.g.e., s.296.

⁴¹¹ **Rizospastis**, 30 Eylül 1976, s.3 KKE'nin esas eleştiri noktası Ege Denizi'nde bulunan petrol yataklarının işletilmesine yönelik milli bir politika bulunmaması ile ilgiliydi. KKE'ye göre Amerikan petrol şirketleri Ege'de bulunan petrolün çıkarılması için Yunanistan'la Türkiye'yi anlaşmaya mecbur bırakmıştı. Her ne kadar Bern Anlaşması ile iki ülkede gerginliği tırmandıracak sondaj faaliyetlerinden kaçınmayı taahhüt etmiş olsa da, petrolün ortak çıkarılması konusunu batılı şirketler gündemde tutmaya devam ediyordu. Eğer Yunanistan bunu kabul ederse milli çıkarları büyük zarar görecekti. **Rizospastis**, 14 Kasım 1976, s.2.

Bu sırada Yunan Parlamentosu'nda da Türklerle Ege konusunda yapılan görüşmeler hakkında Karamanlis Hükümeti'ne ciddi eleştiriler yöneltiliyordu. Örneğin Papandreu, Karamanlis'in sürekli aynı şeyleri tekrarladığını, fakat gittikçe Yunan halkının ve tarihin gözünde inanılmayacak bir karaktere dönüştüğünü, Dışişleri Bakanlığı'nın ise Türkler Yunan çıkarlarını tehdit ederken, Türklerle görüşmeler yaparak komik duruma düştüğünü söylüyordu.⁴¹²

KKE, Karamanlis Hükümeti'nin Yunan halkına ve partilere dış politika konusunda yeterince bilgi vermediğini, Türklerle yapılan görüşmelerin içeriğinin Karamanlis dışında kimse tarafından tam bilinmediğini, Karamanlis'in "Yunanistan Batıya aittir" söylemi yüzünden Yunan milli çıkarlarının zarar gördüğünü dile getirerek hükümeti eleştiriyordu.⁴¹³

KKE ayrıca, Karamanlis hükümetinin dış politikasını sorguladıkları için, KKE'nin resmi yayın organı olan Rizospastis gazetesine yönelik baskı yapıldığını, bu baskı kapsamında Karamanlis'in onayıyla polislerin gazeteyi sürekli olarak arama bahanesiyle rahatsız ettiklerini açıklıyordu.⁴¹⁴

2. Görüşmelere Yönelik Eleştiriler ve İktidar Partisi

Yunan basınına göre görüşmelerde, Türkiye'nin Anadolu sahillerine uzak olan Yunan adalarının kıta sahanlığı olduğu tezini kabul etmesi karşılığında, Yunanistan'ın Ege'de çıkarılacak petrolden Türklere pay vermesi konusu gündeme gelmişti.⁴¹⁵ KKE'ye göre ise, aslında Ege'de çıkacak petrolden Yunanistan ve Türkiye'nin ortak faydalanması batılı petrol şirketlerinin önerisiydi. Bu şirketlere göre böylece Ege'de bir çatışma riski sona erecek ve az bir maliyetle petrol çıkarılabilecekti. Ayrıca çatışma olmayacağı için Ege'nin diğer bölgelerinde de petrol aramaları hız kazanacaktı. Bu fikrin hem ABD hem de İngiltere ve Almanya tarafından desteklendiği, Alman şirketlerinin Türk Hükümeti ile ortak petrol araması yapılması için görüştüğü⁴¹⁶ ve Yunanistan'a bu fikri kabul etmesi için baskı yapıldığı

⁴¹² Rizospastis, 21 Ekim 1976, s.1

⁴¹³ Rizospastis, 21 Ekim 1976, s.2

⁴¹⁴ Rizospastis, 3 Kasım 1976, s.1

⁴¹⁵ Ta Nea, 14 Kasım 1976, s.2

⁴¹⁶ Ta Nea, 14 Kasım 1976,s.3.

KKE'in öne sürdüğü bir başka tezdi. KKE'ye göre petrolün ortak paylaşılması sonrasında Türkiye'nin Ege'de etki sahası genişleyecek ve Yunan çıkarları onarılmayacak biçimde zarar görecekti.⁴¹⁷

Bern'de yapılan görüşmeler sonrasında Türk ve Yunan yetkilileri, 11 Kasım 1976 tarihinde, Ege Denizi'nde sismik araştırma ve petrol arama faaliyetlerinden karşılıklı olarak kaçınma konusunda mutabık kalmışlar⁴¹⁸ ve Bern Mutabakatı'nı imzalamışlardı.

Yunan siyaset bilimci Rizas'a göre, ABD'nin iki ülkeyi ikna etmesi sonucu imzalanan Bern Mutabakatı sonunda Yunanistan, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılıma yoğunlaşırken, Türkiye ise Ege'de kendi taleplerinin uluslar arası ortamda duyulmasını sağlamıştı. Ayrıca bu mutabakat sayesinde ABD, NATO'nun iki müttefiki arasındaki bir çatışmayı 1987 krizine kadar yatıştırmayı başarmıştı.⁴¹⁹

Rizas'ın bu görüşüne destek veren bir başka çalışmada ise, hem Türkiye hem de Yunanistan'ın ABD'nin ekonomik ve askeri yardımına büyük oranda bağımlı oldukları ifade edilmekteydi. Bu açıdan ABD'nin iki ülkeyi görüşmeye zorlamasına ne Yunanistan ne de Türkiye itiraz edebilmişti. Aynı zamanda ABD için bu iki ülkenin savaşması demek Doğu Akdeniz'deki üslerinin güvenliğinin tehlikeye düşmesi demektir. Şöyle ki, bir Sovyet saldırısını önlemek açısından Atina ve Girit'te bulunan ABD dinleme istasyonları ile Girit'teki liman tesisleri ABD Donanması için, İncirlik'teki hava üssü ise ABD Hava Kuvvetleri için en önemli üslerdi. Dolayısıyla iki ülkenin savaşması yerine diyalog kurması ve Yunanistan ile Türkiye'de bulunan Amerikan üslerinin güvenliğinin sağlanması ABD'nin öncelikli hedefiydi.⁴²⁰

Bern Mutabakatı'nın imzalanmasından sonra PASOK lideri Papandreu bir çağrı yaparak, bütün muhalefet partilerini Karamanlis Hükümeti tarafından izlenen dış politikaya karşı birlik olmaya davet etti. Bu çağrıya KKE olumlu yanıt verdi.⁴²¹

⁴¹⁷ Rizospastis, 14 Kasım 1976, s.4

⁴¹⁸ Bölükbaşı, a.g.e., s.120.

⁴¹⁹ Rizas, "Managing A Conflict Between Allies", s.383.

⁴²⁰ Rebecca Sarah Murphy, **Cold Peace and The Dynamics Of Post Rivalry Relations**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kolombiya Üniversitesi, 2007, s.272-278.

⁴²¹ Rizospastis, 14 Kasım 1976, s.1

Bern Mutabakatı'nı imzalayan Türk Heyetinin lideri Prof.Dr.A.Suat Bilge'ye göre; anlaşmanın ana ilkesi iki ülke arasında kıta sahanlığının görüşmeler ile varılacak uzlaşmaya göre belirlenmesi idi. Bununla birlikte ilerleyen süreçte Yunanistan bu anlaşmaya uymayacaktı. Şöyle ki; Türkiye'nin kıta sahanlığının belirlenmesi için görüşme yapılması taleplerini Yunanistan biçimsel görüşmelerle sürüncemede bırakıp, sorunu en baştan beri Yunanistan'ın savunduğu Uluslar arası Adalet Divanı'na sunma tezi için çaba gösterecekti.⁴²²

Bununla birlikte, Bern Mutabakatı iki ülke arasında yeni bir dönemin başlangıcı olmuş, kıta sahanlığı sorununa kalıcı bir çözüm getiremese de gerginliğin azaltılması açısından önemli bir rol oynamış,⁴²³ aynı zamanda Sismik-1'in neden olduğu kriz sonrasında Bern'de yapılan görüşmeler her iki ülke içinde karşılıklı görüşmenin önemini ortaya koymuştu.⁴²⁴

Karamanlis'in, Türkiye ile bir savaştan kaçınmak için Bern Mutabakatı'nı imzalayarak gerçekçi bir dış politika izlemeyi tercih ettiğini söylemek mümkündür. Muhalefetin, kendisini ve Yeni Demokrasi Partisi'ni vatana ve Yunan çıkarlarına ihanetle suçlayan söylemlerine rağmen Karamanlis'in izlediği bu dış politika sayesinde Yunanistan'ı büyük kayıplar vereceği bir savaştan koruduğu açıktır.

Bern Mutabakatı imzalanmadan önce Türk tarafının Yunanlılara yaptığı Ege'deki petrolün ortak çıkarılması ve gelirden ortak faydalanılması önerisi Türk heyetine göre en önemli adımlardan biriydi. Ne var ki Yunan heyeti bu konuda Yunan iç hukukunda bazı sorunlar bulunduğunu ve bu konuyu daha sonra görüşülebileceğini belirterek bu öneriyi geri çevirmişti.⁴²⁵

Yunan yazar Manousakis'e göre, Yunanistan'ın NATO'dan ayrılması ve Bern Mutabakatı gibi iki diplomatik "başarı" Türklerin kıta sahanlığı konusunda tezlerini güçlendirmelerini sağlamıştı.⁴²⁶

⁴²² Ed:Turhan Fırat, **Dış Politikamızın Perde Arkası: 23 Büyükelçinin Olaylara Bakışı**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2005, s.68-69.

⁴²³ Doğru, **a.g.e.** s.,85.

⁴²⁴ Svolopulos, **İ Eliniki Eksoteriki Politiki, Cilt 2**, s.,252-253.

⁴²⁵ Fırat, **a.g.e.** s. 91-92.

⁴²⁶ Manousakis, **a.g.e.**, s.264.

Yine Yunan yazar Peponis'e göre, 1976 Bern Görüşmeleri Türkler için tarihi bir başarıydı. Çünkü Ege'de istediklerini elde etmişler ve Yunanistan'ın araştırma yapmasını engellemişlerdi. Yani Ege'de petrol araştırmalarının yapılmasını engelleyerek sorunları dondurmuşlardı.⁴²⁷

Bern Mutabakatı'nı savunan Karamanlis'e göre ise, Türk-Yunan ilişkilerinde kendisi ılımlı bir rol oynuyordu. Başbakan bu rolü oynarken de Yunan halkının kendisine olan güveninden faydalanıyordu. Fakat Yunan milli çıkarları konusunda geri adım atması durumunda Yunan halkının güvenini kaybedecek ve Türk-Yunan ilişkileri sorunlara gömülecekti.⁴²⁸

Bern Mutabakatı'nı eleştiren Papandreu'ya göre ise, Türklerle dialoğa gerek yoktu çünkü Yunanistan Türkiye'den bir şey istemiyordu. Halbuki Türklerin amacı Ege'de mevcut durumu Yunanistan'ın aleyhine değiştirmekti.⁴²⁹ İktidardaki Yeni Demokrasi Partisi'ni Bern Anlaşması nedeniyle eleştirildiği meclis oturumlarında Papandreu Türklere verilen bu tavizden sonra bir sonraki Türk adımının Doğu Ege Adaları'nın Yunanistan tarafından silahlandırılmasını eleştirmek olacağını iddia ediyordu. Ona göre NATO ve Batı bu krizde Yunanistan'ı desteklemek yerine Türkiye'yi desteklemişti.

Bern Mutabakatı konusunda KKE'de PASOK gibi Ege konularında Türklerle müzakerelere karşıydı.⁴³⁰ Hatta KKE, Karamanlis Hükümeti'ni Bern görüşmeleri sırasında Yunan milli çıkarlarına ihanet etmekle suçlamıştı.⁴³¹

Karamanlis bir yandan iç politikada Bern dolayısıyla muhalefetin ağır eleştirilerine maruz kalırken, diğer yandan Yunan Ordusu'nu güçlendirmek için dönemin Fransız Başbakanı Valeri Ziskar Estain ile Yunanistan'ın Fransa'dan almayı planladığı ve gemilere karşı kullanılan EXOCET güdümlü mermileri hakkında görüşmekteydi.⁴³² Karamanlis bir yandan ülke içinde oluşabilecek tepkiyi azaltmak diğer yandan ise Batı ülkelerinin desteğini sağlamak için 1976 ve 1977 yıllarında ABD'den ve diğer Batı ülkelerinden büyük miktarda silah alımı kararı vermişti.

⁴²⁷ Peponis, **a.g.e.**, s.131.

⁴²⁸ Hristopulos, **a.g.e.**, s.120.

⁴²⁹ İraklidis, **a.g.e.**, s.141.

⁴³⁰ **A.g.e.**, s.142.

⁴³¹ **Rizospastis**, 2 Kasım 1976, s.3

⁴³² **Rizospastis**, 15 Kasım 1976, s.2.

Bu açıdan Karamanlis'in Bern Mutabakatı'nı imzalayarak her ne kadar gerçekçi ve soğukkanlı bir politika izlemeyi amaç edinse de çıkabilecek bir Türk-Yunan Savaşı için hazırlık yapmaktan da geri kalmadığı değerlendirilebilir.

Karamanlis mecliste yapılan görüşmelerde, Bern görüşmeleri konusunda kendisini şöyle savunuyordu:

“ KKE ve PASOK'un hükümetin yurtseverliği konusunda tereddütleri var. Ve hükümeti vatana ihanetle suçluyorlar. Lozan'da Venizelos'ta ülkesi için uğraşırken iç siyasette hain olarak adlandırılmıştı.⁴³³ Uluslararası ilişkilerde sorunları çözmenin üç yolu vardır. Görüşme, sorunu hakemlere götürme ya da savaş. Yunan hükümeti olarak savaştan önce bu iki seçeneği uygulamak Yunan halkına ve tarihe karşı sorumluluğumuzdur.⁴³⁴ PASOK ve KKE'nin müttefik ülkelerimiz aleyhindeki açıklamaları (ABD'yi kastediyor) bizi uluslararası alanda zor duruma sokuyor. Onların savunduğu gibi Batı dünyasından kopmamız demek ülkemiz için büyük felaket olur.⁴³⁵ Papandreu'nun fikirleri, ülkemizi Avrupa'dan uzaklaştırırken, aynı zamanda savunmamızın dayandığı Batı ülkeleri ile ilişkilerimizi zora sokar ve bu sadece Türkiye'nin faydasına olur.”⁴³⁶

Karamanlis 14 Aralık 1977 tarihinde partisinin milletvekillerine yönelik yaptığı bilgilendirme konuşmasında ise Ege sorunları konusunda izlediği politikayı şöyle savunmaktaydı. “Biz Ege ve Kıbrıs konularının uluslararası hukuka uygun çözümünü savunuyoruz. Türkler ise tehlikeli bir oyun oynuyorlar. Fakat böyle yaparak kendilerini Batı dünyasından soyutladıklarının farkında değiller. Ege sorunları konusunda Türklerle görüşmek zorundayız. Papandreu Türklerle görüşülecek bir konu olmadığını söylüyor. Fakat her türlü anlaşmazlıkta karşınızdakinin haksız olduğunu anlamak için bile görüşmeniz gerekir. Görüşmezseniz problemi tam olarak anlayamaz ve çözemezsiniz.”⁴³⁷

⁴³³ Kartakis, a.g.e., s.275.

⁴³⁴ A.g.e., s.278.

⁴³⁵ A.g.e., s.284.

⁴³⁶ A.g.e. s.,285.

⁴³⁷ Kathimerini, 15 Aralık 1977 s.1

Türkiye’de ise Başbakan Süleyman Demirel, Ege sorunları konusunda Milliyetçi Cephe Hükümeti’nin izlediği politikayı şöyle açıklıyordu.:

“Bu sorunların çözümünü kolay görmüyorum. Ama gayr-ı kabil de görmüyorum. Çünkü bunların hepsinin bünyesinde bir takım karışıklıklar vardır. Ama Türkiye’yi bir çatışmaya götürmeden bunları çözmek lazım ve diplomasinin imkanlarından sonuna kadar yararlanmak lazımdır. Biz buna gayret ettik ve önemli mesafeler aldık.Yunanistan’la Ege konusunda önemli mesafeler aldık. Yunanistan’ın Ege Denizi meselesini konuşmakta da önemli mesafeler aldık. Konuşulur hale getirdik. Aşağı yukarı halledilecek noktaya getirdik. Esasen bütün bu meselelerin tek tarafı yok, iki taraflı. Karşı taraf iyi niyet sahibi değilse bir yere varmak mümkün değildir. Ama Türkiye bu meselerle yaşamasını öğrenecektir.Herhalde çözülecek bunlar.”⁴³⁸

Türkiye ve Yunanistan’da liderlerin bu soğukkanlı tutumuna karşılık, Karamanlis’e yönelik eleştiriler kendi ülkesinde devam ediyordu. Örneğin KKE’ye göre, Batı Dünyası ve özellikle ABD bir yandan Bern’de iki ülkenin kıta sahanlığı yüzünden çatışmaması için anlaşmalarını sağlamış, diğer yandan ise Yunanistan’ın silah alımlarını arttırması için baskı yapmıştı. Örneğin 1977 yılında Yunanistan’ın ABD’den almayı planladığı 150 Leopard tankı ve 24 savaş uçağı için hükümet bütçeye ek ödenek koymuştu. KKE’ye göre, ABD bir yandan Türklerle savaş tehlikesi kalmaması için görüşmeler yapılması yönünde Yunanistan’a baskı yaparken, diğer yandan silah alması için baskı yapıyordu.⁴³⁹

Sonuç olarak muhalefetin bütün tepkisine rağmen Karamanlis Bern Mutabakatı sayesinde Ege’de Türkiye ile olan sorunları dondurmaya başarmış, iki ülke arasında bir savaşa varacak kriz yatıştırılmıştı. Ne var ki daha sonra görüleceği üzere 1981 yılında iktidara gelen Papandreu aşırı milliyetçi fikirleri ile her zaman karşı çıktığı Bern Mutabakatı’na uymayacak ve iki ülke 1987 yılında yeniden savaşın eşiğine gelecekti.

⁴³⁸ **Milliyet**, 27 Mayıs 1977 s.3

⁴³⁹ **Rizospastis**, 5 Aralık 1976, s.4.

C. 1987 Petrol Araştırması Krizi

1. PASOK'un İktidara Gelmesi ve Türkiye Politikası:

Yunanistan'da 18 Ekim 1981 tarihinde yapılan seçimleri⁴⁴⁰ "Değişim" sloganını kullanan PASOK kazandı. Daha önce Batı ve ABD karşıtı bir politika izleyen PASOK'un iktidara gelmesi Yunan Silahlı Kuvvetleri'nde ciddi rahatsızlık yaratmıştı. Seçimlerden sonra ordu komutanları PASOK seçimleri kazanırsa istifa etme kararı almış, komutanların istifa etmesini dönemin Yunanistan Cumhurbaşkanı Karamanlis⁴⁴¹ önlemişti.⁴⁴²

Papandreu iktidara geldikten sonra ordu komutanları ile uzlaşmak için yeni bir politika uyguladı. Bu politikanın bir yönü Türkiye karşıtı aşırı milliyetçi bir tutum izleyerek ordunun desteğini almak, diğer yönü ise cunta döneminin suçları ile orduyu birbirinden ayırmaktı. Ona göre cunta yönetimi boyunca halka karşı işlenen suçlardan bütün ordu değil sadece kibirli birkaç subay sorumluydu.⁴⁴³

1981'de Andreas Papandreu başkanlığındaki PASOK'un iktidara gelmesi Karamanlis'in başlattığı Türkiye ile müzakere sürecine tam bir darbe vurdu. Yunan kimliğini Avrupa kimliğinin önüne koyan, ekonomide popülist yaklaşımlar izleyen⁴⁴⁴ ve devlette kendi çizgisine yakın kadroları oluşturan PASOK, Türk tehdidi söylemiyle iç politikada milliyetçi bir çizgi izleyerek oy almaya çalışıyordu.

Örneğin Papandreu, seçimler öncesinde 26 Eylül 1981 tarihinde verdiği bir demeçte, Ege Adaları ve Ege Hava Sahası konusunda bir Türk-Yunan sorunu olmadığını, çünkü bu adaların ve hava sahasının tamamen Yunanistan'a ait olduğunu söylemişti.⁴⁴⁵

⁴⁴⁰ Yunan yazar Anastasiadi'ye göre seçimleri PASOK'un kazanmasının esas nedeni Yeni Demokrasi Partisi'nin 1974-1981 yılları arasındaki 7 yıllık iktidarı süresince ekonomik anlamda başarılı olamamasıydı. Ayrıca partinin kurucu lideri olan Karamanlis'in parti liderliğinden ayrılması sonrası Yeni Demokrasi karizmatik liderinden yoksun kalmış bu da halkın oylarını bir başka karizmatik lider olan Papandreu'ya vermesine yol açmıştı. Anastasiadi, **a.g.e.** s. 84-88.

⁴⁴¹ 1974-1980 yılları arasında Başbakan olan Yeni Demokrasi Partisi lideri Karamanlis, 5 Mayıs 1980 tarihinde yapılan seçimle Yunanistan Cumhurbaşkanı olmuş, parti yöneticiliğine ise Yorgos Rallis seçilmişti. Anastasiadis, **a.g.e.** s.67-68.

⁴⁴² Kouris, **Elada-Tourkia O Pentikontaetis Polemos**, s.227-229.

⁴⁴³ Kariotis, **a.g.e.** s.163.

⁴⁴⁴ Melek Fırat, **Beş Deniz Havzasında Türkiye**, Der.Mustafa Aydın-Çağrı Erhan, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2006, s.260.

⁴⁴⁵ **Milliyet**, 27 Eylül 1981 s.1.

1984-1989 yılları arasında Yunan Genelkurmay Başkanı olan Kouris'e göre, Papandreu'nun izlediği Batı ve Türkiye karşıtı politika, Yunanistan açısından yeni sorunlar doğurmuştu. Bu politika sonucunda, 1980 yılına kadar ABD Ege sorunları konusunda genelde tarafsız bir tutum takınırken, 1981 yılında tavrını değiştirmişti. Örneğin 1982 yılında Yunanistan'ın parasını ödediği F-16 uçaklarının teslimatını ABD 14 ay geciktirmişti. Kouris'e göre, Yunanistan bağımsız davranmasının bedelini ödüyordu.⁴⁴⁶

Bununla birlikte Papandreu, iktidara geldikten sonra batı karşıtlığını yumuşatma gereği duydu. 1974-1980 yılları arasında NATO'nun en ateşli düşmanı olan Papandreu, 1981 yılında iktidara geldikten sonra NATO konusunda fikrini değiştirmişti. Ona göre NATO Türklere karşı Yunanistan'ın en etkili savunma garantisiydi. Papandreu'ya göre NATO, Yunanistan'ın silahlanma ve Türk tehdidine karşı korunması bakımından batıdan faydalanmasının en açık örneğiydi.⁴⁴⁷

1981 yılından sonra, Papandreu'nun NATO konusundaki yumuşamasının altında yatan neden Türkiye'ye karşı silah desteği sağlamaktı. Onun dış politikasında Türk tehdidi her zaman birinci öncelikti. Yunan siyaset bilimci Mitsotakis'e göre, Papandreu'nun iktidarı boyunca emin olduğu tek şey Türklerin Ege'de yayılmak istemelerine karşı durmak gerektiği idi. Bu Türk tehdidine karşı en kısa sürede Yunan ordusunu hazırlamak için tek yol Amerikan askeri yardımı ve NATO ülkelerinden silah alınmasıydı.⁴⁴⁸

Papandreu, kendisine göre var olan Türk tehdidine karşı batılı ülkelerin desteğini kazanmak içinde basından faydalanmaktaydı. Örneğin, 25 Ekim 1981 tarihinde Amerikan ABC Televizyonu'na verdiği röportajda Yunanistan ve Türkiye ilişkilerini şu şekilde açıklıyordu:

“NATO içinde başka hiçbir ülkenin olmadığı kadar tuhaf bir durumdayız. Bir başka NATO üyesi ülke olan Türkiye'den tehdit algılıyoruz. Türkiye Ege'nin yarısında hem karasuyu, hem kıta sahanlığı hem de hava sahası olarak hak iddia ediyor. Biz NATO üyesi olarak kuzeyden tehdit beklerken tehdit doğudan geliyor. Ve son 7 yıldır Türklerin Ege konusundaki tavrı değişmiyor. Ecevit, Demirel, Korutürk

⁴⁴⁶ Kouris, *Aigao İ Makrohronia Diamahi Kai O Rolos Ton Amerikanon*, s.50

⁴⁴⁷ Mitsotakis, *İ Simpligates Tis Ekswterikis Politikis*, s.120.

⁴⁴⁸ *A.g.e.*, s.151.

ve Evren Ege’de aynı şeyi istiyor. Kabul etmek zorundayım ki, Evren bu konuda diğerlerinden daha az ısrarcı”.⁴⁴⁹

Türk basınına göre Papandreu’nun bu kadar Türk tehdidi vurgusu yapmasının altında yatan neden Dünya kamuoyuna olmayan bir tehdidi gerçekmiş gibi gösterip NATO’dan daha fazla yardım almaktı.⁴⁵⁰

Papandreu’ya göre Türklerin Ege konusundaki girişimleri NATO tarafından destekleniyordu. Bu konuda, 23 Kasım 1981 tarihinde; “Ege’de sınır görüşmeleri veya kıta sahanlığının belirlenmesi gibi konuları öne süren komşumuz (Türkiye) ve NATO’ya belirtmek isterim ki Ege’deki Yunan hakları uluslararası anlaşmalarla garanti altındadır ve bu konularda müzakere dahi edilemez.”⁴⁵¹ diyerek tutumunu belirtiyordu. Ona göre, NATO’nun Yunan sınırlarının savunulması konusunda garanti vermemesi oldukça şaşırtıcı ve tuhaftı. NATO ve ABD, Yunan hava ve karasularında Türkiye ile olan mevcut problemleri tanımadıkları gibi, Türkiye’yi silahlandırmaya devam ediyorlardı.⁴⁵²

Sonuçta 1981 yılında iktidara gelen Papandreu daha sonraki yıllarda izleyeceği aşırı milliyetçi politikayı şu şekilde özetliyordu: “Karamanlis Hükümeti Kıbrıs’ın yarısının kaybına sebep olduğu gibi, Türklerin Ege’de hak iddia etmesine de yol açmıştı. Halbuki PASOK’un milli hedeflerin savunulması konusundaki fikri değişmemişti”.⁴⁵³

Ayrıca Yunan ekonomisinin mevcut durumu Yunan silahlı kuvvetlerinin modernizasyonu için ABD ve NATO yardımını zorunlu kılıyordu. Bu konuda Papandreu, daha önceki ABD ve NATO karşıtı söylemlerine rağmen gerçekçi davranmak zorunda kaldı. Özellikle Girit’te Suda Körfezi’nde bulunan ve ABD 6.Filosu’nun kullandığı Suda Deniz Üssü ile Doğu Akdeniz’deki Rus gemilerinin hareketlerinin dinlendiği Atina yakınlarındaki Nea Makri üssünün konumu çok önemliydi. Sonuçta Papandreu gerçekçi davranarak, daha önce karşı çıktığı ABD üslerinin Yunanistan’da kalması yönündeki anlaşmayı Eylül 1983’te imzaladı.⁴⁵⁴

⁴⁴⁹ Raptis, **a.g.e.**,s.343-344.

⁴⁵⁰ **Milliyet**, 27 Ekim 1981, s.2.

⁴⁵¹ Kouris, **Aigao İ Makrohronia Diamahi Kai O Rolos Ton Amerikanon**, s.51.

⁴⁵² Manousakis, **a.g.e.**, s.110.

⁴⁵³ **A.g.e.**, s.107.

⁴⁵⁴ Louis, **a.g.m.**, s. 383-385.

Yukarıdaki örnekte de görüleceği üzere, Papandreu'nun iktidara gelmeden önceki söylemleri ile iktidardaki söylemleri birbirine oldukça zıt olabiliyordu. Bu konuda bir başka örnek ise, Papandreu'nun ABD hakkındaki düşünceleriydi. İktidara gelmeden önce ABD'yi emperyalizmin baş aktörü olarak niteleyen Papandreu, 1985 yılında ise ABD'yi ziyaret etmekten ve iki devlet arasındaki işbirliğinin gelişmesinden memnuniyet duyacağını açıklıyordu.⁴⁵⁵

Bu örneklerden de görüleceği üzere, Papandreu için önemli olanın daha önce söyledikleri değil, o anda kendisince mevcut olan Türk tehdidine karşı kimden yardım alabileceğini düşünerek o ülkeyle yakınlaşmak olduğu açıktır.

Papandreu bir yandan aşırı milliyetçi bir politika izlerken, diğer yandan da Batı kamuoyuna Ege sorunlarının temelinde Türklerin uzlaşmaz tavırları olduğu mesajını vermekteydi. Örneğin 27 Temmuz 1984 tarihinde parlamentoda yaptığı bir konuşmada Ege sorunları ve karşılıklı görüşmelerle ilgili şunları söylemekteydi:

“Türklerle diyalog konusunda şunu söylemek istiyorum. Eğer bir diyalog başlatırsanız bunun her iki tarafı da sorunlarda bir uzlaşma olacağını düşünüyor demektir. Halbuki bugün Türkiye Ege’de haklarımızı sorguluyor ve yeni haklar talep ediyor. Ege’de ki düzen uluslararası anlaşmalarla kuruldu. Bugün Türkler Lozan ile ilgili sorular sorarak adaların savunmasıyla ilgili kuşku yaratıyorlar. Adaların silahlandırılması konusu ile Lozan’ı ilişkilendirmek bir şakadır. Kimse Sakız, Midilli, Sisam ve Oniki Ada’dan Türklere karşı bir saldırı hareketi beklememelidir.

Aksine Ege’nin Anadolu sahillerinde Türkler çıkarma gemilerine sahip bir ordu kurdular ve bu ordunun Varşova Paktı’na⁴⁵⁶ karşı değil, Yunanistan’ın Doğu Ege’deki toprak bütünlüğüne karşı olduğuna kuşku yoktur. Türk tehdidi dediğimizde uzak bir gelecekte bahsetmiyoruz. Çok kısa bir süre önce Kıbrıs’ı işgal ettiler. Ve hergün yanibaşımızda gittikçe artan oranda silahlanıyorlar. Böyle bir tehdit

⁴⁵⁵ Bruce R.Kuniholm, “Rhetoric and Reality in the Aegean: US Policy Options Towards Greece and Turkey”, **SAIS Review**, 1986 Winter, s.140.

⁴⁵⁶ Batı Almanya’nın 1955 yılında NATO’ya katılması sonrasında SSCB, Bulgaristan, Çekoslovakya, Doğu Almanya, Macaristan, Polonya, Romanya ve Arnavutluk’un katılımıyla kurulan paktın esas amacı ülkeler arasında müşterek bir askeri komutanlık kurmak ve diğer imzacı devletlerin toprağında SSCB askerlerinin konuşlanmasıydı. Varşova Paktı, Soğuk Savaş’ın bitmesi sonucunda 1 Temmuz 1991’de Prag’da yapılan son zirve toplantısında imzacı devletler tarafından sona erdirildi. Oran, **Türk Dış Politikası**, s.510.

karşısında savunma harcamalarımızı önümüzdeki dönemde de yüksek tutmak zorundayız."⁴⁵⁷

Papandreu'nun bu görüşleri sonucunda Yunan Dışişleri ve Savunma Konseyi'nde 1984 yılı sonunda bütün Silahlı Kuvvetleri Türkiye'ye karşı mevzilendirme kararı alınmıştı. Soğuk Savaş'ın devam ettiği bu dönemde Yunanistan'ın kuzeyde komşusu olan Varşova Paktı üyesi Bulgaristan'a karşı değilde, NATO müttefikleri Türkiye'ye karşı birliklerini konuşlandırması oldukça dikkat çekici bir hareketti. Ayrıca Papandreu 7 Nisan 1985 tarihinde Larisa'da yaptığı bir konuşmada Doğu Ege Adaları'nı silahlandırmakla Lozan'ı ihlal ettiklerini kabul etmişti.⁴⁵⁸

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi Yunanistan, Papandreu'nun liderliğinde tarihte gördüğü en popülist ve Venizelos zamanından beri en milliyetçi liderini bulmuştu.⁴⁵⁹

Papandreu dış politikasında Türk tehdidini öne çıkarırken, bu tehdidi engellemek için silahlanma harcamalarında artışa gitti. 1980 yılında 96 milyon Drahmi olan silahlanma gideri, 1983 yılında 212 milyon Drahmi'ye ulaşmış ve toplam savunma harcaması, Yunanistan'ın gayri safi milli hasılasının %7.1'ine çıkmıştı⁴⁶⁰. Bununla birlikte 1985 yılı Yunan ekonomisinin verilerinin kötüleştiği bir yıl oldu. Enflasyon %18 iken, işsizlik oranı %9' a çıkmış ve bütçe açığı 2 milyar doları geçmişti.⁴⁶¹

Papandreu bozulan ekonomiyi düzeltmek için yeni ekonomik tedbirler açıklamak zorunda kalmıştı. 11 Ekim 1985 tarihinde açıklanan tedbirlere göre; Drahmi %15 oranında devalüe edilecek, memur ve çalışanların ücretleri iki yıllığına dondurulacak ithal ürünlere ise ağır vergiler konulacaktı.⁴⁶²

⁴⁵⁷ Raptis, **a.g.e.**, s.296-302.

⁴⁵⁸ Kamran İnan, "Türk-Yunan İlişkilerinde Dinamikler"; **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, ATASE Yayınları, Ankara, 1986, s.94.

⁴⁵⁹ Alexander Kazamias, "The Guest For Modernization Greek Foreign Policy And Its Limitations", **Mediterranean Politics**, Vol.II, No 2 (Spring 1997) s.72.

⁴⁶⁰ Charles W. Mccaskill, "US-Greek Relations And The Problems Of The Aegean And Cyprus", **Journal Of Political And Military Sociology**, Vol. XVI, No.2,(Fall 1988) s.571.

⁴⁶¹ Kuniholm, a.g.m., s.143.

⁴⁶² **A.g.m.** s.,144.

İç politikada destek sağlamak maksadıyla, Ege’de Türkiye ile sorunları çözmek için müzakere yerine kriz çıkarmayı tercih eden Papandreu, Yunanistan’ın Bern Anlaşması’nın hükümleriyle bağlı olmadığını açıklamıştı.⁴⁶³ Papandreu’nun bu kararının arkasında, ekonomik tedbirlerin Yunan halkında yol açtığı tepkiyi Türk tehdidi söylemini kullanarak yatıştırma amacının bulunduğunu söylemek mümkündür.

Papandreu’nun bu kararı sonucunda, 1987 yılında Taşoz’un doğusunda ve Semadirek Adası açıklarında bulunan iki petrol sahasının Yunanistan tarafından araştırılmak istenmesi Türkiye ile Yunanistan’ı savaşın eşiğine getirecekti.⁴⁶⁴

2. Kriz Sırasında İktidar ve Muhalefet Partilerinin Politikaları

1987 krizinin başlangıcını Yunanistan’ın Denison Firması’na⁴⁶⁵ 1987 yılı Mart ayı sonunda Taşoz açıklarında petrol sondajı yapması için izin vermesi⁴⁶⁶ oluşturdu. Papandreu’nun bu kararı sadece Türkleri değil, kendi Dışişleri Bakanı olan Papulyas ve Savunma Bakanı olan Haralombulos’u da şaşırtmıştı. Her iki bakan da bu kararın Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir kriz ortaya çıkarmasından ve önlenemez bir çatışmaya yol açmasından çekiniyordu.⁴⁶⁷

Bununla birlikte Papandreu’nun kararının arkasında başka etmenlerde mevcuttu. Papandreu’nun 1985’te uygulamaya başladığı ekonomik program enflasyonun azaltılması ve sıkı tasarruf tedbirlerini öngörüyordu. Programın etkilerinin 1987 yılı başında geniş halk kitlelerini etkilemesi sonucunda, bu yeni program ülke içinde büyük tepki ile karşılandı⁴⁶⁸. Bu kapsamda Papandreu’nun Ege’de yeni bir kriz çıkararak halkın dikkatini dış politikaya çekmek istediği değerlendirilebilir.

⁴⁶³ Bölükbaşı, **a.g.e.** s.120.

⁴⁶⁴ Kolmer, **a.g.e.** s.83.

⁴⁶⁵ Taşoz ve Semadirek açıklarında petrol aratması yapacak olan Denison Mines Şirketi hisselerinin; % 62’si Kanada, %16’sı ABD, %11.25’i Almanya ve geri kalanı Yunanistan’a aitti. Panayotis Dimitrakis, “*Greek Military Intelligence And The Turkish “Threat” During The 1987 Aegean Crisis*”, **Journal Of Modern Greek Studies, Vol.XXV, No.1** (May 2007) s.101.

⁴⁶⁶ **To Vima**, 1 Mart 1987.

⁴⁶⁷ Iraklidis, **a.g.e.** s.149.

⁴⁶⁸ Kitroeff, **a.g.m.** s.24.

23 Ocak 1987'de Papandreu yaptığı açıklamada; uluslararası hukuka göre adaların kıta sahanlığının olduğunu, Yunanistan'ın buna dayanarak araştırma yapacağını, Türklerle bu konuyu çözümün en uygun şeklinin ise iki ülkenin de Uluslar arası Adalet Divanı'na başvurması olduğunu açıkladı.⁴⁶⁹

Ege'de yeni bir kriz çıkma olasılığından sadece iktidarda olan PASOK değil, muhalefette tedirgindi. Örneğin ana muhalefet partisi olan Yeni Demokrasi Partisi lideri Mitsotakis'e göre, Papandreu'nun Ege'de sondaj araştırmalarına izin vermesi, Türkiye ile bölgede olan problemlerin daha da kötüleşmesine yol açacaktı.⁴⁷⁰

Yine Mitsotakis'e göre; PASOK Ege'de petrol araştırmaları için yabancı şirketlere aşırı taviz veriyordu. Papandreu ise, Mitsotakis'in bu sözlerine karşılık Yeni Demokrasi Partisi'ni Kuzey Ege'deki petrol yataklarını milli bir mesele olarak görmemekle itham ediyordu.⁴⁷¹

27 Şubat 1987'de Yunan Dışişleri Bakanlığı'na gelen Türk Büyükelçisine Bern Mutabakatı'nın artık işlemediği ve Yunanistan'ın Ege'de petrol araştırması yapmak konusunda serbest olduğu bildirildi.⁴⁷²

Türkler, Ege'de petrol araştırmasını engelleyen Bern Mutabakatı'nın geçerli olduğunu ileri sürerlerken, Papandreu ise Yunanistan ile Türkiye arasında Ege sorunlarına ilişkin ikili görüşmelerin 1981 yılında durdurulmasından beri Bern Mutabakatı'nın askıda olduğunu ve Yunanistan'ı bağlamadığını savunuyordu.⁴⁷³

Bununla birlikte Türk basınında yer alan haberlere göre, Türkiye Bern Mutabakatı'na özenle uyarken, Yunanistan'ın bu mutabakatı ihlal etmesine seyirci kalmayacaktı. Türkiye, Ege'de yeni bir gerginliğin sebebi olmak istemiyordu fakat Yunanistan'ın mevcut dengeyi bozacak girişimlerine de aynen karşılık verecekti.⁴⁷⁴

⁴⁶⁹ **Elefterotipia**, 23 Ocak 1987, s.2.

⁴⁷⁰ Peponis, **a.g.e.** s.108. Konstantinos Mitsotakis 1984 yılında Yeni Demokrasi Partisi lideri olarak seçilmiştir.

⁴⁷¹ Peponis, **a.g.e.** s.75.

⁴⁷² Peponis, **a.g.e.** s.85.

⁴⁷³ Dimitrakis, **a.g.m.**, s.102.

⁴⁷⁴ **Milliyet**, 7 Mart 1987, s.3.

Muhalefet liderlerinden Bülent Ecevit'e göre ise, Türkiye'nin Ege'deki haklarını savunmak yerine yedi yıldır suskun kalması Ege Denizi'nde büyük çıkar kayıplarına neden olmuş ve bundan Yunanistan faydalanmıştı.⁴⁷⁵

Yunanistan'ın bu açıklamalarına karşılık Türkiye, Sismik-1 gemisini petrol araştırması yapmak üzere 28 Mart 1987 tarihinde Ege'ye gönderileceğini açıkladı. Bu karar Yunan basınında Türklerin Ege'de gerginliği arttırması olarak yorumlandı.⁴⁷⁶

7 Mart 1987 tarihinde krize ilişkin açıklama yapan Yeni Demokrasi lideri Mitsotakis ise; kriz nedeniyle Türkiye'nin tavrının gittikçe sertleşeceğini, Türk tezlerinin kabulü veya Yunanistan'ın uluslar arası hukuktan doğan haklarından taviz verilmesi gibi bir konunun söz konusu olamayacağını, bununla birlikte Yunanistan'ın iç siyasetteki sorunlar nedeniyle güçsüz bir durumda bulunduğunu ifade ediyordu. Ona göre, Yunanistan'ın elindeki silah diyalogtu, eğer diyalog yolu kapanırsa bundan daha güçlü bir orduya sahip olan Türkler faydalanacaktı. Papandreu'nun yaptığı gereksiz yere ortamı germekti ve PASOK politikaları böyle devam ederse Yunanistan geri adım atmak zorunda kalacaktı.⁴⁷⁷

Ayrıca Mitsotakis'e göre Papandreu'nun Bern Mutabakatı'nı tanımaması bir hataydı. Bu anlaşma sayesinde her iki tarafta petrol aramalarında tek yanlı hareketlerden kaçınma konusunda anlaşmış ve bu sayede 11 yıldır bir kriz meydana gelmemişti.⁴⁷⁸

Mitsotakis'in bu açıklamalarına karşılık Papandreu 8 Mart 1987 tarihinde Yunanistan'ın asla Türk tehditlerine boyun eğmeyeceğini, Türklerin saldırgan tavırlarını durdurmanın Amerika'nın görevi olduğunu ifade ediyordu⁴⁷⁹. Papandreu Yunanistan Genelkurmay Başkanı Kouris ile görüştüktan sonra Türkler Yunan kıta sahanlığında araştırma yaparlarsa zorunlu görülen her türlü tedbirin alınacağını açıkladı.⁴⁸⁰

⁴⁷⁵ **Milliyet**, 7 Mart 1987 s.3.

⁴⁷⁶ **Elefterotipia**, 3 Mart 1987, s.2.

⁴⁷⁷ **Elefterotipia**, 7 Mart 1987, s.2.

⁴⁷⁸ **Ta Nea**, 7 Mart 1987, s.2.

⁴⁷⁹ **Elefterotipia**, 8 Mart 1987, s.1.

⁴⁸⁰ Manousakis, **a.g.e.** s.275-276.

Papandreu'nun bu söyleminin ardında, soğuk savaş döneminde ABD'nin iki NATO müttefiğinin savaşmaması için girişimde bulunacağı düşüncesi olduğu değerlendirilebilir.

Papandreu'nun Türklere geri adım attırmak için Amerikalıları kullanma fikrine karşılık Yunan eski Genelkurmay Başkanı Kouris'e göre ise; ABD'nin aksine NATO'da ki diğer ülkeler ve özellikle Almanya ile İngiltere krizi kontrol altına almaya çalışıyorlardı. ABD'nin amacı bu kriz ile aşırı milliyetçi ve Amerikan karşıtı bir politika izleyen Andreas Papandreu'yu devirmektir. Çünkü Amerikalılara göre Yunanistan'ın yeni bir lidere ihtiyacı vardı.⁴⁸¹

KKE ise krizin ABD'nin planladığı bir olay olduğunu, Türklerin ABD desteğini alarak Yunan çıkarlarını ihlal etmeye çalıştıklarını ifade ediyordu. KKE'ye göre Doğu Akdeniz'de büyük bir güç olan Türkiye, NATO ve ABD'den aldığı destekle Yunan çıkarlarını zayıflatmak için uğraşıyordu.⁴⁸²

İç politikada krizi tırmandırdığı için Papandreu'yu eleştiren Mitsotakis, krizin ABD tarafından yatırılması konusunda Papandreu ile aynı fikirde olduğunu ifade ediyordu. Ona göre Ege'de başlayacak bir savaş sadece Türkiye-Yunanistan sorunu olmayacak, aynı zamanda NATO'nun çökmesi tehlikesini de beraberinde getirecekti. Bunu önleminin en iyi yolu ise ABD'nin krize müdahale etmesiydi.⁴⁸³

23 Mart 1987 tarihinde Yunan Hükümeti tarafından yapılan basın açıklamasında, Türklerin Ege'deki taleplerine karşılık Yunanistan'ın kendi güvenliği için her türlü önlemi alacağı açıklandı.⁴⁸⁴ Ayrıca bu açıklamadan sonra Papandreu'nun Sismik-1 gemisinin Yunanlılar tarafından araştırma yapılacak sahaya girmesi durumunda batırılacağını açıklaması krizi tırmandırdı.⁴⁸⁵

⁴⁸¹ Kouris, *Aigao í Makrohronia Diamahi Kai O Rolos Ton Amerikanon*, s.81.

⁴⁸² *Rizospastis*, 12 Mart 1987 s.2.

⁴⁸³ *Elefterotipia*, 12 Mart 1987, s.1.

⁴⁸⁴ *Elefterotipia*, 23 Mart 1987, s.2.

⁴⁸⁵ Fuat AKSU, *Türk-Yunan İlişkileri, İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme*, SAEMK Yayınları, Ankara, 2001, s.20.

KKE lideri Haris Florakis ise 24 Mart 1987 tarihinde yaptığı açıklamada; Ege'de tehlikeli bir oyun oynandığını, ABD'nin desteği ile Türkiye'nin saldırıya geçtiğini, Papandreu Hükümeti'nin NATO ve ABD'nin Türklere verdiği desteği bilmesine rağmen halkı yanılttığını açıkladı.⁴⁸⁶

KKE'ye göre ABD'nin bu krizi tırmandırmaktaki amacı hem Yunanistan hem de Türkiye'de bulunan üslerin kullanımı konusunda yeni haklar elde etmektir. ABD krizi yatıştırma karşılığında Ankara'nın Kıbrıs konusunda sert tezlerinin yumuşatılmasını sağlayacak, Yunanistan'ı ise savaştan kurtaran arabulucu rolü ile Yunanistan'daki üsleri konusunda yeni haklar elde edecekti.⁴⁸⁷

KKE'nin bu konudaki görüşleri ile ABD'nin Türk-Yunan çatışmasını önleme amacının örtüştüğü söylenebilir. Şöyle ki, ABD'ye göre Türkiye ve Yunanistan SSCB'nin bölgedeki askeri varlığını engelleyen en önemli unsurlardır. Eğer bu iki ülkenin askeri gücü olmasaydı Rus askeri gücüne karşı NATO'nun bölgeye 30 tümenlik bir kuvvet yerleştirmesi gerekecekti. Ayrıca Türkiye, Kafkaslar'da büyük bir Rus askeri varlığını durdurmayı başarabilirdi. ABD Savunma Bakan yardımcısı Richard Perle'ye göre, Türkiye, İncirlik Üssü'ndeki ABD uçakları ve Türk Ordusu sayesinde Doğu Akdeniz bölgesinde Rus tehdidini önleyebilecek en önemli müttefikti. ABD'nin Akdeniz'de bulunan 6. Filosu'nun Komutanı Amiral William Rowden ise, Girit'teki Amerikan Suda Deniz Üssü'nün Rus Donanması'na karşı Akdeniz'in korunması açısından hayati önem taşıdığını düşünüyordu.⁴⁸⁸ Görüleceği üzere, ABD için esas önemli olan, herhangi bir Rus saldırısını önlemek için Türkiye ve Yunanistan'daki üslerin ve askeri gücün korunmasıydı.

KKE'ye göre bu krizi Yunan çıkarlarından taviz vermeden atlamanın tek yolu sadece Türkiye'ye değil, NATO ve ABD'ye de sert tepki vermek ve tam bağımsız bir dış politika izlemektir.⁴⁸⁹

⁴⁸⁶ **Rizospastis**, 24 Mart 1987 s.1.

⁴⁸⁷ **Ethnos**, 24 Mart 1987, s.3.

⁴⁸⁸ Kuniholm, a.g.m. .s.143-145. Aynı makalede yer alan bilgilere göre, Rus tehdidi karşısında bir ABD askerinin donatılması ve bölgede konuşlanmasının maliyeti 60.000 dolar iken, bir Türk askerinin donatılması ve bölgede konuşlanmasının maliyeti 9.000 dolar idi. Ag.m. s. 153.

⁴⁸⁹ **Rizospastis**, 24 Mart 1987, s.2.

Yunan Hükümeti kriz konusunda ciddi bir karar almak zorundaydı. Ya Türklerle siyasi müzakerelere girişilecek ve Ege’de Yunan hakimiyeti kısıtlanacaktı, ya da olaya askeri güçle müdahale edilecekti ki, bu gerilimin çok başka boyutlara taşınması olacaktı.⁴⁹⁰

Yunan yazar Dimitrakis’e göre ise, krizde Ankara’nın kullandığı düşmanca söyleme rağmen, Türk ordusu Yunanistan için hemen beklenen bir tehdit değildi ve Papandreu Ege kıta sahanlığı konusunda Yunanlılar saldırmadığı sürece Türklerden bir saldırı beklemiyordu.⁴⁹¹

Bu nedenle Papandreu tarafından iç politikada desteğini arttırmak için 27 Mart 1987 tarihinde Yunan Ordusu’na alarm durumuna geçmesi emri verildi.⁴⁹²

Bunun üzerine Mitsotakis tarafından ülke savunması söz konusu olduğunda tüm Yunanlıların tek yürek olduğu, fakat hükümetin iç politikada başarı kazanmak için krizi bilerek tırmandırdığı ifade edildi. PASOK tarafından, Yeni Demokrasi’nin bu açıklamasının ülkenin birleşmesi gereken bir anda iç siyaset uğruna milli birliğin tehlikeye atılması olduğu açıklandı.⁴⁹³

Papandreu kriz sırasında beklenmeyen bir adım atarak 27 Mart 1987 tarihinde Dış İşleri Bakanı Karlos Papulyas’ı kriz hakkında bilgi vermek amacıyla Bulgar Devlet Başkanı Todor Jivkov’a gönderdi.⁴⁹⁴ Ziyaret esnasında Bulgar yetkililer Türk Ordusu’nun sadece Yunanistan sınırında değil, Bulgaristan sınırında da faaliyetlerini arttırmasından kaygı duyduklarını açıklarken, Papulyas ise çıkabilecek bir Türk-Yunan savaşının Balkanlara kesinlikle sıçrayacağını ileri sürüyordu.

Bu ziyarette Yunanistan ile Bulgaristan arasında daha önce imzalanmış olan anlaşmaların geçerli olduğu bir daha teyit edildi. Böylece NATO üyesi olan Yunanistan, Türkiye’ye karşı Varşova Paktı üyesi olan Bulgaristan’dan bir anlamda yardım istiyordu.⁴⁹⁵

⁴⁹⁰ Manousakis, **a.g.e.** s.275.

⁴⁹¹ Dimitrakis, **a.g.m.** s .100.

⁴⁹² **Kathimerini**, 27 Mart 1987, s.2.

⁴⁹³ **Elefterotipia**, 27 Mart 1987, s.3.

⁴⁹⁴ Clogg, **a.g.e.** s.235.

⁴⁹⁵ 12 Eylül 1986 tarihinde Bulgaristan’ı ziyaret eden Papandreu’nun bu ziyareti esnasında iki ülke arasında Dostluk ve İşbirliği Anlaşması imzalanmıştı. **To Vima**, 29 Mart 1987 s.1.

27 Mart 1987 tarihinde Yunan Dışişleri Bakanlığı'na çağrılan Türk Büyükelçisine Yunanistan'ın milli çıkarlarını korumak için her türlü önlemi alacağı bildirildi.⁴⁹⁶

27 Mart 1987 tarihinde Yeni Demokrasi Lideri Mitsotakis, 1976 krizinde başbakan olan Konstantin Karamanlis'i ziyaret etti ve dış politika konusunda görüştükleri açıklandı. Bu görüşme sonrası Yeni Demokrasi Partisi tarafından yapılan açıklamada, PASOK Hükümeti'nin böyle kritik bir anda tecrübeli bir politikacı olan ve Türkleri yakından tanıyan Karamanlis'i bilgilendirmemesi eleştirildi.⁴⁹⁷

KKE lideri Florakis ise 28 Mart 1987 tarihinde yaptığı açıklamada, hükümetin krizde yanlış hedef seçtiğini, Türkleri Yunan çıkarlarına saldırtan asıl gücün ABD ve NATO olduğunu, başbakan Papandreu'nun ısrarla ABD ve NATO'ya yönelik tepki vermekten çekindiğini açıklayarak hükümeti eleştirdi. Bununla birlikte Papandreu'nun Bulgaristan'la görüşmesini NATO'ya verilmiş bir gözdağı ve olumlu bir adım olarak niteledi.⁴⁹⁸

Yunan Dışişleri Bakanının ziyareti sonrası Bulgar yetkililer tarafında yapılan açıklamada isim vermeden Türkiye suçlanıyor ve Türkiye'nin yarattığı krizin hem Yunanistan hem de Bulgaristan için tehlikeli sonuçlar doğuracağı ifade ediliyordu.⁴⁹⁹

Türkiye'de ise, 25 Mart 1987 tarihinde toplanan Milli Güvenlik Kurulu sonrası yapılan açıklamada, Yunanistan'ın Ege'deki emrivakilerine kesinlikle karşı çıkılması ve gereken her tedbirin alınması yönünde karar alındığı belirtildi.⁵⁰⁰

27 Mart 1987 tarihinde Türk Başbakanı Turgut Özal BBC'ye verdiği bir demeçte, Yunanistan'ın boş yere kriz çıkardığını, Papandreu'nun krizi iç politika malzemesi olarak kullandığını ifade etti.⁵⁰¹

Muhalefet partisi lideri Erdal İnönü de, 27 Mart 1987 tarihinde yaptığı açıklamada, Türkiye'nin Yunanistan karşısında taviz vermemesi gerektiğini, Özal Hükümeti bu konuda kararlı davranırsa hükümeti destekleyeceklerini dile getirdi.

⁴⁹⁶ **Rizospastis**, 27 Mart 1987 s.3.

⁴⁹⁷ **Ta Nea**, 28 Mart 1987 s.2.

⁴⁹⁸ **Rizospastis**, 28 Mart 1987,s.1.

⁴⁹⁹ **Rizospastis**, 28 Mart 1987, s.3.

⁵⁰⁰ **Milliyet**, 26 Mart 1987, s .1.

⁵⁰¹ **Milliyet**, 28 Mart 1987, s.1.

İnönü'ye göre, Türkiye Ege'de petrol aramaya devam etmeliydi. Zira Yunanistan Ege sorunları konusunda ancak bu şekilde anlaşmaya zorlanabilirdi.⁵⁰²

Yunan yazar Anastasiadi'ye göre, kriz Yunanistan'ın gösterdiği güçlü tepki karşısında Türkiye'nin Hora gemisinin tartışmalı bölgelere gitmeyeceğini açıklamasıyla sakinleşti.⁵⁰³

Türk basınına göre ise, Yunanistan krizde geri adım atarak Ege'de petrol aramasını durdurmak zorunda kalmış ve kriz yatışmıştı.⁵⁰⁴

Başbakan Özal tarafından 28 Mart 1987 tarihinde BBC'ye verilen bir demeçte, Papandreu'nun büyük gürültü çıkaran bir politikacı olduğu, Ege'de sorunların çözümü için mevcut kaynakların eşit paylaşımının gerekli olduğu ifade edildi.⁵⁰⁵

Muhalefet partisi DYP tarafından yapılan basın açıklamasında ise, krizin sadece dondurulduğu, Özal Hükümeti'nin yeterince kararlı davranmadığı ve Türkiye'nin Yunanistan karşısında taviz veren bir konuma düşürüldüğü açıklandı.⁵⁰⁶

Krizin sonucu hakkında Yunan *To Vima* Gazetesi'nde yer alan bir yorumda ise, Türkiye'deki yönetim sistemi nedeniyle ülkede seçilen hükümetin değil, Milli Güvenlik Kurulu'nun kararları geçerliydi. Krizde Türk Milli Güvenlik Kurulu Yunanistan'ın kararlılığını denemiş ve bu konuda NATO'dan destek almıştı. Bununla birlikte Yunanistan'ın sergilediği aktif politika nedeniyle Türkler geri adım atmak zorunda kalmıştı.⁵⁰⁷

Yunan yazar Frangopolis'e göre, 1985 yılında uygulamaya başlanan yeni ekonomik programın halk üzerinde oluşan olumsuz etkilerinden kurtulmak ve kamuoyunun dikkatini dış politikaya yönlendirmek için Papandreu'nun planladığı bu kriz iç kamuoyunda kendisine destek sağlamıştı. Krizde küçük muhalif birkaç gazete dışında tüm Yunan Basını hükümetin yönlendirmesi ile hareket ediyor ve sürekli

⁵⁰² **Milliyet**, 28 Mart 1987, s.2.

⁵⁰³ Anastasiadi, **Singhroni Politiki İstoria Tis Eladas (1974-1992)**, s.107.

⁵⁰⁴ **Milliyet**, 29 Mart 1987, s.1.

⁵⁰⁵ **Milliyet**, 29 Mart 1987, s.1.

⁵⁰⁶ **Milliyet**, 30 Mart 1987, s.3..

⁵⁰⁷ **To Vima**, 29 Mart 1987, s.4.

artan Türk provakasyonları ile çatışma saatinin geldiğini ve askeri tedbirlerin zorunlu olduğunu bildiriyordu.⁵⁰⁸

Türk bilimadamı Fırat'a ise, krizin yatışmasında Özal'ın BBC'ye verdiği mülakatta, Yunanlılar kendi karasuları dışında araştırma yapmazsa, Türkiye'nin de karasuları dışında araştırma yapmayacağını açıklaması etkili olmuştu değerlendirmesini yapıyordu.⁵⁰⁹

Sonuçta, 1981-1989 yılları arasındaki PASOK iktidarı döneminde, partinin lideri Andreas Papandreu'nun milliyetçi oyları almak için yürüttüğü Türk düşmanlığı politikası kıta sahanlığı nedeniyle iki ülkeyi bir savaşın eşiğine getirmişti. Bu çerçevede, Papandreu'nun izlediği Türkiye karşıtı dış politikanın en sert denemesinin Yunanistan'da 1987 krizinde yaşandığı söylenebilir. Papandreu'nun, 1985 yılında Yunanistan'da uygulamaya konulan kemer sıkma politikalarının halkta yarattığı tepkiyi azaltabilmek için 1987 petrol araştırması krizini bilinçli çıkardığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Ne var ki, Papandreu 1976 krizinde olduğu gibi Türk petrol araştırma gemisi Hora'yı "batırın" yerine, Türkiye'nin kararlı tutumu sonrası daha gerçekçi mesajlar vermek ve Türkiye ile Ege Sorunları konusunda diyalogu başlatmak zorunda kalmıştır.⁵¹⁰

⁵⁰⁸ Hristos A .Frangoluopulis, "The Media And The Foreign Policy:The Case Of Greece", **Hellenic Studies, Vol. XV, No.1(Spring 2007)** s.165.

⁵⁰⁹ Fırat, **a.g.e.** s.80

⁵¹⁰ Theodora C. Kariodis, **The Greek Socialist Experiment:Papandreu's Greece 1981-1989**, Pella Yayıncılık, New York 1992, s.171.

3. Kriz Sonrası Eleştiriler ve İktidar Partisi

29 Mart 1987'de Papandreu Atina'da Türk büyükelçisine Türklerle Ege sorunlarını görüşme konusunda istekli olduğunu belirten bir demeç verdi.⁵¹¹

30 Mart 1987 tarihinde Papandreu tarafından basına verilen bir demeçte krizin yatıştığı, eğer Türkler sorunu çözmek istiyorlarsa Uluslararası Adalet Divanı'na başvurmanın tek çözüm olacağı ifade edildi.⁵¹²

Mitsotakis ise Papandreu'nun krizin yatıştığı açıklamasına tepki göstermişti. Ona göre bu krizi Yunan Hükümeti iyi yönetememişti. Mitsotakis krizin başından beri Yeni Demokrasi Partisi'nin Türklerle diyalogu önerdiğini, Papandreu'nun bunu reddettiğini, fakat gelinen aşamada Papandreu'nun Türklerle görüşmeye mecbur kalarak Yeni Demokrasi'nin tezini benimsediğini ifade ediyordu.⁵¹³

Ayrıca Mitsotakis'e göre Papandreu Türklerin tartışmalı bölgelerde araştırma yapmamasına karşılık Yunanistan'ın da karasuları dışında sismik araştırmaları durduracağı sözünü vermişti. Mitsotakis'e göre bu tam anlamıyla ihanetti. Yunanistan bir kriz çıkarmış, sonra bu krizi yatıştırmak için Türklere taviz vermişti.⁵¹⁴

Yeni Demokrasi Partisi'ne göre Papandreu krizi iç politikada kendisine destek sağlamak amacıyla çıkarmıştı. Bu kapsamda Yeni Demokrasi Partisi'nin iktidarda bulunduğu 1976 yılında imzalanan Bern Anlaşması sayesinde iki ülke arasında 11 yıldır büyük çaplı bir kriz yaşanmaması büyük başarıydı.

Yeni Demokrasi Partisi lideri Mitsotakis'e göre Yunanistan'ın iç siyasette ve ekonomide ciddi sıkıntılar yaşadığı bir dönemde bu krizi çıkaran Papandreu krizi iyi yönetememişti.

Yeni Demokrasi Partisi tarafından yapılan basın açıklamasında da krizin iyi yönetilemediği, PASOK'un iddia ettiği gibi bir Yunan zaferi veya Türklerin geri çekilmesi gibi bir durumun olmadığı, sadece krizin dondurulduğu açıklanıyordu.⁵¹⁵

⁵¹¹ Çaparas, a.g.e. s.409.

⁵¹² Elefterotipia, 30 Mart 1987 s.4.

⁵¹³ Elefterotipia, 31 Mart 1987, s.2.

⁵¹⁴ Ta Nea, 31 Mart 1987, s.1.

⁵¹⁵ Ta Nea, 31 Mart 1987, s.2.

PASOK tarafından Yeni Demokrasi ve KKE'nin krizin iyi yönetilmediği iddialarına karşılık yapılan açıklamada ise, Yeni Demokrasi'nin Yunan halkını yanlış bilgilendirmeye çalıştığı, Yunan çıkarları için hükümetin gerekli sorumluluğu gösterdiği ve alınabilecek tüm önlemlerin eksiksiz alındığı, Mitsotakis'in tek amacının hükümeti yıpratmak için gerçekleri saptırmak olduğu ifade ediliyordu.⁵¹⁶

Yeni Demokrasi Partisi lideri Mitsotakis'in krizin ABD tarafından yatıştırılması görüşü bu kapsamda ilginçti. Ne var ki bu görüşü nedeniyle diğer muhalefet partisi olan KKE'nin ağır eleştirilerine maruz kalacaktı.

KKE ise hem PASOK hemde Yeni Demokrasi Partisi'nin krizde izlediği politikayı eleştiriyordu. KKE'ye göre her iki partide krizi çıkarıcı ve sonra arabulucu rolü oynayan ABD ve NATO'ya gerekli tepkiyi gösterememişti.

KKE'ye göre kriz boyunca izlenmesi gereken ana politika batıdan bağımsız bir şekilde milli çıkarların savunulmasıydı. Birbirlerini eleştirmelerine rağmen ne Yeni Demokrasi ne de PASOK batıdan bağımsız bir politika izleyecek cesarete sahip değillerdi.⁵¹⁷

KKE'ye göre Karamanlis'in 1976 krizinin çözümü için Uluslar arası Adalet Divanı'na başvurulması fikrine milli ihanet diyerek karşı çıkan Papandreu, 1987 krizinde tamda Karamanlis'in yaptığı öneriyi Türklere sunmuştu. Yeni Demokrasi Partisi lideri Mitsotakis ise Papandreu'yu krizi iç politika uğruna tırmandırmakla suçlamış, fakat Türkleri cesaretlendiren ABD ve NATO aleyhine tek söz bile etmeyerek yeni krizlerin doğmasına seyirci kalmıştı. KKE'ye göre izlenmesi gereken politika NATO ve batıdan bağımsız bir yol seçmektir.⁵¹⁸

Kriz hakkında yapılan meclis görüşmelerinde KKE, 1974-1987 yılları arasında gerek Yeni Demokrasi gerekse de PASOK'un Ege krizleri konusunda aynı sorumsuzluk içerisinde davrandıklarını ifade ederek, her iki partiyide eleştirdi.⁵¹⁹

KKE'ye göre bu tarz krizleri önlemenin bir yolu da bazı bölgelerde karasularını 12 mile çıkarmaktı. Buna ilk örnek ise Taşoz Adası olabilirdi. Böylece burada yapılacak araştırmalarda Türkler tartışmalı bölge tezini kullanamazdı. Bu

⁵¹⁶ **Ta Nea**, 31 Mart 1987, s.3.

⁵¹⁷ **Rizospastis**, 31 Mart 1987, s.2.

⁵¹⁸ **Rizospastis**, 2 Nisan 1987, s.2.

⁵¹⁹ Peponis, **a.g.e.** s.104.

öneri Yeni Demokrasi tarafından dikkate değer bir öneri olarak algılanırken, PASOK ise öneriyi reddetmiş ve bu konuyu konuşmaya dahi gerek olmadığını vurgulamıştı.⁵²⁰

D-1988 Davos Toplantısı ve Atina Anlaşması

1. Davos Toplantısı'nda ve Atina Görüşmeleri'nde İktidar ve Muhalefet Partilerinin Politikaları

1987 krizinden sonra Başbakan Turgut Özal Türkiye'nin etrafındaki sorunlar nedeniyle (İran-İrak savaşı, Suriye ile gergin olan ilişkiler, Bulgaristan'la Türk azınlık nedeniyle yaşanan kriz) Davos'ta Yunanlılarla görüşmelerin başlatılması konusunda istekliydi.⁵²¹

Yunanistan'da ise, 1987 Petrol Araştırması Krizi'nin her iki ülkeyi savaşın eşiğine getirmesi, savunma harcamalarının ekonomiye getirdiği fazla yük ve uzun askerlik süresi gibi sorunlar yüzünden 1988 yılında Papandreu Türklerle görüşme yolunu seçmek zorunda kaldı.⁵²²

Yunan basınına göre gerek Papandreu gerekse Özal görüşmelerde sorunların çözülmesini beklemiyorlardı. Her iki lider ilk kez Yunanistan ve Türkiye arasında bir diyalog kurulmasına öncelik vermişlerdi.⁵²³

Türkiye'de ise muhalefet Başbakan Özal ile Papandreu arasındaki görüşmelere temkinli yaklaşıyordu. Örneğin muhalefetteki Doğru Yol Partisi genel başkanı Demirel Yunanistan'la sorunların görüşme yoluyla çözülmesinden önce Yunanistan'ın Batı Trakya'daki Türk varlığını tanımamasının şart olduğunu ve Yunanistan'ın amacının Ege'yi bir Yunan gölü yapmak olduğunu ileri sürüyordu. Diğer bir muhalefet partisi olan Sosyal Demokrat Halkçı Parti Genel Başkanı Erdal İnönü ise, geçmişte Türkiye'nin Yunanistan karşısında uğradığı kayıpların iyi

⁵²⁰ **To Vima**, 12 Nisan 1987 s.3.

⁵²¹ Rizas, **Apo Tin Krişi Stin İfesi**, s.100.

⁵²² Tanos Veremis, "Post 1974 Greek Foreign Policy", **Hellenic Studies**, Vol.V, No.2 (Fall 1997), s.100.

⁵²³ **Apoyevmatini**, 27 Ocak 1988, s.1.

niyetten kaynaklandığını, Papandreu'nun görüşmeleri fırsat olarak kullanıp yeni tavizler istemesi olasılığına karşı Başbakan Özal'ı uyarıyordu.⁵²⁴

Yunan yazar Nikalou'ya göre, Yunan tarafının amacı, Davos'a giderken Ege'de bir moratoryum ilan ederek sorunları dondurmaktı. Türkler ise, Davos'ta Ege sorunlarından çok iki ülke arasındaki güvenin yeniden tesis edilmesi konusuna öncelik veriyorlardı.⁵²⁵

Papandreu Davos'a giderken yaptığı açıklamada, Ege konusunda tek sorunun kıta sahanlığı olduğunu, bu sorunun Davos'ta çözülmesini beklemediğini açıkladı.⁵²⁶

Başbakan Özal ise, Davos öncesi yaptığı açıklamada, 50-60 yıllık sorunların bir görüşme ile çözümlenmesini beklemediğini, bununla birlikte iki ülke liderlerinin bir araya gelmesinin ve iyi niyetli bir başlangıcın sorunların çözümünde esas olduğunu açıkladı.⁵²⁷

Bu bakımdan 30-31 Ocak 1988 tarihinde gerçekleşen Davos süreci iki ülke liderlerinin kendi kişisel girişimleri ile başladı değerlendirilmesi yapılabilir.⁵²⁸

Bu konuda Papandreu'nun Türk Yunan ilişkilerinden sorumlu danışmanı Kapsis'te "Papandreu dışında kimse ilişkilerde nasıl bir politika izleneceğini bilmiyordu" diyerek bu durumu ortaya koyuyordu.⁵²⁹

30-31 Ocak 1988 tarihinde Papandreu ile Turgut Özal arasında gerçekleşen görüşmelerde Papandreu kıta sahanlığı sorununun çözümü için Uluslararası Adalet Divanı'na gitmeyi önerdi. Bu Yunanistan'ın sürekli tekrarladığı bir tezdi. Fakat bu tezin yanısıra Papandreu Türklerden Kıbrıs'taki askerlerini geri çekmesini de talep etti.⁵³⁰

⁵²⁴ **Hürriyet**, 27 Ocak 1988 s.1.

⁵²⁵ Nikalou, **a.g.e.** s.125.

⁵²⁶ **Apoyevmatini**, 27 Ocak 1988, s.2.

⁵²⁷ **Hürriyet**, 27 Ocak 1988, s.3..

⁵²⁸ Oran, **Türk Dış Politikası, Cilt 2**, s.114.

⁵²⁹ Panayotis Çakanos, **Singhroni Eliniki Eksoteriki Politiki (Çağdaş Yunan Dış Politikası)**, 1.Cilt, Sideris Yayınları, Atina, 2003, s.115.

⁵³⁰ **Kathimerini**, 1 Şubat 1988 s.2.

Görüşme sonrası iki lider yaptıkları açıklamada; karşılıklı anlayış içerisinde iki ülkeyi ilgilendiren konuları görüştiklerini, karşılıklı güvenin sağlanması gerektiğini, iki ülke arasında işbirliğini arttırmak için ekonomik ve siyasi iki komite kurulacağı ifade edildi.⁵³¹

Davos'ta ortaya çıkan çok belli bir sonuç olmamasına rağmen iki ülkede konuşmanın konuşmaktan çok daha iyi olduğunu anlamış ve görüşmeler için olumlu bir başlangıç yapılmıştı.⁵³²

Yunan yazar Kariodis'e göre, Davos Zirvesi ve başlayan Türk Yunan diyalogu açıkça Papandreu'nun popülist politikadan gerçekçi politikaya geçtiğinin bir ifadesiydi.⁵³³ Bu açıdan yaşanan krizde iki ülkenin savaşın eşiğine gelmesi nedeniyle Papandreu'nun gerçekçi bir politika izlemek zorunda kaldığını söylemek mümkündür. Ayrıca muhalefette olduğu yıllarda Türkiye ile Ege konularının görüşülmesine kesinlikle karşı çıkan Papandreu'nun iktidardayken Özal'la bu konuları görüşmesi oldukça ilginçti. Bu çerçevede muhalefette iken ülke yönetimi konusunda sorumsuzca açıklamalar yapan bu liderin, iktidarda iken ülkesini bir savaştan korumak için sorumluluk alarak görüşme yolunu seçtiği değerlendirilmektedir.

Ne var ki Papandreu'nun Özal'la görüşmesi Yunanistan'da farklı yorumlanacaktı. Örneğin Yunan siyaset bilimci Çardanis'e göre, Davos süreci Yunan politikacıların taviz vermesine en iyi örnekti. Krizi yönetmekte oldukça başarılı olan Papandreu Davos konusunda verdiği mülakatta "*Davos'un gerçekte bir şey kazandırmadığını bildiğini, fakat Dünya kamuoyunun baskısı karşısında olduğunu, ayrıca hiçbirşey elde edemese bile Türklerle dialog ortamınının tekrar başlamasından mutlu olduğunu*" söylüyordu. Bu açıklama ile Papandreu geri adım attığını kabul ediyordu.⁵³⁴

⁵³¹ Oran, **a.g.e.** s. 114.

⁵³² Mccaskill, **a.g.m.**,s.221.

⁵³³ Kariodis, **a.g.e.** s.173.

⁵³⁴ Editör: D.Konstans, H.Çardanidis, **Singhroni Eliniki Eksoteriki Politiki: İ Elino Turkikes Shesis Kai Kipriako Provlima (Çağdaş Yunan Dış Politikası: Türk Yunan İlişkileri ve Kıbrıs Problemi)** Cilt-2, N.Sakula Yayınları, Atina, 1989, s.16.

Bu eleştiriye rağmen Papandreu'ya göre Davos görüşmeleri tarihi bir andı. Yaşanan onca krizden sonra Papandreu'nun deyimiyile iki ülke lideri aynı masada oturuyor ve krizleri savaştan çözme yolunu arıyordu.⁵³⁵

Davos'a giderken Yunanistan, Ege'de Türk önerilerini kabul etmeyeceğini açıklarken, Papandreu Davos sonrası yaptığı açıklamalarda Ege'de Türklerle aralarında tek tartışma konusu olan kıta sahanlığında yeni düzenlemeler yapılabileceğini söylüyordu.⁵³⁶

Türkiye'de muhalefet Özal'ın Papandreu ile görüşmesi konusunda temkinliydi. Örneğin muhalefet lideri Demirel'e göre, Türk-Yunan sorunlarının temelinde Yunanistan'ın imzaladığı anlaşmalara uymaması vardı. Bu nedenle sorunların çözümü için görüşmelerden önce Yunanistan'ın anlaşmalara uyması gerekirdi.⁵³⁷

Diğer bir muhalefet lideri olan Ecevit'e göre ise, sorunları çözmek için Özal'ın izlediği politika Ege'de karşılıksız ödün vermektir. Bu tamamen yanlış bir politikaydı. Ona göre, Yunanistan'ın daha önceki başbakanı olan Karamanlis Ege sorunlarının ne kadar karmaşık olduğunu bilirken, Papandreu ise Ege sorunu olarak sadece kıta sahanlığı konusunu görüyordu.⁵³⁸

Yunanistan'da ise, Davos Görüşmeleri muhalefetin tepkisini çekti. Ana muhalefet partisi olan Yeni Demokrasi Partisi'nin lideri Konstantin Mitsotakis 1 Şubat 1988 tarihinde Papandreu'yu eleştiriyordu. Mitsotakis'e göre; iki ülke lideri de Davos'ta sorunların temeline ilişkin bir açıklamada bulunmamıştı. Üstelik Kıbrıs sorunu ortada dururken Ege'yle ilgili bir Türk Yunan görüşmesi söz konusu olmamalıydı.⁵³⁹

Papandreu muhalefetin eleştirilere cevap vermek için yaptığı açıklamada Davos Görüşmeleri'ni savundu. Ona göre Yunan milli politikası değişmemişti. Sadece barışın sağlanması ve milli çıkarların korunması için farklı bir yol denenmişti. Özal'ın savaştan kaçınma konusunda samimi olduğunu söyleyen

⁵³⁵ Çaparas, a.g.e s.410.

⁵³⁶ Yorgos Çutsos, **Thesis –Antithesis Sti Eliniki Eksoteriki Politiki 1988-2006, (Yunan Dış Politikasında Tezler-Antitezler 1988-2006)**, Barzulianas Yayınları, Atina, 2007. s. 22

⁵³⁷ **Hürriyet**, 31 Ocak 1988, s.1

⁵³⁸ **Hürriyet**, 31 Ocak 1988,s.1.

⁵³⁹ Nikalou, a.g.e. s.128.

Papandreu, bununla birlikte Ege'deki Yunan Adaları'nın bir Türk istilasına karşı savunulması için gerekli tedbirlerin alındığını söylüyordu.⁵⁴⁰

Papandreu'nun Özal hakkındaki bu değerlendirmelerine karşılık Özal'ın Papandreu ve Yunanistan hakkındaki değerlendirmeleri daha farklıydı. Özal'ın danışmanlarından olan diplomat Ercüment Yavuzalp Özal'ın Papandreu hakkındaki görüşlerini şöyle açıklamaktaydı:

*“Özal Yunanistan'da iktidarda olan ve bize karşı her zaman hasmane tutum sergileyen Papandreu için “Bu adamı yola getireceğiz.” diyordu. Özal'a göre ilişkileri düzeltmek için iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri geliştirmeye öncelik vermek gerekti. Bu sağlanırsa maddi yararlar siyasi sorunların çözülmesi için bir baskı unsuru oluşturacaktı. İki ülke halkı da günlük yaşamları için iyi ilişkiler içinde olmanın nimetlerini somut olarak görmüş olacaktı. Bu da siyasi sorunların çözümü için bugün mevcut olandan çok daha iyi bir ortam sağlayacaktı.”*⁵⁴¹

KKE ise, Papandreu'nun 1976 krizi sırasında söylediği tüm tezleri terk ettiğini, 11 Kasım 1976 tarihli Bern Anlaşması'nı tanımayan Papandreu'nun Davos'tan sonra bir anda geri adım attığını ve ciddiyetten uzak bir politika izlediğini savunuyordu.⁵⁴²

Yeni Demokrasi Partisi lideri Mitsotakis'e göre Papandreu 1976 krizinde Türklerle görüştüğü için eleştirdiği Karamanlis'le aynı politikayı izlemişti. Mitsotakis, Davos'ta Türklerle yaptığı gizli görüşmeleri halka açıklamadığı ve Türkler kadar görüşmelere iyi hazırlanmadığı tezini öne sürerek Papandreu'yu suçluyordu.⁵⁴³

Mitsotakis ayrıca kendisinin Türklerle diyalog yolunu kapatmaması için Papandreu'yu defalarca uyardığını, Papandreu'nun iç politikada oy almak için aşırı milliyetçi söylemlere yöneldiğini ifade etti.⁵⁴⁴

⁵⁴⁰ **Apoyevmatini**, 31 Ocak 1988 s.3.

⁵⁴¹ Ercüment Yavuzalp, **Liderlerimiz ve Dış Politika**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996, s. 266.

⁵⁴² **Apoyevmatini**, 31 Ocak 1988, s.2.

⁵⁴³ Kariodis, **a.g.e.** s.175.

⁵⁴⁴ **Kathimerini**, 2 Şubat 1988, s.1.

Türkiye’de ise muhalefet Davos görüşmeleri konusunda Özal’ın tavrından şikâyet ediyordu. Muhalefetteki MHP milletvekili Murat Sökmenoğlu tarafından 12 Mayıs 1988 tarihinde Meclise sunulan önergede, Türk-Yunan sorunları hakkında Başbakan Özal’ın Meclisi yeterince bilgilendirmediği ifade ediliyordu. Sökmenoğlu’na göre, Meclis iki ülke başbakanı arasında yürütülen görüşmelerden haberdar değildi. Ona göre, Yunanistan’a Kıbrıs ve Ege konularında verilecek tavizler asla yeterli olmazdı. Çünkü Yunan kamuoyunun isteklerini karşılamak imkânsızdı.⁵⁴⁵

Türkiye’de muhalefetin bu iddialarına karşılık dönemin Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz tarafından verilen cevapta ise, iki ülke arasındaki diyalog sürecinde Türkiye’nin hiçbir taviz vermediği, muhalefetin sorunların bir an önce çözümü konusunda sabırsızlık gösterdiği belirtiliyordu. Ona göre, dış politika gerçeklerle yapılırdı; bu nedenle iki ülke arasında başlayan bu diyalog süreci uzun solukluydu. Dolayısıyla Davos görüşmelerini yolun sonu olarak değil, yolun başı olarak adlandırmıştı. Mesut Yılmaz, Türkiye’nin bu sorunlarla daha uzun yıllar yaşayacak güce sahip olduğunu düşünüyordu. Bununla birlikte sorunların çözümü için Ege’nin her iki yakasındaki devlet adamlarının sağduyu ve ileri görüşlülükle hareket etmesi gerekiyordu. Bu konuda en iyi örnek ise Atatürk ve Venizelos’tu.⁵⁴⁶

Muhalefet milletvekili Sökmenoğlu’nun bu açıklamalara cevabı ise oldukça sertti. Ona göre, Davos ruhu Helen ruhuna dönüşmüştü. Davos’tan beri Yunanistan Ege sorunları konusunda hiçbir ciddi adım atmamıştı. Buna karşılık Özal Hükümeti gerçekleri TBMM’den saklıyordu. Sökmenoğlu’na göre Davos görüşmeleri sorunlara çözüm olmamıştı. Çünkü bu görüşmeleri Papandreu ve Yunanistan Batılı ülkelerin desteğini kazanıp Ege konusunda Türkiye’yi köşeye sıkıştırmak için kullanıyordu.⁵⁴⁷

Muhalefetin eleştirilerine rağmen 4-5 Mart 1988 tarihlerinde Brüksel’de bir araya gelen Papandreu ile Özal Türk Yunan ilişkilerinde yeni bir döneme girildiğini, bu kapsamda Ege’de mevcut gerginlikleri azaltmak için iki ülkenin dışişleri bakanlarının mayıs ayında Atina’da ortak bir toplantı yapacağını açıkladılar.⁵⁴⁸

⁵⁴⁵ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 18, Cilt 18, 31.Birleşim, 29 Kasım 1988, s. 113-114.

⁵⁴⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 18, Cilt 18, 31.Birleşim, 29 Kasım 1988, s. 116-117.

⁵⁴⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 18, Cilt 18, 31.Birleşim, 29 Kasım 1988, s. 120-122.

⁵⁴⁸ Rizospastis, 4 Mart 1987.

KKE'ye göre Brüksel'deki görüşme ABD'nin zorlaması ile gerçekleşmişti. Papandreu'nun batı ve Türk karşıtı tutumu bilinmesine rağmen önce Davos'ta ardından Brüksel'de gerçekleşen görüşmelerde ABD NATO'nun iki üyesinin savaşa girmemesi için Yunanistan'ı taviz vermeye ikna etmişti.⁵⁴⁹

7 Mart 1988 tarihinde yaptığı konuşmada Mitsotakis Papandreu Hükümeti'ni Yunan milli çıkarlarından taviz vermekle ve dış politikada tiyatro oynamakla suçladı. Ona göre Yunanistan'ın asıl hedefi AET'ye katılım olmalıydı. Halbuki Papandreu Ege'de bir krizi çıkarmış, sonrada bu krizi iyi yönetememişti.⁵⁵⁰

9 Mart 1988 tarihinde Yeni Demokrasi Partisi lideri Mitsotakis hükümetten Türklerle yapılan görüşmelerin tutanaklarını istedi. Dışişleri Bakanlığı'nın bahse konu tutanakların Dışişleri arşivinde değil, başbakanın ofisinde bulunduğunu açıklaması yeni bir tartışmayı başlattı. Mitsotakis'e göre Papandreu Türklerle sadece içeriğini kendisinin bildiği gizli görüşmeler yürütüyor ve bunu halka açıklamaktan çekiniyordu.⁵⁵¹

11 Mart 1988 tarihinde Meclis görüşmeleri sırasında Mitsotakis Papandreu'yu vatana ihanetle suçladı. Ona göre yürütülen gizli görüşmelerde ülke dış politikası belirlenemez bir yöne doğru gidiyordu ve bu Yunan halkının çıkarlarına zarar veriyordu.⁵⁵²

Mitsotakis'e göre Papandreu Yunanistan için tehlikeli bir kişiydi ve bulunduğu makamın gerektirdiği nitelikleri taşııyordu. Ona göre Davos tam bir fiyaskoydu.⁵⁵³ Papandreu yıllarca Türklerin en büyük düşmanı iken bir anda diyalogun en ateşli savunucusu haline gelmişti. Mitsotakis Papandreu'yu gerçekleri itiraf edecek cesareten yoksun olmakla suçluyordu.⁵⁵⁴

KKE lideri Florakis'e göre ise, Papandreu kriz sırasında muhalefeti bilgilendirmediği gibi Davos'a ilişkinde bir bilgilendirme yapmamıştı. Papandreu'nun izlediği bu gizlilik politikası nedeniyle Ege'de Yunan çıkarlarından taviz verilmesi ihtimali vardı. PASOK Hükümeti tutarsız bir dış politika izliyordu.

⁵⁴⁹ **Rizospastis**, 6 Mart 1987 s.2.

⁵⁵⁰ **Apoyevmatini**, 7 Mart 1988, s.1.

⁵⁵¹ **Apoyevmatini**, 10 Mart 1988 s.1.

⁵⁵² **Kathimerini**, 12 Mart 1987, s.2.

⁵⁵³ **Ethnos**, 12 Mart 1987 s.3.

⁵⁵⁴ **Apoyevmatini**, 12 Mart 1987, s.2.

Ayrıca KKE'ye göre hükümet Davos'ta Türklerle yapılan görüşmelerde NATO ve ABD'nin baskısı altındaydı. Bu nedenle bağımsız bir dış politika izleyemiyordu. Papandreu krizin çözümü için ABD'nin Türkiye'ye baskı yapacağını ummuş, fakat bunun tersine Yunanistan ABD baskısı ile krizde geri adım atmıştı.

KKE'ye göre eğer Yunanistan Türklerle görüşme yapmak istiyorsa, bunun ön koşulu Amerikalıların Türkleri desteklemekten vazgeçmeleri olmalıydı.⁵⁵⁵

KKE lideri Florakis'e göre, NATO'nun Ege Denizi için esas istediği Türk veya Yunan çıkarlarına göre sorunun çözümü değil, Ege Adalarının soğuk savaşta NATO için askeri üs olarak kullanılmasıydı. Bu nedenle eğer Ege sorunları konusunda Türklerle görüşülecekse buna Amerikalıların veya NATO makamlarının karışmasına asla izin verilmemeliydi. KKE'ye göre, Papandreu'nun izlediği dış politika tam olarak Amerikalıların soruna karışmasına izin vermektir. Yeni Demokrasi lideri Mitsotakis'inde ABD'nin krize müdahalesi konusunda Papandreu'dan farklı bir görüşü yoktu.⁵⁵⁶

KKE lideri Florakis tarafından meclis oturumunda Papandreu'nun izlediği dış politika ayrıca şu şekilde eleştiriliyordu: Ona göre, Türklerle diyalog kurulmasını kendileri de (KKE) istiyordu, fakat bu diyalog sürecinde Yunan tarafının Türklere ne sözler verdiğinin açıklanmaması garipti. KKE'ye göre Ege sorunlarına ilişkin görüşmeler konusunda muhalefet hükümetin neler yaptığını dış basından takip ediyordu. Ayrıca Papandreu'nun çok yönlü bir dış politika izlendiği tezine karşılık olarak ise bu dış politikanın sorgulanmasına hükümetin tahammül edemediğini, bu yüzden KKE'nin bu politikanın milli hedeflere uygun olduğundan şüphesi bulunduğu açıklanıyordu.⁵⁵⁷

Davos Görüşmeleri konusunda muhalefetin bilgilendirilmemesi Yeni Demokrasi Partisi lideri Mitsotakis tarafından da eleştiriliyordu. Ona göre Papandreu Davos'a görüşmeler için gerekli hazırlıkları yapmadan gitmiş ve Yunan halkına görüşmelerin içeriği hakkında yeterince bilgi vermemişti.⁵⁵⁸

⁵⁵⁵ Rizospastis, 12 Mart 1987 s.2.

⁵⁵⁶ Rizospastis, 12 Mart 1987, s.1.

⁵⁵⁷ Praktika Tis Vulis (Yunan Parlementosu Görüşme Zabıtları), 1. Oturum, 12 Mart 1988.

⁵⁵⁸ Kathimerini, 15 Mart 1988,s.2.

Papandreu ve Özal'ın 4 Mart 1988 tarihinde Brüksel'de açıkladıkları iki ülkenin dışişleri bakanları arasındaki görüşme 24 Mayıs 1988 tarihinde Atina'da gerçekleşti.⁵⁵⁹ Türk Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz'ın Atina ziyareti Türk-Yunan ilişkilerinde Davos'la başlayan süreci yeni bir aşamaya taşıdı.

Bu ziyaretin amacı Ege'de iki ülke arasında yaşanan gerginlikleri azaltacak yöntemleri belirlemektir. İlk aşamada her iki ülkenin de Ege'de gerçekleştirdiği askeri tatbikatların sayısının ve kapsadığı bölgenin azaltılması gündeme geldi. Yunanlılara göre Ege'de her iki ülkenin yaptığı askeri tatbikatlar turizme zarar veriyordu.⁵⁶⁰

27 Mayıs 1988 tarihinde Yunan Hükümeti tarafından yapılan açıklamada, görüşmelerin olumlu bir hava içerisinde geçtiği ve her iki ülkenin de Ege'de gerginliği arttıracak adımlar atmaktan kaçınma konusunda anlaşığı bildirildi.⁵⁶¹

Bu kapsamda imzalanan Atina Mutabakatı ile her iki ülkede birbirinin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı göstermeyi, turizmin yoğun olduğu 1 Temmuz-1 Eylül tarihleri arasında ve iki ülkenin milli-dini bayramlarında açık denizde ve uluslar arası hava sahasında tatbikat yapmamayı kabul ediyordu.⁵⁶²

2. Atina Anlaşması'na Yönelik Eleştiriler ve İktidar Partisi

Yeni Demokrasi Partisi lideri Mitsotakis tarafından varılan anlaşmanın yeterli olmadığı, özellikle Kıbrıs konusunda ve Ege'de devam eden Türk tahrikleri hakkında hiçbir ayrıntı içermediği gerekçesiyle Papandreu ve onun izlediği dış politika eleştiriliyordu.⁵⁶³

Yeni Demokrasi'ye göre Atina Mutabakatı ile Türklerin Ege'de istedikleri olmuş, PASOK Hükümeti Yunan çıkarlarından taviz verirken Türkler zafer çığlıkları atmıştı.⁵⁶⁴ Atina Mutabakatı ile Yunanistan'ın askeri eğitimlerini kısıtlaması kabul

⁵⁵⁹ **Ta Nea**, 24 Mayıs 1988, s. 3.

⁵⁶⁰ **Ethnos**, 26 Mayıs 1988, s. 2.

⁵⁶¹ **Ethnos**, 27 Mayıs 1988 s. 2.

⁵⁶² Fuat Aksu "*Türk Yunan İlişkilerinde Güvenlik ve Güven Arttırma Çabaları*" Der: Cem Karadeli, **Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa ve Türkiye**, Ayraç Yayınları, Ankara, 2003, s. 252.

⁵⁶³ **Ethnos**, 28 Mayıs 1988 s. 1.

⁵⁶⁴ **Ethnos**, 3 Haziran 1988, s. 2.

edilemezdi. Davos'tan beri Papandreu'nun halktan ve muhalefetten gizlediği görüşmelerin sonucu olarak Yunanistan Ege'de geri adım atmıştı.⁵⁶⁵

KKE tarafından Atina Mutabakatı Yunan çıkarları ihlal edildiği gerekçesiyle eleştirildi. KKE'ye göre Kıbrıs'ta halen Türk askerlerinin olduğu bir ortamda Ege'de Yunanistan'ın askeri tatbikatlarını kısıtlaması anlamsızdı. Türklerle yapılacak görüşmelerin ön şartı Türklerin Kıbrıs'tan çekilmesi olmalıydı. Halbuki Papandreu hiçbir önkoşul ileri sürmeden Türklerle anlaşmıştı.⁵⁶⁶

6 Haziran 1987 tarihinde yapılan Meclis görüşmeleri sırasında Mitsotakis PASOK'u eleştirirken, içte izlenen popülist politikaların ülkeyi iflasa sürüklediğini, dış politikada ise tamamen amaçsız bir şekilde Türklerin her isteklerini kabul edildiğini, Yunan halkının PASOK'a güvenmediğini ileri sürüyordu.

Bu eleştirilere karşılık PASOK'tan yapılan açıklamada ise dış politikada Yunan çıkarlarının savunulduğu, Papandreu'nun ülkenin siyasi hayatında denge unsuru olduğu ve Yeni Demokrasi'nin gerçekçi olmayan tezlerle muhalefet yaparak milli bir tehdit haline geldiği belirtiliyordu.⁵⁶⁷

Papandreu tarafından muhalefetin iddialarına cevap olarak; Yunanistan'ın çıkarlarının feda edilmediği, sadece barışın korunmaya çalışıldığı ve gelecekte Türkiye ile Yunanistan arasında çıkacak bir savaşın önlenmesi için karşılıklı güvene dayanan bir süreç oluşturulduğu dile getirildi. Ona göre Yeni Demokrasi'nin dış politikadaki eleştirileri tamamen temelsiz ve ciddiyetten uzaktı.⁵⁶⁸

Papandreu muhalefetin Davos'ta yapılan görüşmelere yönelik eleştirileri konusunda ise, Davos sürecinin uluslararası bir belge değil sadece iki ülkenin başbakanlarının iyi niyetinin bir eseri olduğunu, gelecekte ilişkilerde gerçekçi bir iyileşme olmazsa Yunan çıkarlarını savunmak için her türlü tedbirin alınacağından kimsenin kuşku duymaması gerektiğini açıkladı.⁵⁶⁹

Mitsotakis ise Papandreu'nun iktidara geldikten sonra 7 yıl boyunca Türklerle diyalogu reddettiğini, sonra Mart 1987 krizi ile bir anda diyalogun önemini

⁵⁶⁵ **Ta Nea**, 3 Haziran 1988 s.,3.

⁵⁶⁶ **Rizospastis**, 5 Haziran 1988, s.2.

⁵⁶⁷ **Praktika Tis Vulis (Yunan Paramentosu Görüşme Zabıtları)**, 2. Oturum 6 Haziran 1988.

⁵⁶⁸ **Praktika Tis Vulis (Yunan Paramentosu Görüşme Zabıtları)**, 1. Oturum, 7 Haziran 1988.

⁵⁶⁹ **Ethnos**, 7 Haziran 1988, s.3.

kavradığını ifade ederek Papandreu'yu gerçekçi olmamakla suçluyordu. Mitsotakis'e göre kendisi Türklerle diyalog önerdiğinde Papandreu kendisini vatana ihanetle suçlamıştı. Halbuki krizden sonra Papandreu diyalogu daha da ileri götürerek Ege'de askeri eğitimlerin azaltılmasını öngören bir anlaşma imzalamıştı.⁵⁷⁰

KKE'ye göre ise Atina Mutabakatı tam bir hataydı. KKE'ye göre, Türkiye'de hükümetler değişebilirdi, fakat Türklerin uzun süreli bir stratejileri vardı. İster askeri hükümetler, isterse farklı partiler iktidarda olsun Türklerin uzun süreli stratejileri değişmiyordu. Yunanistan ise bu tarz bir siyasetten yoksundu.⁵⁷¹

Yine KKE'e göre ülke ekonomik bir darboğazın içindeydi, buna rağmen Papandreu Hükümeti ABD'den silah almak için para bulabiliyordu. Türkiye'nin yayılmacı emelleri sayesinde Yunanistan her gün daha fazla ABD silahı almak zorunda kalıyor ve gittikçe ABD'ye bağımlı hale geliyordu.⁵⁷² Yine KKE'ye göre PASOK ve Yeni Demokrasi'nin ABD ve NATO yandaşlığı konusunda bir farkı yoktu. İki partide bağımsız bir dış politika izleme konusunda başarısızdı.

8 Haziran 1988 tarihinde yapılan Meclis görüşmelerinde Başbakan yardımcısı Kutsoyorgas'ın Yeni Demokrasi lideri Mitsotakis'i Yunanistan için tehlikeli olmak ve yaptığı açıklamalarla Yunanistan'ın Türkiye karşısında müzakere kozlarını zayıflatmakla suçlaması büyük tartışmalara neden oldu.⁵⁷³ Başbakan yardımcısına göre Yeni Demokrasi'nin dış politika geçmişi Kıbrıs'ın Türklerle paylaşılmasını öngören Zürih Anlaşması nedeniyle pek parlak değildi.⁵⁷⁴

Mitsotakis bu eleştiriye tek isteğinin Yunan halkının aydınlatılması olduğunu, Papandreu'nun milli çıkarları savunma konusunda en az Türkler kadar inatçı olması gerektiğini fakat olmadığını belirterek cevap verdi. KKE'nin eleştirileri konusunda ise KKE'nin her zaman olduğu gibi net bir politik duruşunun bulunmadığını, PASOK'la neredeyse aynı tezleri savunduğunu belirterek cevap verdi.⁵⁷⁵

⁵⁷⁰ Rizospastis, 7 Haziran 1988 s.2.

⁵⁷¹ Praktika Tis Vulis (Yunan Parlemtentosu Görüşme Zabıtları), 2. Oturum, 7 Haziran 1988.

⁵⁷² Ethnos, 7 Haziran 1988 s.2.

⁵⁷³ Kathimerini, 8 Haziran 1988 s.1.

⁵⁷⁴ Ta Nea, 8 Haziran 1988 s.2.

⁵⁷⁵ Ethnos, 8 Haziran 1988, s.1.

Yeni Demokrasi Partisi tarafından yapılan açıklamada da Davos Zirvesi'nin Papandreu'nun bir başarı olarak sunulmaya çalışıldığı, fakat gerçekte 1981'den önce Ege'de mevcut duruma dönüldüğünü, PASOK'un bütün itirazlarına rağmen Yeni Demokrasi'nin 1981 öncesi uyguladığı politikayı uygulamak zorunda kaldığı ifade edildi.⁵⁷⁶

KKE ise yaptığı açıklamada Yeni Demokrasi ve PASOK'un ülkenin gerçek gündemi olan ekonomiye odaklanmak yerine iktidarı ele geçirmeye çalıştığı, her iki partisinde dış politikasının ülkeyi uçuruma sürüklediği dile getirildi.⁵⁷⁷

Davos ve Atina Anlaşması'na rağmen Papandreu hala aşırı milliyetçi mesajlar vermeye devam ediyordu. Örneğin, 23 Ekim 1993'te mecliste hükümet programını sunarken dış politikaya ilişkin şöyle konuşuyordu: "Milli savunma politikamız Kıbrıs, Ege, Trakya ve Makedonya Helenizmini bir bütün sayar ve hepsini savunmayı üslenir. Temel askeri doktrinimiz tehdidin doğudan geldiğidir. Ülkemiz gelirin yüzde yedisini savunmaya harcamaktadır ve bu oran Dünya'daki en yüksek oranlardan biridir. İleride bu oranın azaltılması gerekecektir. Fakat bunu yaparken gücümüzü korumalıyız."⁵⁷⁸

Papandreu'nun bu açıklamasının arkasında kendisinden sonra en güçlü sol parti olan KKE'nin NATO, ABD ve Türkiye aleyhine olan görüşleri vardı. PASOK iktidardayken NATO ve ABD karşıtı sert söylemlerine karşın aynı sertlikte izleyemediği aşırı milliyetçi politikayı Türklere karşı izliyor ve böylece KKE'nin oylarını almaya çalışıyordu.⁵⁷⁹

Krizden sonra Papandreu Hükümeti'nin gerçekleştirdiği Davos Görüşmeleri ve Atina Anlaşması Yeni Demokrasi Partisi tarafından Papandreu'nun gerçekçiliğe dönüşü olarak değerlendirilmişti. Yeni Demokrasi Partisi lideri Mitsotakis'e göre 7 yıl gecikmeyle de olsa Türklerle diyaloga başlaması Papandreu'nun gerçekçi bir dış politika izlemeye başladığını göstergesiydi.⁵⁸⁰

⁵⁷⁶ **Ethnos**, 8 Haziran 1988 s.2.

⁵⁷⁷ **Rizospastis**, 8 Haziran 1988 s.1.

⁵⁷⁸ Andreas Papandreu, **İ Elada Ston Kosmo (Dünya'da Yunanistan)**, Livani Yayınları, Atina, 1994, s.17-18.

⁵⁷⁹ Iraklidis, **a.g.e.** s.160.

⁵⁸⁰ **Kathimerini**, 3 Şubat 1988 s.2.

1988 yılından sonra kıta sahanlığı her iki ülkenin gündeminde yerini korumakla birlikte bir krize dönüşmedi. Bununla birlikte hem Yunanistan'ın hem de Türkiye'nin bu konudaki farklı politikalarını incelemek sorunun geleceği açısından bir fikir verebilir.

Türkiye tarafından genel olarak ifade edilen tez; Türkiye'nin Ege sorunlarının önemli bir parçasını oluşturan kıta sahanlığı konusunda Bern Mutabakatı'na bağlı kaldığı şeklindeydi. Örneğin bu konuda Adana Milletvekili Osman Faruk Loğoğlu tarafından Türkiye'nin Ege ve Doğu Akdeniz'de petrol ve doğalgaz araştırmaları hakkında verdiği soru önergesine, 4 Kasım 2011 tarihinde dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu tarafından verilen yanıt Türkiye'nin tezlerini yansıtıyordu. Verilen yanıtta; 1976 Bern Mutabakatı'na göre Türkiye ve Yunanistan'ın Ege kıta sahanlığı sorunu çözümleninceye kadar karasularının ötesinde petrol ve doğalgaz araştırması yapmamayı taahhüt ettiği ve Türkiye'nin halen geçerli olan bu anlaşmaya uyduğu ifade edilmişti.⁵⁸¹

Yunanistan tarafında ise partilerin bu konuya bakışı farklılık göstermekteydi. Özellikle 2009 yılında Yunanistan'da başlayan ekonomik kriz sonrası, partilerin Ege Sorunları konusundaki söylemlerinde aşırı milliyetçi kesimin oyunu alabilmek için bir sertleşme olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin merkez sağ eğilimli Yeni Demokrasi Partisi, merkez sol eğilimli PASOK'la koalisyon hükümeti kurarak iktidarda bulunduğu 2011-2015 yılları arasında, kıta sahanlığı konusunda bir yandan Türkiye ile sürdürülen görüşmelere katılırken, diğer yandan Ege Denizi'nde Türkiye'nin yayılmacı bir politika izlediğini ileri sürüyordu. 2011 Mayıs'ında Türk Donanması'nın Ege'de gerçekleştirdiği tatbikata ilişkin Parlamento'da bir konuşma yapan Yeni Demokrasi Partisi Milletvekili Panos Panayotopoulos, "Türkiye'nin Rodos ve Meis Adası arasında gerçekleştirdiği tatbikatın Ankara'nın Yunanistan'ın Ege'deki hakimiyetinden duyduğu şüphenin bir kanıtı olduğunu, Ankara'nın Yunanistan üzerinde uzun vadeli stratejik hedefleri bulunduğunu, Yunanistan'ın bunlara tepki göstermekte geciktiğini ve Türkiye'nin hedefleri karşısında Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin hazırlıksız olduğunu, Yunan Hükümeti'nin uluslararası kuruluşların da desteğiyle derhal kıta sahanlığı ilan etmesi gerektiğini, ayrıca

⁵⁸¹ www.tbmm.gov.tr, erişim tarihi:10 Ağustos 2015.

Yunanistan'ın tepkisizliğinin Türkleri bir sonraki adımları için cesaretlendirdiğini” belirtmişti.⁵⁸²

Ayrıca iç kamuoyu baskısı Yeni Demokrasi Partisi'nde bazı sorunlar yaratıyordu. Parti, bir yandan Türkiye ile görüşmelere devam ederken, diğer yandan Yunan kamuoyuna Yunanistan'ın Ege'deki çıkarlarının savunulduğu mesajını veriyordu. Örneğin, Yunan yazar Iraklidis'e göre, Yeni Demokrasi Partisi'nin Dışişleri Bakanı Molivyatis Ege sorunları konusunda yapılan görüşmelerde çözüme çok yakın olduğunu biliyordu. Bununla birlikte Yunanistan'ın Ankara ile karasularını, kıta sahanlığını ve hava sahasını düzenleyen yeni bir "Ege haritası" üzerinde anlaşacağını Yunan kamuoyunda doğuracağı tepki nedeniyle açıklamaktan çekinmişti.⁵⁸³

Yunan siyasi hayatının bir diğer büyük partisi olan PASOK ise, bünyesinde kıta sahanlığı konusunda Türkiye ile diyaloga karşı çıkan bir grup buldurmasına rağmen 2012 yılına kadar bu konuda mümkün olduğunca Türkiye ile gerilim yaratmayan bir politika izledi. 2011 yılında savunma bakanlığı yapan PASOK milletvekili Panos Beglitis bu politikayı şöyle özetlemekteydi: “Dış politika sorumluluk ve dikkatli diplomatik yönetim gerektirir. Biz Ege konusunda küçük parti çıkarlarını düşünerek politika yapan diğer partilerden farklıyız.”⁵⁸⁴

2011 yılında PASOK milletvekili Lambrinidis de kıta sahanlığının belirlenmesi konusunda şu açıklamayı yapmaktaydı: “Gerekli görüldüğü takdirde, kıta sahanlığı konusunda hakkımızı arayarak, komşularımızla işbirliğiyle içinde bu konuyu halledebiliriz. İlgili ülkelerle deniz bölgelerinin sınırlandırılması yönünde ilerlemeyi arzu etmekteyiz. Kıta sahanlığımızdaki doğal zenginlikleri arama ve onlardan yararlanma amacıyla yetkili bir kurumun oluşmasına ilişkin yasal çerçevenin ilk olarak bu hükümet tarafından çizildiğini hatırlatırım.”⁵⁸⁵

PASOK'un kıta sahanlığı konusunda genel olarak izlediği “krizden kaçınma politikası”, partinin ekonomik kriz nedeniyle oylarının düştüğü 2012 yılından itibaren değişmeye başladı.

⁵⁸² **Kathimerini**, 24 Mayıs 2011, s.2

⁵⁸³ Iraklidis, **a.g.e** s.358.

⁵⁸⁴ **Realnews**, 6 Eylül 2011, s.3.

⁵⁸⁵ **Elefterotipia**, 19 Eylül 2011 s.2.

Parti lideri Evangelos Venizelos, yaptığı açıklamalarda parti olarak kıta sahanlığı konusunda daha aktif bir politika izlenmesi gerektiğini açıkladı.⁵⁸⁶

PASOK lideri Venizelos tarafından 10 Kasım 2014 tarihinde yapılan parti içi bilgilendirmede ise, Türkiye'nin iç sorunları olduğunda halkın dikkatini dağıtmak için dış sorunlar yarattığını, şu an Ege'de kıta sahanlığı konusunda yaşanabilecek bir gerilimin de bunun göstergesi olacağını, Türkiye'nin Ege ve Doğu Akdeniz'de uluslararası hukuka saygı duyması gerektiğini ifade ediyordu.⁵⁸⁷

Yine Venizelos, 2 Şubat 2015 tarihinde yeni kurulan SYRİZA Hükümeti'ni Ege sorunları ve kıta sahanlığı konusunda tek bir kelime etmemekle eleştiriyordu. Ona göre, Yunanistan tarihinde ilk kez bir hükümet programında Ege sorunlarına ilişkin tek bir kelime yer almıyordu ve partinin lideri Aleksis Çipras Ege sorunları karşısında oldukça sessiz kalmıştı.⁵⁸⁸

PASOK'un kıta sahanlığı konusundaki bu politika değişikliğinde, bir yandan ekonomik kriz nedeniyle yaşanan oy kaybının, diğer yandan Andreas Papandreu zamanından beri PASOK içerisinde yer alan ve Kostas Simitis'in Türklerle diyalog fikrine karşı çıkan aşırı milliyetçi bir grubun etkisi olduğu söylenebilir.

Yeni Demokrasi Partisi'nden ayrılan aşırı milliyetçilerin kurduğu ve milliyetçi bir dış politika izlenmesini savunan LAOS Partisi'nin ise kıta sahanlığı konusunda farklı önerileri vardı. Parti lideri Karacaferis'e göre, LAOS'un seçimlerde başarı kazanmaması için ABD herşeyi yapıyordu. Bunun nedeni ise, kendisinin Ruslara Ege'de üs verilmesini önermiş olmasıydı. Ona göre, Ege Adaları'nda yaşayan Yunanlılar Türk tehdidi altındaydı ve bu tehditten kurtulmanın tek yolu Ruslara Ege'de bir üs verilmesiydi. Böylece Türklerin Ege'de kıta sahanlığı konusundaki girişimleri Rusların yardımıyla engellenebilirdi.⁵⁸⁹ Karacaferis bu konuyu Rus yetkililere aktardığını açıklamıştı. Ona göre, Türkler Ege'nin tümüne sahip olmak istiyorlardı. Diğer siyasi partiler ise bu tehlikeyi görmezden geliyorlardı.

⁵⁸⁶ **Dimokratia**, 10 Ekim 2013, s.,3.

⁵⁸⁷ PASOK Resmi açıklaması, 10 Kasım 2014.

⁵⁸⁸ PASOK Resmi açıklaması, 10 Şubat 2015.

⁵⁸⁹ **A1**, 31 Ağustos 2012, s.1.

LAOS Yunan halkının çıkarlarını savunan tek partiydi ve Ege sorunları konusunda Yunanistan'ın Türkiye karşısında geri adım atmasına izin vermeyecekti.⁵⁹⁰

LAOS'un Avrupa Parlamentosu milletvekili Niki Tzavela tarafından yapılan bir açıklamada ise, Yunanistan ile Türkiye arasında kıta sahanlığı yüzünden çatışma çıkması olasılığının sadece Yunanistan'ın değil, Avrupa'nın da sorunu olduğu ifade ediliyordu. Tzavela'ya göre, Türkiye Yunanistan'ı kıta sahanlığı ve diğer Ege sorunları konusunda sürekli "casus belli" ile tehdit ediyordu. Bu nedenle Yunanistan'ın savunma harcamalarının bir kısmını üyesi olduğu AB karşılamalıydı.⁵⁹¹

Yunanistan'da yaşanan ekonomik kriz halk kitlelerinin farklı tercihlere yönelmesine yol açmıştı. Yunanistan'ın IMF ile imzaladığı kemer sıkma politikalarını reddeden SYRIZA Partisi'nin 25 Ocak 2015 tarihinde yapılan seçimleri kazanması bu farklı tercihin bir sonucuydu. SYRIZA lideri Aleksis Çipras, 30 Ocak 2015 tarihinde basına verdiği mülakatta Türkiye ile iyi ilişkiler kurmak istediklerini, öyle ki ilişkilerin barışçı bir şekilde geliştirilmesinden her iki ülkenin de yarar sağlayacağını, ne var ki kıta sahanlığı ve Ege sorunları konusunda Türkiye'nin savaş tehditleri devam ederken Yunanistan'ın barışçı çabalarını geliştirmesinin zor olduğunu açıklıyordu.⁵⁹²

Kıta sahanlığı konusunda SYRIZA Lideri Aleksis Çipras yaptığı bir açıklamada, bu konunun dikkatle incelendiğini, fakat tüm olasılıklar göz önüne alınmadan ve yeterli değerlendirme yapılmadan atılacak bir adımın havada kalacağını ifade ediyordu. Ona göre, kıta sahanlığı konusunda Yunanistan'ın alacağı karar bölgenin geleceğine barışçıl bir etki yapmalıydı. Bu karar, herkesin tüm sorumlulukları üstlenmesiyle alınmalıydı. Dolayısıyla kıta sahanlığı konusunda izlenecek politika acele edilmeden ve dikkatli incelemeler sonucunda belirlenmeliydi.⁵⁹³

⁵⁹⁰ **A1**, 22 Ocak 2015 s.1.

⁵⁹¹ **Estia**, 15 Aralık 2011. Latince bir tabir olan "Casus belli" savaş nedeni demektir.

⁵⁹² **Protothema**, 30 Ocak 2015 s.2.

⁵⁹³ **Protothema**, 2 Şubat 2015, s.1.

Aleksis Çipras'ın bu görüşlerinden hareketle, Yunanistan'da 2015'te iktidara gelen SYRIZA Partisi'nin, kıta sahanlığı konusunda Yunan ekonomisinin içinde bulunduğu kötü durumdan kurtulana kadar krize neden olacak bir politika izlemeyeceğini ve Türkiye ile diyalog yoluyla soruna çözüm bulmayı deneyeceğini söylemek mümkündür.

Yunanistan Komünist Partisi KKE ise, kıta sahanlığı konusunda diğer tüm partileri eleştiriyordu. KKE'ye göre kıta sahanlığı ve Ege sorunları konusunda tüm diğer partiler NATO ve AB baskısı altındaydı. Örneğin sol bir parti olduğunu iddia eden SYRIZA bile, Yunanistan'ın NATO'dan ayrılmasına veya AB ile ilişkisinin soganmasına kesinlikle karşıydı. Bu açıdan bakıldığında kıta sahanlığının belirlenmesi gibi bir konuda SYRIZA'dan milli bir tavır beklenemezdi.⁵⁹⁴

⁵⁹⁴ Rizospastis, 22 Ocak 2015 s.2.

III.BÖLÜM

KARDAK KRİZİ

A. Sorunun Ortaya Çıkışı

Ege’de egemenliği anlaşmalarla devredilmemiş adalar sorunu Yunanca kaynaklarda gri adalar sorunu olarak geçmektedir.⁵⁹⁵ Bu konu Yunanistan’da ilk kez PASOK lideri Papandreu’nun 1991 yılında cumhurbaşkanına gönderdiği bir mektupta Türklerin Ege’de “gri adaları” gündeme getirerek yeni sorunlar yaratacağını ifade etmesiyle gündeme gelmiştir.⁵⁹⁶

Yunanistan 1991-1995 yılları arasında bu konudaki girişimlerini AB çatısı altında yürütmüştür. Örneğin Yunanistan’ın girişimleri ile hazırlanan 23 Aralık 1992 tarihli ve “Ege Denizi’nde Yunan Adaları” başlıklı AB raporu Yunanistan’ın bu konuda daha sonra gerçekleştireceği uygulamalarına zemin hazırlamıştır.⁵⁹⁷

Giriş bölümünde kısaca belirtildiği üzere Kardak krizi, iki ülkenin Ege Denizi’nde bulunan 150 adet kayalığın kime ait olduğu konusunu farklı yorumlamalarından kaynaklanmıştır.⁵⁹⁸ Aslında bu anlaşmazlığın arkasında Yunanistan’ın Ege Denizi’nde Anadolu sahillerinden itibaren 3 milin dışında kalan ve uluslar arası antlaşmalar ile kendisine devredilen adalar dışında kalan bütün ada, adacık ve kayalıklara sahip olma isteğinin bulunduğunu söylemek mümkündür.⁵⁹⁹ Bu kapsamda Kardak Kayalıkları’nın da aralarında bulunduğu ve egemenliği antlaşmalarla Yunanistan’a devredilmemiş ada, adacık ve kayalıkların statüsünün tarihsel süreç içerisinde incelenmelerinde fayda görülmektedir.

⁵⁹⁵ İçerisinde Kardak Kayalıkları’nın da olduğu egemenliği anlaşmalarla Yunanistan’a devredilmemiş adacık ve kayalıklar hakkında Yunan tezini yansıtan ayrıntılı bir eser için bkz.:Leonidas G.Papadopulos, **IMIA: Mia NomikoPolitiki Prosengisi (Kardak: Hukuksal ve Politik Bir Yaklaşım)**, Selanik Üniversitesi Yayınları, Selanik, 1999.

⁵⁹⁶ Kouris, **Aigao İ Makrohronia Diamahi Kai O Rolos Ton Amerikanon**, s.91.

⁵⁹⁷ Söz konusu raporun değerlendirmesi hakkında bkz.:Kurumahmut, **a.g.e.** s. 9-10..

⁵⁹⁸ İki ülkenin Kardak Kayalıkları’nın egemenliği konusundaki farklı yorumlamalarının altında yatan psikolojik etmenler için bkz.:Mustafa Güzel, **Kardak Krizi Sorunu Kapsamında Türk-Yunan İlişkileri**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir, 2007.

⁵⁹⁹ Başeran, **Ege Sorunları**, s. 39.

Türk tezine göre, Lozan Barış Antlaşması ile Anadolu kıyılarına 3 milden daha yakın adalar ve Gökçeada, Bozcaada ile Tavşan Adaları Türk egemenliğine bırakılmıştır. Ayrıca, Lozan Barış Antlaşması'nın 15.maddesi ile Oniki Ada (Meis dahil toplam 14 adadır) ile bu adalara bağlı adacıklar İtalya'ya devredilmiştir. Lozan Barış Antlaşması'nın 12. ve 13. maddesi ile Lozan Boğazlar Sözleşmesi gereği ise, Doğu Ege ve Boğazönü Adaları (Limni, Midilli, Sakız, Sisam, Ahikerya, Semadirek) askerden ve silahtan arındırılmış bir statü altına alınarak Yunanistan'a bırakılmıştı. Yunanistan ve İtalya'ya bırakılan adalar dışında, Anadolu sahillerinden 3 milden daha uzak bir konumda bulunan Kardak Kayalıkları gibi (Anadolu'ya uzaklıkları 3.6 ve 3.9 mil olan) 150 adet adacık ve kayalığın Yunanistan ve İtalya'ya bırakılmasına dair antlaşmada bir madde yer almamaktadır. Ayrıca antlaşmanın 16.maddesi gereği Türkiye bu ada, adacık ve kayalıkların hakimiyeti konusunda taraftır.⁶⁰⁰

Yunanistan'a göre ise, Lozan Barış Antlaşması'nın 15. maddesi ile Türkiye Oniki Ada'yı ve bu adaların çevresinde içlerinde Kardak Kayalıkları'nın da bulunduğu adacık ve kayalıkları İtalya'ya bırakmıştır. Yunanistan'ın bu konudaki tezi Kardak Kayalıkları'na en yakın ada olan Kalolimnos Adası'nın (Kardak kayalıkları bu adaya 1.9 mil uzaklıktadır.) İtalyan hakimiyetine bırakıldığı ve Kardak Kayalıkları'nın hakimiyetinin de bu ada ile birlikte İtalya'ya devredildiği savı üzerine kurulmuştur.⁶⁰¹ Daha sonrasında, 1947 Paris Barış Antlaşması'nın ilgili maddeleri ile, Oniki Ada ve bunlara bitişik adacık/kayalıklar İtalyan hakimiyetinden Yunanistan'ın hakimiyetine geçmişti.⁶⁰² Yunanistan bu tezine dayanarak Anadolu sahillerine 3 milden daha uzak olan bütün adacık ve kayalıkların kendisine ait olduğunu iddia etmektedir. Yunanlılara göre, Türkiye'nin bu konuda ileri sürdüğü tezler Yunan hakimiyetini sorgulamak ve ileride Yunan Hükümetlerini Ege sorunları konusunda uzlaşmaya mecbur bırakmak için ortaya atılmıştı.⁶⁰³

⁶⁰⁰ Kardak Kayalıklarının da dahil olduğu ve egemenliği anlaşmalarla Yunanistan'a devredilmemiş ada, adacık ve kayalıklar sorunu hakkında ayrıntılı bir inceleme için bkz.: Sertaç Hami Başeren, **Ege Sorunları**, Türk Deniz Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s.39-64.

⁶⁰¹ Başeren, **a.g.e.** s. 48.

⁶⁰² Alkis Kurkulas, **Imia: Kritiki Prosengisi Tu Turkiki Paragonta (Kardak: Türk Tezlerine Eleştirel Yaklaşım)**, Sideris Yayınları, Atina, 1998, s. 160-162.

⁶⁰³ Evangelos Raftopoulos, "The Crisis Over The Imia Rocks and The Aegean Sea Regime: International Law as A Language of Common Interest", **International Journal Marine and Coastal Law**, Vol.XII, No.4, (Fall 1997) s.460.

Halbuki Giriş bölümünde de incelendiği üzere, Lozan Barış Antlaşması'nın 15 ve 16.maddelerinin birlikte değerlendirilmesi durumunda Yunan tezinden farklı gerçekler ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, Kardak krizine çok benzer bir durum Yemen ile Eritre arasında yaşanmış ve bu konuda Uluslararası Sürekli Hakem Mahkemesi'nin verdiği kararın incelenmesi Yunan tezlerinin temelsizliğini ortaya koymuştur.⁶⁰⁴

Ayrıca Yunanistan'ın bu tezlerine karşılık Lozan Barış Antlaşması'nın 15.maddesi dikkatle incelendiğinde, Oniki Ada bölgesinde ismen sayılarak İtalya'ya devredilmeyen birçok ada olduğu görülecektir (Örneğin: Eşek Adası, Nergisçik, Bulamaç, Keçi, Koçbaba, Ardıççık, Kendiroz, Kandilli, Sirina, Safran Adaları).⁶⁰⁵

Konuyu daha karmaşık hale getiren bir diğer husus ise, Lozan Barış Antlaşması sonrasında, Türkiye ile İtalya arasında bazı ada ve adacıkların hakimiyeti konusunda ortaya çıkan uyuşmazlıktır. Şöyle ki, 1931 yılında iki ülke arasında yapılan görüşmeler sonrasında Türkiye ve İtalya, Anadolu kıyıları ile Meis Adası arasında yer alan 22 adet ada, adacık ve kayalık ile Bodrum Körfezi karşısında yer alan Kara Ada'nın hangi ülkeye ait olduğunun tespiti için Uluslar arası Sürekli Adalet Divanı'na başvurmuşlardır. Sorun Divan'da görüşülürken iki ülke 4 Ocak 1932 tarihinde konunun çözümüne ilişkin bir sözleşme imzalamış, bunun üzerine Uluslararası Sürekli Adalet Divanı sorunu gündeminden çıkarmıştır. İki ülke

⁶⁰⁴ Kızıldeniz'de bulunan eski Osmanlı toprağı bazı ada, adacık ve kayalıkların kimin hakimiyetinde olacağı konusunda Eritre ile Yemen arasında 1995 yılı Aralık ayında bir çatışma yaşanmış, çatışma sonucunda Eritre Büyük Haniş, Yemen ise Zukar Adası'nı işgal etmişti. İki devlet daha sonra sorunun çözümü için Uluslar arası Sürekli Hakem Mahkemesi'ne başvurmuştur. Her iki ülke de iddialarında Lozan Barış Andlaşması'nın 16.maddesine atıf yapmıştır. Eritre'ye göre bu madde ile Türkiye adalar üzerindeki tüm haklarından feragat etmiş, Kızıldeniz'deki adalar İtalyan hakimiyetine geçmiş, sonrasında ise İtalya'nın halefi olarak Etiyopya, 1993 yılında ise Etiyopya'dan bağımsızlığını kazanan Eritre bu adalar üzerinde hak sahibi olmuştur. Yemen'e göre ise söz konusu adaların Lozan'da Türkiye'nin feragati sonucu asli sahiplerine yani Yemen'e ait olduğunu iddia etmiştir. Uluslararası Sürekli Hakem Mahkemesi bu konuda verdiği kararda her iki tarafında iddialarını reddetmiştir. Aynı zamanda mahkemenin bu kararı Yunanistan'ın tezlerinin geçersizliğini de ortaya koymuştur. Çünkü mahkeme verdiği kararda, Lozan Barış Andlaşması'nın 16.maddesi ile egemenliği belirlenmemiş toprak statüsü oluşturmuştur. Ve bu kararın Ege Denizi'ne yönelik yorumlanmasında Yunanistan'ın tek taraflı Ege Denizi'nde egemenliği devredilmemiş ada, adacık ve kayalılarda tek taraflı uygulamalarla egemenlik tesis edemeyeceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Başeren-Kurumahmut, **a.g.e.** 101-108.

⁶⁰⁵ Başeren, **a.g.e.** s.49.

arasında yapılan sözleşme İtalya ve Türkiye'nin iç hukuk düzeninde onaylanmış ve Milletler Cemiyeti'ne de tescil ettirilmiştir.⁶⁰⁶

Ne var ki, bu sözleşme ile İtalyan saldırganlığını önlemek için Türkiye Lozan hilafına Anadolu sahillerine 3 milden daha yakın olan bazı adacık ve kayalıkları İtalya'ya bırakmak zorunda kalmıştı. Türk bilim adamı Başeren'e göre, soruna ikili müzakerelerle değil, Uluslar arası Sürekli Adalet Divanı kapsamında bir çözüm aransaydı Lozan'ın 15. maddesindeki statü muhafaza edilebilirdi.⁶⁰⁷

Sözleşmenin imzalanmasından sonra ise, Türkiye ve İtalya arasında yapılan mektup değişimi ile iki ülkenin deniz sınırlarının belirlenmesi için çalışmalara başlanması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Bunun üzerine Türk ve İtalyan teknisyenler bir araya gelerek 28 Aralık 1932 tarihinde bir mutabakat metni hazırlamışlardır. Bu çalışma sonucunda Türkiye daha sonra Yunanistan'la kendisini bir çatışmanın eşiğine getirecek Kardak Kayalıkları da dahil olmak üzere Lozan'da egemenliğini devretmediği 100 kadar ada, adacık ve kayalığı İtalya'ya devrediyordu. Türkiye'ye göre, bu mutabakat metnini hazırlayan Türk teknisyenlerin usulüne uygun düzenlenmiş yetki belgeleri yoktu. Ayrıca bu metin Milletler Cemiyeti'ne tescil ettirilmediği için hukukende bağlayıcı değildi. Buna karşılık Yunanistan'a göre, bu metin 4 Ocak 1932 tarihli sözleşmenin bir ekidir. Türkiye, bu metinle 4 Ocak 1932 tarihli sözleşme arasında hiçbir bağlantı bulunmadığını ileri sürmektedir.⁶⁰⁸

Yunanistan'ın uluslar arası hukuk açısından Türkiye'yi bağlayıcılığı bulunmayan 28 Aralık 1932 metni üzerinde bu kadar ısrarla durmasının nedeninin Kardak konusunda kendi tezlerinin hukuki zayıflığını kapatmak olduğunu söylemek mümkündür.

Yunanistan, İkinci Dünya Savaşı sonrası 29 Temmuz-15 Ekim 1946 tarihleri arasında toplanan Paris Barış Konferansı'nda da İtalyan egemenliğindeki Oniki Ada'nın kendisine verilmesi konusunda 4 Ocak 1932 Sözleşmesi ve 28 Aralık 1932 Mutabakatı'nın konferans sonundaki sözleşme metninde zikredilmesini istemiştir. Bu istek Siyasal ve Ülkesel Komisyon tarafından kabul edilmiş ve bu husus sözleşme

⁶⁰⁶ A.g.e. s.51.

⁶⁰⁷ Başeren-Kurumahmut, a.g.e.s. 50.

⁶⁰⁸ Başeren, **Ege Sorunları**, s. 52-53.

tasarısının 12.maddesinde yer bulmuştur.⁶⁰⁹ Ne var ki, Konferans sonunda, Yunanistan'ın bu isteğinin reddedilmesi ve söz konusu sözleşme ve mutabakata yer verilmemesi uluslararası alanda da Türkiye'nin bu konudaki tezlerinin haklılığının bir ispatı olmuştur.

Sonuçta 10 Şubat 1947 tarihinde imzalanan Paris Barış Andlaşması'nın 14. maddesi ile İtalyan egemenliğinde bulunan Oniki ada ve bu adalara bitişik adacıklar Yunanistan'a bırakılmıştır. Lozan Barış Andlaşması'nda Oniki Ada'ya bağlı adalar terimi kullanılırken Paris Barış Andlaşması'nda bitişik tabirinin kullanılması Yunanistan ile Türkiye arasında yorum farkına neden olmuştur. Yunanistan bu iki kelimenin aynı anlamı içerdiğini ileri sürerken, Türkiye ise Lozan'da kullanılan bağlı tabirinin esas alınması gerektiğini savunmaktadır.⁶¹⁰

Başeren'e göre, Yunanistan'ın bu konuda 1950-1962 yılları arasında Türk Dışişleri Bakanlığı'na yaptığı yazılı ve sözlü girişimler de (Yunanistan bu girişimlerde, 28 Aralık 1932 tarihli belgenin Yunanistan için de yürürlükte olması konusunda mektup teatisine hazır olduğunu bildirmiştir.) , Yunan tarafının 28 Aralık 1932 tarihli Mutabakat'ın uluslararası hukuk açısından geçerliliğinden duyduğu kuşkuyu yansıtmaktadır.⁶¹¹

Bu çerçevede, Yunanistan yukarıdaki tezine dayanarak Kardak Kayalıkları'nın da aralarında bulunduğu ada, adacık ve kayalıkların kendisine ait olduğunu ileri sürerken, Türkiye ise, Yunanistan'ın 10 Şubat 1947 tarihli Paris Barış Antlaşması'na dayanarak bu adacık ve kayalıkları sahiplenmek istemesini “hukuksuzluk” olarak nitelemektedir.⁶¹²

⁶⁰⁹ A.g.e. s. 54.

⁶¹⁰ Başeren, a.g.e. s. 55-56.

⁶¹¹ Aynı yer.

⁶¹² Ali Kurumahmut, Sertaç Hami Başeren, **Ege'de Gri Bölgeler: Unutulmayan Türk Adaları**, TTK Yayını, Ankara, 2004, s.59-64. Yunanistan, 2. Dünya Savaşı sonrası İtalya ile Müttefikler arasında savaşa son veren ve 10 Şubat 1947'de imzalanan Paris Barış Antlaşması'nın 14. maddesi ile Oniki Ada'yı İtalya'dan almıştı. Paris Barış Antlaşması'na göre, İtalya Lozan Barış Antlaşması'nın 15.maddesi ile Türkiye'den devraldığı Meis de dahil olmak üzere toplam 14 adanın egemenliğini söz konusu adaları askersizleştirme şartı ile Yunanistan'a devretmişti. Bu konuda ayrıntılı bir inceleme için bkz.: Şahin Kargın, **Ege Adaları'nın Hukuksal Statüsü**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s.36-39.

Yunanistan'ın 1995 yılında Anadolu sahillerine yakın ve yukarıda belirtilen kayalık ve adacıkları iskâna açmak için girişimde bulunacağını açıklaması iki ülke arasında gerilimi arttırmıştı.⁶¹³ Aynı dönemde Yunan basınında, bu adacıklara yerleşeceklere Yunanistan tarafından bazı teşvikler verileceği, bu adacıklara bina, su deposu, bayrak direği ve kilise gibi tesisler yapılacağı, iskâna açma girişiminde Anadolu sahillerine yakın adacıklara öncelik verileceği yönünde haberler yer almaktaydı.⁶¹⁴

Kurumahmut'a göre, Yunanistan'ın özellikle Anadolu kıyılarına yakın adacıkları iskâna açmasının amacı, andlaşmalarla kendisine devredilmeyen ada ve adacıklar üzerinde Yunan egemenliğini tescil ettirmektir.⁶¹⁵

1995 yılı Yunanistan'ın bu adacık ve kayalıkları iskâna açma kararının yanında bir çok yönden Türk-Yunan ilişkilerinde yeni gerginliklerin ortaya çıktığı bir yıl olmuştu. Yunan Genelkurmay Başkanı Amiral Limberis tarafından Savunma Bakanlığı'na gönderilen bir yazıda Türklerin Ege'de bir çatışma çıkarmak için hazırlık yaptıkları, Amerikalıların da Atina'ya Ege sorunları konusunda Türklerle görüşme yapması için baskı yaptığı ifade ediliyordu.⁶¹⁶

31 Mayıs 1995'te Yunan Parlemantosunu 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni onaylamıştı. Yunanistan'a göre bu sözleşme kendisine Ege'de karasularını tek taraflı olarak 12 mile çıkarma hakkını veriyordu.⁶¹⁷ Öyle ki, Yunanistan bu hakkını ne zaman ve ne şekilde kullanacağını kendisi belirleyecekti.⁶¹⁸

⁶¹³ Kurumahmut, **Ege'de Temel Sorun**, s. 14-16.

⁶¹⁴ **A.g.e.** s.,11.

⁶¹⁵ **A.g.e.** s.12.

⁶¹⁶ Panayotis Dimitrakis, "Intelligence For Crisis Management: The Case Of January 1996 Greek-Turkish Crisis", **European Security**, Vol.XVII, No.4,(October 2008) s.455.

⁶¹⁷ Ekavi Athanasopulo, "Blessing in Disguise? The Imia Crisis and The Turkish-Greek Relations", **Mediterranean Politics**, Vol.II, No. 3,(October 1997), s.76.

⁶¹⁸ Bölükbaşı, **a.g.e.**, s.118.

Türkiye, bu sözleşmeyi Ege Denizi'nin kendine özgü koşulları olduğu ve Türkiye ile Yunanistan arasındaki karasularının genişliğinin tek taraflı değil, karşılıklı görüşmelerle belirlenmesi gerektiği tezini savunduğu için imzalamamıştı.⁶¹⁹

Türkiye'de ise, Yunanistan'ın 12 mil konusunda BM Sözleşmesini onaylamasına karşılık 8 Haziran 1995 tarihli TBMM oturumunda bütün partilerin oybirliği ile bir açıklama kabul edildi. Bu açıklamanın metni şöyledir.:

“Türkiye Büyük Millet Meclisi, 8 Haziran 1995 tarihinde yaptığı 121 inci Birleşiminde, Yunan Parlamentosunun, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesini onaylayarak, Yunanistan yönünden uygulanabilecek aşamaya getirmesi sonucu ortaya çıkan durumu görüşmüş, aşağıdaki açıklamayı oybirliğiyle kabul etmiştir.

Türkiye-Yunanistan arasında ortak deniz olan Ege'deki dengeler, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasıyla kurulmuştur. O tarihte her iki ülkenin karasuları 3 deniz mili olarak belirlenmişti. Bu durumda, millî hükümlerlik dışındaki açık deniz alanları Ege'nin yüzde 70'ini oluşturmaktaydı. Yunanistan, 8 Ekim 1936 tarihinde karasularını 6 deniz miline çıkararak Ege'nin yüzde 43,68'ini, yani yaklaşık yarısını egemenliği altına almıştır. Ancak, 1964 tarihinde 6 mile çıkarılan Ege'deki Türk karasuları ise, Ege'nin yaklaşık yüzde 7'lik bölümünü kapsamaktadır. Ege'nin yarısı halen açık deniz alanı statüsünde bulunmaktadır. Yunanistan, son olarak, Deniz Hukuku Sözleşmesinin, esas itibariyle açık denizler ve okyanuslar için belirlenmiş bazı hükümlerinden yararlanarak, karasularını 12 mile çıkarmak isteğini ortaya atmıştır. Bu durum gerçekleştiği takdirde, Yunanistan, Ege Denizinin yaklaşık yüzde 72'sini egemenliği altına sokmuş olacaktır.

Bir yarımada olan Türkiye'nin, dünya denizlerine ve okyanuslarına Yunan karasularından geçerek ulaşmasına yol açacak böyle bir durumu kabul etmesi asla düşünülemez. Türkiye'nin, Ege'de hayatî menfaatleri vardır. Türkiye Büyük Millet

⁶¹⁹ Karasuları konusunda Yunanistan ısrarla Ege Adaları'nın da kıta Yunanistan'ı gibi karasuları hakkına sahip olduğunu iddia etmektedir. Yunanistan bu iddiasına yönelik olarak ise ülkesel bütünlük tezini kullanmaktadır. Buna karşılık uluslararası hukukta Yunanistan'ın bu tezini geçersiz sayan İngiltere-Fransa arasındaki Manş Denizi Davası gibi bazı kararlar bulunmaktadır. Ayrıca Yunanistan bu konuda 1982 BM Deniz Hukuku sözleşmesine göre kıyı devletlerinin karasularının genişliğini belirleme yetkisi olduğunu savunurken, Türkiye ise Ege Denizi gibi yarı kapalı denizlerde karasularının genişliğinin karşılıklı görüşmelerle belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Başeren, a.g.e. s. 106-110.

*Meclisi, Yunanistan Hükümetinin Lozanla kurulmuş dengeyi bozacak biçimde Ege'deki karasularını 6 milin ötesine çıkarma kararı almayacağını ümit etmekle birlikte, böyle bir olasılık durumunda, ülkemizin hayatî menfaatlarını muhafaza ve müdafaa için, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine, askerî bakımdan gerekli görülecek olanlar da dahil olmak üzere, tüm yetkilerin verilmesine ve bu durumun Yunan ve dünya kamuoyuna dostane duygularla duyurulmasına karar vermiştir."*⁶²⁰

Yine 1995 yılında Yunanistan tarafından Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY)'nde bulunan Baf Hava Üssü'ne Yunan Hava Kuvvetleri'ne ait uzun menzilli A-7 bombardıman uçaklarının konuşlandırılacağına açıklanması iki ülke arasındaki ilişkileri gerginleştirdi.⁶²¹

Yunan Dışişleri Bakanlığı tarafından Türklerin Sakız Adası'nı işgal etme planlarının ele geçirilmesi ve Başbakanlığa Türklerin Ege'de yeni bir kriz yaratmak üzere olduklarını belirten uyarı mesajının gönderilmesi bölgede gerginliğin artacağına işaretliydi.⁶²²

NATO müttefiki iki ülke arasında gerginleşen ilişkiler hakkında ABD Başkanı Bill Clinton tarafından 4 Ocak 1996 tarihinde ABD Senatosu'na gönderilen bir mektupta⁶²³ Ege'de Türk-Yunan çatışması riskinin arttığı, bu çatışmanın önlenmesi için iki ülke arasında güven artırıcı görüşmeler yapılmasının önemi açıklanıyordu.⁶²⁴

Başbakan Andreas Papandreu'nun sağlık sorunları nedeniyle 15 Ocak 1996 tarihinde istifa etmesinden sonra 20 Ocak 1996 tarihinde yerine gelen Kostas Simitis, Yunanistan'ın geleceğine yönelik düşüncelerinde halefinden farklılık gösteriyordu. 1985 yılında Ekonomi Bakanı olan Simitis, devletin ekonomideki payının küçülmesi ve özelleştirme konusunda dönemin başbakanı Papandreu ile olan görüş ayrılığı

⁶²⁰ **TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 19, Cilt 88, 121. Birleşim**, 8 Haziran 1995, s. 136-137. Yukarıda belirtilen açıklamanın yapılması için önergeyi, DYP adına Turhan Tayan, CHP adına Abdülkadir Hasan, ANAP adına Hasan Korkmazcan, RP adına Abdullah Gül, DSP adına Hasan Hüsamettin Özkan, BBP adına ise Özkan Ökkeş Şendiller vermişti.

⁶²¹ Oran, **Türk Dış Politikası Cilt-2**, s. 462.

⁶²² Dimitrakis, **a.g.m.**, s.458.

⁶²³ Bahse konu mektup, ABD'nin Türkiye'ye 120 adet ATACS-M füzesi satışını durdurmasını isteyen Yunan Lobisi taraftarı senatörleri ikna etmek için yazılmış ve mektupta Türkiye'nin bulunduğu konum itibarıyla İran, Irak ve Suriye kaynaklı sürekli tehdit altında kaldığı için ABD'nin bu füzelerin satışına onay verdiği açıklanmıştı.

⁶²⁴ **To Vima**, 28 Ocak 1996 s.2.

nedeniyle 1987 yılında bakanlıktan istifa etmişti⁶²⁵. Simitis, düşünce düzeyinde PASOK'tan çok Yeni Demokrasi Partisi'nin çizgisini yani Yunanistan'ın geleceğinin Avrupa'da olduğu düşüncesini benimsemişti⁶²⁶.

Papandreu'nun aşırı milliyetçi söylemlerini eleştiren Simitis'e göre, Yunanistan askeri gücünü arttırmaya dayalı klasik politikasını terk ederek ekonomik ve diplomatik gücünü arttırmaya yönelik bir politika izlemeliydi.⁶²⁷

Simitis iktidara geldiğinde en önemli işi ülkenin kesintiye uğrayan AB'ye entegrasyonunu hızlandırmak ve yıllardır göz ardı edilen derin ekonomik sorunlara çözüm bulmaktı.⁶²⁸

Simitis'in yeni politikasında esas olan milliyetçilik değil Avrupalılıktı. Ona göre Papandreu ekonomik ve sosyal alanlarda başarısızlığı örtmek için milliyetçiliği kullanmıştı. Artık Helen merkezli bir dünya görüşüne inanmaya gerek yoktu çünkü bu görüş ülke için yeni bir şey vaat etmiyordu.⁶²⁹

Simitis başbakan olmasına rağmen PASOK içerisinde ciddi bir muhalefetle karşılaştı. Özellikle Papandreu'yu destekleyen aşırı milliyetçi bir grup Simitis'i siyasi yönden zayıf bir karakter olarak görüyordu.⁶³⁰ Aşırı milliyetçi grubun bu iddialarına karşılık Simitis anılarında başbakan olarak göreve başladığı gün PASOK'u şahsi çatışmalarla bölünmüş, iktidar partisi olarak ne yapacağını bilmeyen ve idari olarak yönetilemez bir yapıda bulunduğunu ifade edecekti.⁶³¹

Ayrıca Savunma Bakanı Yerasimos Arsenis ve Genelkurmay Başkanı Lymberis, Simitis'in yeterince milliyetçi olmadığını ve güçlü bir liderlik sergileyemeyeceğini düşünüyordu.⁶³² Papandreu'dan sonra PASOK liderliği için yapılan seçimde Simitis karşısında yenilen Arsenis daha sonra görüleceği üzere

⁶²⁵ Argiris Argirou, **Norms And Greek Foreign Policy**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Florida International University, Florida, 2004, s.203.

⁶²⁶ Argirou, **a.g.t.**, s.199.

⁶²⁷ Fırat, **Beş Deniz Havzasında Türkiye**, a.g.e. ,s. 264-265.

⁶²⁸ Vulgaris, **a.g.e** s.129.

⁶²⁹ Kazamias, **a.g.m.**, s.80.

⁶³⁰ Stephen Kinzer, **Hilal ve Yıldız: İki Dünya Arasında Türkiye**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.263.

⁶³¹ Kostas Simitis, **Politiki Ya Mia Dimurgiki Elada: 1996-2004, (Yaratıcı Bir Yunanistan İçin Politikalar:1996-2004)**, Polis Yayınları, Atina, 2005, s.559.

⁶³² Michael Robert Hickok, "The Imia/Kardak Affair 1995-96, A Case Of Inadvertent Conflict," **European Security**, Vol.VII, No.4(Winter 1998) s.119.

Kardak krizi sonrasında Simitis'i Türkiye'ye karşı yumuşak bir tavır izlemekle suçlayacaktı.

25 Aralık 1995 tarihinde Figen AKAT isimli bir ticaret gemisinin Kardak kayalıkları yakınında karaya oturması krizin başlangıcını oluşturdu. Geminin karaya oturduğu bölgenin hangi ülkeye ait olduğu, dolayısıyla geminin kurtarılması sorumluluğunun Türkiye'de mi Yunanistan'da mı olduğu tartışması iki ülke Dışişleri Bakanlıkları arasında farklı yorumlanıyordu.⁶³³

Figen AKAT gemisi kaptanı, kurtarma çalışmaları sırasında Yunan yardımını bölgenin Türk toprağı olduğu gerekçesiyle reddetmişti.⁶³⁴

Yunan yazar Kurkulas'a göre, Türkiye bu krizi bilinçli bir şekilde tasarlamıştı. Figen AKAT gemisinin kaptanının, Yunanlıların kurtarma talebini reddetmesi ve gemisinin emniyetinden çok bölgenin Türk hakimiyetinde olduğunu vurgulaması olayın bilinçli bir şekilde planlandığı fikrini destekliyordu.⁶³⁵

Kardak'la ilgili iki ülke dışişleri bakanlıklarında konuyla ilgili nota alışverişinde bulunan birkaç kişi dışında kimsenin dikkatini çekmeyen bu kriz, Kostas Simitis'in yeni hükümetini kurmasından 1 gün sonra Yunan basını tarafından haber yapıldı. 20 Ocak 1996 tarihinde Yunan Genelkurmay Başkanlığı'nın gizlilik dereceli ve Kardak'ta Türklerin yarattığı krizin amacının Yunan egemenliğini sorgulamak olduğu yönündeki yazışmalarının Yunan basınına sızması krizin büyümesini tetikledi.⁶³⁶

Ardından Yunan basını tarafından hızla yeni hükümetin milliyetçiliğinin test edildiği bir sınava dönüştü.⁶³⁷

Yunan basınında yeni hükümetin Kardak konusunda geç açıklama yapması (Figen Akat isimli geminin karaya oturmasından bir ay sonra) eleştiriliyor ve Türk tehdidi karşısında Simitis Hükümeti'nin daha ciddi tepki vermesi gerektiğini ifade eden yazılar çıkıyordu.⁶³⁸

⁶³³ Kurumahmut, **a.g.e.**, s.13.

⁶³⁴ **A.g.e.**, s.13.

⁶³⁵ Kurkulas, **a.g.e.**, s.28.

⁶³⁶ Dimitrakis, **a.g.m.**, s.460-461.

⁶³⁷ Coşkun, **a.g.e.** s.212.

⁶³⁸ **Kathimerini**, 26 Ocak 1996 s.,2.

B. Kriz Sırasında İktidar ve Muhalefet Partilerinin Politikaları

25 Ocak 1996 tarihli Kathimerini gazetesinde Yunan savaş gemilerinin Kardak Kayalıkları bölgesinde Yunanistan'ın haklarını savunmak için toplanmaya başladığı haberi yer aldı.⁶³⁹

ABD'ye göre, Kardak konusunda Yunan basını olayı büyütmeye çalışırken, Dışişleri Bakanı Pangalos olayı yatıştırmaya uğraşıyordu.⁶⁴⁰

Yunanistan'ın Kilimli Adası Belediye Başkanı'nın 26 Ocak 1996'da Kardak'a çıkararak Yunan bayrağı dikmesi ve bir gün sonra Hürriyet Gazetesi muhabirlerinin Yunan bayrağını indirip yerine Türk bayrağı dikmeleri krizi tırmandırdı.⁶⁴¹

Yunan basınına göre, Kardak konusunda yaşanan kriz Türkiye'nin bilinçli bir hamlesiydi. İç politikada sıkıntı yaşayan Türkiye böylece halkın dikkatini dış politikaya çekmek istiyordu.⁶⁴² Ayrıca Türkiye yeni kurulan Simitis Hükümeti'nin dış politikasını test ediyordu.⁶⁴³

He ne kadar Yunan basınında Kardak Krizi'nin Türkiye'nin bilinçli bir hamlesi olduğu yönünde haberler yer alsa da, olayların kronolojik incelenmesi bu yorumun yanlışlığını ortaya koymaktadır. Şöyle ki, Yunanistan Kardak Krizi'nin çıkmasından önce Anadolu sahillerine yakın adacıkları iskâna açmaya başlamıştır. Yukarıda belirtildiği üzere, Yunanistan'ın bu girişiminin amacının egemenliği andlaşmalarla devredilmeyen ada ve adacıklara sahip olmak isteğinden kaynaklandığı açıktır. Dolayısıyla krizi Türkiye'nin değil Yunanistan'ın başlattığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Yunan yazar Frangopolis'e göre, Türkiye'ye karşı daha sert politikaların izlenmesi için bir kriz yaratmayı, bunun içinde Kardak'a Yunan bayrağının dikilmesini Savunma Bakanı Arsenis planlamıştı.⁶⁴⁴

⁶³⁹ Kathimerini, 26 Ocak 1996 s.2.

⁶⁴⁰ Athanasios Ellis, **İmia:Ta Aporrta Tilegrafamata Ton Amerikanon (Kardak: Amerikalıların Gizli Telgrafları)**, A.A.Livani Yayınları, Atina, 2009, a.g.e. s.50.

⁶⁴¹ Işıklar, a.g.e. s.136.

⁶⁴² Ta Nea, 26 Ocak 1996, s.1.

⁶⁴³ Elefterotipia, 26 Ocak 1996, s.2.

⁶⁴⁴ Frangoluopulis, a.g.m. s.172.

Kardak Kayalıkları'na Yunan bayrağı dikildiği gün Başbakan Simitis'in parti içi muhalefete yönelik uyarıları Yunan basınında yer almaktaydı. Simitis yaptığı açıklamada; parti içi muhalefetin kendisini küçümseyen tavrını kabul etmeyeceğini, parti yönetiminde artık lider olarak kendisinin bulunduğunu ve bunun tüm PASOK üyeleri tarafından kabul edilmesi gerektiğini açıklamıştı.⁶⁴⁵ Bu açıdan Türkiye ile Yunanistan arasında Kardak konusunda büyüyen krizin aynı zamanda PASOK içerisindeki liderlik mücadelesinin arttığı bir döneme denk gelmesi dikkat çekiciydi.

Krizin başında Yunan Dışişleri Bakanlığı Kardak krizinin nereye kadar tırmanacağını bilmiyordu ve her türlü ihtimale karşı diplomatlarını bu konuda uyarmıştı.⁶⁴⁶

Savunma Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı yetkililerine göre kriz 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra Türklerin Ege'deki mevcut statükoyu değiştirmek için ilk girişimiydi.⁶⁴⁷

Yunan Dışişleri Bakanı Pangalos tarafından 27 Ocak 1996 tarihinde Kardak krizi konusunda basına verilen demeçte de; sorunun sadece Kardak olmadığı Türklerin Ege'deki tüm kayalıklar ve ıssız adacıklar için Yunanistan'ı görüşmeye zorladığı ifade ediliyordu.⁶⁴⁸

Muhalefetteki Yeni Demokrasi Partisi tarafından Kardak'tan Yunan bayrağının indirilip yerine Türk bayrağının çekilmesi üzerine yapılan açıklamada, Kardak kayalıklarına Yunan bayrağını koruması için Yunan polis gücü gönderilmesi önerildi. Ayrıca Yeni Demokrasi Partisi iktidarda bulunan PASOK'un Yunan milli çıkarlarını korumak için soğukkanlı bir şekilde her türlü önlemi almasını talep ediyordu.⁶⁴⁹

Savunma bakanı Arsenis tarafından verilen emir gereğince 29 Ocak 1996 tarihinde bir manga Yunan komandosu tarafından Doğu Kardak Kayalığı'na Yunan

⁶⁴⁵ **Ethnos**, 26 Ocak 199 s.3..

⁶⁴⁶ Ellis, **a.g.e.** s. s.24.

⁶⁴⁷ Dimitrakis, **a.g.m.**, s.466.

⁶⁴⁸ **Ta Nea**, 27 Ocak 1996 s.1.

⁶⁴⁹ **Apoyevmatini**, 29 Ocak 1996, s.2.

bayrağı dikilmesi üzerine hem Türkiye hem de Yunanistan savaş gemilerini bölgeye gönderdi.⁶⁵⁰

Yunan savaş gemilerinin ana üsleri olan Salamis'ten ayrılışlarını Yunan televizyon kanalları canlı yayınladı. Savunma Bakanı Arsenis'e göre, bu yayınlar sayesinde hem Türkler Yunanistan'ın kararlılığını anlayacak hem de kendisinin Kardak Krizi sırasında sergilediği milliyetçi lider tutumunun reklamı yapılmış olacaktı.⁶⁵¹

Yukarıdan da anlaşılacağı gibi, Yunan siyasetçi Arsenis, iki ülkeyi savaşın eşiğine getirecek bir krizde dahi parti içi güç dengelerine yönelik olarak kendi reklamını yapmaktan geri durmamıştı.

KKE tarafından krize yönelik yapılan açıklamada ise, Türkiye içerisindeki aşırı milliyetçi bir grubun Batı dünyasından aldığı destekle Ege'de gerilimi tırmandırmaya çalıştığı, böylece Türk iç siyasetinde kamuyounun desteğinin alınmasını planlandığı, Yunan çıkarlarının savunulması konusunda hükümetin taviz vermemesi gerektiği ifade ediliyordu.⁶⁵²

Bu sırada Yunan basınında Ege'deki Türk tahriklerine karşılık tüm tartışmalı adacıkların Yunan vatandaşlarının iskanına açılması gerektiği, Yunan Hükümeti'nin bu konuda gerekirse adacıklara yerleşeceklerle ekonomik destek sağlaması gerektiği yönünde haberler yer almaktaydı.⁶⁵³

Kriz sırasında Yunan Genelkurmay Başkanı Limberis'e göre Başbakan Simitis'in önünde krizi yönetmek için üç seçenek vardı. Bunlar; Türklere karşı güç kullanımı, geri çekilme ve krizi yatıştırmaydı. Simitis Genelkurmay Başkanı'na ilk iki seçeneği dışlayıp, sorunu görüşmelerle çözme yani krizi yatıştırma yolunu seçeceğini söylemişti.⁶⁵⁴

Simitis'e göre ise, Amiral Limberis kriz başında Yunan Ordusu'nun her an savaşa hazır olduğunu söylerken, daha sonra yapılan bir güvenlik zirvesinde bölgeye

⁶⁵⁰ **Ethnos**, 29 Ocak 1996,s.1.

⁶⁵¹ Dimitrakis, **a.g.m.** s. 470.

⁶⁵² **Rizospastis**, 29 Ocak 1996, s.2.

⁶⁵³ **Ethnos**, 29 Ocak 1996, s.1.

⁶⁵⁴ Ellis, **a.g.e.** s.151.

müdahale edebilecek askeri birliklerin en erken 6 saat içerisinde hazır olabileceğini ifade ederek Başbakan olan kendisini çok zor bir durumda bırakmıştı.⁶⁵⁵

Bu sırada Yunan İstihbarat Teşkilatı Başkanı Vasilikopulos, hükümete Türklerin amacının sadece Kardak değil, Ege’de daha fazla adada sorun çıkarmak olduğunu bildiriyordu.⁶⁵⁶ Buna benzer bir görüş de, Dışişleri Bakanı Pangalos’a aitti. Ona göre, Türklerin amacı Ege’de farklı sorunlar çıkararak Yunanistan’ın bu denizdeki egemenliğini tartışmaya açmaktı.⁶⁵⁷ Diğer yandan, Türk dış politikası hangi hükümet iktidar olursa olsun değişmiyordu. Uzun soluklu bu politikanın esas amacı Ege’de Yunan egemenliğini tartışmaya açmaktı.⁶⁵⁸

Tez boyunca incelenen diğer Yunan kaynaklarında da Pangalos’un ifadelerine benzer söylemlere sıklıkla rastlanılmıştır. Ne var ki, Yunanistan’ın tüm Ege Denizi’ni kendisine ait olarak görmesi ve Türkiye’nin haklarını yok sayarak tek taraflı uygulamalarda bulunmaya çalışması krizlerin çıkmasında önemli rol oynamıştır. Dolayısıyla Pangalos’un ifadelerinin aslında Yunanistan’ın suçluluk psikolojisini yansıttığını ve krizlerin sorumluluğunu Türkiye’ye atma girişimi olduğunu söylemek mümkündür.

Kriz süresince Amerikan diplomat ve analizcilerinde hakim olan kaygı ise bir Türk-Yunan savaşının sadece Ege ve Trakya ile sınırlı kalmayıp Kıbrıs’a kadar tüm Doğu Akdeniz’i ateşe atacağıydı.⁶⁵⁹

Yunan Genelkurmay Başkanına göre Başbakan Simitis, Türkler ve Amerikalılarla Dışişleri Bakanı Pangalos vasıtasıyla görüşüyordu ve Genelkurmay Başkanı olarak kendisinin bu görüşmelerden haberi yoktu. Yapılan bir güvenlik konseyinde, Başbakanın eğer görüşmeler sonucunda Yunan bayrağı Kardak’tan indirilirse ne olur sorusuna Genelkurmay Başkanı hükümeti düşürecek kadar güçlü bir tepki olur diye cevap verdi. Bunun üzerine başbakan Genelkurmay Başkanını aşırı duygusal olmakla suçladı.⁶⁶⁰

⁶⁵⁵ Simitis, **a.g.e.** s. 70.

⁶⁵⁶ Ellis, **a.g.e.**, s.83.

⁶⁵⁷ **To Vima**, 29 Ocak 1996, s.2.

⁶⁵⁸ **Kathimerini**, 29 Ocak 1996, s.1.

⁶⁵⁹ Ellis, **a.g.e.** s.99.

⁶⁶⁰ **A.g.e.** s.164.

Yunan yazar Anastasiadis'e göre, Kardak krizi boyunca Savunma Bakanı Arsenis Amiral Limberis'in desteğiyle, krizin tırmanması için elinden geleni yapıyor ve Dışişleri Bakanı Pangalos'un Amerikalılarla krizi yatıştırmak yolundaki girişimlerine engel olmaya çalışıyordu. Savunma bakanı Arsenis kriz boyunca tehlikeli bir oyun oynuyordu. Amacı Pangalos'u devre dışı bırakıp bu sayede Başbakan Simitis'i zayıflatmak ve Simitis ile Pangalos'u halk nezdinde milli çıkarları savunamayan politikacı rolüne itmektir. Sonuçta Savunma Bakanı Arsenis, parti içi çekişmeleri tehlikeli bir şekilde dış politikaya alet ediyordu.⁶⁶¹

Aynı şekilde krizde Yunan ordusunun komuta kademesi içerisinde de ciddi görüş ayrılıkları vardı. Örneğin Kara Kuvvetleri Komutanı olan Korgeneral Vulgaris, Genelkurmay Başkanı olan Amiral Limberis'in krizi gereksiz yere tırmandırdığını düşünüyor ve bir savaş çıkarsa bunun sorumluluğunu almamak için geri planda duruyordu. Öyleki Amiral Limberis tarafından verilen Kardak bölgesine Kara Kuvvetleri Komando birliklerinin konuşlandırılması emrine karşı çıkmış ve bu işin Deniz Kuvvetleri komandoları tarafından halledilmesi gerektiğini söylemişti.⁶⁶²

30 Ocak 1996 tarihinde Yunan basınının haberlerine göre, Yunan savaş gemileri Kardak ve Doğu Ege'de savaş için hazır bir konumdaydılar. Kardak Kayalıkları etrafında her iki ülkeye ait toplam 3 fırkateyn, 5 hücum bot ve 4 karakol gemisi birbirine çok yakın bir mesafede bulunuyordu. Ayrıca Trakya sınırında bir Türk saldırısına karşı Yunan Kara Kuvvetleri alarm durumuna geçmiş, hava kuvvetlerine ait uçaklar ise savaş meydanlarına intikal etmişti.⁶⁶³

Ayrıca 30 Ocak 1996 tarihinde Savunma Bakanı Arsenis tarafından yapılan açıklamada, Kardak'ın Yunanistan'ın bir parçası olduğu ve adacık etrafında Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin her türlü tedbiri aldığı, savaş uçaklarının ileri üsleri olan Santorini'ye intikal ettiği ve 2 dakika içerisinde kalkacak şekilde hazır bekletildiği, Başbakan Simitis'e askeri hazırlıklar ile ilgili sürekli bilgi verildiği ifade ediliyordu.⁶⁶⁴

⁶⁶¹ Yorgos Anasiadis, *İstoria Tis Singhronis Eladas 1993-1998 (Modern Yunanistan'ın Tarihi 1993-1998)*, Alexandros Yayınları, Selanik, 2000, s.90.

⁶⁶² Dimitrakis, *a.g.m.* s. 484.

⁶⁶³ *Ethnos*, 30 Ocak 1996, s.2.

⁶⁶⁴ *Kathimerini*, 30 Ocak 1996, s 1.

Yunan Savunma Bakanı'nın Kardak Krizi'ne ilişkin açıklama yaptığı tarihte, Türkiye'de de krize ilişkin Meclis görüşmesi yapılıyordu. Dışişleri Bakanı Deniz Baykal, konunun sadece bir kısım adacık ve kayalıkların kime ait olduğu değil, Ege'deki adaların ve adacıkların egemenliğinin belirlenmesi gibi çok önemli bir ilkeyi içerdiğini ifade ediyordu. Baykal'a göre; şayet konu sadece bir kayalığın kime ait olduğu gibi algılanırsa gerçek önemi kavranamazdı. Türkiye'nin bu konuya özel önem vermesinin altında yatan neden de adaların egemenliğinin belirlenmesi ilkesiydi. Ayrıca Baykal konuşmasında, kendisinin Yunan Büyükelçisi ile görüştüğünü ve bu görüşmede Yunan Büyükelçisi'ne Türkiye'nin tezlerinin hukuksal olarak güçlü olduğunu, Yunanistan'ın tek taraflı oldu bittilerine izin verilmeyeceğini söylediğini belirtti.⁶⁶⁵

Muhalefet ise, hükümetin olaya bakış şekline tam olarak katılmadığını ifade ediyordu. Örneğin, ANAP milletvekili Kamran İnan tarafından Kardak olayının Yunanistan'ın bir işgal hareketi olduğu, günlerdir Türkiye'ye ait olan bir bölgede Yunan hücumbotlarının gezdiği ve Türkiye'nin buna seyirci kaldığı belirtilerek hükümet eleştiriliyordu. İnan'a göre, Yunanistan Türkiye'nin sorunlar konusunda sürekli taviz veren tavrından cesaret alıyordu. Bu nedenle Kardak konusunda Yunanistan'la görüşmek demek taviz vermek demektir ve bu sadece Yunanistan'ı cesaretlendirirdi.⁶⁶⁶

Yunan Meclisi'nde krize ilişkin yapılan görüşmelerde ise, ana muhalefet partisi olan Yeni Demokrasi Partisi lideri Ebert, bir yandan Türk kışkırtmalarına karşı tüm Yunanlıların birlik içerisinde olduğunu açıklarken, diğer yandan PASOK Hükümeti'nin krize hazırlıksız yakalandığını, yeni başbakan olan Simitis'in gerekli tecrübeden yoksun olduğunu, krizin başlangıcında kararsız bir şekilde hareket ederek krizi önemsiz göstermeye çalıştığını dile getirdi.⁶⁶⁷

Başbakan Simitis ise bu eleştirilere, PASOK'un her türlü krize hazırlıklı olduğunu, aksine Yeni Demokrasi Partisi'nin düşüncelerinin geçmişte kaldığını açıklayarak cevap verdi.⁶⁶⁸ Simitis'e göre, Türkiye ilk kez Ege'de gri adalar konusunu gündeme getirerek toprak talebinde bulunmuştu. Bununla birlikte her iki

⁶⁶⁵ TBMM Tutanak Dergisi, 1.Cilt 6.Birleşim, 30 Ocak 1996, s.75-77.

⁶⁶⁶ TBMM Tutanak Dergisi, 1.Cilt 6.Birleşim, 30 Ocak 1996, s.79-80.

⁶⁶⁷ Ethnos, 30 Ocak 1996, s.1.

⁶⁶⁸ Praktika Tis Vulis (Yunan Paramentosu Görüşme Zabıtları), 1. Oturum, 30 Ocak 1996.

ülkenin gücü kıyaslandığında Yunanistan açısından krizi savaş olmadan aşmak en mantıklı yoldu.⁶⁶⁹

Savunma bakanı Arsenis tarafından basına yapılan açıklamada ise, Yunan Donanması'nın adacıkların etrafında tüm önlemleri aldığı, Türklerin herhangi bir hareketinin anında önleneyeceği bildiriliyordu.⁶⁷⁰

Başbakan Simitis, anılarında, kendisinin Genelkurmay Başkanı Amiral Limberis'e Türklerin Kardak'a bir komando timi çıkarma hazırlığı yaptıklarına yönelik duyular aldığını söylediğini, amiralin ise Türklerden böyle bir hareket beklemediğini, bunun Türk propagandası olduğunu ve konuyu önemsemediğini belirttiğini yazıyordu.⁶⁷¹

Kardak Krizi Yunan siyasi ve askeri makamları arasında yaşanan sorunları yansıtması açısından oldukça ilginç örnekler sunmaktadır. Bu konudaki bir diğer örnek ise, krizden 15 yıl sonra dönemin dışişleri bakanı Pangalos'un itiraflarıdır. Türk basınında da yer alan itiraflarında Pangalos krizi şöyle değerlendirmektedir:

“Evet, askeri açıdan ağır bir yenilgi idi. Kriz gecesi Başbakan Kostas Simitis, Amiral Limberis'e burada söylenemeyecek sözler sarfetti. Limberis o anda istifasını sundu. Ben de 'Amiral operasyonlar devam ederken nasıl istifa edersin?' diye bağıırıyordum.”⁶⁷²

Savunma Bakanı Arsenis'in adalara Türk askerinin çıkmasının önlenmesi için tüm tedbirlerin alındığı açıklamasına rağmen, 31 Ocak 1996 geceyarısı Türk SAT timlerinin Batı Kardak Kayalığına Türk bayrağı dikmesinin krizin dönüm noktası olduğu söylenebilir.

Sonrasında ABD'nin bir savaştan kaçınmalarını konusunda iki ülkeyi de uyarması sonucu Yunanistan geri adım atmış ve her iki ülkenin de bahse konu kayalıklarda askeri faaliyette bulunmamayı kabul etmesi üzerine kriz yatışmıştı.⁶⁷³

⁶⁶⁹ Kyriakos Moumoutzis, **Explaining Change in Greek Policy on EU-Turkey Relations:1996-1999**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, London Scholl Of Economics, 2009, s.112-113.

⁶⁷⁰ **Ethnos**, 30 Ocak 1996, s.3.

⁶⁷¹ Simitis, **a.g.e.** s. 62-64.

⁶⁷² **Hürriyet**, 4 Nisan 2011, s.4.

⁶⁷³ Kurumahmut, **a.g.e.** s.,15-16.

Yunan akademisyen Dimitrakis'e göre, Yunan savaş gemilerinin Kardak Kayalıkları'nı gözetlediği ve fırtına çıktığı sırada Türk komandolarının Batı Kardak Kayalığı'na çıkmaları Yunanistan'ı krizde Türkiye ile uzlaşmak zorunda bırakmıştı.⁶⁷⁴

Aslında Türkiye'nin ikinci kayalığa asker çıkarması fikrinin arkasında, bu hareketin ardından diplomatik bir çözüm sağlanamazsa Yunan askerlerinin olduğu diğer kayalığa da çıkartma yapılması fikri bulunmaktaydı. Çünkü Türkiye'ye göre Kardak Kayalıkları Ege'de bulunan diğer 150 kayalık içinde örnek oluşturuyordu ve bu kayalıklara sahip olan ülke karasuları konusunda önemli bir avantaja da sahip olacaktı.⁶⁷⁵

Yunanistan'da ise Savunma Bakanı Arsenis tarafından, her iki ülkenin ABD'nin katkısıyla vardıkları mutabakat sonucu karşılıklı olarak gemilerini bölgeden uzaklaştırdığı ve kriz öncesi duruma döndüğü, sonuçta Yunan milli çıkarlarından taviz verilmeden krizin aşıldığı, bununla birlikte Yunanlı yetkililer olarak kendilerinin Türk komandolarının diğer kayalığa çıkışını öngöremedikleri açıklandı.⁶⁷⁶

Türk SAT Komandolarının, Kardak Kayalıkları'na Yunanlıların hiç beklemediği bir anda çıkmasının Yunanistan'ın krizde geri adım atmasındaki en önemli etkenlerden biri olduğu değerlendirilmektedir.

Yeni Demokrasi Partisi lideri Ebert ise, Türkiye'nin Yunan toprak bütünlüğüne zarar vermek konusunda ilk kez bu kadar ileri gittiğini, hükümetin kriz yönetimi konusundaki eleştirilerini en kısa zamanda açıklayacaklarını ifade ediyordu.⁶⁷⁷

KKE'den krize yönelik yapılan açıklamada ise, hükümetin Yunanistan'ın Türk tehditlerine karşı toprak bütünlüğünün sağlanması için derhal Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ni toplantıya çağırması gerektiği, Türkiye'nin ABD'nin Balkanlar, Ege ve Ortadoğu'da yaratmak istediği yeni düzen için kilit ülke olduğu, bu nedenle Yunanistan'a karşı Türk tehditlerinin ABD tarafından desteklendiği,

⁶⁷⁴ Dimitrakis, **a.g.m.** s. 471.

⁶⁷⁵ Aksu, **a.g.e.** s. 200-201.

⁶⁷⁶ **Ethnos**, 31 Ocak 1996, s.3.

⁶⁷⁷ **Ethnos**, 31 Ocak 1996, s.2.

Simitis Hükümeti'nin bir an önce Yunan halkına ABD'nin gerçek emellerini açıklaması gerektiği ifade ediliyordu.⁶⁷⁸

Ayrıca KKE tarafından Simitis Hükümeti'nin krizde ABD ve Avrupa Birliği'nden yardım istemesi zavallılık olarak niteleniyordu. KKE'ye göre zaten Türklerin Ege'de topraklarını genişletme isteklerinin arkasında bu iki güç vardı.⁶⁷⁹

C. Kriz Sonrası Eleştiriler ve İktidar Partisi

Krizin 1 Şubat 1996 tarihinde ABD girişimiyle sona erdirilmesinden sonra Başbakan Simitis, hükümetin soğukkanlı bir tavırla Yunanistan'ın çıkarlarını savunduğunu, bazılarının önerdiği gibi aşırı milliyetçi bir tutum izlenseydi bunun büyük sorunlara yol açacağını ifade ederek izlenen politikayı savundu.⁶⁸⁰

Bununla birlikte muhalefetin yanısıra PASOK içerisindeki bir grup Simitis'in krizi yönetim biçiminden rahatsızdı. Adalet Bakanı Evangelos Venizelos'a göre Simitis'in yaptığı bir konuşmada krizi sona erdirdiği için Amerikalılara teşekkür etmesi büyük hataydı. Ayrıca izlenen politikayı beğenmeyen her milletvekilinin savaş yanlısı olarak gösterilmesi de Simitis'in bir başka hatasıydı.⁶⁸¹

Parlamentoda yapılan görüşmeler sırasında Yeni Demokrasi Partisi'nin bir önceki başkanı olan Mitsotakis'te, Simitis ve PASOK'u krizde kararsız kalmakla ve Türklere taviz vermekle suçluyordu. Mitsotakis'e göre yıllardan sonra ilk kez Türkler Ege'de mevcut düzeni sağlayan anlaşmaları sorgulamış ve Yunanistan bu konuda gurur kırıcı bir şekilde geri çekilmek zorunda kalmıştı.⁶⁸²

Kardak konusunda ana muhalefet partisi olan Yeni Demokrasi lideri Ebert yaptığı bir konuşmada geçmişte hükümetin yetenezsiz ve kararsız olduğunu düşündüğünü, ancak Yunan Donanması'nın bölgeden çekilmesinden sonra hükümetin halka yalan söylediğini ve Yunanistan'ın tarihte görülmemiş bir şekilde

⁶⁷⁸ **Rizospastis**, 31 Ocak 1996, s.1.

⁶⁷⁹ **Rizospastis**, 31 Ocak 199 s.2.

⁶⁸⁰ **Ethnos**, 1 Şubat 1996 s.2.

⁶⁸¹ **To Vima**, 1 Şubat 1996,s 1.

⁶⁸² **Ethnos**, 1 Şubat 1996 s.3.

aşağılandığını ifade ediyordu. Ona göre Kardak'ta hükümetin izlediği politika tam anlamıyla vatana ihanetti.⁶⁸³

Yunan eski Genelkurmay Başkanı Kouris'e göre iktidarının daha ilk günlerinde böylesine ciddi bir kriz yaşamak Simitis'in şanssızlığıydı. Simitis savunma konularında bilgilendirilmeye vakit bulamamıştı ve hala güvenoyu almamıştı. Ayrıca kriz süresince Türklerin her hareketi (gazetecilerin bayrak dikmesi dahil) Türk Genelkurmayı tarafından kontrol altında tutuluyordu. Yunanlıların kriz süresince izledikleri politikalar tamamen koordinasyondan yoksundu.⁶⁸⁴

Kriz sonunda Yunan meclisinde yapılan görüşmelerde Pangalos Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanının verdikleri bilginin aksine Yunanistan'ın Türkiye ile bir savaşa hazır olmadığını bu nedenle barışı seçtiğini söyledi.⁶⁸⁵ Pangalos'un bu açıklamalarından sonra Savunma Bakanlığı tarafından Kardak'ta görev yapan yedi savaş gemisi komutanı bakanlığa çağrılarak yapılan hatalar konusunda bir rapor hazırlamaları istendi. Ayrıca Savunma Bakanı Arsenis tarafından basına yapılan açıklamada yaşanan başarısızlıkta askerlerin tek suçlu olmadığı açıklandı.⁶⁸⁶

Pangalos'un bu açıklamaları sonrası Simitis Hükümeti Kardak sonrası ilk meclis görüşmelerinde ciddi bir eleştiri yağmuruna tutuldu. KKE lideri Papariga hükümeti yabancı güçlerin Yunan egemenliğini kısıtlayacağı bir ortam yaratmakla suçladı.⁶⁸⁷

Simitis kendini savunurken Kardak'ın bir Yunan adası olduğunu ve krizi yatıştırmakla hükümetin başarılı olduğunu savundu. Ayrıca silahlı kuvvetlerin yetkililerinin görevlerini yeterince yapmadıkları için görevden alınacaklarını açıkladı.⁶⁸⁸

Simitis'e göre, Kardak çevresinde bir çok Yunan savaş gemisi bulunurken Türk komandolarının adaya çıkması ve Yunan istihbarat teşkilatlarının bu konuda hiçbir bilgi alamaması tam bir başarısızlıktı.⁶⁸⁹

⁶⁸³ Rizospastis, 1 Şubat 1996, s.2.

⁶⁸⁴ Kouris, *Aigao ĩ Makrohronia Diamahi Kai O Rolos Ton Amerikanon*, s.89.

⁶⁸⁵ Hickok, *a.g.m.* s.131.

⁶⁸⁶ *Ethnos*, 3 Şubat 1996 s.3.

⁶⁸⁷ Ellis, *a.g.e.* s.194.

⁶⁸⁸ *A.g.e.* s.195.

⁶⁸⁹ Dimitrakis, *a.g.m.* s. 477.

Simitis'in yukarıdaki açıklamalarında da görüleceği üzere, Yunanistan'da Kardak Krizi sırasında askeri ve sivil otorite arasında bir koordinasyon ve iletişim eksikliği yaşandığı açıktır. Ayrıca bu eksikliğin Türk komandolarının yaptığı operasyonu kolaylaştıran bir etken olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Ayrıca Simitis konuşmasında Yunanistan'ın bir savaşa hazır olduğunu, fakat savaşın sonucunun ne olacağını bilinemeyeceğini, Türklerin kurduğu tuzağın tam olarak savaşa giriş olduğunu, Yunanistan'ın kendisini bu tuzaktan koruduğunu ifade etti.⁶⁹⁰

Yeni Demokrasi Partisi lideri Ebert'e göre hükümetin Kardak'ta geri adım atması Yunan egemenliğinin açıkça terk edilmesiydi. Ona göre Yunan tarihinde ilk kez Yunan hükümetinin isteği ile Yunan topraklarından milli bayrak indiriliyor ve asker çekiliyordu. Ebert hükümeti halka doğruları söylememekle ve becerisizlikle suçluyordu.⁶⁹¹

Yeni Demokrasi Partisi'ne göre hükümetin krizi yönetim biçimi tam anlamıyla rezaletti. Özellikle Türklerin Kardak'ta Yunan bayrağını indirmelerinden sonra dışişleri ve savunma bakanlarının istifa etmesi gerekirken, bu iki bakan sanki hiçbirşey olmamış gibi davranarak Yunan milli çıkarlarına zarar vermişti.⁶⁹²

KKE lideri Papatya ise, Amerika ve NATO'nun Yunanistan'ın milli egemenliğini kısıtlamak için anlaştığını ve PASOK'a baskı yaptığını söyledi. Ona göre Yunanistan bu zorlamaya tepki olarak Bosna'daki NATO birliğine tahsis ettiği askerlerini geri çekmeli, ayrıca NATO'nun askeri kanadından ayrılmalıydı.

KKE'ye göre sorunun çözümü için NATO'nun olmadığı siyasi bir ortam yaratılmalı ve Türklerle bundan sonra görüşülmeliydi.⁶⁹³

⁶⁹⁰ **Ethnos**, 1 Şubat 1996, s.3.

⁶⁹¹ Ellis, **a.g.e.**, s.197-198.

⁶⁹² **Apoyevmatini**, 30 Ocak 1996 s.2.

⁶⁹³ **Rizospastis**, 1 Şubat 1996. KKE'nin bu konudaki iddialarıyla ilgili ilginç bir örnek ise dönemin Dışişleri bakanı Pangalos'un itiraflarıdır. Pangalos'a göre, ABD Dışişleri Bakanı Hollbroke tarafından kendisine, kriz sırasında Türk ve Yunan savaş uçaklarının karşılıklı saldırıda bulunmaması için Amerikalıların Ege'deki elektronik sistemleri kilitlediği, ayrıca Türk ve Yunan gemilerinden atılacak güdümlü mermilerin hedeflerini vurmaması içinde Amerikalılar tarafından tedbir alındığı açıklanmıştı. **Ethnos**, 3 Nisan 2011, s.2.

KKE'nin NATO ve AB'den çıkalm önerisine ise PASOK Hükümeti'nin Dışişleri Bakanı olan Pangalos Kardak olayının tek başına bir kriz olduğunu, fakat NATO'nun 50 yıldır Yunanistan'ın dayandığı temel savunma sistemi olduğunu söyleyerek cevap verdi.⁶⁹⁴

Gerek kriz sırasındaki gerek sonrasındaki aşırı milliyetçi söylemlerine rağmen Dışişleri Bakanı Pangalos'un NATO'ya yönelik eleştirilere verdiği cevaplarının Yunan dış politikası açısından önemli ipuçları barındırdığını söylemek mümkündür. Şöyle ki, daha önceki bölümlerde de incelendiği üzere, farklı siyasi görüşlerden olmalarına rağmen Yunanistan'da milliyetçi liderler tarafından sıklıkla "Türk tehdidi ve Türkiye'nin NATO tarafından Yunanistan'a karşı cesaretlendirildiği"ne yönelik söylemler dile getirilmektedir. Bununla birlikte aynı liderler, NATO olmadan Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı kendisini savunamayacağını farkındadırlar. Bu nedenle bir yandan Yunan siyasi söyleminde Türkiye ve onu destekleyen NATO'ya yönelik sert demeçler verilirken, diğer yandan NATO karşıtı ciddi bir eylemde bulunulmamasının Yunanistan'da sıklıkla görülen bir olgu olduğunu söylemek mümkündür.

KKE lideri Pappariga, Simitis'in parlamentoda yaptığı konuşmada ABD'ye teşekkür etmesini eleştirdi. Ona göre başbakan ABD'ye niçin teşekkür ediyordu bunu açıklamalıydı ve bu konuda iki seçenek vardı. İlki başbakan ABD'ye Türkleri desteklediği için teşekkür ediyordu. İkinci seçenek ise Yunan hakimiyetini kısıtladığı için teşekkür etmiş olabilirdi.⁶⁹⁵

Yeni Demokrasi lideri Ebert tarafından krizin yatışmasından sonra 2 Şubat 1996 tarihinde yapılan açıklamada ise; hükümetin halka kriz konusunda doğruları söylemediği, kendisinin savunma bakanlığından kriz süresince yaşananlara ilişkin bilgi almaya çalıştığı fakat bunun engellendiği, Simitis Hükümeti'ni vatana ihanetle suçlaması konusunda ise hala fikrinin değişmediği açıklandı.⁶⁹⁶

Yunanistan'da siyasi anlamda büyük bir karmaşa yaşanırken, Yunan basınında Başbakan Simitis'in Yunan Silahlı Kuvvetleri'ni yeniden organize edecek

⁶⁹⁴ Ellis, **a.g.e.** s.215.

⁶⁹⁵ **Ethnos**, 1 Şubat 1996, s.2.

⁶⁹⁶ **Ethnos**, 2 Şubat 1996, s.3.

ve bir daha Kardak türü yenilgilere imkan vermeyecek bir tasarı üzerinde çalıştığı haberleri yer almaktaydı.⁶⁹⁷

KKE tarafından meclis görüşmelerinde ise; Simitis Hükümeti'nin düşlediği Yunanistan ile gerçek Yunanistan arasında büyük farklar olduğu, Avrupa Birliği'nin Yunanistan'ı savunmasını düşünen Simitis'in büyük bir yanılğı içerisinde bulunduğu ve hükümetin Yunan halkı için gittikçe daha tehlikeli bir dış siyaset izlediği ifade ediliyordu. KKE'ye göre Türk ve Yunan halkları arasında bir sorun yoktu. Ne var ki Simitis Hükümeti krizde gerekli kararlılığı gösterememiş ve Türk elitlerinde Yunanistan'ın güçsüz olduğu kanısı oluşmuştu.⁶⁹⁸

KKE kriz süresince hükümeti Türk tehdidi karşısında sessiz kalmak ve gerekli tepkiyi göstermemekle suçluyordu. KKE lideri Pappariga'ya göre Ege'de sınırların yeniden çizilmesi ABD'nin Türklere olan desteğini gösterecekti. Yine Pappariga'ya göre iktidardaki PASOK'u milli çıkarları çiğnemekle eleştiren Yeni Demokrasi Partisi, bu çıkarların ABD ve NATO tarafından çiğnenmesi konusunda en ufak bir eleştiri bile yöneltmiyordu.⁶⁹⁹

KKE tarafından krizden sonra Başbakanla görüşme taleplerinin reddedilmesi de ayrı bir eleştiri konusu olarak gündeme getirildi. KKE lideri Pappariga tarafından yapılan açıklamada, kendilerinin emperyalizmin bir oyunu olarak adlandırdıkları bu kriz sırasında yaşananlar hakkında doğru bilgi sahibi olmak için Başbakan Simitis'ten randevu talep ettikleri, fakat reddedildikleri, PASOK'un halen Batı emperyalizminin gerçeğini fark etmediği ifade ediliyordu.⁷⁰⁰

Krizin yönetimi konusunda Simitis Hükümeti tarafından yanlış bilgi vermekle suçlanan Genelkurmay Başkanı Koramiral Hristos Limberis'in, Kardak'la ilgili hükümetle askerler arasındaki gizli görüşmeleri basına açıklaması Yunan siyasi hayatında yeni bir krizi ortaya çıkardı.⁷⁰¹

Limberis tarafından açıklanan görüşmelere göre kendisi Kardak'a çıkan Türk komandolarının geri püskürtülmesi için Yunan savaş gemilerinin kayalıklara ateş

⁶⁹⁷ **Kathimerini**, 4 Şubat 1996 s.2.

⁶⁹⁸ **Praktika Tis Vulis**, 1.Oturum, 2 Şubat 1996.

⁶⁹⁹ **Rizospastis**, 1 Şubat 1996, s.2.

⁷⁰⁰ **Ethnos**, 5 Şubat 1996., s.3.

⁷⁰¹ **Ethnos**, 7 Şubat 1996 s.4.

açmasını önermiş, bu öneri Başbakan Simitis tarafından savaşa yol açabilir gerekçesiyle reddedilmişti. Simitis tarafından konuya ilişkin yapılan açıklamada ise Amiral Limberis'in kendisini Yunan komandolarının adacıklara çıkışı konusunda yanlış bilgilendirdiğini, İstanköy Adası'ndan birlikleri Kardak'a nakletmek için en az 3 saate gerek olduğunu amiralin kendisine çok geç açıkladığı ifade ediliyordu.⁷⁰²

Amiral Limberis'in bu açıklamaları Yunan basınında yankı bulmakta gecikmedi. Muhalefete yakın olan gazeteler bile bir askerin böyle gizli konuları açıklamasını hatalı buluyor ve Limberis'in bunu şahsi kızgınlıkla yaptığını ileri sürüyordu.⁷⁰³

Yunan bilimadamı Papatiriou'ya göre, Türkler 1996 yılından sonra ilk kez gri adalar sorunu ile Yunanistan'ın Ege'deki toprak bütünlüğünü sorgulamaya başlamışlardır.⁷⁰⁴

Başbakan Simitis krizin yönetimi konusunda kendisini eleştiren PASOK millitvekillerini ise şu şekilde uyarıyordu. Ona göre bu hükümet sadece Simitis'in veya ona rakip olan Savunma Bakanı Arsenis'in hükümeti değildi. Bu hükümet PASOK'un hükümetiydi ve gelecekte yanlışları ve doğruları ile PASOK'un iktidarda olduğu bir dönem olarak anılacaktı. Bu nedenle kendisi intikam peşinde olmamakla birlikte parti için muhalefete boyun da eğmeyecekti.⁷⁰⁵

Simitis bu açıklamayı yaptıktan bir gün sonra gizli bilgileri açıklayan Genelkurmay Başkanı Limberis ile kriz süresince Türklerin hareketleri konusunda yeterince istihbarat elde edemeyen Yunan Milli İstihbarat Servisi Başkanı Vasilokopulos'un emekliye sevk edildiği açıklandı.⁷⁰⁶

Genelkurmay Başkanı'nı ve Milli İstihbarat Servisi Başkanı'nın Kardak Krizi nedeniyle emekli edilmesi muhalefet partilerinin tepkisini çekmekte gecikmedi. Yeni Demokrasi lideri Ebert tarafından yapılan açıklamada; hükümetin siyasi bunalımın sorumluluğunu askeri yetkililere yüklemesinin doğru olmadığı, milli bir konu olan Genelkurmay Başkanı'nın emekli edilmesinin kendilerini de ilgilendirdiği ifade

⁷⁰² **Ethnos**, 7 Şubat 1996 s.2.

⁷⁰³ **To Vima**, 7 Şubat 1996 s.1.

⁷⁰⁴ Haralombos Papatiriou, "The Dynamics Of Greek Turkish Strategic Interaction", **Hellenic Studies**, Vol.V, No.2(Spring 1997) s.187.

⁷⁰⁵ **Ethnos**, 7 Şubat 1996 s.3.

⁷⁰⁶ **Ethnos**, 8 Şubat 1996 s.2.

ediliyordu. Ayrıca Ebert'e göre Başbakan Simitis'in ordunun savaşa hazır olmadığı yönündeki ifadeleri de Yunan çıkarlarına zarar vermekten başka bir işe yaramamıştı.⁷⁰⁷

Bununla birlikte Yeni Demokrasi Partisi içerisinde de Ebert'in krizin yönetimi konusundaki sert eleştirilerinden rahatsız olan bir grup bulunmaktaydı. Bu grubun liderliğini yapan ve Ebert'ten önce Yeni Demokrasi Partisi'nin başkanı olan Mitsotakis'e göre, Simitis Hükümeti'ni vatana ihanetle suçlamak aşırı bir tepkiydi. Ayrıca krizde Yunanistan uluslararası hukuk açısından tamamen haklı olmasına rağmen ABD girişimiyle geri adım atmak zorunda kalmıştı. Bu nedenle yapılması gereken Türkiye ile görüşmeden önce ABD'yi Yunan tezlerinin haklılığına ikna etmektir.⁷⁰⁸

KKE'ye göre PASOK'un yaşadığı parti içi çatışma krizde daha da belirgin hale gelmişti. PASOK Hükümeti tarafından Ege'de Türk taleplerine karşı daha gerçekçi ve tüm uluslar arası kuruluşların desteğini sağlayacak dış politika izlenmesi gereken bir zamanda hükümet kendi iç siyasi çatışmalarının tutsağı olmuştu.⁷⁰⁹

Ayrıca KKE'ye göre 1974'ten beri ilk kez sivil ve askeri yönetim kademesi karşı karşıya gelmişti. Bundan sonra önemli olan Genelkurmay Başkanı'nın görevden alınması değil, krizde gerçekten sorumlu olanların sivil-asker farketmeksizin belirlenmesiydi. Ayrıca KKE'ye göre esas sorumluluk askerlerde değil, onlara gerekli emirleri vermekle yükümlü bulunan siyasilerdeydi.⁷¹⁰

Türkiye'de ise Başbakan Tansu Çiller kriz sırasında izlediği politika nedeniyle bazı eleştiriler almıştır. Örneğin diplomat Nazmi Akıman, Çiller'in krizde izlediği politikayı eleştirmekteydi. Ona göre, Kardak Krizi sadece yüksek mevkilerde bulunan bazı politik şahsiyetlerin bundan yararlanmasına yol açmıştı. Başbakan Tansu Çiller'in "Ben bayrağı indirdim, askeri oraya çıkardım." gibisinden sözleri sorunu çözmemişti. Türkiye krizin atlatılmasında ustaca davranmış ama sorun çözülmeden kalmıştı. Yunanistan'ın halen "Ada bizimdir" açıklaması bunun kanıtıydı. Türkiye ilk önce kendi adası olarak nitelediği Kardak'tan daha sonra

⁷⁰⁷ **To Vima**, 8 Şubat 1996 s.2.

⁷⁰⁸ **Ethnos**, 8 Şubat 1996 s.3.

⁷⁰⁹ **Rizospastis**, 9 Şubat 1996 s.2.

⁷¹⁰ **Rizospastis**, 10 Şubat 1996 s.2.

çekilmişti ve adaya bayrak dikemiyordu. Türkiye'nin egemenlik hakkı olan bir konuda böyle çekingen davranması yanlışti.⁷¹¹

Krizin yatışmasından sonra ABD tarafından Kardak Kayalıkları'nın kime ait olduğu konusunda Yunanistan ve Türkiye'nin Uluslararası Adalet Divanı'na başvurması önerisi yapıldı. Simitis Hükümeti bu öneriye sıcak baktığını açıklarken, Türkiye'nin Yunanistan'ın toprak bütünlüğüne zarar vermeyeceğini açıklamasını ön koşul olarak ileri sürdü.⁷¹²

Kardak krizi sonrası Simitis kritik bir karar aldı. Ona göre Yunanistan AB'ye girmek istiyorsa silahlanma yarışına harcadığı parayı kesmeliydi ve buradan gelecek parayla ülke yeniden inşa edilmeliydi. Ayrıca Türkiye ile bir an önce yeniden diyalog kurulmalıydı.⁷¹³

Simitis'in bu yeni fikrine parti içinden sert tepki geldi. 1997 yılında 32 PASOK milletvekili Başbakan Simitis'e bir ultimatoma vererek Andreas Papandreu döneminde uygulanan Türkiye ile diyalog kurmama doktrinine geri dönülmesini ve silahlanma giderlerinde kesinti yapılmamasını istediler.⁷¹⁴

Simitis'in Türkiye ile diyalog fikrine muhalefet tepki göstermekte gecikmedi. Simitis Türkiye ve Kıbrıs'la ilgili Dışişleri Müşteşarlığına Atina Üniversitesi'nde hukuk profesörü olan Hristos Rozakis'i getirdi. Rozakis Türkiye'nin AB üyeliği başvurusuna ılımlı yaklaşıyor, Türkiye Kıbrıs ve Yunanistan arasında AB'nin katılımıyla ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesini ve Ege sorunları konusunda Uluslararası Adalet Divanı'na gitmeyi savunuyordu. Rozakis'in bu görüşlerini destekleyen Simitis'e göre de Türkiye, AB sayesinde Yunanistan'ı tehdit etmekten vazgeçebilir ve iki ülke arasındaki sorunlar AB kapsamında çözülebilirdi.⁷¹⁵ Bu ılımlı görüşleri nedeniyle muhalefetin sert tepkisi sonucu Rozakis hükümeti yıpratmamak için 1997 yılında istifa etti.⁷¹⁶

⁷¹¹ Leyla Emeç Tavşanoğlu, **Türk-Yunan Sorunları Akiller Tartışıyor**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1998, s.97-98.

⁷¹² **Ethnos**, 8 Şubat 1996 s.1.

⁷¹³ Iraklidis, **a.g.e.** s.174.

⁷¹⁴ Hakkı Akalın, **Ege'de Bahar Gül mü Dikeni mi?**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2000, s.183.

⁷¹⁵ Athanosopulo, **a.g.m.** s. 80.

⁷¹⁶ Fırat, **a.g.e.**, s.267.

Bununla birlikte iki ülke arasında Kardak Krizi sonrası 8 Temmuz 1997 tarihinde imzalanan Madrid Deklarasyonu güven arttırma çabalarına iyi bir örnekti. Dönemin Dışişleri Bakanı olan İsmail Cem'e göre, Madrid'teki NATO Zirvesi'nde Türkiye ile Yunanistan'ın uzlaşabileceği bir deklarasyon yayımlanması fikri Amerikalılara aitti.⁷¹⁷ Türkiye adına dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel , Yunanistan adına Başbakan Simitis ve ABD adına ABD Dışişleri Bakanı Madlin Albright tarafından imzalanan deklarasyon Cem'e göre Türkiye açısından bir başarıydı.⁷¹⁸ Bu deklarasyon ile her iki ülke de Ege'de birbirlerinin karşılıklı haklarına saygı göstererek tek taraflı eylemlerden kaçınmayı ve sorunların kuvvet kullanımı veya tehdidi olmadan barışçı yollarla çözümlenmesini kabul ediyordu. Türk bilim adamı Aksu'ya göre bu deklarasyonun önemi, Yunanistan'ın tek taraflı olarak 12 millik karasuyu ilanından vaz geçmesine karşılık Türkiye'nin de askeri güç kullanma tehdidinde bulunmayacağı sözünü vermesidir.⁷¹⁹ Bu deklarasyon Yunanistan'da muhalefetin tepkisini çekti. Muhalefete göre bu deklarasyon ile Yunanistan Ege'de karasularını 12 mile çıkarmaktan vaz geçmişti.⁷²⁰

Simitis bir yandan Türkiye ile ikili ilişkilerin geliştirilmesini savunurken, diğer yandan Kardak Krizi'nde uğranılan itibar kaybını gidermek ve parti içi milliyetçi muhalefeti yatıştırmak için Yunan Silahlı Kuvvetleri'ni güçlendirmeyi amaçlayan yeni bir plan açıkladı. Bu plana göre Yunanistan 1996-2006 yılları arasında silah alımına 17 milyar dolarlık bir bütçe tahsis edildi. Bu program sonucunda kamu borç oranı %30'dan %40'a yükseldi. Avrupa Birliği ülkeleri savunma giderleri için bütçelerinin ortalama %2.5 'i kadar bir pay ayırırken, Yunanistan'da bu oran %5.5'e kadar çıktı.⁷²¹

1996 yılından sonra Kardak nedeniyle iki ülke arasında çatışmaya varacak bir kriz çıkmamasına rağmen Yunanistan bu konudaki girişimlerini ve ihlallerini sürdürdü. 1996 Kardak Krizi'nden sonra Yunanistan, egemenliği tartışmalı adalar sorunu konusunda Türklerle ikili düzeyde yaptığı görüşmeleri AB çatısı altında

⁷¹⁷ İsmail Cem, **Türkiye, Avrupa, Avrasya, 1.Cilt**, İşbankası Yayınları, İstanbul, 2009, s.88.

⁷¹⁸ Cem, **a.g.e.** s. 98-99.

⁷¹⁹ Aksu, **a.g.m.** s. 11

⁷²⁰ **Elefteretopia**, 9 Temmuz 1997 s.3.

⁷²¹ Athanosopulo, **a.g.m.** s. 90.

devam ettirmek istemiştir. Yunanistan'ın asıl amacı, AB'ye girmeye istekli olan Türkiye'nin sorunlar karşısında geri adım atmasını sağlamaktır.⁷²²

Bununla birlikte Yunanistan tarafından Kardak Kayalıkları konusunda aşırı milliyetçi açıklamalar yapılmaya devam edilmiştir. Örneğin, Yeni Demokrasi Partisi'nin lideri olan Antonyos Samaras'ın danışmanı Lazaridis tarafından 22 Kasım 2014 tarihinde Kardak konusunda yapılan açıklamalar dikkat çekicidir. Ona göre, Türkiye'yi Kardak gibi yeni sorunlar ortaya atmaktan alıkoymanın tek yolu Türkiye'ye karşı sertlikle cevap verilmesiydi. Kardak Krizi'nde Simitis Hükümeti gerekli sertliği göstermeyerek Yunanistan'ın caydırıcılığına büyük darbe vurmuştu. Lazaridis'e göre, Ege'de Türklerle yaşanacak sıcak bir çatışma tehlikeliydi, ama aynı zamanda kararlılığını göstermesi bakımından bu çatışmaya giden yolda taviz veren ülke Yunanistan olmamalıydı.⁷²³

KKE'ye göre ise, Kardak Krizi aslında Yunanistan'ın daha fazla silah alması için bir fırsat yaratmış ve bu fırsattan Amerikalılar faydalanmıştı. Kardak'ta Türkler ilk kez Yunanistan'ın toprak bütünlüğünü sorgulamışlardı. Bu sorgulamaya ne PASOK ne de Yeni Demokrasi Partisi tepki verebilmişti. İktidara yeni gelen SYRIZA'nın ise Kardak konusu yokmuş gibi davranması ilginçti. KKE'ye göre SYRIZA da diğer partiler gibi Batı ittifakının ağına düşmüş ve AB-NATO ikilisine itiraz etmeyi aklına bile getirmemişti.⁷²⁴

KKE'nin bu açıklamalarına karşılık SYRIZA ile birlikte koalisyon kuran Bağımsız Yunanlılar (ANEL) Partisi'nin lideri ve Savunma Bakanı olan Panoyotis Kammenos'un Kardak konusundaki girişimleri dikkat çekiciydi. Kardak krizi sırasında arıza nedeniyle düşen Yunan Donanması'na ait helikopterde ölen üç askeri anma töreni için Kammenos 30 Ocak 2015 tarihinde Kardak'a helikopterle gitmiş ve burada düzenlenen törene katılmıştı.⁷²⁵ Tören sırasında Kammenos tarafından Kardak'ın ve diğer adaların Yunan toprağı olduğu yönündeki provakatif açıklamalarına iktidarın diğer ortağı SYRIZA'nın bir yorum yapmaması oldukça düşündürücüdür.

⁷²² Ed.Hristos Aleksandriou, **Proklisis Asfalia Ya Tin Elada Kai Tin Kipro (Yunanistan ve Kıbrıs'ın Güvenliğine Yönelik Kışkırtmalar)**, Papazisi Yayınları, Atina, 2008, s.22.

⁷²³ **Kathimerini**, 22 Kasım 2014, s.4.

⁷²⁴ **Rizospastis**, 25 Şubat 2015 s.2.

⁷²⁵ **Hürriyet**, 30 Ocak 2015 s.1.

Yunanistan Kardak Kayalıkları'nın da içinde bulunduğu egemenliği antlaşmalarla devredilmemiş ada, adacık ve kayalıklar konusunda sadece sözlü değil fiili olarak da işgal eylemlerinde bulunmaktadır. Bu eylemler Türkiye tarafından yakından takip edilmekle birlikte, bu eylemlere gereken sertlikte yanıt verilmediği söylenebilir. Örneğin 26 Kasım 2004 tarihinde muhalefet partisi CHP Milletvekili Onur Öymen tarafından bu konuda hükümete bir soru önergesi yöneltilmişti. Söz konusu önergede; Yunanistan'ın Ege'de kendisine ait olmayan adacıklara bayrak dikme girişiminde bulunduğu, bu girişime yönelik Türk Hükümeti'nin hangi tedbirleri aldığı sorulmaktaydı.⁷²⁶ Öymen'in bu önergesi cevapsız kalmıştır.

Yukarıda da belirtildiği üzere 2004 yılından itibaren Yunanistan'ın Eşek, Bulamaç ve Nergisçik adalarına asker konuşlandığı ve Türkiye'nin bu konuda sessiz kaldığı yönünde haberler Türk basınında da yer almaktadır.⁷²⁷

Bu konuda bir başka örnek ise, Yunan Protothema gazetesinde 25 Temmuz 2009 tarihinde yayımlanan haberdır. Söz konusu haberde, Türkiye'nin egemenliği anlaşmalarla devredilmeyen Bulamaç ve Eşek Adaları üzerinde keşif uçuşları yapması sonrası, Yunanistan'ın Ege'de egemenliği tartışmalı 10 adaya komanda birliklerini gönderdiği yer alıyordu. Gazeteye göre birlikler bu adalarda Ağustos ayı sonuna kadar konuşlanacaktı.⁷²⁸

Yunanistan'ın bu konudaki çabalarına bir başka örnek ise, 5 Mart 2014 tarihinde bağımsız milletvekili Nikos İ.Nikolopulo tarafından Yunan Eğitim Bakanı'na verilen bir soru önergesidir. Bu önergede, Kardak Krizi'nin lise üçüncü sınıf tarih dersi kitaplarında neden çok kısa anlatıldığı sorulmuştu. 12 Nisan 2014 tarihinde Yunanistan Milli Eğitim Bakanı tarafından bu önergeye verilen cevapta ise, Kardak Krizi gibi önemli bir krizin tarih kitaplarında kısaca yer almasının bir hata olduğu ifade ediliyor, konunun geniş kapsamlı incelendiği belirtiliyordu.⁷²⁹

Yunanistan akademik ortamda da Kardak konusundaki tezlerini savunmaktan geri kalmamaktadır. Şöyle ki, çalışmamızın veri toplama aşamasında Selanik Aristo Üniversitesi Kütüphanesi'nde 1999 yılında basılan **IMIA:Mia Nomikopolitiki**

⁷²⁶ www.tbmm.gov.tr, /d22/7/7-4257s.pdf. Erişim tarihi: 10 Ağustos 2015.

⁷²⁷ **Hürriyet**, 17 Temmuz 2012 s.3.

⁷²⁸ Protothema, 25 Temmuz 2009 s.1.

⁷²⁹ www.protothema.gr, Erişim tarihi.10 Ağustos 2015.

Prosengisi (Kardak: Hukuksal ve Politik Bir Yaklaşım) isimli kitap incelenmiştir. Kitabın Aristo Üniversitesi Hukuk ve Uluslar arası İlişkiler Bölümleri'nde temel ders kitabı olarak okutulduğu ve Kardak konusunda Türk ve Yunan tezlerini karşılaştırdığı görülmüştür. Bu açıdan yukarıda belirtilen soru önergesi ile birlikte değerlendirildiğinde, Yunanistan'ın Kardak konusunu milli bir sorun olarak algıladığı ve eğitim sisteminde bu milli sorunu genç nesillere öğretmek için büyük çaba gösterdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

1996 yılından sonra iki ülke arasında Kardak Krizi konusunda bir sorun çıkmamasına rağmen, Yunanistan'ın egemenliği anlaşmalarla devredilmemiş ada, adacık ve kayalıkları kendi egemenliği altına alma konusundaki çabalarını ısrarla sürdürdüğü açıktır. Bu çerçevede, kanımızca, Yunanistan'ın Kardak vb. ada, adacık ve kayalıklara yönelik eylemlerini önlemenin en etkili yolu, Türkiye'nin bu konuda kararlı ve sürekli tepki göstermesi olacaktır.

IV. BÖLÜM

S-300 KRİZİ

1993 yılında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) lideri Glafkos Klerides'in Atina ziyareti sırasında Yunanistan'la GKRY arasında ortak savunma doktrini imzalandı. Bu doktrinde; Yunanistan ile GKRY'nin tek bir savunma alanı olarak kabul edildiği, GKRY'ye yönelik bir Türk saldırısı durumunda Yunanistan'ın bunu savaş sebebi sayacağı ifadeleri yer alıyordu.⁷³⁰

Uluslararası ilişkiler profesörü olan Ayman'a göre, bu anlaşma, 1993 yılında iktidarda bulunan PASOK'un izlediği ekonomi politikalarının halkta yarattığı tepkiyi azaltmak için yapılmıştı. 1991 yılından itibaren Yunanistan'da uygulanmaya başlayan kemer sıkma politikaları halkta tepki doğurmuştu. Kamuoyunun desteğini ekonomik nedenlerle kaybeden Yunan Hükümeti iç sorunları aşmak için dış düşman yaratma yoluna gitmekte ve böylece halkın dikkatini dışa döndürmek istemekteydi.⁷³¹

Bu açıdan ortak savunma doktrininin ekonomik nedenlerle oluşan kamuoyu tepkisini azaltmak için iktidarda bulunan PASOK ve onun lideri Başbakan Papandreu'nun yeni bir hamlesi olarak değerlendirilebilir.

Ortak savunma doktrini kapsamında 1997 yılında GKRY tarafından 5 yıllık silah alım programı yürürlüğe sokuldu. Bu programa göre GKRY'nin güney batısında bulunan Baf'ta yeni bir askeri havaalanı inşa edilecek, (daha öncesinde GKRY'de Lefkoşe, Larnaka ve Limasol'da üç adet askeri havaalanı bulunmaktaydı) ayrıca Yunan donanmasının kullanması için GKRY'de bulunan askeri limanların altyapıları yenilenecekti. Bu program 1.2 milyar dolarlık silah alımını öngörüyordu ve bu paranın büyük kısmını Yunanistan'ın GKRY'ye askeri yardım adı altında verdiği mali yardım oluşturuyordu.⁷³²

⁷³⁰ Oran, **Türk Dış Politikası, Cilt 2**, s.459.

⁷³¹ S.Gülden Ayman, **Tırmandırma Siyasetine Bir Örnek: S-300 Krizi**, ASAM Yayınları, Ankara, 2000, s.12.

⁷³² **Periodika**, 26 Temmuz 1999 s.2.

GKRY'nin beş yıllık silah alım programı kapsamında 5 Ocak 1997 tarihinde GKRY ile Rusya Federasyonu (RF) arasında S-300 Hava Savunma Sistemi alım anlaşması imzalandı.⁷³³ 150 km. menzili olan ve uçaklara karşı kullanılan S-300 hava savunma füzeleri GKRY'ye konuşlandırılmaları durumunda Anadolu üzerindeki Türk savaş uçaklarını vurabilecek bir kapasiteye sahipti. Bu açıdan Ayman'a göre, bu füzeler tek başına büyük bir önem arz etmekten çok, GKRY ile Yunanistan arasında imzalanan ortak savunma doktrininin bir parçası olarak değerlendirildiklerinde anlam ifade etmekteydi.⁷³⁴

Çünkü 1974 yılında gerçekleşen Kıbrıs Barış Harekâtı'nda da görüldüğü üzere Yunanistan savaş uçaklarının menzili Kıbrıs'a kadar ulaşamıyordu. (Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında Yunan Hava Kuvvetleri envanterinde bulunan savaş uçaklarının menzili 800-900 km. arasında değişmekteydi). Yunan Donanması için ise Türk savaş uçaklarının bulunduğu bir bölgede Yunan savaş uçaklarının korunması olmadan harekât icra etmek imkansızdı.

Fakat bu füzeler sayesinde Türk uçaklarının bölgede görev yapması engellenecek ve Yunan Donanması bir çatışma durumunda Doğu Akdeniz'de GKRY'ye yardım edebilecekti. Bu açıdan S-300 füzelerinin Yunanistan'ın Türkiye'yi çevreleme ve deniz yollarını kapama stratejisinin bir parçası olduğu söylenebilir.⁷³⁵

Türkiye bu olaya tepki vermekte gecikmedi. 14 Ocak 1997 tarihli meclis oturumunda, Milli Savunma Bakanı Turhan Tayan tarafından bu füzelerin GKRY tarafından satın alınması ile Yunanistan'ın Türkiye'yi hapsedme stratejisinin bir parçasının gerçekleşeceği, Türkiye'nin bu ihtimali önlemek için bütün gücünü kullanacağı açıklanmıştı. Tayan'a göre, sadece bu füzeler değil, Yunanistan'ın maddi yardımı ile GKRY'de bulunan Baf'ta inşa edilen askeri havaalanı ve Terazi'de inşa edilmekte olan deniz üssü de Türkiye'yi Ege ve Doğu Akdeniz'e çıkamaz hale getirme konusundaki Yunan stratejisinin bir örneğiydi. Türkiye, bölgedeki Türk-

⁷³³ Oran, **Türk Dış Politikası Cilt-2**, s.471.

⁷³⁴ Ayman, **a.g.e.**, s.15-16.

⁷³⁵ **A.g.e.** s.17.

Yunan dengesini bozacak veya Türkiye'nin güvenliğini tehlikeye düşürecek bu tarz eylemleri hoşgörü ile karşılamayacak ve gerekli gördüğü her tedbiri alacaktır.⁷³⁶

Ayrıca aynı tarihte iktidarda bulunan DYP milletvekili olan ve 1990-1994 yılları arasında Genelkurmay Başkanlığı yapan Doğan Güreş S-300 füzeleri hakkında meclisi bilgilendirmek için şu açıklamada bulunmuştu.:

“Bu silah, esasında hava savunma silahıdır; ama, geliştirilirse -ki, bu teknik imkân vardır dünyada- satıhtan satha da atılabilir; yani, satıhtan, Akdenizde seyreden bir gemiye de atılabilir; gemi de 160 kilometre menzil içinde vurulabilir. Ama, Kıbrıs için stratejiktir diyebiliriz. Şimdi, Ruslar diyor ki, bu, savunma silahıdır. Evet, Rusya büyük bir ülkedir; 160 kilometre menzili olan bir füze, Rusya için doğrudur bir savunma silahıdır; ama, Kıbrıs gibi 80 kilometre derinliği olan bir ülkede 160 kilometrelik bir füze, savunma silahı değildir; doğrudan doğruya taarruz silahıdır; çünkü, bu, Kıbrıs'ın güneyine yerleştirildiği zaman, Silifke'de uçan uçağımızı vurur, Anamur üzerinde uçan uçağımızı vurur, biraz daha kuzeye çıkarsa, daha kuzeydeki uçağımızı yerinde vurabilir. Yunanistan bir kez daha sorunları görüşerek çözmek yerine bir kriz çıkarıp bu krizden faydalanmayı denemiştir.”⁷³⁷

Muhalefetteki CHP adına konuşan Altan Öymen ise, Yunanistan'ın S-300 füzeleri ile ilgili krizden beklentisinin Ege sorunları konusunda yeni tavizler koparmak olduğunu belirtti. Öymen, hükümeti muhalefete konu hakkında bilgi vermemekle eleştirdiği konuşmasında şu noktalara değinmişti.:

“İktidarın, dış ilişkilerdeki, dış konulardaki bazı adımlarını iç politika malzemesi olarak kullanma alışkanlığından da herhalde vazgeçmesi lazımdır. Bir kere bu, bir millî politika etrafında birleşilmesini güçleştirir. Eğer, İktidar, bunu bir içpolitika malzemesi olarak kullanırsa, bu yolda içpolitika polemiklerine girişirse, tabii, böyle bir birleşme imkânı azalır. Bir başka yol olarak, muhalefet ile iktidar arasında ve genellikle milletvekilleri arasında bu konularda bilgi iletişimini geliştirmek gerekir. Bunun organlarından biri olarak Dışişleri Komisyonu akla gelir. Dışişleri Komisyonu sadece kendine sevk edilen kanun tasarılarını görüşmekle yetinmeyip, bu gibi dış konuların, hele bu gibi bunalım hallerinde, enine boyuna

⁷³⁶ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 20, Cilt 19,14 Ocak 1997, s.8-10.

⁷³⁷ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 20, Cilt 19,14 Ocak 1997, s.14-16.

görüülmesini ve oradaki muhalefet ve iktidar milletvekillerinin bilgi edinmesini sağlayabilecek bir mekanizmadır. Bu mekanizmanın kullanılması, Parlamentoda temsil edilen bütün partilerin uzman milletvekillerinin, hem konuyu bir arada ele almalarını hem bilgilenmelerini hem de politikaların'birlikte oluşturulmasına katkıda bulunmalarını sağlayacaktır. Bu dileklerle Türkiye'nin, Kıbrıs'taki emrivakilere karşı gereken tedbirleri almakta kararlı bir politika izlemesi için, Cumhuriyet Halk Partisinin elinden gelen her katkıyı göstereceğini bir kere daha vurgularım.”⁷³⁸

DSP adına konuşan Bülent Ecevit ise, Rus yapımı füzelerin adaya konuşlanmasıyla Yunanistan ve GKRY'nin Türkiye'yi çevirme stratejisinin büyük bir başarı kazanacağı tehlikesine vurgu yaptığı konuşmasında şunları belirtmişti:

“Birincisi, Millî Savunma Bakanının da biraz önce belirttiği gibi, Yunanistan ile Kıbrıs Rum yönetimi arasında bir ortak savunma doktrini anlaşmasının imzalanması çok önemlidir. Böylelikle, Kıbrıs yönetimi ile Yunanistan arasında fiilî bir askerî işbirliği, dayanışma, hatta bütünleşme süreci başlamış oldu; bu, çok önemli bir gelişme.

İkincisi, Kıbrıs Rum yönetimine, Avrupa Birliğinde tam üyelik kapısı, Türkiye'nin bütün itirazlarına, haklı itirazlarına karşın açıldı.

Üçüncü önemli gelişme de Rusya Federasyonunun, Bosna-Hersek'ten başlayıp, Yunanistan, Rusya, Kafkaslar üzerinden dolanıp, Güney Kıbrıs'a kadar inen bir Ortodoks kolu kuşatmasıyla Türkiye'yi çevirmesi. Bunlar çok önemli üç gelişmedir. Bu üç gelişme, Kıbrıs'la ilgili olarak durumu ve dengeleri temelinden değiştirmiştir. Kıbrıs Rum yönetimi ve Yunanistan da politikalarını ve stratejilerini bu gelişmeler ışığında yeniden belirlemişlerdir; fakat, yıllardan beri bu gelişmeler gözler önünde yer almakta olduğu halde, Türkiye, maalesef, Rus füzeleri meselesi ortaya çıkıncaya kadar, Kıbrıs'la ilgili olarak kendi tutumunu yeniden gözden geçirme gereğini, ne yazık ki, duymamıştır, hâlâ da, görünüre göre, Türkiye'nin, Hükümet düzeyinde yeni bir politikası ve stratejisi saptanmış değildir.

⁷³⁸ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 20, Cilt 19,14 Ocak 1997, s.18-19.

Bu gelişmelerle ve değişikliklerle neler oldu; bunları kısaca özetlemek isterim. Bir kere, Güney Kıbrıs ile Yunanistan arasında Enosis kapısı fiilen açılmış oldu; yani, Kıbrıs Rum yönetiminin Yunanistan'la bütünleşmesi kapısı büsbütün açılmış oldu; Yunanistan'ın Batı Avrupa'yla bütünleşmesi kapısı da aralanmış oldu.”⁷³⁹

Aslında, TBMM’de yapılan bu tartışmaların yanısıra Türkiye Kıbrıs’a S-300 füzelerinin konuşlanmaması için kriz yönetimini de devreye sokmuştu. S-300 krizini kriz yönetimi açısından inceleyen Ayman’a göre, Türkiye GKRY’yi adaya S-300 füzelerini konuşlandırmaktan caydırmak için şu seçeneklere sahipti.:

1-KKTC’deki asker sayısını artırmak,

2-KKTC ile Savunma İşbirliği Anlaşması imzalamak,

3-Baf ve Terazi’de Yunanistan’ın mali desteği ile kurulan hava ve deniz üslerine karşılık KKTC’de hava ve deniz üsleri inşa etmek.

Ayman’a göre, yukarıda belirtilen stratejileri tamamlayan en önemli unsur ise, Türkiye’nin adaya S-300’lerin gelmesi durumunda Kıbrıs’ın ablukaya alınabileceği uyarısıydı.⁷⁴⁰

Aslında S-300 krizi sadece Türkiye-GKRY ve onu destekleyen Yunanistan arasında değil, Türkiye-Rusya arasında da gerilime yol açmıştı. Şöyle ki, GKRY’nin satın aldığı füzeleri deniz yoluyla Rusya’dan Kıbrıs’a getirmesi ihtimali, bu füzelerin Boğazlar’dan geçerken kontrol edilmesi sorununu gündeme getirmişti. Montreux Boğazlar Sözleşmesi’nin bu konuda Türkiye’ye savaşta veya Türkiye’nin kendini savaşa pek yakın hissettiği bir durum dışında ticari gemiler üzerinde denetim hakkı vermemesi sorunun ana noktasıydı. 1996 yılında Rusya’nın GKRY’ye sattığı T-80 tanklarının ve zırhlı personel taşıyıcıların Boğazlar’dan geçen ticari gemilerle GKRY’ye taşınması Türkiye’yi kaygılandırmıştı.⁷⁴¹

⁷³⁹ TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 20, Cilt 19,14 Ocak 1997, s.20-21.

⁷⁴⁰ Ayman, a.g.e. s.48.

⁷⁴¹ A.g.e. s. 31.

Bu kapsamda Türkiye tarafından Boğazlardan geçen ve S-300 füzesi taşıdığı şüphesi bulunan ticari gemilerin yakın takibe alınması ve denetlenmesi, Rus basınında Türkiye'nin Montreux Boğazlar Sözleşmesi'ni ihlal ettiği şeklinde yorumlanmıştı.⁷⁴²

Kardak Krizi sonrası iki ülke arasında Madrid Deklarasyonu ile bir yumuşama dönemine girilmiş olmasına rağmen Yunanistan Türkiye'yi tehdit eden eylemlerinden vazgeçmedi. Buna en iyi örnek, Ortak Savunma Doktrini konusunda S-300 füzelerinin GKRY tarafından satın alınmasının gündeme geldiği bir dönemde, Yunan savaş uçaklarının 16 Haziran 1998'de GKRY'deki Baf Askeri Hava Üssü'ne inmeleriydi. Türkiye tarafından 18 Haziran 1998'de yapılan açıklamada, hem S-300 füzelerinin satın alınması hemde Yunan savaş uçaklarının GKRY'ye inmesi birlikte değerlendirildiğinde Yunanistan yayımlacılığının açık bir göstergesi olarak nitelenmişti.⁷⁴³

A. Kriz Sırasında İktidar ve Muhalefet Partilerinin Politikaları

S-300 füzeleri konusunda muhalefetten ilk tepki Yunanistan Komünist Partisi (KKE)'nden geldi. KKE'ye göre füzeler asla GKRY'ye konuşlandırılmayacaktı. Kıbrıs konusunda her zaman Türklere yakın bir politika izleyen ABD, füzelerin Kıbrıs'a ulaşmasına asla izin vermezdi. KKE'ye göre Yunan Hükümeti füzeler konusunda büyük bir hata yapmıştı. Başlangıçta PASOK Hükümeti tarafından füzelerin Türklerin Kıbrıs'a yönelik bir saldırısını önleyebileceği düşünülmüşken, Amerikalıların bu olaya karışacağı ve Akdeniz'de Rus silahı görmek istemedikleri öngörülememişti.⁷⁴⁴

Bu sırada Türk Hükümeti tarafından yapılan açıklamada ise, füzelerin Kıbrıs'a getirilmesinin Doğu Akdeniz'i bir barut fıçısı haline getireceği, Türkiye'nin kendi güvenliğini tehdit eden böyle bir harekete kayıtsız kalamayacağı, füzelerin GKRY'ye konuşlandırılmasının savaş sebebi olabileceği ifade edildi.⁷⁴⁵

⁷⁴² Bu kapsamda aranan bir Mısır gemisinde bol miktarda füze parçası ve rampası bulunmasına rağmen, Mısır Hükümeti'nin geminin kendilerine ait olduğunu açıklaması üzerine gemi serbest bırakılmıştı. A.g.e. s. 31.

⁷⁴³ Cem, a.g.e. s.115-116.

⁷⁴⁴ Rizospastis, 2 Ağustos 1998 s.3.

⁷⁴⁵ Ayman, a.g.e. s. 48.

Türkiye'nin S-300 füzeleri konusundaki kararlı tavrına karşılık PASOK Hükümeti tarafından krizi arttıran demeçler verilmekteydi. Örneğin Savunma Bakanı Çohazopulos Türkiye'nin GKRY'ye konuşlandırılacak S-300 füzelerine karşı bir hareketinin savaş sebebi sayılacağı açıklandı. Çohazopulos'a göre Türkler, kendilerinin Kıbrıs Adası'nı işgal etmelerini ve 600.000 kişilik bir orduya sahip olmalarını normal görürken, GKRY'nin kendisini korumak için Rusya'dan hava savunma füzesi almasını savaş nedeni olarak saymaktan geri kalmıyorlardı.⁷⁴⁶ Kardak krizi sonrası Türkiye ile sorunların diyalog yoluyla çözümünü savunan Başbakan Simitis de Savunma Bakanı'nın açıklamalarını desteklediğini beyan etmek zorunda kaldı.⁷⁴⁷

Bununla birlikte iktidardaki PASOK içerisinde Savunma Bakanı ile izlenen strateji konusunda aynı görüşleri paylaşmayan kişilerde bulunmaktaydı. Örneğin, aşırı milliyetçi olarak tanınan Dışişleri Bakanı Pangolos da, özellikle Kardak Krizi sonrası Yunan savaş uçaklarının Baf'taki askeri havalanına inmelerinin yanlış bir zamanlama olduğu görüşündeydi.⁷⁴⁸

Savunma Bakanı ve Başbakan'ın S-300 füzeleri konusundaki açıklamaları KKE'ye göre gerçeği yansıtmıyordu. KKE'ye göre, Yunan Hükümeti ile ABD arasında yapılan gizli görüşmelerde Yunanistan füzelerin Kıbrıs'a konuşlanmayacağı konusunda ABD'ye söz vermiş, bunun karşılığında ise ABD kendisi tarafından Kıbrıs sorununda Türklerin saldırgan politikalarının yumuşatılmasının sağlanacağını belirtmişti.⁷⁴⁹

Yunan basınında çıkan bir başka habere göre ise, ABD tarafından Yunan Hükümeti'ne iletilen teklifte, Kıbrıs'a S-300 füzelerinin konuşlanmaması karşılığında ABD'nin Türk savaş uçaklarının Kıbrıs üzerinde uçmasını ve eğitim yapmasını engellemek için çaba göstereceği bildirilmişti.⁷⁵⁰

⁷⁴⁶ **Ta Nea**, 1 Ağustos 1998 s.2.

⁷⁴⁷ Athanosopulo, **a.g.m.** s.96.

⁷⁴⁸ Ayman, a.g.e. s. 44.

⁷⁴⁹ **Rizospastis**, 4 Ağustos 1998 s.3.

⁷⁵⁰ **Ta Nea**, 5 Ağustos 1998, s.4.

Bu konuda Türk Dışişleri Bakanı İsmail Cem tarafından CNN'e verilen bir mülakatta ise, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'in gelişmiş Rus füzeleriyle dolu bir silah deposu haline gelmesini istemediği, ülkenin güvenliği açısından GKRY'nin bu adımının kabul edilemez olduğu ifade ediliyordu.⁷⁵¹

21 Ağustos 1998 tarihinde Yunan Hükümet Sözcüsü tarafından yapılan basın açıklamasında, Başbakan Simitis'in Yunanistan Cumhurbaşkanı Konstantinos Stenafopulos'u S-300 füzeleri konusunda 27 Ağustos 1998 tarihinde bilgilendireceği ifade edildi. Gazetecilerin "füzelerin Kıbrıs'a yerleştirilmesinden vazgeçilmesi olasılığı var mı?" şeklindeki sorularına ise Hükümet Sözcüsü tarafından tüm seçeneklerin değerlendirildiği, bir karar varmak için erken olduğu ve Yunanistan ile GKRY arasındaki savunma işbirliğinin her koşulda yürürlükte bulunduğu şeklinde cevap verildi.⁷⁵²

Yunan Başbakanı Simitis ile GKRY lideri Klerides'in 29 Aralık 1998 tarihinde Atina'da yaptıkları görüşme sonrası GKRY tarafı S-300 füzelerinin Kıbrıs'a konuşlandırılmayacağını açıkladı.⁷⁵³

Türk Dışişleri Bakanı Cem'e göre, özellikle Türkiye'nin kararlı tavrı sonucunda S-300 füzeleri GKRY'ye konuşlandırılmamıştı. Bunun yanısıra bir NATO üyesi olan Yunanistan'ın Türkiye'deki NATO üssü olan İncirlik'i de menziline alan Rus silah sistemlerini Doğu Akdeniz'de konuşlandırmak istemesi oldukça ilginçti.⁷⁵⁴

Yunan basınında ise, füzelerin muhtemelen Girit'e konuşlandırılacağı yönünde haberler yer alması üzerine ana muhalefet partisi olan Yeni Demokrasi Partisi tarafından bir açıklama yapıldı. Bu açıklamada, Simitis'in S-300'lerin Kıbrıs yerine Girit'e yerleştirilmesi konusundaki tutumunun tam bir hayal kırıklığı olduğu, Başbakan Simitis'in Türk tehditleri karşısında geri adım atarak hem GKRY halkının Yunanistan'a olan güvenini sarstığı hem de Yunan halkının siyasetçilere olan güveninin zedelenmesine neden olduğu ifade edildi.⁷⁵⁵

⁷⁵¹ Cem, **a.g.e.** s.212-213.

⁷⁵² **Rizospastis**, 21 Ağustos 1998, s.3.

⁷⁵³ Ayman, **a.g.e.** s.49.

⁷⁵⁴ Cem, **a.g.e.** s. 222-223.

⁷⁵⁵ **Kathimerini**, 2 Ocak 1999 s.2.

Bu eleştirilere yönelik olarak Dışişleri Bakanı Pangalos tarafından Yunanistan'ın ABD ve AB'nin yoğun baskıları nedeni ile bu kararı almak zorunda olduğu açıklanırken, Savunma Bakanı Çohazopulos tarafından ise GKRY ve Yunanistan'ın Helenizmin ayrılmaz iki kalesi olduğu, füzelerin GKRY yerine Girit'e konuşlandırılmasının sadece taktik bir konu olarak görülmesi gerektiği ifade ediliyordu.⁷⁵⁶

S-300 füzelerinin GKRY yerine Girit'e yerleştirilecek olması konusunda PASOK Hükümeti'ni sadece muhalefet değil, Yunan Ordusu da eleştiriyordu. Bu konuda bir grup üst düzey Yunanlı subayın S-300 füzeleri konusunda 4 Ocak 1999'da yaptığı açıklama aynı gün Yunan basınında yer alıyordu. Bu açıklamaya göre, füzelerin Girit'e yerleştirilmesi, her ne kadar Türk uçaklarının Ege'den Doğu Akdeniz'e geçişini engelleyecek bir güç olarak görülse de, füzeler konuşlandıkları bölge itibarıyla GKRY'ye yönelik bir Türk saldırısında GKRY'yi korumak için etkisiz kalacaklardı.⁷⁵⁷

Yunan basınına göre, AB Yunanistan ve GKRY'ye füzeler konusunda baskı yapmıştı. Örneğin, Fransız Dışişleri Bakanlığı yetkilileri Yunanlı meslektaşlarını uyararak füzelerin GKRY'ye yerleştirilmesi durumunda Türkiye'nin bu füzeleri vurmak için harekete geçeceğini, bunun sonucunun ise tüm Doğu Akdeniz'in bir savaş alanına dönmesi olacağını ifade etmişlerdi. Fransızlara göre, Yunanistan füzelerin GKRY'ye konuşlandırılmaması için elinden gelen çabayı göstermeliydi.⁷⁵⁸

PASOK Hükümeti'nin füzelerin Girit'e yerleştirilmesi konusundaki tutumu KKE tarafından eleştiriliyordu. KKE'ye göre füzelerin Girit'e nakli bir gerçeğin çok açık ifadesiydi. O gerçek ise, artık Yunanistan ile GKRY arasında ortak bir savunma doktrini olmadığıydı. Her ne kadar PASOK yetkilileri tarafından Yunanistan'ın ortak savunma doktrinininin gereklerini yerine getirdiği açıklansa da, bu açıklama halkı kandırmaya yönelikti.⁷⁵⁹

⁷⁵⁶ Elefteros Tipos, 2 Ocak 1999 s.4.

⁷⁵⁷ Kathimerini, 4 Ocak 1999, s.2.

⁷⁵⁸ Eksusia, 4 Ocak 1999, s.3.

⁷⁵⁹ Rizospastis, 5 Ocak 1999, s.4.

PASOK içerisindeki aşırı milliyetçi bir grup muhalif de Başbakan Simitis'i S-300 krizinde izlediği politika yüzünden eleştiriyordu. Muhaliflere göre, füzelerin GKRY'ye konuşlandırılmasından vaz geçilmesiyle Helenizmin caydırıcılık gücü büyük bir yara almıştı. Ayrıca füzelerin GKRY yerine Girit'e yerleştirilmesi sonucu ortak savunma doktrininin inandırıcılığı kalmamıştı.⁷⁶⁰ PASOK hükümeti tarafından S-300 füzeleri konusunda muhalefetin yoğun eleştirilerine cevap olarak yapılan açıklamada ise, GKRY Hükümeti'nin daha kısa menzilli TOR-M1 hava savunma sistemlerini almak için Rusya ile görüşmeler yürüttüğü ve Yunanistan'ın bu konuda gerekli mali desteği vermek de dahil olmak üzere GKRY'ye her türlü kolaylığı sağlayacağı açıklanıyordu.⁷⁶¹

Görüldüğü üzere Yunanistan, bir yandan S-300 füzeleri nedeniyle oluşan krizde Türkiye'nin kararlı tavrı nedeniyle geri adım atarken, diğer taraftan Güney Kıbrıs'ın silahlanması için destek sağlıyordu. Yunanistan'ın krizde geri adım atarken dahi GKRY'yi desteklemesinde, tarihsel bağların dışında muhalefetten gelen yoğun eleştirilerin rol aldığı söylenebilir.

Muhalefetin eleştirilerine karşılık Yunanistan Dışişleri Bakanı Yardımcısı Yorgo Papandreu tarafından yapılan bir açıklama yapıldı. Bu açıklamada, S-300 füzeleri konusunda hükümetin zor fakat doğru bir karar aldığı, uzun vadede bu kararın Yunanistan'ın çıkarına olduğu, muhalefetin savaş yanlısı bir tutum sergilediği, halbuki kendilerinin halkın tepkisini bilerek bu zor kararı verdikleri ve Yunanistan'ın her zaman GKRY'nin en büyük güvencesi olduğu belirtiliyordu.⁷⁶²

Yeni Demokrasi Partisi tarafından yapılan açıklamada ise, hükümetin S-300 füzeleri konusunda izlediği politikanın Helenizmin gücünü azalttığı, Kardak'tan sonra Yunanistan'ın S-300 krizinde de ciddi bir yenilgiye uğradığı ifade ediliyordu. Yeni Demokrasi Partisi eski Başkanı Ebert tarafından bu konuda yapılan açıklamada, PASOK Hükümeti'nin krizi yönetemediği ve sorumluluk almayan bir tavır içerisinde olduğu, ayrıca bu yenilginin sorumlularının ortaya çıkarılması için bir meclis araştırma komisyonu kurulması öneriliyordu.⁷⁶³

⁷⁶⁰ Mahi, 5 Ocak 1999 s.1.

⁷⁶¹ Kathimerini, 8 Ocak 1999, s.2.

⁷⁶² Alithia, 11 Ocak 1999, s.3.

⁷⁶³ Adesmeftos Tipos, 19 Ocak 1999, s.2.

Yeni Demokrasi Partisi'ne göre, Türkler Yunanistan'ın önceliğinin ekonomik sorunlar olduğunu çok iyi biliyorlardı.⁷⁶⁴ Bu nedenle savaş çıkırtkanlığı yaparak S-300 füzeleri konusunda hükümeti sıkıştırmış ve istediklerini elde etmişlerdi.⁷⁶⁵ Yeni Demokrasi Partisi'nin bu açıklaması şu şekilde de değerlendirilebilir. Yunanlılara göre, Türkler Yunanistan'ın yaşadığı ekonomik sorunları biliyorlardı ve bu nedenle Yunanistan'ın Türkiye ile bir savaşa giremeyeceğini öngörmüşlerdi. Bu öngörüye dayanarak Türkiye gerekirse savaşı göze aldığını belirten bir blöf yapmış ve öngörüsünde haklı çıkmıştı.

PASOK tarafından muhalefet partilerinin eleştirilerine yönelik verilen yanıtta ise, hükümetin acı fakat gerçekçi bir karar aldığı, eğer muhalefetin istediği gibi füzeler GKRY'de konuşlandırılırdı Yunanistan için daha kötü bir durumun ortaya çıkacağı ifade ediliyordu.⁷⁶⁶

PASOK'un bu yanıtından sonra KKE şöyle bir değerlendirme yapmıştı: Füzelerin GKRY yerine Girit'e konuşlandırılması, hükümetin izlediği politikanın ne kadar amatörce olduğunu gösteriyordu. KKE'ye göre, Türk askeri yetkilileri füzelerin GKRY'ye yerleştirilmesinin savaş sebebi olacağını açıklamakla blöf yapmışlardı. Yunan Hükümeti ise, bu konuda gerekli direnci gösterememiş, ne yapacağını bilmeyen bir tavır sergilemiş ve sonunda füzelerin GKRY'ye konuşlandırılmasından vaz geçmek zorunda kalmıştı.⁷⁶⁷

Her ne kadar füzelerin GKRY yerine Girit'e konuşlandırılacağına belli olmasıyla kriz sona ermişse de, kriz sonrası Yunanistan'da muhalefetin eleştirilerinin yanısıra hükümet içerisinde de ciddi görüş ayrılıkları ortaya çıkacak ve GKRY ile Yunanistan arasından bir güven bunalımını oluşacaktı.

⁷⁶⁴ Yunanistan'ın 1996 yılında yaşanan Kardak Krizi sonrası yoğun silah alımına gitmesi ve sanayi üretiminde yaşanan verimlilik kayıpları ile işsizliğin artması gibi nedenlerle 1997 yılından itibaren Yunan ekonomisinde ciddi sorunlar başgöstermişti. Bu konuda ayrıntılı bir inceleme için bkz.: Mihail Aleksandridis, **Eliniki İkonomia (Yunan Ekonomisi)**, Singhroni Ekdoti Yayınları, Atina, 2006.

⁷⁶⁵ **Kathimerini**, 19 Ocak 1999, s.1.

⁷⁶⁶ **Elefterotipia**, 22 Ocak 1999, s.3.

⁷⁶⁷ **Rizospastis**, 25 Ocak 1999, s.2.

Türk bilimadamı Aksu'ya göre ise, S-300 füzelerinin Kıbrıs yerine Girit Adası'na konuşlandırılması Yunanistan'ın yeni stratejik yapılanmasının bir göstergesiydi.⁷⁶⁸ Girit Adası'nın Ege Denizi çıkışındaki konumu göz önüne alındığında Yunanistan bu füzeler sayesinde Ege'den Doğu Akdeniz'e geçen Türk savaş uçaklarını vurma kabiliyetine sahip olmuştu.

Sonuçta S-300 füze krizi Yunanistan'ın 1981 yılından itibaren uyguladığı Türkiye karşıtı politikanın açık bir başarısızlığı olarak da değerlendirilebilir. Şöyle ki, Yunanistan aşırı milliyetçi Papandreu'nun lideri olduğu PASOK'un iktidara geldiği 1981 yılından itibaren Türkiye'yi uluslar arası ortamda yalnız bırakma ve sürekli olarak Türkiye'nin Yunanistan'dan toprak talebi olduğunu iddia eden bir politika uygulamaktaydı.⁷⁶⁹ Ne var ki, Kardak Krizi ve sonrasında yaşanan S-300 krizinde de görüleceği üzere, Yunanistan, Türkiye'nin kararlı tutumu sonrası bu politikasında değişikliğe gitmek ve sorunları AB çatısı altında çözmek yolunu seçecekti.

B. Kriz Sonrası Eleştiriler ve İktidar Partisi

Yunanistan'da S-300 füzeleri konusunda yaşanan gelişmeler hükümet içerisinde ciddi çatlaklara neden oldu. Bu konuda en büyük tartışma ise Yunan Hava Kuvvetleri için alınacak uçakların seçimi konusunda yaşandı. Savunma Bakanı har zaman Türkleri destekleyen ABD'ye olan bağımlılığın azaltılması için Fransız Mirage savaş uçaklarının alınmasını savunurken, Başbakan Simitis tarafından ABD'den F-16 uçaklarının alınacağı açıklandı. Simitis kendisini bu konuda eleştiren Savunma Bakanı'na verdiği cevapta Yunanistan için silahlanmanın önemini bildiğini, bahse konu uçakların ABD'den alınması sayesinde Yunanistan'ın dış politikasında önemli kazanımlar elde edebileceğini açıklıyordu.⁷⁷⁰

Simitis'in amacının Türk-Yunan ilişkilerinde yaşanan krizlerde Türkiye yanlısı bir tutum sergileyen ABD'nin tavrını Yunanistan lehine değiştirmek olduğu söylenebilir.

⁷⁶⁸ Aksu, **a.g.e.** s.92.

⁷⁶⁹ Hatipoğlu, **a.g.e.**, s.50.

⁷⁷⁰ **Kathimerini**, 2 Mayıs 1999 s.4.

KKE tarafından Hükümetin silah alım kararına yönelik yapılan açıklamada ise, hükümetin ABD uçaklarını tercih etmesinin büyük bir hata olduğu vurgulanıyordu. KKE'ye göre, S-300 füzelerinin ABD baskısı nedeniyle Kıbrıs'ta konuşlandırılmadığını herkes biliyordu. Ayrıca Ege'de mevcut sorunlar konusunda sürekli Türkleri destekleyen ABD'den silah almanın Simitis'in açıkladığı kazanım politikasının ne kadar mantıksız olduğunu gösterdiği, Yunanistan'ın ABD'nin belirlediği değil kendisinin belirlediği savunma politikaların takip etmesi gerektiği, esas düşmanın Ege'de sürekli Yunan haklarını taciz eden Türkiye olduğu ifade ediliyordu.⁷⁷¹

Yunan basınında hükümetin Türkiye'nin kararlı tavrı sonucu yeni bir gerginlik yaratmamak için S-300'lerin Kıbrıs'a konuşlandırılmasından vaz geçtiği, ayrıca GKRY'de bulunan ve Yunanistan'ın mali desteği ile inşa edilen Baf hava üssünün açılışının ertelendiği yönünde haberler yer alıyordu.⁷⁷²

Yeni Demokrasi Partisi lideri Kostas Karamanlis, PASOK Hükümeti'ni S-300 füzeleri konusunda yeterince cesur davranmamakla ve Yunanistan'ı küçük düşürmekle suçluyordu. Ona göre, Başbakan Simitis Yunan çıkarlarını korumak yerine Türk tehditlerine boyun eğmeyi seçmişti.⁷⁷³

KKE lideri Aleka Papariga tarafından yapılan meclis konuşmasında ise, hükümetin Yunan milli çıkarlarını değil NATO'nun çıkarlarını savunan bir politika izlediği, Ege konusunda ve S-300 füzeleri konusunda çok sakin bir ses tonu kullanan Başbakan Simitis'in KKE'nin NATO'dan ayrılalım önerisi üzerine bir anda şiddetli bir NATO taraftarına dönüştüğü, S-300 füzelerinin Kıbrıs'a yerleştirilmemesi sonucu ortak savunma doktrininin NATO çıkarları uğruna feda edildiği ifade edildi.⁷⁷⁴

⁷⁷¹ Rizospastis, 2 Mayıs 1999 s.2.

⁷⁷² Elefterotipia, 4 Mayıs 1999, s.3.

⁷⁷³ Elefterotipia, 5 Mayıs 1999, s.2

⁷⁷⁴ Praktika Tis Vulis (Yunan Paramentosu Görüşme Zabıtları), 2. Oturum, 4 Mayıs 1999.

Bu eleştirilere karşılık olarak PASOK tarafından yapılan açıklamada ise, S-300 füzelerin savunma doktrininin küçük bir parçası olduğu, doktrinin esas amacının bir Türk saldırısına karşılık GKRY'yi korumak olduğu ve Yunanistan'ın bu konuda her zaman en büyük çabayı gösterdiği açıklanıyordu.⁷⁷⁵

Bununla birlikte Savunma Bakanı Çohazopulos tarafından yapılan bir açıklamada ise, başlangıçta S-300 füzelerinin alınmasının doğru bir karar olduğu fakat sonrasında ABD ve AB baskısı nedeniyle Yunanistan'ın hiç istemediği halde füzeleri GKRY yerine Girit'e konuşlandırmak zorunda bırakıldığı ifade ediliyordu.⁷⁷⁶

GKRY Savunma Bakanı Hrisostomos tarafından S-300 füzelerine yönelik yapılan açıklamada ise; füzelerin Kıbrıs yerine Girit Adası'na konuşlandırılması konusunda Yunanistan'la görüşmelerin sürdüğü, füzeleri kullanacak Yunanlı personeli eğitecek Rus askeri teknisyenleri Girit'e gelene kadar füzelerin GKRY'de bir depoda tutulacağı açıklandı.⁷⁷⁷

Yunanistan Dışişleri Bakanı Yardımcısı Yorgo Papandreu tarafından Selanik'te 12 Mayıs 1999 tarihinde yapılan bir açıklamada, Yunanistan'ın Ege sorunlarının çözümü konusunda Türkiye'ye barış eli uzattığı açıklanırken, aynı gün GKRY'deki Yunanistan Büyükelçisi tarafından S-300 füzelerinin Girit'e konuşlandırıldıktan 5 ay sonra ancak savaşa hazır olabileceği, bu konudaki gecikmenin Rus personelin Yunanlı personele vereceği eğitimin uzun olmasından kaynaklandığı açıklanıyordu.⁷⁷⁸

S-300 füzelerinin ABD ve NATO'nun etkisi ve Türkiye'nin kararlı tutumu sonrası Kıbrıs yerine Girit'e konuşlandırılacağı açıklanması GKRY ile Yunanistan ilişkilerinde bir kriz yarattı.⁷⁷⁹ GKRY Savunma Bakanı tarafından Yunanistan'ın kendilerini Türkiye karşısında yalnız bıraktığı açıklanırken, Yunanistan ise bu açıklamaya tepki olarak Girit'te S-300 füzeleri konusunda eğitim alması planlanan 114 GKRY'li subay ve astsubaydan 85'ini disiplinsiz davrandıkları ve kurallara uymadıkları gerekçesiyle Kıbrıs'a geri gönderdi.⁷⁸⁰

⁷⁷⁵ **Ethnos**, 5 Mayıs 1999, s.4.

⁷⁷⁶ **Vradini**, 18 Ocak 1999, s.3.

⁷⁷⁷ **Ethnos**, 9 Mayıs 1999, s.2.

⁷⁷⁸ **Mahi**, 12 Mayıs 1999 s.3.

⁷⁷⁹ Aksu, **a.g.e.** s.205.

⁷⁸⁰ **Alithia**, 14 Mayıs 1999,s .2.

Görüldüğü üzere Türkiye'nin etkin çabası ve ABD-AB'nin girişimiyle füzelerin Kıbrıs'a konuşlandırılmasının önlenmesi büyük bir başarıydı. Bu başarı sayesinde hem füzeler Kıbrıs'a konuşlandırılmamış, hem de GKRY-Yunanistan ilişkileri ortak savunma doktrinine rağmen ciddi bir güven bunalımı yaşamıştı.

3 yıl gibi çok kısa süre içerisinde Türkiye ile Yunanistan arasında Kardak ve S-300 füzeleri konusunda yaşanan iki büyük kriz Başbakan Simitis'in önceliklerini yeniden değerlendirmesini gerektirmişti. Yunan basınına göre Simitis için öncelik ülkenin ekonomik sorunlarıydı. Kardak krizi ve S-300 füzelerinin 1999 yılı Mart ayında Kıbrıs yerine Girit'e yerleştirilmesi sonrasında Simitis Türkiye'ye Ege konusunda sorunların dondurulmasını içeren bir teklif sundu.⁷⁸¹

Simitis'in bu kararının ardındaki bir diğer etkende Kardak krizi ve onu izleyen S-300 krizinde aşırı milliyetçilerin tehlikeli bir şekilde yönetim sistemlerinde etkili olduğu gerçeğini görmesiydi. Bu açıdan Ege'de atılacak yanlış bir adım her iki ülkenin de zararlı çıkacağı bir silahlı çatışmayı kolaylıkla ateşleyebilirdi.⁷⁸²

Yunan siyaset bilimci Rizas'a göre, Kardak ve S-300 füzeleri krizinde PASOK'un izlediği dış politikanın Yunanistan'ın içinde bulunduğu ekonomik şartlara uygun olmadığı ortaya çıkmıştı. Yunanistan bir yandan ekonomik sorunlarla boğuşurken diğer yandan Türkiye ile bir savaşa neden olabilecek iki büyük kriz yaşamıştı ve bu krizler sonrası silahlanma harcamalarının artması Yunan ekonomisini daha da zora sokmuştu.⁷⁸³

Bu karşılıklı silahlanma yarışının Yunanistan ekonomisi üzerindeki etkisi Türkiye'ye göre daha ağırdı. Örneğin, Türkiye 2000 yılında 16.4 milyar dolarlık askeri harcama yaparken, Yunanistan ise 8.7 milyar dolar askeri harcama yapmıştı. 2007 yılına gelindiğinde ise Türkiye Gayri Safi Yurt İçi Hasılası'nın (GSYİH) %2.1'ine denk gelen 11.1 milyar dolarlık silahlanma harcaması yaparken, Yunanistan GSYİH'sının %3.3'üne denk gelen 8.7 milyar doları silahlanmaya ayırmıştı.⁷⁸⁴

⁷⁸¹ Eksusia, 1 Temmuz 1999, s.3.

⁷⁸² Dimitris Kairidis, *İ Nea Yeopolitiki Tis Eladas (Yunanistan'ın Yeni Jeopolitiği)*, İ.Sideris Yayınları, Atina, 2003. s.73.

⁷⁸³ Rizas, *Apo Tin Krisi...*, s.205.

⁷⁸⁴ Serdar Erdurmaz, *Soğuk Savaş Sonrası Silahlanma*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2010, s.155.

Dolayısıyla Simitis'in Kardak ve S-300 krizleri sonrası sorunları silahlanma yerine AB çatısı altında çözüme politikası izlemesinde silanlanma yarışının Yunanistan bütçesine getirdiği yükün etkisinin oldukça açık olduğu söylenebilir.

Simitis esasında S-300 krizinin sona erdiği 1999 yılında Yunanistan'ın izlediği Türkiye politikasını değiştirmeye kararı vermişti. Bu politika değişikliğinde silahlanmanın Yunanistan bütçesine getirdiği yük, Türkiye'nin AB üyelik süreci ve parti içi aşırı milliyetçi grubu tasfiye etmek konusu önemli rol oynamıştı. Bu politika değişikliğinin en önemli göstergelerinden biri Simitis'in aşırı milliyetçi görüşlerini beğenmediği Dışişleri Bakanı Pangalos'u istifaya zorlamasıydı. Pangalos'un istifa etmesi Türkiye ile Ege sorunları da dahil olmak üzere tüm konularda yeni bir sayfa açmak isteyen Simitis'e büyük bir fırsat yaratmıştı.⁷⁸⁵

Simitis, Ege Sorunları konusunda izleyeceği yeni politikada Dışişleri Bakanı olarak göreve başlayan Papandreu'ya güvenmekteydi. Şöyle ki, PASOK içerisinde Türkiye'nin AB üyeliği konusunda iki farklı görüş bulunmaktaydı. Bir yandan parti içerisindeki milliyetçi grup, Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkarken, diğer yandan Simitis ve Papandreu Türkiye'nin AB'ye üye yapılmasının Yunanistan'ın yararına olduğu görüşündeydi. Onlara göre, AB müzakereleri süresince Türk-Yunan sorunları Türk-AB sorunları haline dönüştürülebilirdi.⁷⁸⁶ Bu konuda Dışişleri Bakanı Papandreu'nun iki ülke arasında yaşanan sorunlara ilişkin Yunanistan'ın yeni bir politika izleyeceğini açıklaması ilginçti. Papandreu'ya göre, Yunanistan'ın "hiçbir şey istemeyen ve taviz vermeyen" tutumu değişmişti ve artık Yunanistan Türkiye'den talepleri olan bir tutum izlemeye karar vermişti.⁷⁸⁷

Yunanistan'da bir yandan Simitis liderliğinde Türkiye'nin AB üyeliği konusunda bu değişim yaşanırken, diğer yandan NATO ve AB karşıtı olan Rusya ile S-300 füzeleri nedeniyle gerçekleşen yakınlaşma dikkat çekiciydi. Şöyle ki, S-300 krizi aynı zamanda NATO üyesi olan Yunanistan'ın Rus hava savunma sistemi olan S-300 füzelerini Girit'te konuşlandırmasıyla Rusya'nın da Ege sorunlarına dahil edilmesi manasını taşımaktadır. Çünkü bu füzelerin sahip olduğu radar sistemleri sayesinde Rus askeri personeli Ege'de Türkiye'nin ve diğer NATO üyesi ülkelerin

⁷⁸⁵ PASOK içerisindeki aşırı milliyetçilerin etkisini kırmak isteyen Simitis ve Papandreu'nun bu konudaki görüşlerini ayrıntılı inceleyen bir tez için bkz.: Moutmouzis, **a.g.t.** s. 85-101.

⁷⁸⁶ Hatipoğlu, **a.g.m.**, s.52-55.

⁷⁸⁷ **Milliyet**, 3 Temmuz 2000, s.4.

yaptıkları tatbikatları ve uçuşları yakından takip etme fırsatı yakalamıştır. Bu açıdan incelendiğinde, Yunanistan'ın Ege sorunları konusunda gerektiğinde aynı ittifakın içinde yer aldığı Türkiye'ye karşı NATO açısından tehdit olarak değerlendirilen Rusya ile işbirliği yapabileceğinin ve Rusya'dan silah almaktan çekinmeyeceğinin ortaya çıkması oldukça düşündürücüdür.

1999 yılından sonra S-300 füzeleri konusunda iki ülke arasında ciddi bir kriz yaşanmadı. Bununla birlikte, Yunanistan'da 2009 yılında başlayan ekonomik kriz sonrası S-300 füzeleri konusunda yaşanan gelişmeler, krize rağmen siyasi partilerin oy kaygısıyla milliyetçi söylemlerini ve eylemlerini sürdürmelerine iyi bir örnektir. Şöyle ki, 1999 yılında Girit'e konuşlandırılmasından itibaren 14 yıl boyunca ödenek yokluğu ve eğitim eksikliği nedeniyle hiç atışı yapılmayan S-300 füzelerinin, 13 Aralık 2013 tarihinde Girit'te ilk kez talim atışları yapılmıştır. Bu atışlar için ekonomik kriz yaşanmasına rağmen yaklaşık 20 milyon Avro harcanmıştır.

Yunanistan'ın ekonomik kriz yaşadığı bir ortamda bu atışlar için yaklaşık 20 milyon Avroluk bir harcama yapması, Yeni Demokrasi Partisi milletvekili ve Savunma Bakanı olan Avromopulos tarafından söz konusu füzelerin caydırıcılığı göz önüne alındığında yapılan bu harcamanın önemsiz olduğu ifade edilerek savunuluyordu.⁷⁸⁸

Aynı zamanda Yunan basınında S-300 füzelerinin atışları ve ihtiyaç duydukları yedek parça konusunda Yunanistan ile Rusya arasında bir anlaşma imzalandığı, ayrıca Yunanistan'ın Ege Denizi'nden geçecek Rus savaş gemilerinin Yunan limanlarındaki ikmal imkânlarından yararlanması konusunda kolaylık göstereceği yönünde haberler yer almaktaydı.⁷⁸⁹

Girit'te yapılan atışlar konusunda Yunan siyasi partileri genel olarak olumlu tepki vermişti. Yaşanan ekonomik krizde Hükümetin her türlü fazla harcamasını eleştiren Yunanistan Komünist Partisi (KKE) ve aşırı milliyetçi-ırkçı LAOS tarafından yapılan açıklamalarda, S-300 füzelerinin Girit'te atışlarının yapılmasının milli savunma gücü açısından önemli bir gösterge olduğu, Türk kışkırtmalarına karşı

⁷⁸⁸ *Ethnos*, 15 Aralık 2013, s.2.

⁷⁸⁹ *To Vima*, 10 Aralık 2013, s. 3.

Ege Denizi'nde Yunanistan'ın güçlü bir savunma sistemine ihtiyaç duyduğu vurgulanıyordu.⁷⁹⁰

İktidarı sürekli olarak eleştiren ve birbirine düşman bu iki partinin S-300 füze atışları konusunda yapılan harcamalara hiç değinmemeleri dikkat çekicidir. Bu çerçevede zıt siyasi görüşleri olmasına rağmen hem KKE hem de LAOS'un aşırı milliyetçi kesimlerin oylarını almak için bu tarz demeçler verdiği değerlendirilmektedir.

⁷⁹⁰ A-1, 15 Aralık 2013, s.2. Rizospastis, 16 Aralık 2013, s.3. KKE ve LAOS'un birbirlerine yönelik eleştirilerine Yunan basınında sıklıkla rastlanılmaktadır. Örneğin KKE'ye göre LAOS ırkçı ve faşist bir partiydi. Yunan halkının çıkarlarında çok aşırı ırkçı bir grubun çıkarlarını savunuyordu ve Yunanistan için bir tehlikeydi. www.kke.gr/Κείμενο_της_Ιδεολογικής_Επιτροπής_της_ΚΕ_του_ΚΚΕ. Erişim tarihi: 20 Ağustos 2015. KKE'ye göre, LAOS'tan ayrılanların kurduğu Bağımsız Yunanlılar (ANEL) Partisi ile koalisyon kuran SYRIZA lideri Aleksis Çipras Yunan soluna ihanet etmişti. Çünkü KKE'ye göre, hem LAOS, hem de ANEL Partisi NAZİ ideolojisinin modern temsilcileriydi. Bu kapsamda, ANEL'le işbirliği yapan SYRIZA'da savunduğu sol fikirlere ihanet etmişti. www.kke.gr/esoteriki-politiki/item. Erişim tarihi.: 20 Ağustos 2015.

SONUÇ

Türk-Yunan ilişkilerinin tarih boyunca taraflar arasındaki çatışmalardan ötürü güvensizlik temeli üzerine kurulduğu açıktır. Bu güvensizlikte özellikle Yunanlı politikacıların payları inkâr edilemez. Örneğin kuruluşunda milliyetçi sol görüşü benimseyen PASOK'un kurucusu olan Papandreu'nun 1988 yılında Türk tehdidi hakkında bir ABD'li yetkiliye söylediği “Siz resmi olarak bir Türk tehdidinde inanmayabilirsiniz. Ben de inanmıyorum. Fakat Yunan halkı böyle bir tehdit var diyorsa benim için gerçek halkın dediğidir.” sözleri, Yunan halkındaki “Türk korkusunu” istismar eden Yunanlı politikacıların iki ülke arasındaki güvensizlik ortamının devam etmesinde oynadıkları rolü göstermesi açısından önemlidir.

Geçmişten günümüze devam eden bu güvensizlikten dolayı Ege Denizi konusunda yaşanabilecek herhangi bir krizin çok kısa sürede iki ülkenin çatışmasına yol açabileceği öngörülebilir.

Ayrıca Lozan Barış Andlaşması ile Ege'de kurulan dengenin Yunanistan tarafından sürekli tek taraflı uygulamalarla ihlal edilmesi Türkiye'de bir güvenlik endişesi yaratmıştır. İlginç bir şekilde Yunanistan'da da Türkiye'ye yönelik olarak “Yunanistan'ı tehdit eden ve topraklarını ele geçirmeye çalışan ülke” algısı bulunduğunu söylemek mümkündür. Yunanistan'ın bu algısında gerek Yunan siyasetçilerin gerekse de kilise ve eğitim kurumlarının sürekli bir Türk tehdidinden bahsetmelerinin etkisi olduğu açıktır.

Dolayısıyla, iki ülke arasındaki bu tehdit algısı ve güvenlik endişesi aynı zamanda bir silahlanma yarışına yol açmıştır. Bu silahlanma yarışı hem Türkiye hem de Yunanistan ekonomisi için büyük bir yük oluşturmuştur. Yunanistan'ın “Ege'de sözde Türk tehdidi” nedeniyle giriştiği silahlanma yarışı, özellikle 1980-2000 döneminde ülke ekonomisinin ciddi açıklar vermesine sebep olmuştur. Yunan siyasetçilerin ise bu silahlanma yarışının da etken olduğu ekonomik sıkıntılardan kamuoyunun dikkatini uzaklaştırmak için Türkiye ile kriz çıkarma yolunu seçtikleri söylenebilir.

Ne var ki Kardak ve S-300 krizlerinde Türkiye'nin kararlı tavrı karşısında geri adım atmak zorunda kalan Yunanistan, izlediği kriz çıkarma politikasını 1999 yılından itibaren değiştirmek zorunda kalmıştır. Bu değişimde bir yandan Yunanistan'ın Kardak ve S-300 krizleri sonrası artan savunma harcamalarının ekonomisine getirdiği yükten kurtulma amacının yattığı, diğer yandan AB adaylığını hedefleyen Türkiye ile yaşadığı Ege sorunlarını AB çatısı altında çözme politikasının rol oynadığı söylenebilir.

2009 yılında Yunanistan'da başlayan ekonomik kriz 2010 yılında etkisini göstermiştir. Yunan siyasi yaşamında daha önceki dönemlerde de görüldüğü üzere, ekonomik kriz sırasında Yunan halkının dikkatini iç sorunlardan dış sorunlara çekmek için partilerin Türkiye ve Ege sorunları konusundaki söylemleri sertleşmiştir.

Çalışmamızda incelenen Yunan Siyasi Partileri'nin Ege sorunlarına yönelik politikalarının değişimi ilginç sonuçlar ortaya koymaktadır. Örneğin, kuruluşunda merkez sağ görüşü benimseyen Yeni Demokrasi Partisi, 1970 ve 80'li yıllar süresince Türkiye ile diyalog yoluyla sorunların çözümünü savunmuş ve ılımlı bir politika izlemiştir. Bununla birlikte özellikle 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren parti daha milliyetçi bir politika izlenmesini isteyen kesimlerin etkisine girmiş, 2009 yılından sonra ise Ege sorunları konusundaki söylemini sertleştirmiştir.

PASOK ise, özellikle aşırı milliyetçi Andreas Papandreou'nun liderliğinde Ege sorunları konusunda Türkiye karşısında uzlaşmaz bir tavır takınmıştır. Ne var ki, başında Kostas Simitis ve Andreas Papandreou'nun oğlu Yorgo Papandreou'nun bulunduğu grubun parti içerisinde egemenliği ele geçirmesi sonrası Türkiye'ye karşı izlenen bu politika değişmiş ve sorunların görüşmeler yoluyla çözümü denenmiştir.

Yunanlı siyasetçilerin Ege sorunları konusunda izlediği iki farklı politikadan söz edilebilir. Özellikle Kostas Simitis ve Yorgo Papandreu gibi aşırı milliyetçi olmayan Yunan siyasetçileri Ege sorunları konusunda Türkiye ile çatışmak yerine, sorunları Türk-Yunan anlaşmazlığından Türkiye-AB sorunları şekline dönüştürmeyi tercih etmektedir. Böylece Yunanistan AB desteği sayesinde Türkiye'nin Ege sorunları konusunda taviz vermesini beklemektedir.

Buna karşılık Yunanistan'da gerek sol gerekse de sağ görüşlü aşırı milliyetçi siyasetçiler ve başlarında buldukları KKE ve LAOS , sorunların çözümü için Rusya desteği de dahil olmak üzere farklı tezler ileri sürmektedirler. Bu açıdan LAOS'un Ege sorunları konusunda Türkiye karşısındaki aşırı milliyetçi tavrı ve Ege'de Rusya'ya üs vermek fikri ilginç bir örnektir. İlk bakışta bu fikir çok gerçekçi görünmeyebilir. Bununla birlikte, Yunanistan'da yaşanan ekonomik kriz nedeniyle gerek milliyetçi partilerin gerekse LAOS içerisinde ayrılan bir grubun kurduğu aşırı ırkçı Altın Şafak Partisi'nin oylarında yaşanan artış ve bu partilerin tarihi Ortodoksluk bağları nedeniyle Rusya'ya olan sempatileri göz önüne alındığında, LAOS'un Rusya'ya Ege'de üs verme önerisinin Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunları ne kadar karmaşık hale getirebileceği açıktır.

Çalışmamızda incelenen modernist-sosyalist eğilimli SYRIZA'nın ise Ege sorunları konusunda bekle-gör politikası uyguladığı ve yaşanan ekonomik kriz nedeniyle Türkiye ile gerginlik çıkartmayacak bir şekilde davrandığı söylenebilir. Ne var ki, bir yandan iktidarda bulunan koalisyonun büyük ortağı SYRIZA tarafından bu politika izlenirken, diğer yandan koalisyon ortağı olan ve LAOS'tan ayrılan aşırı milliyetçilerin kurduğu ANEL partisinin özellikle egemenliği anlaşmalarla devredilmemiş ada, adacık ve kayalıklar konusundaki provakatif tutumları sürmektedir. ANEL'in bu tutumuna SYRIZA tarafından itiraz edilmemesinin dikkat çekici olduğu değerlendirilmektedir.

Yukarıda sözü edilen siyasi partilerin tutumlarının Yunanistan'ın Ege sorunlarının çözümü konusunda gösterdiği çekimserlikte önemli rolü olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü çalışmamızda da irdelendiği üzere, Ege sorunları konusunda Yunanistan'daki iktidar partilerinin Türkiye ile görüşmeleri muhalefet partileri tarafından milli çıkarları zedelemek olarak nitelendirilmiştir. Bu da, hükümetler üzerinde büyük bir toplumsal baskı doğmasına yol açmıştır. Bu baskı nedeniyle, Yunan siyasetçilerin Ege sorunlarının çözümünün hem Türkiye hem de Yunanistan'ın yararına olduğunu bilmelerine rağmen popülist dış politikaya ağırlık verecekleri ve sorunların çözümü için gerçekçi adımlar atmayacakları değerlendirmesini yapmak mümkündür.

Bu kapsamda her ne kadar tezde incelenen sorunlar konusunda son dönemde Türkiye ile Yunanistan'ı çatışmanın eşiğine getirecek bir kriz yaşanmasa da, Yunanistan'ın özellikle egemenliği anlaşmalarla devredilmemiş ada, adacık ve kayalıkları kendi egemenliği altında gösterme gayretinden vaz geçmediği de açıktır.

Ayrıca gerek Türkiye gerek Yunanistan'ın petrol ithal etmek zorunda kaldığı dikkate alınır, Ege Denizi'nde bulunacak yeni petrol yataklarının kıta sahanlığının belirlenmesi konusunu yeniden gündeme taşıyabileceği, bunun da iki ülke arasında çok kısa bir zaman içerisinde yeni bir krizin çıkmasına neden olabileceği düşünülebilir. Bu konuda en mantıklı çözümün iki ülkenin Ege'de bulunacak petrol kaynaklarından ortak faydalanması olduğu açıktır. Ne var ki, Yunan siyasi hayatına egemen olan hava göz önüne alındığında bu kararı kabul edebilecek bir Yunan siyasi liderinin iktidarı kaybetmesi büyük olasılıktır.

Sonuçta, 1999 yılında hem Simitis'in Türkiye'ye yönelik politika değişikliği, hem de her iki ülkede yaşanan depremler nedeniyle Türkiye–Yunanistan arasında ikili ilişkilerde yaşanan gelişmelere rağmen özellikle Yunanistan'da siyasetçilerin sıklıkla dile getirdiği sözde “Türk tehdidi” kavramı yüzünden Türkiye'ye yönelik güven eksikliği mevcuttur. Ve bu güven eksikliği nedeniyle Yunanistan'ın kısa ve orta vadede Ege sorunlarının çözümü konusunda ciddi bir ilerleme göstermesi beklenmemektedir.

Ayrıca, her ne kadar 2009 yılında başlayan ekonomik kriz nedeniyle PASOK ve Yeni Demokrasi Partisi'nin milliyetçi söylemlerinde bir artış olsa bile, bu iki partinin geçmiş krizlerdeki tutumları göz önüne alındığında, Ege Denizi'nde çıkabilecek bir krizde muhatap alınabilecekleri varsayılabilir. Halen iktidardaki koalisyonun büyük ortağı olan SYRIZA'nın ise, Ege Sorunları konusundaki tutumunun zamana bağlı olarak şekillenebileceği söylenebilir. KKE ve LAOS'un iktidara gelmeleri durumunda ise, kurulduklarından itibaren izledikleri aşırı milliyetçi politikalar nedeniyle Ege'de her an yeni bir krizin patlak verebileceği ve bu krizin Kardak Kayalıkları gibi egemenliği anlaşmalarla devredilmemiş ada, adacık ve kayalıklar konusunda çıkabileceği değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte günümüzde Yunanistan'ın içinde bulunduğu ekonomik kriz göz önüne alındığında, Ege sorunları konusunda yaşanacak muhtemel bir krizde

Yunanistan'da iktidarda bulunan partinin veya koalisyonun krizin savaşa dönüşmeden yatışması için çaba göstereceği varsayılabilir. Yunan Ordusu'nun ekonomik kriz nedeniyle halen yaşadığı zorlukların ve Yunanistan'ın 1990'lı yıllardaki gibi bir silahlanma yarışını karşılayacak maddi imkânının olmamasının bu çabanın gösterilmesinde rol oynayacağı söylenebilir.

Ancak, Ege'de çıkabilecek bir krizin savaşa dönüşmeden yatıştırılması çabasının, Yunanistan'daki muhalefet partilerinin aşırı milliyetçi oyları alma istekleri nedeniyle yöneltecekleri sert eleştirilerden dolayı kısıtlı kalabileceği, yani sorunların çözümünden çok krizin yatıştırılmasına yönelik olacağını öngörmek mümkündür.

Buna karşılık kriz yatıştıktan sonra, Yunanistan'ın tarih boyunca yaptığı gibi sorunları Türk-Yunan sorunu olmaktan çıkarıp, Türkiye-Batı-AB sorunu haline getirme stratejisini izlemeye devam edeceği söylenebilir. Bu durumda ise Türkiye'nin Ege sorunları konusunda Yunanistan'ın tek taraflı eylemlerini sürekli ve kararlı bir şekilde engellemesi önem kazanmaktadır.

Sonuç olarak, dış ticaretinin %90'ını deniz yoluyla gerçekleştiren Türkiye için Ege Denizi hayati önemdedir. Yunanistan'ın Ege Denizi'ni tamamen kendisine ait olarak algılaması ve bu konuda Türkiye'nin çıkarlarına zarar verici tutumu halen sürmektedir. Bu kapsamda kısa ve orta vadede Türkiye ile Yunanistan arasında Ege Denizi'nden kaynaklanan sorunların çözümü beklenmemektedir. Bununla birlikte Yunanistan'ın Ege Denizi'nde Türkiye'nin çıkarlarını engellemeye yönelik tek taraflı eylemlerinin kararlı bir şekilde önlenmesi Türkiye için hayati önemdedir.

KAYNAKÇA

ARŞİVLER

Arhio Tis Vulis Ton Elinon (Yunanistan Parlamento Arşivi)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

Praktika Tis Vulis (Yunanistan Paramentosu Zabıtları)

Türk Tarih Kurumu Arşivi

RESMİ YAYINLAR

Efimeris Tis Kiverniseos (Yunanistan Resmi Gazetesi)

TBMM Tutanak Dergisi

TC Resmi Gazetesi

TC Başbakanlık Halkla İlişkiler ve Enformasyon Dairesi Başkanlığı

Yunanistan Ege Bakanlığı Yayınları

KİTAPLAR

Acar, Yücel, **Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı**, USAK Yayınları, Ankara, 2010.

Akalın, Hakkı **Ege’de Bahar Gül mü Dikeni mi?**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2000.

Aksu, Fuat, **Türk-Yunan İlişkileri, İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme**, SAEMK Yayınları, Ankara, 2001.

-----, *“Türk Yunan İlişkilerinde Güvenlik ve Güven Arttırma Çabaları”* Der: Cem Karadeli, **Soğuk Savaş Sonrasında Avrupa ve Türkiye**, Ayraç Yayınları, Ankara, 2003.

Aleksi, İraklidis, **Aspondi Yitonas: Elada Turkia İ Dieneksi Tu Aıgau**, Sideris Yayınları, Atina, 2007.

Aleksandridis, Mihail A. **Eliniki Oikonomia**, Singhroni Ekdoti Yayınları, Atina, 2006.

Aleksandriou, Hristos, **Proklisis Asfalia Ya Tin Elada Kai Tin Kipro**, Papazisi Yayınları, Atina, 2008.

Anastasiadi, Yorgos, **Singhroni Politiki İstoria Tis Eladas (1974-1992)**, Maliaris Yayınları, Selanik, 1993.

-----, **İstoria Tis Singhronis Eladas 1993-1998**, Alexandros Yayınları, Selanik, 2000.

Apatay, Çetinkaya, **Ege'de Olup Bitenler**, DZ.K.K.lığı Basımevi, Ankara, 2007.

Artuç, İbrahim, **Kıbrıs'ta Savaş ve Barış**, Kastaş Yayınları, İstanbul, 1989.

Ayman, S.Gülden, **Tırmandırma Siyasetine Bir Örnek: S-300 Krizi**, ASAM Yayınları, Ankara, 2000.

Bakalopoulos, Konstantinos, **İstoria Tis Elados**, Stamulis Yayıncılık, Atina, 2005.

Başeren, Sertaç Hami, **Ege Sorunları**, Türk Deniz Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003.

Bilge, A.Suat, **Türk-Yunan Siyasi İlişkileri Büyük Düş**, 21.Yüzyıl Yayınları, Ankara, 2000.

Bostan, İdris, **Ege Adaları'nın İdari, Mali ve Sosyal Yapısı**, SAEMK Yayınları, Ankara, 2003.

Bölükbaşı, Deniz, **Dışişleri İskelesi**, Doğan Kitap, İstanbul, 2011.

Bratakos, Angelos, **İ İstoria Tis Neas Demokratias**, A.Livani Yayınları, Atina, 2002.

Carabott, Philip, **The Greek Civil War, Essays On A Conflict of Exceptionalism and Silences**, Ashgate Yayınları, Londra, Nisan 2004.

Cem, İsmail, **Türkiye, Avrupa, Avrasya, 1.Cilt**, İşbankası Yayınları, İstanbul, 2009

Clogg, Richard, **Modern Yunanistan Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.

-----, **Greece In The 1980's**, Mcmillan Press, Londra, 1983.

Crampton, J. **2.Dünya Savaşı'ndan Sonra Balkanlar**, Yayın Odası Yayınları, İstanbul, 2007.

Coulumbis, Theodora A. **Greece In The Twentieth Century**, Frank Cass Yayınları, Londra, 2003.

Çaparas, Stefanos, **İ Politiki İgesia Ke İ Kseni Sti Nea İstoria Tis Elladas, Cilt 4**, Nea Sinora Yayınları, Atina, 1995.

Çakanos, Panayotis, **Singhroni Eliniki Eksoteriki Politiki**, 1.Cilt, Sideris Yayınları, Atina, 2003.

Çardanidis, H. **Singhroni Eliniki Eksoteriki Politiki: İ Elini Turkikes Shesis Kai Kipriako Provlima**, Cilt-2, N.Sakula Yayınları, Atina, 1989.

Çirigotis, Dionisos, **Neoteri Kai Singhroni Eliniki İstoria**, Piotita Yayınları, Atina, 2013.

Çoker, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi Milli Mücadele ve TBMM 1.Dönem 1919-1923**, TBMM Vakfı Yayınları, Cilt 2, Ankara, 1995.

Çutsos, Yorgos, **Thesis –Antithesis Sti Eliniki Eksoteriki Politiki 1988-2006**, Barzulianas Yayınları, Atina, 2007.

Dış Siyaset Belgeleri (31 Mart 1975- 1 Mart 1976) Başbakan Süleyman Demirel ve Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in Dış Politika ile İlgili Açıklamaları, Başbakanlık Halkla İlişkiler ve Enformasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1976.

Dimitris, Kerasidis, **To Neo Eliniko Kratos :İstoria Politiki İkonomia**, Maliaris Yayınları, Selanik, 2006.

Doğru, Sami **Uluslararası Hukukta Kıta Sahaneliği ve Ege Denizi Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığı**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2003.

Evagoru, Evagoras G. **İ Elini Turkikes Shesis Apo to 1923 Ews Simera**, Piotita Yayınları , Atina, 2010.

Ellis, Athanasios, **İmia:Ta Aporritha Tilegrafamata Ton Amerikanon**, A.A.Livani Yayınları, Atina, 2009.

Erduramaz, Serdar, **Soğuk Savaş Sonrası Silahlanma**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2010.

Fergadi, Aretsi Tunta, **Themata Elinikis Diplomatikis İstorias: 1912-1934**, Paratiritis Yayınları, Selanik, 1988.

Fırat, Melek, **“Yunanistan’la İlişkiler”**, Ed.:Baskın Oran, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşı’ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt 1:1919-1980, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.

-----, **Beş Deniz Havzasında Türkiye**, Der.Mustafa Aydın-Çağrı Erhan, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2006.

Fırat, Turhan, **Dış Politikamızın Perde Arkası: 23 Büyükelçinin Olaylara Bakışı**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2005.

Gündüz, Aslan, **Limni Adası'nın Hukuki Statüsü Üzerinde Türk-Yunan Uyuşmazlığı**, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 1985.

Gürel, Şükrü Sina, **Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993)**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1993.

Hatipoğlu, M.Murat, **Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997.

Hiladakis, Nikso, **21os Aionas to Aigaio Eline Turkiki Limni**, Kadmos Yayınları, Selanik, 2010.

Hristopoulos, Yorgos A. **Konstantinos Karamanlis: Yeyonota Kai Keimena** Konstantinos Karamanlis Enstitüsü Yayınları, Atina, 2005.

Işıklar, Hakan Cem, **Ege'de Casus Belli**, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2005.

Kairidis, Dimitris, **İ Nea Yeopolitiki Tis Eladas**, İ.Sideris Yayınları, Atina, 2003.

Karacan, Ali Naci, **Lozan**, Hazırlayan Hulusi Turgut, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009.

Karakuş, Erdoğan, **İngiliz Belgelerinde İkinci Dünya Savaşı Öncesi Türk-İngiliz İlişkileri**, ATASE Yayınları, Ankara, 2004.

Karagöz, Mahmut, **Ege Denizi'nde Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması**, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul, 2006.

Kariodis, Theodora C. **The Greek Socialist Experiment: Papandreou's Greece 1981-1989**, Pella Yayıncılık, New York 1992.

Kartakis, E. **O Karamanlis Tis Metapolitefsis**, Roes Yayınları, Atina, 1993.

Katsigeras, Mihalis N, **Polemiki İstoria Tis Singhronis Eladas, 1. Cilt**, Skai Yayınları, Neo Faliro, 2008.

Katsoulis, G.D. **Istoria Tu Komunistiki Komatos Elados**, Nea Sinora Yayınları, Atina, 1976.

Kennedy, Paul, **Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri**, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1996.

Kinzer, Stephen, **Hilal ve Yıldız: İki Dünya Arasında Türkiye**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.

Kolmer, Konstantinos, **Ta Petrelea Tis Elados**, Livani Yayınları, Atina, 2006.

Konsta, Dimitri K., **Ya Tin Ekswteriki Politiki**, Papazisi Yayınları, Atina, 1989.

Kosmadopulo, Dimitri, **Odiporiko Enas Presvis Sti Ankara 1974-1976**, Eliniki Evrokdotosi Yayınları, Atina, 1988.

Kriki, Panou, **O Rolos Tou Stratu Stin Ekseliksi Tis İstorias Apo Ti Epanastasi Tou 1821 Mehri To 1975**, Kultura Yayınları, Atina, 2008.

Kouris, Nikos, **Elada–Tourkia O Pentikontaetis Polemos**, Nea Sinora Yayınları, Atina, 1997.

-----, **Aigaiο İ Makrohronia Diamahi Kai O Rolos Ton Amerikanon**, Libani Yayınları, Atina, 2009.

Kurkulas, Alkis, **İmia: Kritiki Prosengisi Tu Turkiki Paragonta**, Sideris Yayınları, Atina, 1998.

Kurubaş, Erol, “*Türk Yunan İlişkilerinde Neo Detant Dönemi ve İlişkilerin Geleceği*”, Der: Birgül Demirtaş Coşkun, **Türkiye-Yunanistan Eski Sorunlar Yeni Arayışlar**, ASAM Yayınları, Ankara, 2002.

Kurumahmut, Ali, **Ege’de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar**, TTK Yayını, Ankara, 1998.

-----; Başeren, Sertaç Hami, **Ege’de Gri Bölgeler: Unutulmayan Türk Adaları**, TTK Yayını, Ankara, 2004.

Küçük, Cevdet, **Türk Hakimiyetinde Ege Adaları’nın Yönetimi**, SAEMK Yayınları, Ankara, 2002.

-----, **Ege Adaları’nın Egemenlik Devrinin Tarihçesi**, SAEMK Yayınları, Ankara, 2001.

Lütem, Ömer E.- Coşkun, Birgül Demirtaş, **Balkan Diplomasisi**, ASAM Yayınları, Ankara, 2001.

Liliados, Yorgos, **İ Singkrotisi Tu SYRIZA Kai Elnıkı Politiki**, Anastasiadi Yayınları, Selanik, 2011.

Macridis, Roy C. **Greek Politics At A Crossroad**, Hoover Institution Press, California, 1984.

Marangos, Nikos, **Karamanlis-Etzebit (Kipros, Aigaiο, Montpai)**, Epikerotita Yayınları, Atina, 1987.

Manousakis, Grigorios M. **İ Eksoteriki Politiki Tis Elados Kata Tin Periodon 1980-1989**, E.Lambrinos Yayınları, Atina, 1989.

Meray, Seha L. **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, Cilt-1, Kitap1**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.

Meynaud, Jean, **İ Politikes Dinamis Sti Elada**, Savala Yayınları, Atina, 2002.

Mitsotakis, Kiriakos, **İ Simpligates Tis Ekswterikis Politikis**, Pataki Yayınları, Atina, 2006.

Mintsis, Yorgos I, **Singhronos Polemos Kai Eliniki Stratigiki**, Erodios Yayınları, Selanik, 2006.

Nikalou, Hara G., **To Nomikon Kathestos Tou Aigaiou Kai İ Elinoturkiki Dieneksis**, Elefteris Skepsis Yayınları, Atina, 1992.

Nikolaydis, Dimitri, **Elines Enantion Elinon**, Arhetipo Yayınları, Atina, Mart 2011.

Özersoy, Kudret, **Kıbrıs Sorunu Hukuksal Bir İnceleme**, ASAM Yayınları, Ankara, 2002.

Önsal, Naci, Ekinci, Yusuf, **Türkiye Cumhuriyeti'nin 60 Hükümeti ve Programları**, Türkiye KAMU-SEN Yayınları, Ankara, 2010.

Papadopulos, Leonidas G. **IMIA: Mia Nomiko Politiki Prosengisi**, Selanik Üniversitesi Yayınları, Selanik, 1999.

Papatanasiou, Yanya, **EDA: Ta Mazika Komma Tis Protodiktotorikis Aristeras**, Saki Karayorgi Yayınları, Atina, 1994.

Papandreu, Andreas, **Apo To PAK Sto PASOK, Logoi, Artro, Sinendefksis, Dilosis Tou Andrea Papandreu**, Ladia Yayınları, Atina, 1976.

-----, **İ Elada Ston Kosmo**, Livani Yayınları, Atina, 1994.

Papaspiliopulos, Spilios, **PASOK: Kataktisi Kai Askisi Tis Eksusias**, İ. Sideris Yayınları, Atina, 1996.

Paraskevopulos, Poti, **O Karamanlis Sta Hronia 1974-1985**, Futrakis Yayınevi, Atina, 1986.

Pazarcı, Hüseyin, **Uluslararası Hukuk Dersleri**, Turhan Kitabevi, 8. Bası, Ankara, 2006.

-----, **Doğu Ege Adaları'nın Askerden Arındırılmış Statüsü**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1992.

-----, **"Ege Denizi'ndeki Türk-Yunan Sorunlarının Hukuki Yönü"**, **Türk-Yunan Uyuşmazlığı**, Metis Yayınları, İstanbul, 1990.

Papadimitriou, Yorgos, **İ Diafora Ya Tin İfalokripida Tu Egeu**, Papazisi Yayınları, Atina, 1975.

Peponis, Anastasis, **Ya To Zitimata Tu Aıgaıou**, Livani Yayınları, Atina, 2008.

Poliviou, Polivios G. **Makarios: Ta Tria Lathi.**, Kastanioti Yayınları, Atina, 2009.

Ralli, Yorgo, **Politikes Ekmistiries**, Proskinio Yayınları, Atina, 1990.

Raptis, M.N. **Andreas G. Papandreou** 31 Hronia Politikis Dimiurgias, Elinika Gramata Yayınları, Atina, 1996.

Rizas, Sotiris, **Apo Tin Krisi Stin İfesi: O Konstantinos Mitsotakis Ke İ Politiki Prosengisis Eladas-Turkias**, Papazisi Yayınları, Atina, 2003.

Sazanidi, Hristos Z. **İ Elino Turkikes Shesis Sti Pentaetia 1973-1978**, Selanik, 1979.

Sezer, Duygu Bazoğlu, “*Soğuk Savaş Dönemi ve Türkiye'nin İttifaklar Politikası*”, **Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç**, TTK Yayını, Ankara, 1999.

Simitis, Kostas, **Politiki Ya Mia Dimurgiki Elada: 1996-2004**, Polis Yayınları, Atina, 2005.

Smith, Michael Llewellyn, **Yunan Düşü**, Ayraç Yayınları, Ankara, 2002.

Sonyel, Salahi R., **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika Cilt 2**, TTK Yayını, Ankara, 2003.

Soysal, İsmail, **Tarihçeler ve Açıklamalar İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları, 1.Cilt (1920-1945)**, TTK Yayınları, Ankara, 1989.

-----, **Balkan Paktı (1934-1941)**, TTK Yayını, Ankara, 1985.

Spurdalakis, M, **PASOK Domi, Esokommatikes Krises kai Sinkentrosi Eksusias**, Eksandas Yayını, Atina, 1988.

Svolopulos, Konstantinos, **İ Eliniki Eksoteriki Politiki 1900-1945**, Estias Yayınları, Atina, 1992.

-----, **To Kathestos Ton Nisidon Sto Notio Anatoliko Aıgaıo İ Martiria Ton Pigon**, Yunanistan Ege Bakanlığı Yayınları, Atina, 2002.

Stavrinos, Mihalis Hr. **To Provlima Tis İfakokripidas Sto Aıgaıo**, Sakula Yayınları, Atina, 1986

Taşkıran, Cemalettin, **Oniki Ada Hatalı Kararlar-Acı Kayıplar**, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul, 2009.

Tavşanoğlu, Leyla Emeç, **Türk-Yunan Sorunları Akiller Tartışıyor**, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1998.

Theodoropoulos, Virion, **Skepsis Kai Provlimatismu Ya Tin Eksoteriki Mas Politiki**, İ Sideris Yayınları, Atina, 1995

Toluner, Sevin, **Milletlerarası Hukuk Dersleri Devletin Yetkisi**, Beta Yayınları, İstanbul, 1996.

Tseti, Panayotis, **O Konstantinos Karamanlis Ston Eikosti Aiona**, Konstantinos Karamanlis Vakfı Yayını, Atina, Haziran 2007.

Ülger, İrfan Kaya, **Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)**, Ahsen Yayıncılık, Ankara, 2001.

Valinakis, Yanis G. **Eisagoyi Sti Eliniki Eksoteriki Politiki (1949-1988)**, Paratiritis Yayınları, Selanik, 1989.

Vasiliadis, D. **PAK-PASOK: Mithos Kai Pragmatikotita**, Dialogos Yayınları, Atina, 1977.

Veremi, Thanos, **Megali Elines:Elefterios Venizelos**, Etniki Trapeza Yayınları, Atina, 2009.

-----, **İstoria Ton Elinoturkikon Sheseon**, I Sideris Yayınları, Atina, 2005.

-----, **Megali Elines**. Cilt 3, SKAI Yayınları, Atina, 2009.

Vulgaris, Yanis, **İ Elada Apo Tin Metapolitefsi Sti Pangosmiopiisi**, Polis Yayınları, Atina, 2009.

Woodhouse, C.M. **İ İstoria Enas Laou**, Touriki Yayınları, Atina, 2008.

Yavuz, Celalettin, **Andlaşmalarla Yunanistan'a Devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayahkların Hukuki Statüleri de Dahil Menteşe Adaları (Onikiada)'nın Tarihi**, Deniz Harp Okulu Basımevi, İstanbul, 2003.

Yavuzalp, Ercüment, **Liderlerimiz ve Dış Politika**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1996.

MAKALELER

Athanasopulo, Ekavi, “*Blessing in Disguise? The Imia Crisis and The Turkish-Greek Relations*”, **Mediterranean Politics**, Vol.II, No. 3 (October 1997).

Aristotelous, Aristos “*Greece And Turkey: Searching For Security In Post War Europa*”, **Royal United Services Institute For Defence Studies**, Sayı 128, RUSI Publications, Londra, 1983.

Başdemir, M.Melih, “*Türkiye'nin AB Müzakere Sürecinde Yunanistan İle Olan Karasuları Sorunu*”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, C.II, No.6 (Aralık 2007).

Bitzes, John G. “*The Graeco-Turkish Relationship 1930-1941*”, **Balkan Studies**, Vol.XXXVIII, No.2, (Spring 1997).

Conispoliatis, Helen, “*Facing The Colonels:How The British Government Dealt With The Military Coup In Greece In April 1967*”, **Historical Association** Vol. XC, No.308 (October 2007).

Coufoudakis, Van, “*Greek-Turkish Relations, 1973-1983:The View From Athens*” **International Security**, Vol. IX, No 4 (Spring 1985).

-----, “*Greek Foreign Policy Since 1974: Quest for Independence*”, **Journal Of Modern Greek Studies**, Vol. VI, No.2 (Spring 1988).

Danopoulos, Constantine P. “*Military Professionalism and Regime Legitimaty in Greece 1967-1974*”, *Political Science Quarterly*, Vol. XCVIII, No 3(Sepember 1983).

Demirözü, Damla, “*Megali İdea'dan Ankara Antlaşmasına (1930) Eleftherios Venizelos*”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, C. IX, No.35 (Mayıs-Kasım 2005)

Dimitrakis, Panayotis, “*Greek Military Intelligence And The Turkish “Threat” During The 1987 Aegean Crisis*”, **Journal Of Modern Greek Studies**, Vol.XXV, No.1 (May 2007).

-----, “*İntelligence For Crisis Management: The Case Of January 1996 Greek-Turkish Crisis*”, **European Security**, Vol. XVII, No.4(October 2008)

Erkin, Feridun Cemal, “*12 Ada'yı Yunanistan'a kim nasıl verdi?*”, **Milliyet**, 28 Temmuz 1976.

Frangoluopulis, Hristos A. “*The Media And The Foreign Policy:The Case Of Greece*”, **Hellenic Studies**, Vol. XV, No.1(Spring 2007)

Güngen, Coşkun, “*Menteşe Adaları (Oniki Ada)*”, **Altıncı Askeri Tarih Semineri Bildirileri Cilt 2**, ATASE Yayınları, İstanbul, 1999.

Hergüner, Mustafa, “*Balkan Savaşlarındaki Denizciliğimiz İle Atatürk Dönemi Denizciliğimiz Arasında Bir Karşılaştırma*”, **Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri Cilt 2**, ATASE Yayınları, Ankara, 2006.

Hickok, Robert, “*The Imia/Kardak Affair 1995-96, A Case Of Inadvertent Conflict*,” **European Security**, Vol.VII, No.4 (Winter 1998).

İnan, Kamran, “*Türk-Yunan İlişkilerinde Dinamikler*”, **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, ATASE Yayınları, Ankara, 1986.

Kasalak, Kadir, Uçar, Fuat, “*Türk Siyasetinde Cepheleşme/Kutuplaşma Olgusunun Dinamikleri ve Milliyetçi Cephe Hükümetleri*”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, No.33 (Aralık 2014).

Kassimeris, George, “*Junta by Another Name? The 1974 Metapolitefsi And The Greek Extra-Parliamentary Left*”, **Journal of Contemporary History**, Vol. XL, No. 4 (October 2005).

Kazamias, Alexander, “*The Guest For Modernization Greek Foreign Policy And Its Limitations*”, **Mediterranean Politics**, Vol.II, No 2 (Spring 1997).

Kitroeff, Alexander, “*Andreas G. Papandreou, A Brief Political Biography*”, **Journal of The Hellenic Diaspora**, Vol. XXIII, No.1 (September 1997).

Kuniholm, Bruce R. “*Rhetoric and Reality in the Aegean: US Policy Options Towards Greece and Turkey*”, **SAIS Review**. (1986 Winter).

Lyrintzis, Hristos, “*The Changing Party System: Stable Democracy, Contested Modernization*”, **West European Politics**, Vol. XXVIII, No.2 (March 2005).

Louis, John G., “*Papandreou’s Foreign Policy*”, **Foreign Affairs**, Vol. LXIII, (Winter 1985).

Mccaskill, Charles W. “*US-Greek Relations And The Problems Of The Aegean And Cyprus*”, **Journal Of Political And Military Sociology**, Vol. XVI, No.2,(Fall 1988).

Melokopides, Constantine, “*The Logic of Papandreou’s Foreign Policy*”, **International Journal**, Vol. XLII, No.3.(Summer 1987).

Öksüz, Melek, “*Girit Meselesi’nin Belirsizlik Yılları (1908-1913)*”, **Karadeniz Araştırmaları**, No.25, (Bahar 2010).

Pazarcı, Hüseyin, “*Lozan Antlaşması’ndan 1974’e kadar Ege’ye İlişkin Gelişmeler ve Yunanistan’ın Ege Politikası*”, **Üçüncü Askeri Tarih Semineri Bildirileri**, ATASE Yayınları, Ankara, 1986.

Papastiriou, Haralambos, “*The Dynamics Of Greek Turkish Strategic Interaction*”, **Hellenic Studies**, Vol.V, No.2(Spring 1997).

Raftopoulos, Evangelos, “*The Crisis Over The Imia Rocks and The Aegean Sea Regime:International Law as A Language of Common Interest*”, **International Journal Marine and Coastal Law**, Vol. XII, No.4, (Fall 1997).

Rizas, Sotiris, “*Managing A Conflict Between Allies: United States Policy Towards Greece and Turkey In Relation To The Aegean Dispute, 1974-76*”, **Cold War History**, Vol IX, No. 3 (August 2009).

Smith, Ole L. “*Marxism in Greece: The Case of the KKE*”, **Journal of Modern Greek Studies**, Vol.III, No.1(May 1985).

Soysal, Mümtaz, “*Ege'deki Deniz Araştırma Faaliyetlerinin Kıta Sahaneliği Sorunundaki Rolü*”, **Türk Deniz Haritacılığı ve Araştırmacılığının Geçmiş, Bugünü ve Geleceği Sempozyumu**, Seyir Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı Yayını, İstanbul, Mayıs 2009.

Veremis, Tanos, “*Post 1974 Greek Foreign Policy*”, **Hellenic Studies**, Vol.V, No.2 (Fall 1997).

Tağmat, Çağla Derya “*Lozan Barış Konferansı'na Yunanistan Tarafından Bakış: Venizelos'un Dünyasında Lozan*”, **Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi**, C.XIV, No. 29 (2014-Güz).

TEZLER

Angelidis, Pavlos, **Political Development and Political Decay in Interwar Greece**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ohio State University, Ohio, 1973.

Argirou, Argiris, **Norms And Greek Foreign Policy**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Florida International University, Florida, 2004.

Nikos Belavilas, **Limania Kai İkismu Sto Aigaiou Tis Piratias (1420-1815)** Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atina Teknik Üniversitesi, Atina, 1993.

Bilgiç, Bestami Sadi, **Turkish Greek Relations In The Interwar Era, From War to Detente:1923-1940**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, George Washington Üniversitesi, College of Arts and Science, Washington, 2004.

Çiras, Stathis, **İ Nea Akra Deksia Sti Elada:Organotiki Ekseleksi, Ekloyiki Epirroi Kai Politikos Logos Tu LAOS**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Makedonya Üniversitesi, Selanik, 2011.

Elinas, Antonis A. **Playing The Nationalist Card: Mainstream Parties, Mass Media and Far Rights in Western Europa**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Princeton Üniversitesi, New Jersey, Haziran 2007.

Güzel, Mustafa, **Kardak Krizi Sorunu Kapsamında Türk-Yunan İlişkileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir, 2007.

Hristidis, Hristos, **O Anentotas Agonas Tis Enosis**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kapodistriya Üniversitesi, Atina, 2012.

Işık, Nurser Gökdemir, **Kıta Sahanelığı Hukuki Rejimi ve Ege Sorunu**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2009.

İonidis, Evdoksia, **British Foreign Policy Toward South Eastern Europa and Restoration Of Dodecanisa Islands To Greece**, Yüksek Lisans Tezi, McGill Üniversitesi, Tarih Bölümü, Montreal Kanada, 1991.

Kamalov, Ruslan, **Ege Sorunları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara, 2007

Karabulut, Nilüfer, **İki Genel Savaş Arası Dönemde Silahsızlanma Konferansları ve Türkiye (1923-1939)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 2007.

Kargın, Şahin, **Ege Adaları'nın Hukuksal Statüsü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.

Kılıçoğlu, Çiğdem, **Albaylar Cuntası Döneminde Yunanistan'ın Türkiye Politikası (1967-1974)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2010.

Murphy, Rebecca Sarah, **Cold Peace and The Dynamics Of Post Rivalry Relations**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kolombiya Üniversitesi, 2007.

Önder, Adnan, **Türk Yunan İlişkileri (Kıta Sahanelığı Meselesi)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2008.

Syrigos, Evangelos M. **Law And Diplomacy And The Aegean Maritime Zones**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bristol Üniversitesi Hukuk Bölümü, Bristol, İngiltere, 1993.

Stilos, Alifantis, **Eliniki Eksoteriki Politiki: İ Periptosi Tis Elinikis Balkanikis Politikis (1974-1981)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pandio Üniversitesi Politik Bilimler Enstitüsü, Atina, 1987.

Tiryaki, Mehmet Hanifi, **I.Milliyetçi Cephe Hükümeti Dönemi Türk Dış Politikası (31 Mart 1975-21 Haziran 1977)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.

Ünay, Bora, **Türk Yunan İlişkilerinde Temel Sorunlar ve 1999 Sonrası Yumuşama Dönemi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007

SÜRELİ YAYINLAR

Gazeteler

Adesmeftos Tipos

Alithia

Apoyevmatini

A1

Avgi

Avriani

Eksusia

Elefterotipia

Epohi

Estia

Hürriyet

İmerisia

Kathimerini

Kosmos Tu Ependiti

Mahi

Milliyet

Naftemporiki

Periodika

Protothema

Realnews

Rizospastis

Ta Nea

To Vima

Vradini

İNTERNET KAYNAKLARI

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/395\(1976\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/395(1976))

[www.nd.gr/idrytiki-diakiryxi.](http://www.nd.gr/idrytiki-diakiryxi)

(Yeni Demokrasi Partisi Resmi İnternet Sitesi)

www.agp.gr/agp/content/Document.aspx?d=7&rd=5499005&f=1403&rf=1842884619&m=4731&rm=11896313&l=2 (İdrima Andreas Papandreu: Andreas Papandreu Vakfi İnternet Sitesi)

www.laos.gr (LAOS Partisi resmi internet sitesi)

www.syriza.gr, (SYRIZA Partisi resmi internet sitesi)

www.protothema.gr

www.ethnos.gr

www.kathimerini.gr

www.kke.gr (KKE resmi internet sitesi)

www.tbmm.gov.tr

EKLER

- I KKE (ΣΕΚΕ) Kuruluş Bildirgesi
(http://www.kke.gr/anakoinoseis/diakhyrksh_ths_ΣΕΚΕ_kentrikhs_epitrophs)
(Erişim tarihi.: 15 Eylül 2015)
- II “Newyork Times Gazetesi'nde Türk-İtalyan ilişkilerine dair yayınlanan makale” konulu Hariciye Vekâleti telgrafı (BCA, Dosya No.:424/154, Yer No.: 30 10 0 0.236.597.12)
- III..... “İtalyanların aleyhine 12 Ada Gençlik Cemiyeti tarafından bir miting düzenlendiği” konulu Hariciye Vekâleti telgrafı (BCA, Dosya No.:424/246, Yer No.: 30 10 0 0.237.601.29)
- IV “Adalardaki Ege İtalyan Adaları Askeri Garnizon Kumandanlığı'nın adının Ege Askeri Kumandanlığı olarak değiştirildiği” konulu Hariciye Vekâleti telgrafı (BCA, Dosya No.:424/377, Yer No.: 30 10 0 0.238.605.14)
- V “Newyork Times Gazetesi'nin Türkler Oniki Adayı Zapt Edecekler başlıklı makalesi” konulu Hariciye Vekâleti telgrafı (BCA , Dosya No.:424/451, Yer No.: 30 10 0 0.238.607.16)
- VI “Atina'da yayınlanan Ellenikos Mellon gazetesinin 1 Haziran 1936 tarihli nüshasında yer alan Boğazların Tahkimi Yunanlıların İşine Gelir mi? adlı makalenin tercümesi” konulu Hariciye Vekâleti telgrafı (BCA, Dosya No.:433/478, Yer No.: 30 10 0 0.256.720.20)
- VII..... 17 Eylül 1936 tarihli ve 230 sayılı Yunanistan Karasuları Kanunu Orijinal metni (Yunanistan Parlamento Arşivi, Efimeris Tis Kiverniseos, 13 Ekim 1936)
- VIII..... 1 Kasım 1973 tarihinde TPAO'nun Ege Denizi'nde Petrol aramasına yönelik belirlenen sahalara (1 Kasım 1973 tarihli ve 14699 sayılı TC Resmi Gazetesi)
- IX..... “Bern Büyükelçisi Prof. Dr. Suat Bilge'nin, Ege Sorunları Özel Koordinatörü olarak görevlendirilmesi” konulu kararname (BCA, Dosya No.: 41-117/625, Yer No.: 30 18 1 2.332.32.5)
- X..... 4 Ekim 1974 tarihli Yeni Demokrasi Partisi Kuruluş Bildirgesi ve bu konudaki haber

(www. <http://nd.gr/idrytiki-diakiryxi>)

- XI 3 Eylül 1974 tarihli PASOK Kuruluş Bildirgesi ve bu konudaki haber
(www.agp.gr/agp/content/Document.aspx?d=7&rd=5499005&f=1403&rf=1842884619&m=4731&rm=11896313&l=2)
- XII..... “KKE’nin Yeniden Faaliyete Geçmesi” haberi (Rizospastis, 25 Eylül 1974.)
- XIII..... “Hora Açıldı” haberi (**Milliyet**, 24 Temmuz 1976)
- XIV..... 1976 Kıta Sahanlığı Krizi’nde Yunan Silahlı Kuvvetleri’nin savaş için hazır olduğu konulu haber ve Türkiye ile Yunanistan’ın Ordu konuşlanmasını gösteren harita (**To Vima**, 12 Ağustos 1976)
- XV..... BM Güvenlik Konseyi’nin Türkiye-Yunanistan arasındaki kıta sahanlığı krizine yönelik 25 Ağustos 1976 tarihli kararı ([http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/395\(1976\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/395(1976))
- XVI..... ABD’nin Türkiye ve Yunanistan’a Ege’deki petrolden ortak faydalanmalarını önermesi konulu haber (**Ta Nea**, 14 Ekim 1976)
- XVII “Türkiye ile Yunanistan arasında Bern’de ABD ve NATO’nun zorlamasıyla görüşmelere başlıyor.” konulu haber (**Rizospastis**, 2 Kasım 1976)
- XVIII..... “Andreas:ABD ve NATO Şantajına Hayır” başlıklı haber (**Elefterotipia**, 3 Ekim 1980)
- XIX..... “Papandreu İktidarda” haberi (**Milliyet**, 19 Ekim 1981)
- XX..... “Papandreu Silahlanmayı Tırmandırıyor” haberi (**Milliyet**, 5 Temmuz 1984)
- XXI..... “Türk-Yunan Silah Yarışı” haberi (**Milliyet**, 21 Ağustos 1984)
- XXII 1987 yılında yaşanan petrol araştırması krizinde “Hora’yı Ege’de batırın.” başlıklı haber (**Elefterotipia**, 3 Mart 1987)
- XXIII..... 1987 yılında yaşanan petrol araştırması krizinde “Adalarda ve Meriç’te Yunan Ordusu Alarm Durumunda” başlıklı haber (**Elefterotipia**, 28 Mart 1987)

- XXIV..... 1987 yılında yaşanan petrol araştırması krizinde “Türk kışkırtmalarına ABD ve NATO sessiz kalıyor.” başlıklı haber (**Rizospastis**, 28 Mart 1987)
- XXV 1988 yılında Türkiye ve Yunanistan Başbakanları arasında Davos'ta gerçekleşen görüşmelere ilişkin haber (**Apoyevmatini**, 31 Ocak 1988)
- XXVI..... “Barış İçin Elele” haberi (**Hürriyet**, 1 Şubat 1988)
- XXVII 1988 yılı Mayıs'ında gerçekleşen Atina Görüşmeleri'nde Türk Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz ve Yunan Dışişleri Bakanı Karlos Papulyas (**Ethnos**, 26 Mayıs 1988)
- XXVIII..... 1988 yılı Mayıs'ında Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları arasındayapılan Atina Görüşmeleri nedeniyle ana muhalefet partisi Yeni Demokrasi'nin lideri Mitsotakis'in Başbakan Papandreu'yu “Yunan Dış Politikası'nın İflası” ile suçlaması (**Ethnos**, 6 Haziran 1988)
- XXIX..... “Bayrak Savaşı” haberi (**Hürriyet**, 28 Ocak 1996)
- XXX Kardak Krizi sırasında “Türkler Ege'de mevcut durumu değiştirmek için sinir harbi yapıyor” başlıklı haber (**Ethnos**, 31 Ocak 1996)
- XXXI..... “Limberis'in Hükümeti Torpillemesi” başlıklı ve Genelkurmay Başkanı Amiral Limberis'in Kardak Krizi'ne ilişkin yapılan gizli görüşmeleri basına açıklaması konulu haber (**Ethnos**, 7 Şubat 1996)
- XXXII “S-300 füzeleri nedeniyle Türkiye ile yaşanacak bir savaşta Yunanlıların %48.2'si Yunanistan'ın zafer kazanacağına inanıyor”. başlıklı haber (**Ta Nea**, 3 Ağustos 1998)
- XXXIII..... S-300 füzeleri konusunda Yunan Hükümeti geri adım atmamak zorunda kaldı.” başlıklı haber (**Rizospastis**, 4 Ağustos 1998)
- XXXIV “Ankara S-300 füzeleri konusunda yeni kriz yaratıyor” başlıklı haber (**Kathimerini**, 15 Mayıs 1999)
- XXXV 14 Eylül 2000 tarihli LAOS Partisi Kuruluş Bildirgesi ve haberi (www.laos.gr)

- XXXVI..... 1 Mart 2004 tarihli SYRIZA Partisi Kuruluş Bildirgesi ve haberi
(www.syriza.gr)
- XXXVII.....26 Kasım 2004 tarihli Kardak’a Yönelik Soru Önergesi
(www.tbmm.gov.tr)
- XXXVIII..... 4 Kasım 2011 tarihli “Akdeniz ve Ege’de Petrol ve Doğalgaz Araştırmalarına İlişkin Soru Önergesi Cevabı”
(www.tbmm.gov.tr)
- XXXIX..... 5 Mart 2014 tarihli “Kardak Krizi’nin Lise Tarih Kitapları’nda Niçin Ayrıntılı İncelenmediğine Dair” Yunanistan Parlametosu’na verilen Soru Önergesi (www.protothema.gr)
- XL Çalışmada İncelenen Yunan Siyasi Partileri ve Krizler Sırasında Türk-Yunan Hükümetleri Çizelgesi

EK I- KKE (ΣΕΚΕ) Kuruluş Bildirgesi

«Το Σοσιαλιστικόν Εργατικόν Κόμμα της Ελλάδος βασίζεται επί των εξής θεμελιωδών αρχών:

1. Πολιτική και οικονομική οργάνωσις του προλεταριάτου σε ξεχωριστό κόμμα τάξεως για την κατάκτησιν της πολιτικής εξουσίας και την δημοσιοποίησιν των μέσων της παραγωγής και ανταλλαγής, δηλαδή την μεταβολήν της κεφαλαιοκρατικής κοινωνίας εις κοινωνίαν κολεχτιβικήν ή κομμουνιστικήν.

2. Διεθνής συνεννόησις και δράσις των εργατών».

Το Συνέδριο τάχτηκε στο πλευρό της Οχτωβριανής Επανάστασης και ενέκρινε «ψήφισμα χαιρετισμού προς την ρωσικήν δημοκρατίαν των Σοβιέτ» και «Διαμαρτυρίαν διά την μελετωμένην επέμβασιν των συμμάχων» κατά της νεαρής Σοβιετικής Δημοκρατίας.

Το ιδρυτικό Συνέδριο του ΣΕΚΕ ενέκρινε προγραμματικό ντοκουμέντο με τίτλο: «Αι αρχαί και το πρόγραμμα του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος», όπου διακηρύσσεται η αρχή της ταξικής πάλης, η κατάληψη της πολιτικής εξουσίας από την εργατική τάξη για το σοσιαλισμό. Ενέκρινε επίσης το «Πρόγραμμα σημερινών απαιτήσεων» θέτοντας άμεσους στόχους πάλης.

Στο «Πρόγραμμα των σημερινών απαιτήσεων», που ψήφισε το Συνέδριο, διατυπώθηκαν και πολλά άλλα σημαντικά και πρωτοποριακά πολιτικά αιτήματα, όπως

3-Το δικαίωμα ψήφου και εκλογής σε άντρες και γυναίκες,

4-Η εισαγωγή του θεσμού του δημοψηφίσματος,

5-Η κατάργησις του στρατιωτικού νόμου,

6-Η αποκέντρωσις της διοικήσεως,

7-Η πολιτική ειρήνης, συνεννόησεως και ειλικρινούς συνεργασίας με όλα τα κράτη,

8-Η κατάργησις της μυστικής διπλωματίας και των μυστικών συνθηκών και προϋπολογισμών,

ΚΑΥΝΑΚ: http://www.kke.gr/anakoineseis/diakhyksh_ths_kentrikhs_epitrophs

EK I- KKE (ΣΕΚΕ) Kuruluş Bildirgesi

- 9-Η υπορευωτική διαιτησία για όλες τις μεταξύ των κρατών διαφορές,
- 10-Η πλήρης ελευθερία των συνεταιρισμών, συνδικάτων και άλλων οργανώσεων,
- 11-Η πλήρης ελευθερία του Τύπου,
- 12-Η πλήρης εξασφάλιση της προσωπικής ελευθερίας,
- 13-Η ελευθερία θρησκευάματος,
- 14- Η αναγνώριση της θρησκείας ως ιδιωτικής υπόθεσης και της Εκκλησίας ως ιδιωτικού ιδρύματος,
- 15-Η καθιέρωση και του πολιτικού γάμου,
- 16-Η πλήρης αστική, πολιτική, οικονομική και κοινωνική εξίσωση των γυναικών με τους άντρες,
- 17-Η απονομή της δικαιοσύνης από δικαστές που θα εκλέγονται από το λαό,
- 18-Η σύσταση ιδιαίτερων δικαστηρίων για τους ανηλίκους,
- 19-Η κατάργηση των στρατοδικείων και των ναυτοδικείων,
- 20-Η μετατροπή του συστήματος των φυλακών σε μορφωτικά ιδρύματα και
- 21-Η βελτίωση των συνθηκών υγιεινής,
- 22-Η ίδρυση χωριστών φυλακών για γυναίκες και για ανηλίκους, καθώς και για τα πολιτικά αδικήματα,
- 23-Η δωρεάν παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης,
- 24-Η εκλαΐκευση και υποχρεωτική λειτουργία της εκπαίδευσης,
- 25-Η παροχή τροφής και μέσων διδασκαλίας στα παιδιά από τους δήμους και τις κοινότητες,
- 26-Η εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας σε όλη την εκπαίδευση και εισαγωγή στα σχολεία της γλώσσας διαφόρων εθνοτήτων,

ΚΑΥΝΑΚ: http://www.kke.gr/anakoineseis/diakhyrksh_ths_kentrikhs_epitrophs

EK I- ΚΚΕ (ΣΕΚΕ) Kuruluş Bildirgesi

27-Η ανοικοδόμηση και ο πολλαπλασιασμός των σχολείων.

28-Κατάργηση των έμμεσων φόρων και κάθε φόρου στα είδη πρώτης ανάγκης, προοδευτική φορολογία στα εισοδήματα και στα κεφάλαια.

29-Συμμετοχή του κράτους στα κέρδη των μεγάλων μονοπωλίων, των εταιρειών και επιχειρήσεων, εθνικοποίηση των ατμόπλοιων και σιδηροδρόμων, μεταλλείων, τραπεζών, καθώς και των μεγάλων επιχειρήσεων και συμμετοχή στη διοίκηση των εργατών,

30-Χρησιμοποίηση των πόρων του κράτους πρωτίστως για παραγωγικούς σκοπούς,

31-Εθνικοποίηση των τσιφλικιών και των μοναστηριακών κτημάτων και παραχώρησή τους στις κοινότητες των καλλιεργητών.

ΚΑΥΝΑΚ: http://www.kke.gr/anakoinoseis/diakhyksh_ths_kentrikhs_epitrophs

EK II- "Newyork Times Gazetesi'nde Türk-İtalyan ilişkilerine dair yayınlanan makale" konulu telgraf

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

nısfına hakim olan İstanbul Ak ve Kara-Denizlerin ortasında daima
ebenksizlik tevlid eden altın bir elma gibidi.

İstanbul geçen asır esnasında iki rakip kuvvetin nüfuzu
altında kalmıştır. Eger bu iki hükümet kıskançlıklarını ber taraf
edebilmiş olsalardı, Türkler bu iktisadi merkezden çokdan iskat
edilmiş bulunacaktı. Fakat bu iki hükümetin muhalefetinden dolayı
hal, hâzırda Türk dine bilecek pek az bir yeri olan ve süddânının
kısmı a'samı Rum ve Ermeni bulunan İstanbul şehri Türklerin tahtı
idaresinde kalmıştır.

İstanbulun mukadderatını ellerinde tutan İngiltere ve R
Rusyanın, ve bu sahada oldukça küçük bir rol oynayan Fransanın nüfu-
zına alışmış olan halk, bu gün müşterek hislerle birbirlerine bağlı
bulunan ve müşterek mefkûreler ve ümidler peşinde koğan ve Şarıkı
Ak-Denizde ve bilhassa Türkiyede en mühim rolü oynamak arzusuyle
yana İtalyanların bu nümayişlerine hiç aldırmaz etmedi.

Bu gün İtalyanın yıldızı Türklere tamamen hakim olacak
tarzda yükselmektedir. Bazı zeki müdeddiklerin görüşlerine nazaran,
İtalyanın Türkiye üzerindeki nüfuzu İngiltere ve Rusyanınki ile
kabili mukayese değildir. Bir iki sene evvel İtalya Türklerin gözünde
pek büyük bir şey değildi. Fakat bu şimdi böyle telekki edilmeyor.

Bu me'ale ile yakından alakadar olanlar, İngilterenin
el altından İtalyayı arkaladığını tahmin etmektedirler. İngilterenin
hali hâzırda kendisini işgal edecek bir takım me'alelerini bulduğu
için, İtalya ile aralarındaki eski dostluğa istinad ederek, İtalyanın
Şarıkı Ak-Denizde nüfuzlu bir mekile geçmesine rıza göstermekde
ve Türkiyeye hakimiyet etmemesine nazarı memnuniyetle bakmaktadır.
Bunun böyle olmasına rağmen, İtalyanın Türkiyede keşfi nüfuz etmesinde
en büyük amil Şarıkı Karınde tevessü' etmek için beslediği kuvvetli

030 10 236 597/12

3

**KAYNAK: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No.:424/154, Yer No.: 30 10 0
0.236.597.12**

EK III- "İtalyanların aleyhine 12 Ada Gençlik Cemiyeti tarafından bir miting düzenlendiği" konulu telgraf

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
II Daire Umum Müdürlüğü
I. Şube
47297/1059

Ankara: 14-11-1933
Halkas: 424

T.C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Yüksek Başvekâlete

Atina elçiliğimizden 21/10/1933 tarihi ile alınan tahriratın bir sureti aynen aşağıya alınmıştır:

" İtalya hükümeti son zamanlarda on iki Ada ahalisinin hukuk ve tekalif noktası nazarından İtalyan vatandaşları ile siyan addedilmesi hakkında bir karar ittihaz etmiştir. Bu kararı vesile ittihaz eden Atina ve Fire'deki " On iki Ada Gençlik Cemiyeti" bir miting aktederek İtalyanın mezkûr adalarda takip ettiği temsil siyasetini protesto etmiştir. Mitingde ittihaz edilen mukarrerat cemiyet tarafından bütün matbuat vasıtasile negredildiği gibi birer sureti de Atinada mevcut sefaretlere gönderilmiştir. Bu protestonun Fransızcaya mütercem suretini leffen takdim ediyorum.

Miting, matbuatta on iki ada ve orada İtalya tarafından takip edilen siyaset hakkında vakit vakit vukubulan neşriyattan fazla bir tezahüre vesile vermemiştir."

Arz olunur, kâfendim Hazretleri.

Hariciye Vekili

H. H. H. H.
15-11-1933

3 - Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü 4

Özellik ve mahiyetinde her hangi bir dairesine veya başka bir dairesine gönderilmesinde veya silinmesinde veya başka mahallelere gönderilmesinde sorumluluk kabul edilmez.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

KAYNAK: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No.:424/246, Yer No.: 30 10 00.237.601.29

EK IV- "Adalardaki Ege İtalyan Adaları Askeri Garnizon Kumandanlığı'nın adının Ege Askeri Kumandanlığı olarak değiştirildiği" konulu telgraf

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
V. nci Daire Umum Müdürlüğü
Şube

Ankara : 20 Temmuz 1934

Hulâsa :

Başbakanlığa

Hefiz
16.7.35

Adalardaki İtalyan askerî kumandanlığının yeni ünvanı ve bazı vaziyetler hakkında Rodos Konsolosluğumuzdan alınan malî mat, aşağıda yazılıdır:

"Şimdiye kadar Comandò dei Presidi Militari delle Isole Aliane dell' Egeo (Ege İtalyan adaları askerî garnizonları Kumandanlığı) ünvanını taşıyan Rodos'taki kara kuvvetleri kumandanlığının resmî ünvanı, ahiren İtalya Harbiye Nezaretinin emrile değiştirilmiş ve Comandò Militare dell' Egeo (Ege Askerî Kumandanlığı) şeklini almıştır.

Kumandanlığın ünvanındaki "Ege İtalyan Adaları" kaydı kaldırılarak bütün "Ege"ye şamil bir ünvan verilmesi calibi diktir.

Geçen sene Rodos'taki 9-uncu alay yerine bir fırka ikâ edileceği, şayi olmuştu.

Bu son günlerde de Rodos ve Adalara fazla miktarda asi geleceği ve Nisanda'da Askerî teşkilâtta bazı değişiklikler yapılacağı rivayetleri iğitilmektedir.

Kumandanlığın yeni ünvanı ile bu vaziyetler arasında bir münasebet sezilmektedir. Vaziyet yakından takip edilmektedir.

Yüksek bilgilerine şumulur. Hariciye Bakanlığı V. yerine

Sunmuş
20.12.1934
103010 | 231 60514

KAYNAK: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No.:424/377, Yer No.: 30 10 0.238.605.14

EK V- "Newyork Times gazetesinin Türkler Oniki Adayı Zapt Edecekler başlıklı makalesi" konulu telgraf

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
I. Daire Umum Müdürliğine
I. Şube
3811
704

Ankara 9 Mart 1936
Hüdece : Newyork Times gazetesinde
(türkler 12 adayı zabt edecekler)
bağlığı altında intisar eden makale
H.

Yüksek Başvekâlete
451

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

George Weller imzasıyla New York Times gazetesine atına'dan yazılıb mezkûr gazetenin 23 son kâmun tarihli nüshasında çıkan ve türkceye çevrilmiş örneği Vaşington Büyük Elçiliğimizden gönderilen (türkler 12 adayı zabt edecekler) başlıklı makale dikkate şayan görülmesi hasebile iligik olarak Yüksek Makamlarına sunuldu.

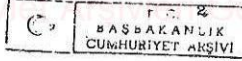
Hariciye Vekili Y.
3-3-36
12.5.36

-4-

030	10	238	607	16
-----	----	-----	-----	----

KAYNAK: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No.:424/451, Yer No.: 30 10 00.238.607.16

EK V- "Newyork Times gazetesinin Türkler Oniki Adayı Zapt Edecekler başlıklı makalesi" konulu telgraf

ğına dair İngiltereye şifahi teminatta bulunmuştu .

Türkiye adaların kendisine terkini talebetmediğinden Yunanistan bu adaların ahali ve kültür itibarile yunanlı olmasından ve yunan-türk münasebatının iyi bulunmasından dolayı bu adaların evvelâ tahkimatının refedileceğini ve sonra da kendisine verileceğini zannetmişti .

Kıral George'ın Yunan tahtına avdetinden kısa bir zaman evvel İngilterenin ikinci bir teklifde bulunduğu haber verildi . Yani İngiltere Yunanistan ve Türkiye tarafından müştereken İtalyan aleyhine girişilecek harekâtı askeriye muvaffakiyetle intacedildiği takdirde Türkiye kendi sahillerine en yakın olan altı adayı ve Yunanistan da diğer adaları alacaktı . Bu tarzı tesviye, müteakabil bir müdafaa misakile bağlı olan Yunanistan ve Türkiyeye şayanı kabul gözükmüştü .

Bu kere Türk gazetesi (Zaman) ile Yunanistanın en muhafazakâr ve ciddi gazetesi olan Estia arasında hangi milletin Oniki Adalar üzerinde daha büyük bir hakkı olduğu meselesi hakkında bir ihtilâf çıkmıştır . Zaman ahiren neşrettiği ve burada resmî bir mahiyette telekki edilen bir makalede Türkiyenin Adalardaki 300 senelik hakimiyetinin kendisine bir hakkı rüçhan verdiğini iddia etmiştir . Estia ise adalarda cari olan Yunan kültürü Yunan lisanı ve Yunan sempatisinin bunların Yunanistana terkini gayri kabili ictinap bir hale getirdiğini iddia etmektedir . Türk mahafili askeriyesini tanıyan kimseler genç Kamâlist Sübayların, Sultanın 1912 mağlubiyetini silmek ve bu suretle İtalyan tehdidini de ortadan kaldırmak hususunda büyük bir hahiş göstermekte olduklarını söylüyorlar .

İtalyan diplomatları, Türklerle temaslarında, Oniki Ada sahasındaki büyük mikyasadaki İtalyanın bahri tahşidatının sadece İngilterenin Mısırda ve Yunan sularındaki harekâtına karşı yaptığını söylüyorlar . Fakat Ada rumlarla konuşurken İtalyan askerî mahafili tehdidin İngiltere tarafından değil Türkiye tarafından geldiğini söylüyorlar .

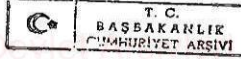
030 10 238 609 16

3

KAYNAK: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No.:424/451, Yer No.: 30 10 00.238.607.16

EK VI- "Atina'da yayınlanan Ellenikos Mellon gazetesinin 1 Haziran 1936 tarihli nüshasında yer alan Boğazların Tahkimi Yunanlıların İşine Gelir mi?adlı makalenin tercümesi" konulu telgraf

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
T.C.
Dahiliye Vekâleti
Matbuat Umum Müdürlüğü
Sayı
H.O. 800
Oz: 433/478
Ankara: 8 Haziran 1936

Başvekâlet Yüksek Makamına

Atınada çıkan Ellinikon Mellon gazetesinin 1 Haziran 1936 tarihli nüshasında "Boğazların tahkimi Yunanlıların işine gelir mi" başlığı altında in-tişar eden bir makale dikkate lâayık görülmüştür.

Yazının türkçe örneği ilişik olarak sunulmuştur.

S.E

DAHİLİYE VEKİLİ

S. Kay

Pungü
10.6.36

Hifiz
21.7.37

-4- Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
Cevaben yazılacak evrakın Cevap...
deroölünmesi rica olunur.

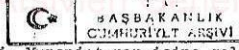
030	10			256.720.20	1
-----	----	--	--	------------	---

KAYNAK: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No.:433/478, Yer No.: 30 10 00.256.720.20

EK VI- "Atina'da yayınlanan Ellenikos Mellon gazetesinin 1 Haziran 1936 tarihli nüshasında yer alan Boğazların Tahkimi Yunanlıların İşine Gelir mi?adlı makalenin tercümesi" konulu telgraf

ELLİNİKON MELLON

1 Haziran 1936

(Boğazların tahkimi, Yunanistanın işine gelir mi ?) başlığı altında di-yorki: "Üç hafta sonra Boğazların tahkimi meselesi İsviçre'de müzakere-ye konacaktır. Türkiye elçisi B.Rusen Egref, evvelki gün Başbakanımıza ziyaretle resmen davet etmiştir. Boğazlar uzlaşmasını evvelce imzalamış bulunan diğer devletlerde, bu yolda Türkiye hükümeti tarafından davet edilmişlerdir.

Malûm bulunduğu veçhile, Lozan muahedesinin 23 cü maddesi mucibince, Fransa, İngiltere, Japonya ve İtalya devletleri, Boğazlarda seyirserfer serbestliğini mütekebilen teminat altına almış bulunmaktadırlar. Aynı büyük devletler sulh devresinde Türkiyenin emniyetinide tahtı temine almış bulunmaktadır. Bununla beraber, Türkiye hükümeti, titaraf gemilerin geçip dönmesini temin etmek şartile, harp vukuunda Boğazları kapamak hak-kını haizdir.

Lozan muahedesi, Boğazlar için yeni bir statüko vücade getirmiştir. Bu statüko mucibince, Boğazların iki kıyısında tahkimat, askerî goseler ve hava meydanları vücade getirmek yasak edilmiştir. Bu hükümetlerin tatbik edilib edilmediğine nezaret etmek üzere, bir de(arsıulusal Boğazlar ko-misyonu) tesis edilmişti. Bu komisyonda Ankara atışenevalımız, Yunanistanı temsil etmektedir.

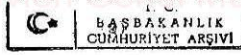
Tukeride anlattığımız şeyler büyük savaş biter bitmez yapılmıştı. Fakat şimdi.....

030 10 25672020

2

KAYNAK: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No.:433/478, Yer No.: 30 10 00.256.720.20

EK VI- "Atina'da yayınlanan Ellenikos Mellon gazetesinin 1 Haziran 1936 tarihli nüshasında yer alan Boğazların Tahkimi Yunanlıların İşine Gelir mi?adlı makalenin tercümesi" konulu telgraf

Bir taraftan İngiliz-İtalyan gerginliği, diğer taraftan Almanyanın tekrar silâhlanmasından sonra Orta Avrupada husule gelen sebatsız durum, Türkiyeyi Boğazların tahkimini istemeğe mecbur etmişlerdir. Türkiye hükümeti, harp vukuunda Boğazları tahkime va'it bulamayacağını ileri sürerek, şimdiden bu mantekeyi tahkim etmeyi istemektedir.

Bu vaziyet karşısında şu sorgularla karşılaşılıyor:Boğazların tahkimi , Yunanistanın işine gelir mi ? Bu işten Yunanistan karlı mı ? yoksa zararlı mı çıkacaktır ?

Bu sorgulara Yunanistan cevabını vermiş ve Türk teklifini kabul etmiş bulunmaktadır. Türkiye hükümeti de Boğazların tahkiminin Yunanistanın işine geleceği kanaatinde. Türk devlet adamlarından büyük bir zat gazetemi-ze şunları söylemiştir:

"Müteveffa Çaldaris ile Başbakan İsmet İnönü arasında Ankerede imzalanan dostluk ve ittifak uzlaşmasından sonra, Boğazların tahkimi gerek şimdi, gerekse ilerisi için Yunanistanın menfaatlerine uygun bir iştir. Çünkü: A - Gerek Yunanistan gerekse Türkiye birbirinin topraklarına göz dikmiş değillerdir. Mademki birbirine karşı emeller beslememekte, Türkiyenin almak istediği tedbirler Yunanistan için zararlı olmaz. Esasen Boğazların tahkimi, bir müdafaa tedbiridir.

B - Yunanistanın müttefiki olan Türkiye, Boğazları tahkim etmekle emniyetini, doğu Trakyasile ve binaensaleyh müttefiki olan Yunanistanla temas ve irtibatını tahti temine almaktadır.

C - Boğazlar tahkim edildikten sonra, Bulgaristanın büyük bir denizci devlet tarafından himaye edilmesine, imkân bacakılmamış oluyor. Boğazlar tahkimsiz bacakılacak olursa, bu devletin donanması tarafından işgal ve karaya çıkaracağı kuvvetler Yunan ve Türk kuvvetleri arasındaki irtibatı tahdit edebilirdi."

Bu gün Türkiyenin 17 milyon nüfuzu olduğuna nazaran, ilk ihtiyat serisi,

Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü

030	10			25672020
-----	----	--	--	----------

KAYNAK: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Dosya No.:433/478, Yer No.: 30 10 00.256.720.20

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐν Ἀθήναις τῆ 13 Ὀκτωβρίου 1936

Τεύχος πρῶτον

Ἀριθμὸς φύλλου 450

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Διατάγματα

Ἀναγκαστικοὶ Νόμοι

- Περὶ καθορισμοῦ αἰγιαλίτιδος ζώνης τῆς Ἑλλάδος... .. 1
Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ἀπὸ 21/11/1935
Ἀναγκαστικοῦ Νόμου περὶ μεταγραφῆς διαμενόντων ἐν Μα-
κεδονίᾳ καὶ Θράκῃ εἰς Μητροῦα Ἀρρένων ἴσπου διαμονῆς... 2
Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τῶν ἐπερὶ Ἀναστάτου
Ὀκτανουμοῦ Συμβουλίου νόμων... .. 3

- Περὶ παραστάσεως τῶν παρὰ τῷ Εὐρηνοδικεῖῳ Μακροκόμης
δικολόβου εἰς τὸ μονομέλῃ Πλημμελειοδικεῖον... .. 4
Περὶ παραστάσεως τῶν παρὰ τῷ Εὐρηνοδικεῖῳ Ἀποδοτίας δι-
κολόβου εἰς τὸ μονομέλῃ Πλημμελειοδικεῖον... .. 5
Περὶ ἰδρύσεως μῆς θέσεως Ἐπιμελητοῦ τοῦ Ἐργαστηρίου
Ὀφθαλμολογικῆς κλινικῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν... .. 6

ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΙ ΝΟΜΟΙ

Ἀναγκαστ. Νόμος ὅπ' ἀρ.θ. 230. 1936

Περὶ καθορισμοῦ αἰγιαλίτιδος ζώνης τῆς Ἑλλάδος.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β'
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Προτάσει τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀποφα-
σίσμεν καὶ διατάσσομεν.

Ἄρθρον μόνον.

Ἡ ἔκτασις τῆς αἰγιαλίτιδος ζώνης καθορίζεται εἰς ἑξ νου-
τικὰ μίλλια ἀπὸ τῆς ἀκτῆς μὴ θηγόμενων τῶν ἐν ἰσχύϊ δια-
τάξεων τῶν ἀπορωσῶν εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ἡ
αἰγιαλίτις ζώνη ὁρίζεται μείζων ἢ ἐλάττω τῶν ἐξ νουτικῶν
μίλλιον.

Ἐν Κερκίρῃ τῆ 17ῃ Σεπτεμβρίου 1936.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β'

Ἀναγκαστ. Νόμος ὅπ' ἀρ.θ. 232. 1936

Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ ἀπὸ 21/11/
1935 Ἀναγκαστικοῦ Νόμου περὶ μεταγραφῆς δια-
μενόντων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ εἰς Μητροῦα Ἀρ-
ρένων ἴσπου διαμονῆς

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β'
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

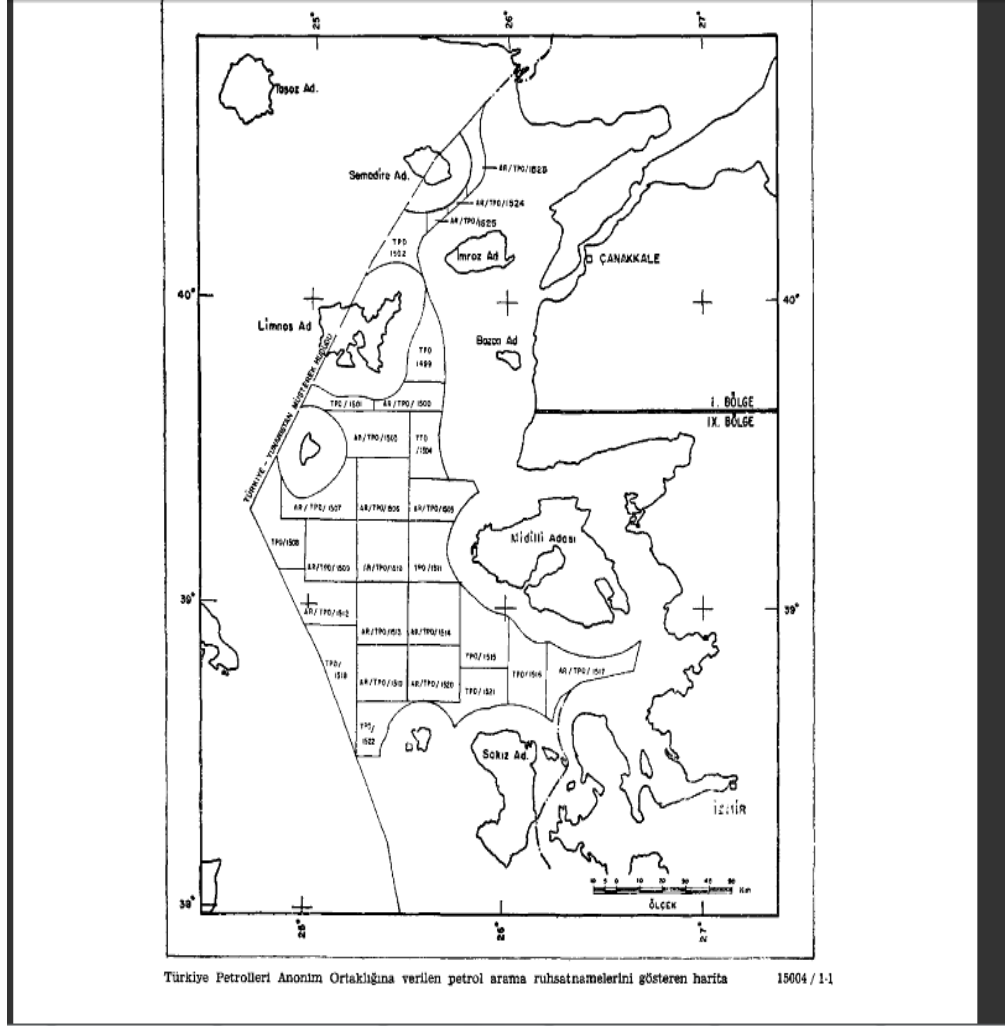
Προτάσει τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἀποφα-
σίσμεν καὶ διατάσσομεν :

Ἄρθρον 1.

Τὸ ἄρθρον 1 τοῦ Ἀναγκαστικοῦ Νόμου τῆς 21-11-1935
«περὶ μεταγραφῆς διαμενόντων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ
κλπ.» συμπληρῶνται ὅτω :

α) Ἀπανεῖς οἱ γηγενεῖς ἢ πρόσφυγες οἱ διαμενοντες ἀπὸ
πενταετίας εἰς τοὺς Νομοὺς Ἑβρου, Ροδόπης, Καβάλλας,
Δράμας, Σερρών, Κιλικίης, Χαλκιδικῆς, Θεσσαλονίκης, Πέ-
λλης, Φλωρίνης καὶ Κοζάνης καὶ μὴ ὄντες ἐγγεγραμμένοι εἰς
τὰ μητρώα ἀρρένων τινὸς τῶν Νομῶν τούτων, ἀλλ' εἰς τοὺς
αὐτὰ τοῦ ὑπολοίπου Κράτους, υποχρεοῦνται νὰ ἐγγραφῶσιν εἰς
τὰ μητρώα τῶν Κρατῶν ἐν ἃ διαμένοντι διατεταγ-

EK VIII- 1 Kasım 1973 tarihinde TPAO'nun Ege Denizi'nde Petrol aramasına Yönelik Belirlenen Sahalar

KAYNAK: 1 Kasım 1973 tarihli ve 14699 sayılı TC Resmi Gazetesi

EK X-Yeni Demokrasi Partisi Kuruluş Bildirgesi

Για της εποχής μας ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ οι ΑΝΘΡΩΠΟΙ της ΟΡΓΑΝΩΣΗ ολι ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ το ΓΥΛΙΚΟ ουσ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ έχουν τη θέληση και την ικανότητα να την εφαρμόζουν.

Από τις 140 χώρες που υπάρχουν στο κόσμο, μόνον 19 έχουν πραγματική δημοκρατία. Τούτο σημαίνει ότι αυτό το θαυμάσιο και ευαίσθητο πολίτευμα είναι δύσκολο στην εφαρμογή του. Και προϋποθέτει ειδικές συνθήκες, χωρίς τις οποίες δεν ημπορεί να ανθίσει και να καρποφορήσει.

Δημοκρατία θα ήθελαν να έχουν όλοι οι λαοί. Αλλά δεν την έχουν παρά μόνο εκείνοι που, εκτός από την συνειδητοποίηση των προτερημάτων της, σέβονται και τους όρους της λειτουργίας της.

Η Νεώτερα Ελλάδα υιοθέτησε την δημοκρατία ως σύστημα διακυβερνήσεως. Και ήτο φυσικόν, αφού γεννήθηκε στον τόπο μας. Ελειτούργησε όμως ατελώς και παρουσίασε συχνές και μακρές διαλείψεις. Αλλεπάλληλα υπήρξαν τα κινήματα, οι επαναστάσεις, οι δικτατορίες, οι μεταπολιτεύσεις, οι εμφύλιοι πόλεμοι. Αντιθέτως ολίγες και βραχείες υπήρξαν αι περίοδοι της δημοκρατικής διακυβερνήσεως της χώρας - φωτεινά διαλείμματα στην παραγμένη ιστορία της συγχρόνου Ελλάδος.

Αν δεν ελειτούργησε ομαλά η δημοκρατία στην Ελλάδα, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ελειψαν ή δεν μπόρεσαν να δημιουργηθούν οι όροι της υπάρξεώς της. Οι όροι Δε αυτοί είναι το ήπιο πολιτικό κλίμα, τα ήμερα πολιτικά ήθη και θεσμοί που να προσαρμύζονται στις ιδιαίτερες συνθήκες του τόπου μας.

Οι Έλληνες έχουν την γεύση όλων των πολιτικών καταστάσεων. Γεύση τόσο πικρή, που να μη συγχωρεί καινούργια σφάλματα και πλάνες. Ήδη εισερχόμεθα σε νέα περίοδο της εθνικής μας ζωής. Και οφείλουμε, με την πείρα του παρελθόντος, να δημιουργήσουμε τις αναγκαίες προϋποθέσεις για να αποκτήσωμε, επί τέλους, μίαν υγιή και βιώσιμη δημοκρατία.

Αν δεν αξιοποιήσωμε τώρα την μοναδική αυτήν ευκαιρία, ματαιώς θα αναζητούμε άλλη στο μέλλον. Η πρώτη πάντως φάσις δικαιολογεί αισιοδοξία.

Εγγίζει, πράγματι, τα όρια του πολιτικού θαύματος αυτό που με την συμπαράσταση του λαού συνέβη στην Ελλάδα, μέσα στους δύο τελευταίους μήνες. Διότι η μετάβαση από την δικτατορία στην ελευθερία έγινε με τρόπον ανώδυνο, ενώ πολλοί ανέμεναν ότι θα γίνη με τρόπον αιματηρό, με αδελφοκτόνο σπαραγμό. Πολλοί επίσης επίστευαν ότι θα

ΚΑΥΝΑΚ:www. <http://nd.gr/idrytiki-diakiryxi>.

EK X-Yeni Demokrasi Partisi Kuruluş Bildirgesi

Πρέπει πάντα και μόνο το ελεύθερο ανθρώπινο γένος που βρίσκεται πίσω να πηγαίνει από τις πολιτικές ετικέτες της εποχής στην ουσία της πολιτικής.

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ **ΑΝΘΡΩΠΟΙ** **ΟΡΓΑΝΩΣΗ** **ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ** **ΥΛΙΚΟ** **ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ**

-Ότι θα θεωρεί πάντα όλους τους Έλληνες όχι μόνο ίσους απέναντι των νόμων, αλλά και με ίσα δικαιώματα απέναντι των βιωτικών ευκαιριών και των δυνατοτήτων που διανοίγει ο πολιτικός, οικονομικός και κοινωνικός βίος.

-Ότι θα αφιερώσει όλες τις δυνάμεις - την πείρα, τις γνώσεις και τον ενθουσιασμό των παλαιότερων και των νεωτέρων στελεχών - για την ταχύρρυθμη ανάπτυξη της Ελλάδος σε όλους τους τομείς.

-Ότι η ελεύθερη οικονομία στην οποία πιστεύει η Νέα Δημοκρατία δεν ημπορεί να αποκλείσει την διεύρυνση του οικονομικού τομέως τον οποίο ελέγχει το κράτος. Και η ιδιωτική πρωτοβουλία δεν ημπορεί να βρει την δικαίωσή της χωρίς παράλληλη συμμετοχή των ευρύτερων λαϊκών τάξεων στην κατανομή του εθνικού προϊόντος. Κάθε πολίτης της χώρας αυτής πρέπει να γίνει εργάτης μαζί και νομέυς της οικονομικής ευημερίας? και να αισθάνεται ήσυχος για το μέλλον του και για το μέλλον των παιδιών του.

-Ότι θα ανανεώνεται διαρκώς από τις νέες δυνάμεις της χώρας, τις οποίες θεωρεί πάντα προνομιούχες, γιατί εμφανίζουν αμειψότερα τον παλμό της εποχής μας.

-Ότι θα επενδύσει όχι μόνον από το περίσσειμα αλλά και από το υστέρημα του εθνικού πλούτου στην παιδεία, την επιμόρφωση και την επιστημονική έρευνα, γιατί πιστεύει ότι οι πνευματικές και πολιτιστικές αξίες είναι αυτές που προσδιορίζουν μονιμώτερα την μοίρα του Ελληνικού Έθνους.

-Ότι δεν θα φεισθεί κόπων και θυσιών για να καταστήσει την Ελλάδα ισχυρή και απρόσβλητη. Με εκσυγχρονισμένες τις Ένοπλες Δυνάμεις η ανεξαρτησία της Ελλάδος θα κατοχυρωθεί. Και θα είναι σεβαστή από όλους, χωρίς την ανάγκη άλλων προστατών εκτός από τους συλλογικούς οργανισμούς στους οποίους θα μετέχει με την ελεύθερη βούλησή της και σύμφωνα με τα πάγια συμφέροντα του Ελληνισμού, στα οποία περιλαμβάνεται και η μοίρα της Κύπρου.

-Ότι θα αγωνισθεί για την πλήρη και καθολική κατοχύρωση της λαϊκής κυριαρχίας και ότι θα επιδιώξει προς τούτο την προσαρμογή του πολιτεύματος προς τις συνθήκες της ελληνικής πραγματικότητας.

Η Νέα Δημοκρατία πιστεύει ότι η Ελλάδα όχι μόνο δικαιούται αλλά και ημπορεί να εξασφαλίσει την εξέχουσα θέση και την ευτυχία του λαού της μέσα στην Ευρώπη όπου ανήκει, αν επιστρατεύσει όλες τις ικανότητες και αν αξιοποιήσει όλες τις αρετές του λαού της.

Η Νέα Δημοκρατία πιστεύει ότι η Ελλάς όχι μόνο δικαιούται αλλά και ημπορεί να εξασφαλίσει την εξέχουσα θέση και την ευτυχία του λαού της μέσα στην Ευρώπη όπου ανήκει, αν επιστρατεύσει όλες τις ικανότητες και αν αξιοποιήσει όλες τις αρετές του λαού της.

Ανεξάρτητα από το μέγεθος της. Η Ελλάς με την πνευματική κληρονομιά της, την ακτινοβολία του Ελληνισμού, αλλά και την ζωντάνια του λαού της ημπορεί να συμβάλει πολιτικά, ηθικά και πολιτιστικά στην πραγματοποίηση της ιδέας μιας ενωμένης Ευρώπης.

Βασική όμως προϋπόθεση για όλα αυτά είναι η θεμελίωσις στον τόπο μας της αληθινής και συγχρόνου δημοκρατίας. Σ' αυτήν αφιερώνεται, ολόκληρη και ομόθυμη, η μεγάλη παράταξις της Νέας Δημοκρατίας.

Καλώ όλους εκείνους που συμμερίζονται την αγωνία και τις ελπίδες μου για το μέλλον? όλους εκείνους που δικαίονται από το πόθο μιας πολιτικής αναγεννήσεως, να συστρατευθούν μαζί μας. Και απευθυνόμενος ιδιαίτερα προς τους νέους, τους καλώ να αποτελέσουν την πρωτοπορία σε αυτήν την εξόρμηξη της εθνικής δημιουργίας. Για μια υπερήφανη και ευτυχισμένη Ελλάδα!

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

ΚΑΥΝΑΚ: To Vima, 29 Eylül 1974.

EK XI- PASOK Kuruluş Bildirgesi

Διακήρυξη Βασικών Αρχών και Στόχων του Πανελληνίου Σοσιαλιστικού Κινήματος

Η τραγωδία της Κύπρου καθώς και οι κίνδυνοι που έχουν προκύψει για το έθνος, τόσο από την αδιάτακτη επεκτατική πολιτική του Πενταγώνου στα πλαίσια του NATO όσο και από την προσπάθεια της αμερικανοκίνητης χούντας να μετατραπούν οι ένοπλες δυνάμεις μας αποκλειστικά σε όργανο αστυνόμευσης του Ελληνικού χώρου, κυριαρχούν στη σκέψη κάθε Έλληνα. Όμως η ενότητα του λαού στην απόφασή του να αντιμετωπίσει ανυποχώρητα τον εξωτερικό κίνδυνο δικαιώνει την απραξία της κυβέρνησης σε τρεις κρίσιμους τομείς: την τιμωρία των ενόχων της επταετίας, της σφαγής του Πολυτεχνείου και της Κυπριακής τραγωδίας, την κάθαρση του κρατικού μηχανισμού και την πλήρη αποκατάσταση των θυμάτων της κατοχής. Είναι βαθιά η ανησυχία του Ελληνικού λαού γιατί οι επαγγελίες της κυβέρνησης για την αποκατάσταση ομαλής πολιτικής ζωής θα αποτελέσουν λόγια κενά περιεχομένου αν δεν συνοδευτούν - το γρηγορότερο δυνατό από την τιμωρία, την κάθαρση και την αποκατάσταση. Λέγεται ότι δεν ήρθε η ώρα. Στις τώρες παρέχει το εθνικό θέμα. Μα το επιχείρημα δεν ευσταθεί. Πως είναι δυνατό να παραμένουν σε θέσεις κρίσιμες για το έθνος εκείνοι που ευθύνονται για την εθνική συμφορά; Ακριβώς γιατί η Ελλάδα βρίσκεται σήμερα σε αποφασιστική καμπή, ακριβώς γι' αυτό το λόγο, πρέπει να προχωρήσουμε με θάρρος στην τιμωρία, την κάθαρση και την αποκατάσταση. Για να προστατέψουμε το έθνος, για να ανοίξουμε τον δρόμο που οδηγεί στην αδέυσμευτη λαϊκή κυριαρχία και τη δημοκρατία.

Σ' αυτά τα πλαίσια πρέπει να ερμηνευτεί και η δική μας απόφαση να προχωρήσουμε σήμερα σε μια πολιτική πράξη, στη διακήρυξη των βασικών αρχών και στόχων ενός νέου πολιτικού Κινήματος, του Πανελληνίου Σοσιαλιστικού Κινήματος. Μόνο με την ενεργό πολιτική παρουσία των πολιτών, απ' άκρου εις άκρο της Ελλάδας, θα εξασφαλιστούν τόσο η εθνική μας ανεξαρτησία όσο και η λαϊκή κυριαρχία. Ηρθε η ώρα να περάσουμε από την παθητική αναμονή στην ενεργό λαϊκή παρουσία για τη διαμόρφωση του μέλλοντος της χώρας μας.

Η ρίζα της συμφοράς βρίσκεται στην εξάρτηση της Πατρίδας μας. Τα επτά μεσαιωνικά χρόνια που πέρασαν με τη στυγνή στρατιωτική δικτατορία και η τραγωδία της Κύπρου δεν αποτελούν παρά μια ιδιαίτερα σκληρή έκφραση της εξάρτησης της Ελλάδας από το ιμπεριαλιστικό κατεστημένο των Η.Π.Α. και NATO. Μεταβλήθηκε η Ελλάδα σε προχωρημένο πυρηνικό φυλάκιο του Πενταγώνου για να εξυπηρετηθούν πιο αποτελεσματικά τα στρατιωτικά και οικονομικά συμφέροντα των μεγάλων μονοπωλίων. Διαβρώθηκε ο κρατικός μηχανισμός, οι ένοπλες δυνάμεις, τα κόμματα, ο συνδικαλισμός, η Πολιτική ηγεσία του τόπου έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η επιβολή ξενοκίνητης στρατιωτικής δικτατορίας, όταν αυτό κρίθηκε πως συνέφερε την Ουάσιγκτων. Επιβλήθηκε η στρατιωτική δικτατορία για να ανακοπεί η πορεία του λαού μας προς τη λαϊκή κυριαρχία και την εθνική ανεξαρτησία. Προκλήθηκε το πραξικόπημα κατά του Μακαρίου και ακολούθησε η βάναιυση τουρκετική εισβολή στην Κύπρο, για να διχοτομηθεί η μεγαλόνησος και να αποτελέσει τελικά ένα νέο στρατιωτικό ορμητήριο των Η.Π.Α. και του NATO στην ανατολική Μεσόγειο.

Μεταβλήθηκε η πατρίδα μας σε ξέφραγο αμπέλι, για να διαβρωθεί η οικονομία μας από τις πολυεθνικές επιχειρήσεις των Η.Π.Α. και της Δύσης με τη συνεργασία πάντα του ντόπιου μεταπρατικού κεφαλαίου. Για να μαραχθεί η ελληνική ύπαιθρος, για να μην αποδίδει ο ιδρώτας του αγρότη, για να συνεχιστεί η μετανάστευση, η προσφορά φτηνής εργασίας στην Πρωτεύουσα, μα και στην ξηνητιά, την Ευρώπη, την Αυστραλία, τον Καναδά.

ΚΑΥΝΑΚ: www.agp.gr/agp/content/Document.aspx?d=7&rd=5499005&f=1403&rf=1842884619&m=4731&rm=11896313&l=2

EK XI- PASOK Kurulus Bildirgesi

Βασικός κυρίαρχος στόχος του Κινήματος είναι η δημιουργία πολιτείας απαλλαγμένης από έλεγχο ή επιρροή της οικονομικής ολιγαρχίας, πολιτείας ταγμένης στην προστασία του έθνους και στην υπηρεσία του λαού. Η εθνική ανεξαρτησία είναι αναπόσπαστα δεμένη με τη λαϊκή κυριαρχία, με τη δημοκρατία σε κάθε φάση της ζωής του τόπου, με την ενεργό συμμετοχή του πολίτη σ' όλες τις αποφάσεις που τον αφορούν. Μα είναι ταυτόχρονα συνυφασμένη με την απαλλαγή της οικονομίας μας από τον έλεγχο του ξένου μονοπωλιακού και ντόπιου μεταπρατικού κεφαλαίου που διαμορφώνει την οικονομική, την κοινωνική, την πολιτική και την πολιτιστική μας πορεία σύμφωνα με τα συμφέροντα όχι του λαού αλλά της οικονομικής ολιγαρχίας. Και βέβαια πρέπει η Ελλάδα να αποχωρήσει και από το στρατιωτικό και από το πολιτικό ΝΑΤΟ. Και βέβαια πρέπει να ακυρωθούν όλες οι διμερείς συμφωνίες που έχουν επιτρέψει στο Πεντάγωνο να μετατρέψει την Ελλάδα σε ορμητήριο για την προώθηση της επεκτατικής του πολιτικής. Μα πίσω από το ΝΑΤΟ, πίσω από τις αμερικανικές βάσεις είναι οι μονοπωλιακές, πολυεθνικές επιχειρήσεις και τα ντόπια υποκατάστατά τους. Γι' αυτό η κοινωνική απελευθέρωση, ο σοσιαλιστικός μετασχηματισμός, αποτελεί τον θεμέλιο λίθο του Κινήματος μας. Για να απολαμβάνει ο αγρότης το προϊόν του ιδρώτα και της γης του, για να απολαμβάνει ο εργάτης, ο βιοτέχνης, ο μισθωτός, ο υπάλληλος, ο απλός Έλληνας το προϊόν του μόχθου του. Για να καταπολεμηθεί αποτελεσματικά η εντυπωσιακή εισοδηματική ανισότητα ανάμεσα σε γεωγραφικές περιφέρειες και κοινωνικά στρώματα που χαρακτηρίζει τη σύγχρονη Ελλάδα. Για να πάψει η εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο. Για να συμμετέχει ενεργά ο λαός στον προγραμματισμό της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής πορείας της χώρας. Για να εξασφαλιστεί η εργασία και η κατοικία σε όλους τους Έλληνες. Για να καταργηθούν τα προνόμια των ολίγων στην ιατρική, νοσοκομειακή και φαρμακευτική περίθαλψη. Για να προστατευθούν η μητέρα, το παιδί, τα γηρατειά. Για να καταχωρωθεί η κοινωνική και οικονομική ισότητα των δύο φύλων. Για να ελευθερωθεί η σκέψη και να γίνει η παιδεία κτήμα όλων των Ελλήνων.

Η σημερινή διακήρυξη των αρχών του Πανελληνίου Σοσιαλιστικού Κινήματος αποτελεί εκκίνηση για την ίδρυση, στελέχωση και θεμελίωση ενός Κινήματος που θέλουμε να αποτελέσει τον φορέα όλων των γνήσια προοδευτικών και δημοκρατικών δυνάμεων της χώρας. Κάνουμε έκκληση αυτές οι δυνάμεις ενωμένες να προχωρήσουν στον αγώνα. Θεμελιακή αρχή του Κινήματος είναι η απόλυτα κατοχυρωμένη δημοκρατική διαδικασία - από τη βάση μέχρι την ηγεσία - με απόλυτη ισότητα όλων των μελών που θα το στελεχώσουν. Και το πρόγραμμα και το οργανωτικό σχήμα θα συναποφασιστούν στην πορεία με την ισότιμη συμμετοχή όλων των μελών του πρώτου συνεδρίου που γρήγορα θα συγκληθεί. Και αυτό στα πλαίσια μιας κατοχυρωμένης δημοκρατικής διαδικασίας.

Έχει ο λαός μας πικρή πείρα από τους κομματικούς σχηματισμούς του παρελθόντος που στηρίζονταν στην φεουδαρχική σχέση ανάμεσα σε ηγέτες και βουλευτές, ανάμεσα σε βουλευτές και κομματάρχες, ανάμεσα σε κομματάρχες και ψηφοφόρους. Από κομματικούς μηχανισμούς που είχαν αντικαταστήσει τις αρχές, το πρόγραμμα και τις δημοκρατικές διαδικασίες με το ρουσφέτι και το παρασκήνιο. Καθολικό είναι το αίτημα για πολιτικούς οργανισμούς αρχών που να τους διακρίνει η ελεύθερη δημοκρατική έκφραση της βάσης, για να δεσμεύεται η ηγεσία στις πολιτικές αποφάσεις και για να υπάρχει συνέπεια και συνέχεια.

Η σημερινή διακήρυξη μας είναι μια διακήρυξη που είμαστε βέβαιοι ότι αντικατροπίζει το πιστεύω, τους πόθους, τις απαιτήσεις, το όραμα του ελληνικού λαού. Έχει σκοπό να παρακινήσει συζήτηση και προβληματισμό σε εθνικό επίπεδο. Η σημερινή μας διακήρυξη αποτελεί την πυξίδα που θα καθοδηγήσει την πορεία μας προς μια νέα, αναγεννημένη, ανθρώπινη, σοσιαλιστική και δημοκρατική Ελλάδα, μια Ελλάδα που να ανήκει στους Έλληνες.

Εθνική Ανεξαρτησία, Λαϊκή Κυριαρχία, Κοινωνική Απελευθέρωση, Δημοκρατική Διαδικασία

Ο αγώνας του Πανελληνίου Σοσιαλιστικού Κινήματος για την εθνική μας αναγέννηση, για μια σοσιαλιστική και δημοκρατική Ελλάδα, στηρίζεται στην αρχή πως η εθνική μας ανεξαρτησία αποτελεί προϋπόθεση για την πραγμάτωση της λαϊκής κυριαρχίας, πως η λαϊκή κυριαρχία αποτελεί προϋπόθεση για την πραγμάτωση της κοινωνικής απελευθέρωσης, πως η κοινωνική απελευθέρωση αποτελεί προϋπόθεση για την πραγμάτωση της πολιτικής δημοκρατίας.

Για το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα το στρατιωτικό καθεστώς της χούντας που επιβλήθηκε με το προέκδογμα της 21 Απριλίου 1967, δεν ήταν παρά μια ιδιαίτερα στυγνή μορφή αποικοποίησης της Ελλάδας από το Πεντάγωνο και το ΝΑΤΟ με τη συνεργασία του εξαρτημένου δυτικοευρωπαϊκού και ντόπιου μεταπρατικού κεφαλαίου. Σαν στόχο είχε την εξυπηρέτηση των στρατηγικών και οικονομικών επιδιώξεων του αμερικανικού κεφαλαίου στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Γι' αυτό ο αγώνας του λαού μας αποβλέπει πρώτιστα στην οριστική εξάλειψη των αιτίων που οδήγησαν στη στυγνή δικτατορία της επταετίας. Κι αυτός ο αγώνας δεν μπορεί να δικαιωθεί αν δεν υπάρξει:

1. Τιμωρία των ενόχων και των βασανιστών της χουντικής επταετίας και των υπευθύνων της προδοσίας της Κύπρου.
2. Πλήρης αποκατάσταση των θυμάτων της δικτατορίας.
3. Άμεση ακύρωση όλων των ανελευθέρων και καταπιεστικών έκτακτων μέτρων της χουντικής επταετίας καθώς και των παρόμοιων νομοθετημάτων των προδικτατορικών κυβερνήσεων.
4. Εξασφάλιση της ελεύθερης επιστροφής των πολιτικών προσφύγων στην πατρίδα.
5. Εξυγίανση όλου του κρατικού μηχανισμού.
6. Εξάλειψη του παρακράτους και του κομματικού κράτους.
7. Άμεση ένταξη των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας στην υπηρεσία του Έθνους και του λαού και υποβολή τους σε αποτελεσματικό, πλήρη και συνεχή έλεγχο από την νόμιμη εκλεγμένη πολιτική ηγεσία.

Για την εξάλειψη του συστήματος που οδήγησε στην ιμπεριαλιστική κατοχή της πατρίδας μας και των συνθηκών που το δημιούργησαν, το διατηρούν και το προστατεύουν, για τη θεμελίωση μιας γνήσιας, αβασίλευτης, αναγεννημένης και σοσιαλιστικής Ελληνικής Δημοκρατίας, το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα θέτει σαν προϋπόθεση την επίτευξη των ακόλουθων συγκεκριμένων στόχων:

1. Κάθε εξουσία πηγάζει από τον λαό, εκφράζει τον λαό και υπηρετεί τον λαό. Η κοινωνική, οικονομική και πολιτική δομή της δύναμης στη χώρα μας διαρθρώνεται με τρόπο που να αποκλείει την παραβίαση της λαϊκής θέλησης με οποιοδήποτε τρόπο.
2. Κατοχυρώνεται συνταγματικά το δικαίωμα άμυνας κάθε πολίτη σε κάθε προσπάθεια κατάλυσης της νόμιμης εξουσίας, κατάρτησης του Συντάγματος και υποδούλωσης του λαού μας.
3. Για τα βασικά δικαιώματα του πολίτη ισχύει ο χάρτης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Η ελευθερία γνώμης και έκφρασης, η ελευθερία οργάνωσης για την επίτευξη συλλογικών σκοπών στα πλαίσια του Συντάγματος, το απαραβίαστο των δικαιωμάτων του στόμου, όχι μόνο κατοχυρώνονται συνταγματικά αλλά και προστατεύονται αποτελεσματικά από τη Δικαιοσύνη που είναι ανεξάρτητη. Η Ελληνική ιθαγένεια δεν αφαιρείται.
4. Εξασφαλίζεται η ισότητα μεταξύ κοινωνικών, κοινωνικών και οικονομικών κλάσεων των δύο φύλων.

KAYNAK: www.agp.gr/agp/content/Document.aspx?d=7&rd=5499005&f=1403&rf=1842884619&m=4731&rm=11896313&l=2

EK XI- PASOK Kuruluş Bildirgesi

που το δημιουργήσαν, το διατηρούν και το προστατεύουν, για τη θεμελίωση μιας γνήσιας, αβασιλευτής, αναγεννημένης και σοσιαλιστικής Ελληνικής Δημοκρατίας, το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα θέτει σαν προϋπόθεση την επίτευξη των ακόλουθων συγκεκριμένων στόχων:

1. Κάθε εξουσία πηγάζει από τον λαό, εκφράζει τον λαό και υπηρετεί τον λαό. Η κοινωνική, οικονομική και πολιτική δομή της δύναμης στη χώρα μας διαρθρώνεται με τρόπο που να αποκλείει την παραβίαση της λαϊκής θέλησης με οποιοδήποτε τρόπο.
 2. Κατοχυρώνεται συνταγματικά το δικαίωμα όλων και η πολιτική σε κάθε προσπάθεια κατάλυσης της νόμιμης εξουσίας, κατήργησης του Συντάγματος και υποδούλωσης του λαού μας.
 3. Για τα βασικά δικαιώματα του πολίτη ισχύει ο χάρτης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Η ελευθερία γνώμης και έκφρασης, η ελευθερία οργάνωσης για την επίτευξη συλλογικών σκοπών στα πλαίσια του Συντάγματος, το απαραβίαστο των δικαιωμάτων του ατόμου, όχι μόνο κατοχυρώνονται συνταγματικά αλλά και προστατεύονται αποτελεσματικά από τη Δικαιοσύνη που είναι ανεξάρτητη. Η Ελληνική Ιθαγένεια δεν αφαιρείται.
 4. Εξασφαλίζεται η συνταγματικά κατοχυρωμένη κοινωνική και οικονομική ισοτιμία των δύο φύλων.
 5. Εξασφαλίζεται με γνήσιες δημοκρατικές διαδικασίες η άμεση και ενεργός συμμετοχή όλων των πολιτών στην πολιτική ζωή του τόπου.
 6. Κατοχυρώνεται συνταγματικά το δικαίωμα εργασίας για όλους τους πολίτες, άντρες και γυναίκες.
 7. Ο συνδικαλισμός αποδεσμεύεται από την εξάρτηση της οικονομικής ολιγαρχίας και από την κηδεμονία του κράτους, κατοχυρώνεται σαν ελεύθερο και αυτόνομο κίνημα και τίθεται στην υπηρεσία των συμφερόντων του εργαζόμενου λαού.
 8. Διαχωρίζεται οριστικά η εκκλησία από το κράτος και κοινωνικοποιείται η μοναστηριακή περιουσία.
 9. Η Ελλάδα αποσυνδέεται από τους στρατιωτικούς, πολιτικούς και οικονομικούς συνασπισμούς, που υπονομεύουν την εθνική μας ανεξαρτησία και το κυρίαρχο δικαίωμα του Ελληνικού λαού να προγραμματίζει αυτής την κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική πορεία της χώρας.
 10. Η Ελλάδα ακολουθεί δυναμική ανεξάρτητη πολιτική με στόχους: την ενγύση της εδαφικής ακεραιότητας, την κατοχύρωση της αδέσμευτης λαϊκής κυριαρχίας και την καλύτερη διανομή των πλούτων των επιδόσεων του ελληνικού λαού. Σαν χώρα που είναι ταυτόχρονα στην Ευρώπη, τα Βαλκάνια και τη Μεσόγειο, κάνει την παρουσία της αισθητή και στους τρεις αυτούς χώρους. Η αποιυηγνκοποίηση του μεσογειακού και βαλκανικού χώρου, η ουδετεροποίηση της Μεσογείου από τους στρατιωτικούς μηχανισμούς, η σύσφιξη των οικονομικών και πολιτιστικών σχέσεων με τους λαούς όλης της Ευρώπης και της Μεσογείου, σαν προσφορά και στη διεθνή ειρήνη, η συναδέλφωση των λαών και η δομή όλων των χωρών σε μια πανανθρώπινη και πανελεύθερη Κοινότητα με ίση μεταχείριση και ίσα δικαιώματα όλων των ανθρώπων αποτελούν μόνιμες επιδιώξεις της.
 11. Ακυρώνονται οι διεθνείς συμβάσεις και συμφωνίες που έχουν οδηγήσει την Ελλάδα σε οικονομική, πολιτική και στρατιωτική εξάρτηση από τα μονοπωλικά συγκροτήματα της Δύσης και ιδιαίτερα του αμερικανικού ιμπεριαλισμού.
12. Επιδιώκεται η κοινωνική απελευθέρωση του εργαζόμενου Ελληνικού λαού που μακροπρόθεσμα ταυτίζεται με τον σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας. Αυτή η πορεία προϋποθέτει για το σήμερα ορατά μέλλον:
- i. Την κοινωνικοποίηση του χρηματοδοτικού συστήματος στο σύνολό του, των βασικών μονάδων παραγωγής, καθώς και του μεγάλου εισαγωγικού και εξαγωγικού εμπορίου. Ταυτόχρονα προωθείται συστηματικά η ένταξη των αγροτικών επιχειρήσεων σε συνεταιρισμούς νέας μορφής, με δραστηριότητα που θα επεκτείνεται στην προμήθεια πρώτων υλών και στην επεξεργασία, συσκευασία και διάθεση των προϊόντων τους. Οι οργανισμοί αυτοί θα καταργήσουν τον μεσαζόντα που εκμεταλλεύεται το προϊόν του ιδιώτη και της γης του αγρότη. Στη βιοτεχνία προωθείται επίσης η συνεταιριστική εκμετάλλευση.
 - ii. Την περιφερειακά αποκεντρωμένο κοινωνικό προγραμματισμό της οικονομίας που συνδυάζεται με τον έλεγχο των παραγωγικών μονάδων από τους εργαζόμενους (δηλαδή με την αυτοδιαχείριση) και από τους αρμόδιους κοινωνικούς φορείς. Αρμόδιος κοινωνικός φορέας είναι το κράτος, η περιφέρεια, ο δήμος ή η κοινότητα ανάλογα με το μέγεθος, τον τύπο και σημασία της παραγωγικής μονάδας.
 - iii. Τη διοικητική αποκέντρωση με ενίσχυση της τοπικής αυτοδιοίκησης.
 - iv. Το συστηματικό και προοδευτικό κλείσιμο του ανοήματος ανάμεσα στα κατώτερα και ανώτερα εισοδήματα κατά περιφέρεια και επάγγελμα.
 - v. Μια ουσιαστική και πολεοδομική πολιτική που να εξασφαλίζει πολιτισμένη κατοικία σε κάθε Ελληνική οικογένεια.
 - vi. Μια καινούργια παιδεία για να καταργηθούν οι φραγμοί που εμποδίζουν το πλάτημα της γνώσης και για να δημιουργηθούν ελεύθερα απεχπόμενοι και κοινωνικά υπεύθυνοι πολίτες. Η παιδεία είναι ελεύθερη του κοινωνικού συνόλου. Η ιδιωτική εκπαίδευση καταργείται. Η δωρεάν και υποχρεωτική παιδεία εξασφαλίζεται ανεξάρτητα για όλους τους Έλληνες, θεσπίζεται εκπαιδευτική πολιτική που να εξασφαλίζει την πλατιά συμμετοχή όλων των λαϊκών στρωμάτων, καθώς και τη συμμετοχή των σπουδαστών στον προγραμματισμό της παιδείας και στη διοίκηση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.
 - vii. Την κοινωνικοποίηση της υγείας που συνεπάγεται την δωρεάν ιατρική, φαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη, την προληπτική υγιεινή για όλους τους Έλληνες, την κατήργηση των ιδιωτικών κλινικών και όλων των προνομίων στην παροχή ιατρικών και νοσοκομειακών υπηρεσιών.
 - viii. Ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης για υγεία, απυχήματα, γηρατά και ανεργία που να επεκταθεί σε όλους τους Έλληνες.
 - ix. Την προστασία της μητέρας και του παιδιού.
 - x. Την προστασία του περιβάλλοντος, τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής σε συνδυασμό με την αξιοποίηση των εθνικών και λαϊκών παραδόσεων και τη συμμετοχή ολόκληρου του λαού στην πολιτιστική εξέλιξη.

Οι οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές και πολιτιστικές επιδιώξεις των εργαζόμενου Ελληνικού λαού - εργατών, αγροτών, μισθωτών, υπαλλήλων, νεολαίας, μικροεπαγγελματιών και βιοτεχνών - η θεμελίωση μιας κοινωνίας χωρίς αλλοτρίωση και γραφειοκρατία, θα πραγματοποιηθούν με τη συνεχή λαϊκή επαγρύπνηση, έλεγχο και κινητοποίηση.

KAYNAK: www.agp.gr/agp/content/Document.aspx?d=7&rd=5499005&f=1403&rf=1842884619&m=4731&rm=11896313&l=2

EK XI- PASOK Kuruluş Haberi

KAYNAK: To Vima, 4 Eylül 1974

ΕΚ XII- ΚΚΕ' nin Yeniden Faaliyete Geçmesi Haberi

KAYNAK: Rizospastis, 25 Eylül 1974

EK XIII- “Hora Açıldı” manşetli Milliyet Gazetesi

KAYNAK: Milliyet, 24 Temmuz 1976

EK XIV- 1976 Kıta Sahanlığı Krizi'nde Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin savaş için hazır olduğu konulu haber ve Türkiye ile Yunanistan'ın Ordu konuşlanmasını gösteren harita

KAYNAK: To Vima, 12 Ağustos 1976

EK XV- BM Güvenlik Konseyi'nin Türkiye-Yunanistan arasındaki kıta sahanlığı krizine yönelik 25 Ağustos 1976 tarihli kararı.

D. COMPLAINT BY GREECE AGAINST TURKEY

Decision

At its 1949th meeting, on 12 August 1976, the Council decided to invite the representatives of Greece and Turkey to participate, without vote, in the discussion of the item entitled "Complaint by Greece against Turkey: letter dated 10 August 1976 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the President of the Security Council (S/12167)".⁵³

⁵³ See *Official Records of the Security Council, Thirty-first Year, Supplement for July, August and September 1976*.

Resolution 395 (1976)

of 25 August 1976

The Security Council,
Taking note of the letter of the Permanent Representative of Greece dated 10 August 1976,⁵⁴
Having heard and noted the various points made in the statements by the Ministers for Foreign Affairs of Greece⁵⁵ and Turkey,⁵⁶

⁵⁴ *Ibid.*, document S/12167.

⁵⁵ *Ibid.*, *Thirty-first Year, 1949th meeting*.

⁵⁶ *Ibid.*, 1950th meeting.

15

Expressing its concern over the present tensions between Greece and Turkey in relation to the Aegean Sea,

Bearing in mind the principles of the Charter of the United Nations concerning the peaceful settlement of disputes, as well as the various provisions of Chapter VI of the Charter concerning procedures and methods for the peaceful settlement of disputes,

Noting the importance of the resumption and continuance of direct negotiations between Greece and Turkey to resolve their differences,

Conscious of the need for the parties both to respect each other's international rights and obligations and to avoid any incident which might lead to the aggravation of the situation and which, consequently, might compromise their efforts towards a peaceful solution,

1. *Appeals* to the Governments of Greece and Turkey to exercise the utmost restraint in the present situation:

2. *Urges* the Governments of Greece and Turkey to do everything in their power to reduce the present tensions in the area so that the negotiating process may be facilitated:

3. *Calls upon* the Governments of Greece and Turkey to resume direct negotiations over their differences and appeals to them to do everything within their power to ensure that these negotiations will result in mutually acceptable solutions:

4. *Invites* the Governments of Greece and Turkey in this respect to continue to take into account the contribution that appropriate judicial means, in particular the International Court of Justice, are qualified to make to the settlement of any remaining legal differences which they may identify in connexion with their present dispute.

Adopted at the 1953rd meeting by consensus.

KAYNAK:[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/395\(1976](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/395(1976)

ΕΚ XVI- ABD'nin Türkiye ve Yunanistan'a Ege'deki petrolden ortak faydalanmalarını önermesi konulu haber.

ΚΑΥΝΑΚ: Ta Nea, 14 Ekim 1976

EK XVII - “Türkiye ile Yunanistan arasında Bern’de ABD ve NATO’nun zorlamasıyla görüşmelere başlıyor” başlıklı haber.

ΚΑΥΝΑΚ: Rizospastis, 2 Kasım 1976

ΕΚ XVIII - “Andreas: ABD ve NATO Şantajına Hayır” başlıklı haber.

ΚΑΥΝΑΚ: Eleftherotipia, 3 Ekim 1980

EK XIX- “Papandreu İktidarda”

KAYNAK: Milliyet, 19 Ekim 1981

EK XX- “Papandreu Silahlanmayı Tırmandırıyor” haberi.

da tartışmalar sürüyor. Türkiye ise bu okelere benzemiyor. Borçlarını yeni bir takvime bağlayıp düzenli bir biçimde ödeyebiliyor.

Papandreu silahlanmayı tırmandırıyor

Yunanistan donanmasını kuvvetlendirmek için yeni bir fırkateyn ihalesi hazırladı. 1993 yılı sonuna kadar tamamlanacak ve hizmete sokulacak gemiler manevra yeteneği yüksek bir tipten oluşacak.

Yunan donanmasına yarım trilyonluk destek

Uluslararası bir ittifak hazırlayan Yunanistan, özellikle Ege için çok kullandığı olduğu İleri sürülen 12 fırkateyn yapacaktır.

● Yeni gemiler kademeli olarak 1993 yılına kadar hizmete girecek
Haber: 5. Sayfada

Türk adı geçiyor diye Batı Trakya'da Türk dernekleri kapatıldı

● Valilik, önce tabelaları indirmiş, daha sonra etnik ayrıcalık yarattığı gerekçesiyle kapatılması için mahkemeye başvurmuştu
Haber: 3. Sayfada

Harp Okulu'nun bir bölümü

● Ocak, Mart döneminde ödenecek dış borçların 961,6 milyon dolarlık bölümü ana para, 276,9 milyon dolar faiz

● Bir yandan borç ödenken öte yandan alıyoruz, bu yılın ilk çeyreğinde alınan dış kredi 1 milyar 45 milyon dolara ulaştı
Haber: EKONOMİDE

Mitterand'ın özel temsilcisi "Milliyet"e özel demeç verdi

Manach:
«Türkiye ile sorunlarımızı görüşmek için görevlendirildim»

● Türk Dışişleri yetkilileri ise Manach'ın bir mesaj getirdiğine dair henüz bir bilgi bulunmadığını öne sürdüler
Haber: 5. Sayfada

Romanya Başbakanı Ankara'da
Haber: 10. Sayfada

İşte gerçilik
imam hatip yıllığında kadınların örtünmesi savunuldu

● Döngüler, "Allah'ın izniyle biradan sonra Arapç dersi işini de halledeceğim" dedi
Haber: 6. Sayfada

SARİYER İMAM-HATİP LİSESİ 1983 - 1984 YILLIĞI

Harp Okulu'nun bir bölümü

danışmanını Ziya-ül-Hak'a

KAYNAK: Milliyet, 5 Temmuz 1984

EK XXI- “Türk-Yunan Silah Yarışı” haberi.

MERKEZ VE YURT İÇİ BÜROLARI
İSTANBUL Nispetiye Cad. No: 65
Tel: 922 48 10 (10 hat) - 526 04 10 (5 hat)
Zincirlikuyu Sok. No: 4 Kat: 4
ANKARA Tel: 84 22 40 15 (10 hat)
Sıhhiye Cad. No: 45 Kat: 4
İZMİR Tel: 25 43 31 15 (10 hat)
Atatürk Cad. No: 1 Kat: 1
ADANA Tel: 975 54 11 10

16 SAYFA 50 LIRA
BUGÜN RENK İSTEYİN

Milliyet

Halk Gazetesi

Her iki ülke de,
Amerika başta olmak
üzere Almanya ve
İngiltere'den silah
satın alıyor

**Türk-Yunan
silah yarışı**

Özal'ın

Başbakan'a kask uyr

● Yunanistan, ABD'nin yaptığı askeri yardımlarla silah alımlarını engellemeye çalışarak, Türk Silahlı Kuvvetleri'ni zayıf düşürmeyi amaçlıyor

Türkiye hangi ülkelerden hangi silahları alıyor?
● ALMANYA'dan
17 Leopard tankı, Milan tankavar füze, ME-109 helikopter, F-104 uçakları
● İNGİLTERE'den
Harpoon füze, Sea Skua füze
● AMERİKA'dan
UH-1H helikopter, Phantom ve F-5 uçakları, Super Side-Winder ve Sparrow füze

Yunanistan hangi ülkeden hangi silahları alıyor?
● FRANSA'dan
Mirage ve F-16 uçakları
● ALMANYA'dan
110 adet Leopard tankı, 1000 tonluk 4 denizaltı, Milan eğitim füze
● AMERİKA'dan
Harpoon füze, S-Cobra helikopterleri, Super Side-Winder füze, 289 Sparrow güdümlü füze
● HOLLANDA'dan
Fuhkaytiller

KAYNAK: Milliyet, 21 Ağustos 1984

ΕΚ XXII- 1987 yılında yaşanan petrol araştırması krizinde “Hora’yı Ege’de batırın” başlıklı haber.

ΚΑΥΝΑΚ: Eleftherotipia, 3 Mart 1987

ΕΚ XXIII- 1987 yılında yaşanan petrol araştırması krizinde “Adalarda ve Meriç’te Yunan Ordusu Alarm Durumunda” başlıklı haber.

ΚΑΥΝΑΚ: Eleftherotipia, 28 Mart 1987

EK XXIV- 1987 yılında yaşanan petrol araştırması krizinde “Türk kışkırtmalarına ABD ve NATO sessiz kalıyor.” başlıklı haber.

ΣΑΒΒΑΤΟ 28 ΜΑΡΤΗ 1987 ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ

Αμεσο ενδιαφέρον από Βουλγαρία

Πρώτη είδηση κτες το βράδυ στη βουλγαρική τηλεόραση και ραδιοφωνία η συνάντηση του υπουργού Εξωτερικών της Ελλάδας Κ. Παπούλια με τον Πρόεδρο του Κρατικού Συμβουλίου της Βουλγαρίας Τοντάρ Ζίβκοφ, αποτελούσε και μια σαφή ένδειξη της μεγάλης ευσυνείδησης της γειτονικής χώρας για τις εξελίξεις στις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Συγκεκριμένα, από τη βουλγαρική τηλεόραση μεταδόθηκε η ακόλουθη είδηση: «Ο Πρόεδρος του Κρατικού Συμβουλίου της Λαϊκής Δημοκρατίας της Βουλγαρίας Τοντάρ Ζίβκοφ, δέχθηκε τον υπουργό Εξωτερικών της Ελλάδας Κ. Παπούλια, ο οποίος του επέδωσε προσωπικό μήνυμα του πρωθυπουργού της Ελλάδας Ανδρέα Παπανδρέου. Κατά τη συζήτηση, που έγινε με πνεύμα καλής γειτονίας και φιλίας, εξετάστηκαν ζητήματα διμερούς χαρακτήρα και ορισμένα επίκαιρα διεθνή προβλήματα. Στη συνάντηση ήταν παρών και ο υπουργός Εξωτερικών της Βουλγαρίας Πέτερ Μαντινόφ.

Από ελληνικής πλευράς, δίνεται μεγάλη σημασία στην ενημέρωση του Βούλγαρου Προέδρου, για την ελληνοτουρκική κρίση. Κύκλοι του υπουργείου Εξωτερικών εκφράζουν κτες το βράδυ την ικανοποίησή τους για τ' αποτελέσματα της συνάντησης Ζίβκοφ - Παπούλια.

Ο Τ. Ζίβκοφ

Διπλωματικός δραστή

Έναυσ διπλωματική δραστηριότητα αναπτύχθηκε κτες με αφορμή την τουρκική προκλητικότητα στο Αιγαίο. Ο υπουργός Εξωτερικών, Κ. Παπούλιας, επισκέφτηκε κτες έκτακτα τη Λαμία, όπου συναντήθηκε με τον ηγέτη της Βουλγαρίας, Τοντάρ Ζίβκοφ, στον οποίο επέδωσε προσωπικό μήνυμα του πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου. Ο Κ. Παπούλιας, επέστρεψε στην Αθήνα αργά κτες το απόγευμα.

Στις 9.30 π.μ. ο Κ. Παπούλιας κλήρεσε τους προσβόλους και στις χώρες, τους οποίους επισημασγίες η τουρκική Οικουμενικός Έξαρτα τον Αμερικανό πρόβει Γ. Κοιής επισήμανε στη την εκρήξιμη κατάσταση επαναλάβει ταυτοχρόνως προεβουσιμύρος Α. Παπα Εξάλλου, το υπουργείο Έλληνες προβουσιμύρος κτες δεσμευμένους, για τη

● Ο Πρόεδρος της Δερωθεί σημερο της 10.3 ηγεσία του υπουργείου Αμυνας

Στην επιμέρση θα Παπανδρέου, ο αρχηγός Χαρακτηριστικώς, οι Σπύλιος και Ούρατος Πά Ούλεν με επικεφαλής ο

● Αργά κτες το βράδυ αρέκτες τον ΝΑΤΟ

Συνάντηση Σ
Ο απογευσιμύρος της

ΝΑΤΟ και ΗΠΑ σιωπούν για την προκλητικότητα της Αγκυρας

Ο Κάρρινγκτον ζητάει να μεσολαβήσει. Οι Αμερικάνοι προσπαθούν να παρέμβουν

ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ (του ανταποκριτή μας ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΥΒΑΡΑ).— Μεσολαβητικό ρόλο ζητάει να παίξει ο Γενικός Γραμματέας του ΝΑΤΟ Λόρδος Κάρρινγκτον για την αποκλιμάκωση της έντασης στο Αιγαίο ενώ κι ο ίδιος κι η πολιτική ηγεσία του ατλαντικού συνασπισμού αρνείται να καταδικάσει την προκλητικότητα της Τουρκίας στο Αιγαίο, βάζοντας Αγκυρα και Αθήνα στο ίδιο σουβάλι.

Την ίδια στιγμή τον Πόντιο Πιλάτο παριστάνει και η ΕΟΚ. Ούτε ο εκπρόσωπος της ΚΟΜΙΣΙΟΝ ούτε ο εκπρόσωπος της Βελγικής Προεδρίας έκαναν την παραμικρή δήλωση παρόλο που σήμερα θα συναντηθούν στις Βρυξέλλες ο κ. Σείσον με τον Τούρκο υπυργό Εξωτερικών Αλί Μπαζέο.

Συγκεκριμένα έπειτα από έκτακτη συνεδρίαση των 16 Μονιμων Αντιπροσώπων του ΝΑΤΟ στις Βρυξέλλες, όπου ο Έλληνας πρέσβης κ. Ζαχαράκης ήρθε σε έντονη αντιπαράθεση με τον Τούρκο ομόλογό του κ. Ουτάσι, ο Λόρδος Κάρρινγκτον εξέδωσε την ακόλουθη ανακοίνωση:

«Μετά τη ληψη μεγάλου αριθμού εισησιμύων, ότι η ένταση στο Αιγαίο έφθασε σε σοβαρό επίπεδο, συγκλήθηκε μια έκτακτη σύνοδος του Συμβουλίου το απόγευμα. Το γενικό σίστημα που διατυπώθηκε απ' αυτούς που δεν αφορά άμεσα το θέμα, ήταν ότι η παρούσα κατάσταση πλήττει τα συμφέροντα της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Συμμαχίας σαν σύνολο.

Τουρκικά πολεμικά πλοία συνοδεύουν το «Σισιμύκ»

Συνάντηση Σ

Ο απογευσιμύρος της

Συνάντηση Φλωράκης -Σλάφτσεφ

Τον ΓΓ της ΚΕ του ΚΚΕ Κ. Φλωράκη επισκέφτηκε κτες το πρωί στο γραφείο της ΚΕ του Κόμματος ο ηγεσβουσιμύρος της ΔΕ Βουλγαρίας Πέτερ Σλάφτσεφ και συζήτησαν θέματα αμυντικού ενδιαφέροντος.

Νέες παραβιάσεις

Τουρκικά πολεμικά πλοία και πλοία του ελληνικού ναυτικού είναι δέκτα κτες ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Γ. Ρωσούνη. Συγκεκριμένα, έχουν κτες παραβιάσει στον ενδοτικό χώρο μεταξύ της Μυτιλήνης, της Λέσβου και της Λήμνου. Επίσης, κτες πολεμικά πλοία παραβιάζουν τον κεντρικό αεροναυτικό χώρο του Αιγαίου. Τα πλοία κτες κτες κτες

KAYNAK: Rizospastis, 28 Mart 1987

EK XXV- 1988 yılında Türkiye ve Yunanistan Başbakanları arasında Davos'ta gerçekleşen görüşmelere ilişkin haber.

6.790 δρχ. και των αρχών 910 δρχ. το μήνα (2 τα οποία σήν πραγματοποιή με τον πληθυσμό δεν μπορούν να

Σταθμός - Ιατρείο
Στο μεταξύ αλωματικοί του Πυροσβεστικού Σώματος με

τριών ασυρματικών 290 δρχ. οποία θανατηφόρα, από το 290 δρχ. το 806 χιλιομέτρο της Εθνικής οδού Αθηνών-Λαρίσης, σε αρκετά

που τα πληρωσιότερα νοσοκομεία είναι το ΚΑΤ και της «Αγίας Ολγας» Ν. Ιωνίας και για να

ΝΑΖΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Το Νταβός και η αλήθεια

ΓΙΑ ΜΙΑ ακόμη φορά ο κ. Ανδρέας Παπανδρέου εγκαταλείποντας την αιτέρνα πορεία στο διαδρόμο «τρίτο δρόμο» που ηρώπησε στο Νταβός της Ελβετίας όπου οδηγούν και αι' όπου ξεκινούν αρκετές λεωφόροι του διεθνούς καπιταλισμού.

Και βέβαια οι κυβερνητικές ρυθμιστικές αρχές και Γράφει ο ΔΗΜ. ΖΑΝΝΙΔΗΣ

προκειται σήμερα και στην να κερδοφορούν και νέα πύλη εκκίνηση των λαών για τις βέβαιες επιτυχίες του Πρωτοπαύστου. Τότε στον πολιτικό χώρο από τη συνάντηση του με τον Τούρκο πρωθυπουργό κ. Οζάλ, στο και στην οικονομική χώρα με την υποτιθέμενη ελευθέρωση επένδυση του νέου κεφαλαίου.

Ποιος όμως από το προαναγγελιστά επιρροή γίνεται διακρίνεται εκείνο που πραγματικά, το οποίο στο Νταβός, δείχνει ν' αποβίβει. Μια τρίτη στο νησί...

Η συνάντηση

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ των Πρωθυπουργών Ελλάδας και Τουρκίας αποτελεί συνέχεια της γνωστής αλληλεγγύειάς τους, ενώ για την πραγματικότητα της αρχικής διεύθυνση στο τμήμα της η συνάντηση των Αρχηγικών Βορείου και Νοτίου Αμερικής κ. Ιωάννου. Εκκινώντας για το Νταβός ο κ. Α. Παπανδρέου υποστηρίζει ότι οι αναγκαίοι των συμφερόσεων που με τον κ. Οζάλ θα ήταν η διασφάλιση της κοινής προόδου της Κοιτης για την ανάπτυξη της υφιστάμενης στο Αγιότι. Επισημαίνοντας πάντως, ότι η «οιότητα» θα ήταν αναγκαία και για άλλες θέσεις που ενδιαφέρονται να είναι οι Τούρκοι ομιλήτες του Παρισιού, φυσικά, για ένα διάλογο με την Τουρκία, τον οποίον είχε αποβίβει ο κ. Μανώλης και και που πραγματοποιήσαν ο κ. Παπανδρέου, παρά την αλ-

Ο Πρωθυπουργός με τον Οζάλ κατά την προηγούμενη συνάντησή τους στο Νταβός. Αλλά έλεγε κάποτε για το διάλογο με την Τουρκία και τη Λαγή και άλλα τόσα!

Ενώ ο Ανδρέας πήγε για τρίτη φορά στο «καπιταλιστικό» κέντρο, καμιά μεγάλη επένδυση δεν έχει γίνει στη χώρα μας!

Μέχρι από που ώρα ζητά κάποιος είχε πολυήμερο. Πρόγινε ο κ. Καραμανλής είχε αποβίβει πάλι στο Νταβός.

Αλλά και κάποιοι θέλουν δικό για επενδύσεις του ίδιου κεφαλαίου στη χώρα μας, υπάρχουν όμως λογιστές με υπαρκτά...

Ο κ. Νάλεν

θα είναι θετική από και θα... ελπίδα.

Οι ζήνοι

Όλα αυτά σίγουρα είναι μέτρο αδικίας, με τον υπολογισμό σε ένα φελλοσέλινο που σπυρά και φέως στο Νταβός. Θα είχαν περθεί και την, με σταθεροποιητικά προγράμματα, από αυτή την αλήθεια, που είναι ο κ. Παπανδρέου εργαζόμενος των «μετα-τε» υπεργούς και την αλήθεια του ότι είναι ανώμαλη, παρελθόν και επηρεασμένο ολόκληρο και θύρατος!

Όσοι τους μένει στην Τουρία, Συνδικαλιστική ΠΑΣΟΚ και άλλες ομάδες Κεντρική Επιτροπή και άλλων λαϊκών Γραφείων στο Κέντρο που την υπεργός ο κ. Α. Αποσταλίας και στην οποία λιγότερα πάλι υπεργός για την επεργός του κ. Ν. για να... Επιστάτη Διεύθυνση στις Ηνωμένες Εργασίες.

Επί, από κάποιο κ. Ν. νησι του ΠΑΣΟΚ, ότι θα με σπυρά από αντικείμενο δημοκρατική και υπεργός δημοκρατική, το οποίο έχει επισημασθεί το οποίο ΣΕΒ ο κ. Παπανδρέου και. Το καπνιστικό των εργαζομένων ελλείψει, το φελλοσέλινο στην, το πρόβλημα είναι είναι μετακίνηση των άλλων υπεργόων εντός υπεργόου οπότε και τον υπεργό κ.Α.Α., κ.Α.

Δεν είναι λοιπόν υπεργός από έξι χρόνια της η οποία του ΠΑΣΟΚ και άλλων η χώρα μας πρώτα σε άλλη ομα από άλλη ως τμήμα της να υποστηρίξει τη δράση των υπεργόων ίδιου υπεργόου κ.Α.Α., κ.Α.

κατά 51% - υπεργός με πύλη της Τριτορίας της Ελλάδας και ν' αφήσει τη φορολογία του 26%, αλλά δεν καταφέρνει να έχει ΟΥΤΕ ΜΙΑ μεγάλη υπεργός! Και ήρθε με ο Αγιότι οφθαλμολόγος Εργασίας, 100 Επιστάτες υπεργόων και τον σπυρά οφθαλμολόγο και Αφρική και την Αυστραλία ο κ. Σπύρας και ο κ. Καραμάνης αλλά ήρθε σπυρά και σπυράς δεν ήρθε.

ΚΑΥΝΑΚ: Apoyevmatini, 31 Ocak 1988

EK XXVI- "Barış İçin Elele" haberi.

KAYNAK: Hürriyet, 1 Şubat 1988

EK XXVII- 1988 yılı Mayıs'ında gerçekleşen Atina Görüşmeleri'nde Türk Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz ve Yunan Dışişleri Bakanı Karlos Papulyas.

ΚΑΥΝΑΚ: Ethnos, 26 Mayıs 1988

EK XXVIII – 1988 yılı Mayıs’ında Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları arasında yapılan Atina Görüşmeleri nedeniyle ana muhalefet partisi Yeni Demokrasi’nin lideri Mitsotakis’in Başbakan Papandreu’yu “Yunan Dış Politikası’nın İflası” ile suçlaması

ΣΤΑΙΡΗΣ

ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ:
Χρεοκοπήσατε

ΚΟΥΤΣΟΓΙΩΡΓΑΣ:
Ναρκοθετείτε τη χώρα...

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ:
Ναι, μόνο στην εξωτερική πολιτική

Του ΕΡΡ. ΜΠΑΡΤΖΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

«ΣΤΟ εξωτερικό αναζητείτε στηρίγματα σε ύποπτα κέντρα και στο εσωτερικό ψάχνετε για προστάτες πέρα από το Κοινοβούλιο», κατηγόρησε χτες την ηγεσία της ΝΔ ο αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης Μ. Κουτσογιώργας, υποστηρίζοντας πως η

αιφνιδιαστική πρόταση δυσπιστίας, που υπέβαλε η Αξίωματική Αντιπολίτευση, κρύβει ύποπτες σκοπιμότητες.

Γενικά, η πρώτη μέρα της τριήμερης διαδικασίας κύλησε υποτονικά, καθώς ο αρχηγός της ΝΔ Κ. Μητσοτάκης δεν πρόσθεσε κανένα νέο στοιχείο στις γνωστές και μόνιμα επαναλαμβανόμενες θέσεις του, ενώ ομολόγησε από την αρχή της ομιλίας του πως δεν περιμένει

Συνέχεια στη σελ. 18

ΚΑΒΓΑΣ
Γιατρών - ΚΑΒ για τον ετοιμοθάνατο
ΣΕΛ. 24-25

ΤΙ ΔΙΝΕΙ
στους τραπεζικούς η Κυβέρνηση Σελ. 7

κ.κ. Χαράλαμποπου-
οφανώς του λένε.

ητες 8-9, Λιλιπούπολοι 10, Βουλή 14-18, Οικονομία 22,23, Τέχνη 29, TV 30, Ρηλάξ 38, Σπορ 36-37,43-48

ΚΑΥΝΑΚ: Ethnos, 6 Haziran 1988

EK XXIX- “Bayrak Savaşı” haberi.

KAYNAK: Hürriyet, 28 Ocak 1996

EK XXX – Kardak Krizi sırasında “Türkler Ege’de mevcut durumu değiştirmek için sinir harbi yapıyor” başlıklı haber.

ΣΤΟΧΟΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ Η ΑΛΛΑΓΗ ΤΟΥ ΣΤΑΤΟΥΣ ΚΒΟ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

ΠΟΛΕΜΟΣ ΝΕΥΡΩΝ

Ν. ΔΕΡΟΣ
Ν. ΚΑΛΟΓΙΜΝΟΣ
Ν. ΚΑΛΥΜΝΟΣ
Ν. ΦΕΡΙΜΟΣ
Ν. ΚΩΣ
ΤΟΥΡΚΙΑ
ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΙΟΣ
ΒΡΑΧΟΝΗΣΙΑΔΑ ΙΜΙΑ

ΔΙΠΛΑ: Η τουρκική φρεγάτα «F240» (αριστερά) παρακολουθείται στενά από Ελληνική κανονιοφόρο κοντά στη Βραχονησιάδα Ιμια χθες το πρωί.

Η Βραχονησιάδα Ιμια χωρίζει την Ελλάδα και την Τουρκία. Δύο φρεγάτες, δύο κανονιοφόρα και δύο καταδρομικά από τις δύο πλευρές βρίσκονται απέναντί της την πρώτη μέρα ενός πολέμου νεύρων. Ο πόλεμος νεύρων άρχισε στις 7:30 το πρωί όταν τουρκική φρεγάτα παραβίασε το Ελληνικό χωρικό ύδατο.

Ο Γ. Αρσίνης διαβεβαιώνει τους δημοσιογράφους ότι: «Αντιμετωπίζουμε αυτή την κρίση με υπευθυνότητα και φραγκομιά».

- **Ωρα 11.30'.**
Στο γραφείο του πρωθυπουργού συγκαλείται έκτακτη κυβέρνηση επίσημη με τη συμμετοχή των υπουργών Εξωτερικών, Άμυνας, Εσωτερικών, Εθνικής Οικονομίας και Τύπου, καθώς και του αρχηγού ΓΕΕΘΑ και του διοικητή του ΟΤΕ.
- **Ωρα 1 μ.μ.**
Μετά τη λήξη της κυβερνητικής σύσκεψης οι υπουργοί Εξωτερικών και Άμυνας δίνουν κοινή συνέντευξη Τύπου.
Και οι δύο δηλώνουν ότι δεν πρόκειται να υπάρξει διάλογος για τη χωρική μας δικαιοσύνη.
- **Ωρα 2.**
Στο Πεντάγωνο ξεκινάει και νέα σύσκεψη.
Αυτή τη φορά όχι για την αντιμετώπιση των τουρκικών προκλήσεων, αλλά των ελληνικών μέτρων που με κλιμάκιο και ενταξία μέσα κλιμάκιοι «ζωντανά» την ώρα που Σκόλο από τον ναύσταθμο της Σαλαμίνας.
- **Ωρα 4 το απόγευμα.**
Στο Εθνικό Κέντρο Επιστήσεων ξεκινάει και νέα τεχνολογική σύσκεψη, όπου συνεκτιμάται οι πληροφορίες για τις κινήσεις των Τούρκων.
- **Ωρα 6.**
Εξομάλυνση φωνημάτων. Γίνεται ο απολογισμός της ημέρας από τις δραστηριότητες που είχαν οι Τούρκοι κατά την διάρκεια της ημέρας στο Αιγαίο.
Επεί πολυήμερη πλοκή, δύο ελαστικές και δεκάετη μαθησιακή αρχροσύνη ήταν αναγκαία οι επικοινωνίες επωδότες στο Αιγαίο...

Ο Γ. Αρσίνης ενημερώνεται λεπτομερώς.

- **Ωρα 11.**

ΚΑΥΝΑΚ: Ethnos, 31 Ocak 1996

EK XXXI– “Limberis’in Hükümeti Torpillemesi” başlıklı ve Genelkurmay Başkanı Amiral Limberis’in Kardak Krizi’ne ilişkin yapılan gizli görüşmeleri basına açıklaması konulu haber.

KAYNAK: Ethnos, 7 Şubat 1996

EK XXXII – “S-300 füzeleri nedeniyle Türkiye ile yaşanacak bir savaşta Yunanlıların %48.2’si Yunanistan’ın zafer kazanacağına inanıyor” başlıklı haber.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΑΞΙΟΔΟΣΙΑ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΣΥΡΡΑΞΗΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΥΠΡΟΣ ΠΑ...

Το 48,2% βλέπει νίκη της Ελλάδας επ

Θερμό επεισόδιο
«Πόσο πιθανό είναι για σας ένα θερμό επεισόδιο»
Στην Κύπρο Στο Αιγαίο Ποσοτά %

Ελληνική νίκη
«Από όσο γνωρίζετε έχετε ακούσει, η θεωρία του πιθανού σε περίπτωση πολέμου με την Τουρκία»
Νίκη της Ελλάδας Νίκη της Τουρκίας Ισορροπία Δεν γνωρίζω Δεν απαντά Ποσοτά %

Μεγαλώνει η αισιοδοξία όσο απομακρύνεται η νύχτα των Ιμίων

Διχασμένες οι γνώμες για πιθανότητα θεομού επεισοδίου στο Αιγαίο

Η ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ένταση από τον Ιούλιο και οι δηλώσεις υποστήριξης της απόδοσης στην κυβέρνηση μιας θερμής ανταλλαγής πυροβολισμών στο Αιγαίο τον Τελευταίο για την Κύπρο έχουν αυξήσει εντυπωσιακά την ανησυχία των Ελλήνων σχετικά με την πιθανότητα ενός θερμού επεισοδίου στο Αιγαίο. Οπως προκύπτει από την έρευνα...

«Κοιμωμένοι» για τις προθέσεις του μπαρμπα-Σαμ

ΜΕΤΑ ΑΛΗ θυσία προς τον παραδοσιακό παράγοντα, ως μειοψηφία στην επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών, δείχνει η ολοκλήρωση της κοινής γνώμης (52%). Μόλις το 22,4% θεωρεί ότι οι ΗΠΑ μπορούν να παίξουν τον ρόλο του ενάμενου μεσοδιάστη μετέπει της Ελλάδας και της Τουρκίας. Η μειοψηφία προς τον ημερησίως παρεχόμενο, σε σχέση με την επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών, φαίνεται να είναι δομικά ενταγμένη στους ψηφοφόρους όλων των κομμάτων, καθώς η ομοιογενής μειοψηφία υποστηρίζει ότι οι δύο πλευρές είναι ημιμαθή.

Όχι σε διμερούς διάλογο με Αιγυπτίους και Κύπριους απελευθερωτές ούλων των κομμάτων

Οι Αιγυπτίοι «Η Ελλάδα πρέπει...

...προσφέρει σε...

...στηρίζει στην...

...αποτελείται της...

...και οι απεικονίσεις...

...δίδονται με την...

...στηρίζει στην...

...μειοψηφία των Η...

...Νέο γραμμάτιο...

...καθώς διδάσκουν...

...και είναι διαρκώς...

...Ενότητα (61,4%) επί...

...συντηρούνται (60,2)

...Μετα-προσέλασης των...

...Εκπαιδευτική είναι η...

...μειοψηφία, είναι οι Η...

...Ανακάλυξη (77,1%) και οι...

...των ΗΠΑ (67,3%) και οι...

...ΗΠΑ (62,2%)...

...Συνεχιστεί στην...

...μετα-προσέλαση από...

...όλων των κομμάτων επί...

...ΝΑ) και 55,4% (Ελλάδα...

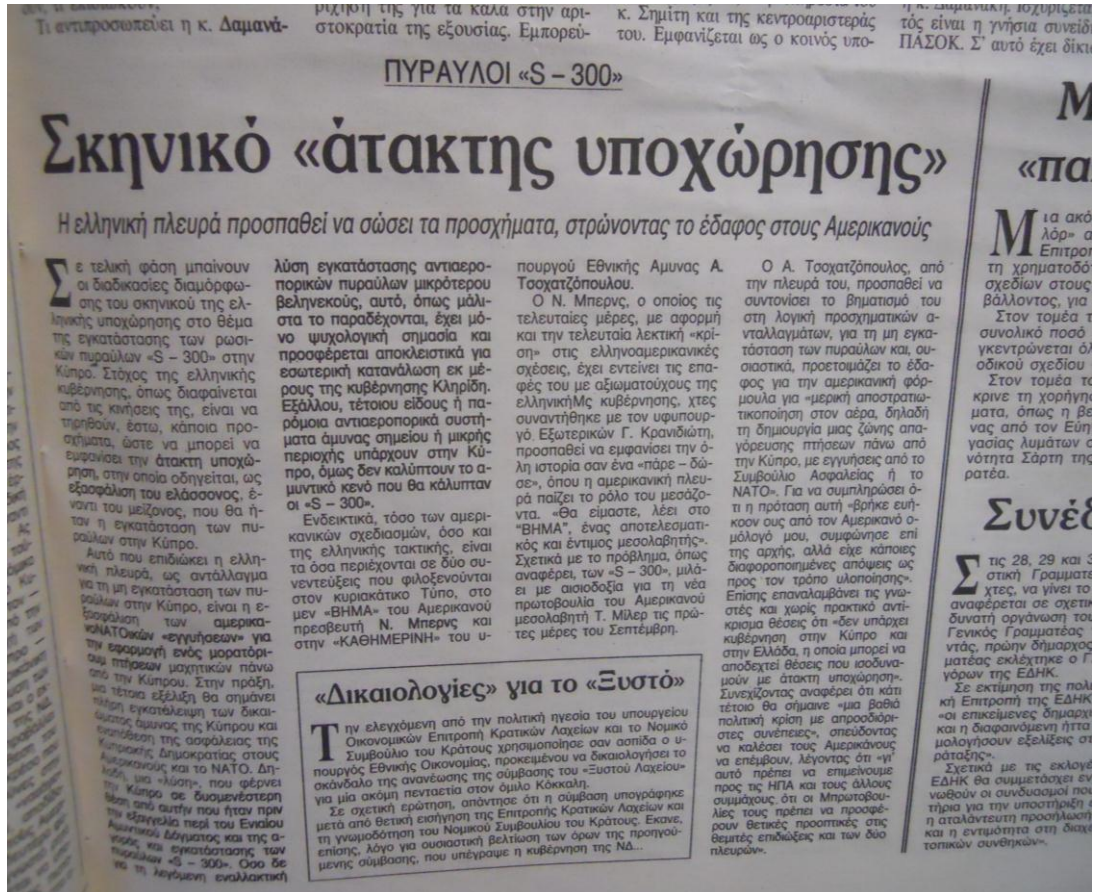
...φω τον ΗΠΑ (60,2%) συμ...

...κατά της κατάστασης...

NEOKIA

ΚΑΥΝΑΚ: Ta Nea, 3 Αυγустο 1998

EK XXXIII – “S-300 füzeleri konusunda Yunan Hükümeti geri adım atmak zorunda kaldı” konulu haber.

KAYNAK: Rizospastis, 4 Ağustos 1998

Η Ίδρυση του Λαϊκού Ορθόδοξου Συναγερμού	Σε ποια Ελλάδα θα μεγαλώσουν τα παιδιά μας ;
<p>Ο Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός (ο ΛΑ.Ο.Σ με τον τόνο στο όμικρον όπως στη λέξη «λαός») ιδρύθηκε στις 14/09/2000 από τον Πρόεδρο του κ. Γ. ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗ.</p> <p>Η απόφαση για την ίδρυση του ΛΑ.Ο.Σ. πάρθηκε μετά την διαπίστωση ότι τα λεγόμενα μεγάλα κόμματα όχι μόνον στερούνται οράματος για την πρόοδο του λαού και της χώρας μας, αλλά επιπλέον δεν αντέχουν την αλήθεια και τείνουν να παρασύρουν την πατρίδα μας σε επικίνδυνες περιπέτειες με την πολιτική και τον ενδοτισμό τους σε ξένα κέντρα αποφάσεων.</p> <p>Η ίδρυση του ΛΑ.Ο.Σ. έγινε για να αντιμετωπιστούν οι δύο εθνικές αναγκαιότητες που δημιουργήθηκαν από την αδιέξοδη πολιτική των όσων κυβέρνησαν τη χώρα μας τις τελευταίες δεκαετίες, η ανάγκη για αποκατάσταση της λαϊκής κυριαρχίας και η ανάγκη για την ανατροπή του σάπιου κατεστημένου που καταδυναστεύει τη χώρα μας και την οδηγεί σε βαθμιαίο αφελληνισμό και υποδούλωση.</p> <p>Η ίδρυση του ΛΑ.Ο.Σ. έγινε για να δημιουργηθεί μια πολιτική στέγη για όλες τις Ελληνίδες και όλους του Έλληνες που αντιμετωπίζουν την πολιτική ως χώρο επιλογών με γνώμονα το καλό της πατρίδας μας και όχι ως χώρο ανταλλαγής ψήφων με προσωπικές εξυπηρετήσεις. Μια κοινή πολιτική στέγη που θα στεγάσει χωρίς κριτήρια πολιτικής προέλευσης όλες τις Ελληνίδες πατριώτισσες και όλους του Έλληνες πατριώτες που ανησυχούν καθώς αφουγκράζονται την αγωνία και τη θέληση της Ελληνικής κοινωνίας, που δεν αποδέχονται τις εκπτώσεις ούτε στην εθνική μας κυριαρχία ούτε στο επίπεδο και την ποιότητα της ζωής μας, που θέλουν να βγει η πατρίδα μας από το σημερινό της τέλμα.</p>	<p>Ο Λαός πιστεύει σε μια Ελλάδα</p> <ul style="list-style-type: none">✓ που θα βρίσκεται στην πνευματική, την οικονομική, την κοινωνική και την πολιτική πρωτοπορία της Ευρώπης και του κόσμου.✓ που θα ζεις με ασφάλεια και ηρεμία✓ που τα βασικά βιοτικά προβλήματα των πολιτών της θα έχουν λυθεί και οι άνθρωποι δε θα ζουν σε συνθήκες φτώχειας✓ που ο σεβασμός της κάθε πτυχής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας θα είναι ο κύριος κανόνας✓ περισσότερο σύγχρονη, απαλλαγμένη από επιρροές και εξαρτήσεις, εγχώριες και ξένες✓ που η πολιτική της ηγεσία θα είναι ταγμένη στην υπηρεσία του λαού και θα υπηρετεί αποκλειστικά τα εθνικά συμφέροντα της χώρας✓ με κοινωνική δικαιοσύνη και ξεκάθαρους κανόνες λειτουργίας του κράτους για όλους τους πολίτες✓ που θα καταπολεμηθεί η ανισότητα στο εισόδημα και στην παιδεία✓ που η εργασία και η κατοικία όλων των πολιτών της θα είναι εξασφαλισμένη✓ που θα στηρίζει την οικογένεια, τη μητρότητα, τα παιδιά <p>Αυτή την Ελλάδα έχει ως όραμα ο Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός.</p> <p>Αξιόπιστη Ελλάδα με υπερήφανους πολίτες.</p>

ΚΑΥΝΑΚ: www.laos.gr

Την ίδρυση του ΛΑ.Ο.Σ ανακοινώνει σήμερα, Πέμπτη, ο Γ.Καρατσαφέρης

Δημοσίευση: 14 Σεπ. 2000 11:30

Την οριστική του αποχώρηση από τη Νέα Δημοκρατία και την ίδρυση νέου κόμματος με την ονομασία Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός (ΛΑΟΣ) θα ανακοινώσει την Πέμπτη στη 1 μ.μ. ο ανεξάρτητος βουλευτής Γιώργος Καρατσαφέρης.

Σε συνέντευξη Τύπου που θα παραχωρήσει στο Ζάππειο Μέγαρο, ο Γ.Καρατσαφέρης θα παρουσιάσει επίσημα τις αρχές και τις θέσεις του κόμματός του.

Τη δημιουργία νέου κόμματος είχε προαναγγείλει γύρω στα μέσα Ιουνίου, περίπου ένα μήνα μετά τη διαγραφή του από το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης.

·
ΚΑΥΝΑΚ: www.ethnos.gr.

ΕΚ XXXVI- SYRIZA Kurulus Haberi. Το μανιφέστο του Συνασπισμού

Δημοσίευση: 01 Μαρ. 2004

Την εκλογική του διακήρυξη έδωσε στη δημοσιότητα ο «Συνασπισμός της Ριζοσπαστικής Αριστεράς - Ενωτικό Ψηφοδέλτιο», σε εκδήλωση με κύριο ομιλητή τον πρόεδρο του Συνασπισμού Νίκο Κωνσταντόπουλο και τους εκπροσώπους των κινήσεων που συνεργάζονται στο ενιαίο ψηφοδέλτιο.

Το μανιφέστο παρουσίασε ο πρόεδρος του Συνασπισμού Νίκος Κωνσταντόπουλος

«Η συσπείρωση των δυνάμεων της Αριστεράς αποτελεί την ελπίδα για αποτελεσματική αντίσταση στο διαμορφούμενο σήμερα διπολικό πολιτικό σκηνικό», αναφέρει, μεταξύ άλλων, η διακήρυξη, που έχει ως κεντρικό σύνθημα: «Με την αριστερά, για έναν άλλο κόσμο που είναι εφικτός. Για την υπεράσπιση των κοινωνικών κατακτήσεων και δικαιωμάτων».

Σύμφωνα με την διακήρυξη, ο συνδυασμός «δημιουργεί την εναλλακτική πρόταση και δυνατότητα να εκφρασθεί αυτή η αντίσταση στην επικείμενη μάχη των εκλογών για το εθνικό κοινοβούλιο».

Το κείμενο αναφέρει ακόμη, ότι ο Συνασπισμός «ως παράταξη, χωρίς δογματισμούς και περιχαρακώσεις, υπερασπίζεται το δικαίωμα στην δημόσια παρουσία, την παρέμβαση και πολιτική προοπτική της αριστεράς».

Σε εκτενή αναφορά για το πολιτικό σκηνικό που διαμορφώθηκε μετά την αλλαγή ηγεσίας στο ΠΑΣΟΚ, η διακήρυξη σημειώνει, ότι «σήμερα κυριαρχεί η εμπορευματοποίηση των συλλογικών αγαθών και η αντίληψη ότι είναι δήθεν πολιτικός μονόδρομος η σύγκλιση προς τον νεοφιλελευθερισμό» και προσθέτει:

«Ακόμη περισσότερο τώρα, με τη νέα ηγεσία του ΠΑΣΟΚ και το νέο πολιτικό σκηνικό, επιδιώκεται να υποκατασταθεί η πολιτική από την εικονική πραγματικότητα, τις δημοσκοπήσεις, την οργανική διαπλοκή πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων.

«Η εξέλιξη αυτή υπονομεύει κάθε δυνατότητα ουσιαστικής συμμετοχής των πολιτών, και ας λέγεται ότι αποβλέπει σε αυτήν. Παράγει υπηκόους και καταναλωτές πολιτικής. Επιδιώκει να κερδίσει στα κλεφτά συναινέσεις για αντιλαϊκά μέτρα και για τα κόμματα που τα στηρίζουν και τα εφαρμόζουν με την εναλλαγή τους στην κυβέρνηση.

«Γινόμαστε μάρτυρες της προγραμματικής σύγκλισης του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ στη βάση του νεοφιλελευθερισμού, που στηρίζεται όλο και περισσότερο, όπως και διεθνώς, στην ιδέα ότι δήθεν έχει ξεπερασθεί η αντίθεση αριστεράς - δεξιάς».

ΚΑΥΝΑΚ: www.ethnos.gr

Ιδρυτική Διακήρυξη του ΣΥΡΙΖΑ

Ιδρυτική Διακήρυξη

Τι είναι και τι θέλει ο Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς

Η ελληνική κοινωνία ζει μια πρωτοφανή σε ένταση και έκταση κρίση, τη χειρότερη που γνώρισε μεταπολιτευτικά. Τα λαϊκά στρώματα έχασαν και εξακολουθούν να χάνουν τα εισοδήματά τους, εργατικά δικαιώματα δεκαετιών ακυρώθηκαν και ακυρώνονται, η ανεργία εκτινάσσεται σε πρωτοφανή επίπεδα, η οικονομία ακολουθεί καθοδικό σπινάλ θάνατο, η κοινωνία αποσυντίθεται, οι θεσμοί διαλύονται και η δημοκρατία περιστελλεται ενώ αγγίζονται τα όρια της αντιδημοκρατικής εκτροπής. Ο τρόπος ζωής όλων μας αποδιαρθρώνεται όλο και περισσότερο. Το κυρίαρχο πολιτικό σύστημα διεφθαρμένο, ανίκανο και πλήρως υποταγμένο στη στρατηγική του κεφαλαίου σε εθνική και διεθνή κλίμακα, ενόσω προωθεί με όλα τα μέσα την καταστροφή, εξαντλεί τα όριά του και αποσταθεροποιείται. Ζούμε το τέλος μιας εποχής. Ζούμε τις ωδίνες που θα γεννήσουν μια νέα.

Ο Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς (ΣΥΡΙΖΑ) με την τριπλή σημαία του ιδρύεται ως ενιαίο πολιτικό κόμμα με στόχο να σταματήσει η προϊούσα εξαθλίωση. Επιδιώκει να εκφράσει πολιτικά τον κόσμο της εργασίας και την ανάγκη να αναδειχθεί αυτός ο κόσμος σε ηγετική δύναμη της κοινωνίας. Επιδιώκει, ακόμη, να εκφράσει την ανάγκη, αλλά και να συμβάλει στην ικανοποίησή της, του να υπερβεί η ελληνική κοινωνία τις πατριαρχικές και ανδροκρατικές πρακτικές που συντείνουν στην αποδοχή συντηρητικών αντιλήψεων και σε εποχές κρίσης κινδυνεύουν να γίνουν ακραίες. Επιδιώκει, τέλος, να εκφράσει, αλλά και να συμβάλει στην ικανοποίηση της ανάγκης για ριζική οικολογική αναμόρφωση της παραγωγής και της κατανάλωσης εν μέσω διαδικασιών κλιματικής αλλαγής και γενικευμένης οικολογικής καταστροφής που απειλούν ολόκληρο τον πλανήτη.

Ο ΣΥΡΙΖΑ βρίσκεται εδώ για να οργανώσει τη δημοκρατική ανατροπή του πολιτικού συστήματος και των δομών που το στηρίζουν, για να ανοίξει τον δρόμο σε μια κυβέρνηση της Αριστεράς, στηριγμένης σε ένα ευρύ μέτωπο κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων, μιας κυβέρνησης που, χωρίς να είναι το τέρμα του δρόμου, θα θέσει τη χώρα σε νέα τροχιά. Για να επιτύχουμε αυτόν τον μεγάλο στόχο, συμβάλλουμε με όλες τις δυνάμεις μας στην ανάπτυξη ενός ισχυρού κοινωνικού κινήματος και ενός μεγάλου πολιτικού κινήματος, επιμένουμε στην ανάγκη για κοινή δράση και συμπαράταξη της Αριστεράς, αναλαμβάνοντας τις σχετικά πρόσφορες πρωτοβουλίες, ισχυροποιούμε και διευρύνουμε τον ίδιο τον ΣΥΡΙΖΑ ως τον πολιτικό φορέα που θα εμπνεύσει, θα κινητοποιήσει και θα συμβάλει καθοριστικά στην ενότητα και στην οργάνωση των λαϊκών δυνάμεων, αποσκοπώντας στην οικονομική, κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική ανασυγκρότηση της χώρας, αποσκοπώντας σε μια χειραφετημένη Ελλάδα της εργασίας, της δικαιοσύνης και της δημιουργικότητας μέσα σε μια ριζικά διαφορετική Ευρώπη.

ΚΑΥΝΑΚ: www.syriza.gr,

EK XXXVI- SYRIZA Partisi Kuruluş Bildirgesi

Ο ΣΥΡΙΖΑ έρχεται από μακριά και σκοπεύει μακριά. Θέτουμε με παρηρησία ενώπιον του ελληνικού λαού τις σκέψεις και τις αναλύσεις μας, το πώς βλέπουμε το δικό μας παρελθόν και το τι προτείνουμε για το μέλλον. Για λογαριασμό μας δεν ζητάμε τίποτε. Τίποτε περισσότερο από όσα αναλογούν στον καθένα και στην καθεμιά μας ως μέλη της Ελληνικής κοινωνίας και ως πολίτες μιας δημοκρατικής χώρας. Στο πλαίσιο αυτής της κοινωνίας και αυτής της χώρας, προχωρούμε στην ίδρυση ενός πολιτικού φορέα του οποίου μόνη φιλοδοξία είναι να υπηρετήσει όσο καλύτερα μπορεί το λαϊκό κίνημα που αναπτύσσεται με μύριους τρόπους και σε όλα τα επίπεδα, ανεξάρτητα από μας αλλά και με τη βοήθειά μας. Να το υπηρετήσει, όχι να το ποδηγετήσει. Δεν ζητάμε από τον Ελληνικόλαόνα μας ‘αναθέσει’ τη διακυβέρνησή του. Έχουμε πλέον μάθει ότι ‘αναθέσεις’ τέτοιου είδους οδηγούν αργά ή γρήγορα στην στασιμότητα και στην οπισθοχώρηση, αν όχι στην καταστροφή: εκείνοι που ‘αναθέτουν’ μετατρέπονται σε παθητικούς δεκτές μιας πολιτικής που εναντιώνεται στα συμφέροντα και τις επιθυμίες τους ενώ εκείνοι που αναλαμβάνουν την ευθύνη μιας τέτοιας ‘ανάθεσης’ μεταλλάσσονται και διαφθείρονται. Έτσι, τα όσα παρουσιάζουμε εδώ δεν είναι μόνον οι σκέψεις μας και οι αναλύσεις μας. Θέλουν να είναι ταυτόχρονα γνώμονας δράσης και έκφραση δέσμευσης, άρα και μέτρο με βάση το οποίο οφείλουν να κρίνονται οι πρωτοβουλίες, οι πράξεις και οι παραλείψεις μας, η όλη πορεία μας.

1. Οι καταβολές μας

Οι καταβολές του ΣΥΡΙΖΑ μπορούν να ανιχνευθούν στο εργατικό και το ευρύτερο λαϊκό κίνημα του τέλους του 19ου αιώνα και των αρχών του 20ου, στους αγώνες που είχαν αναληφθεί από τότε για να εκφραστούν οι δυνάμεις της εργασίας και να ενωθεί ο ελληνικός λαός ενάντια στην οικονομική εκμετάλλευση και την πολιτική καταπίεση. Μετά την εποποιία της Εθνικής Αντίστασης και τη συνολική αλλαγή του πολιτικού τοπίου που εκείνη επέφερε, μετά τα όσα πέτυχε το ΕΑΜ –με την πρωτοβουλία και την καθοριστική συνδρομή του ΚΚΕ- για την ενότητα και την απελευθέρωση του λαού μας, οι διεθνώς κυρίαρχες δυνάμεις οδήγησαν τη χώρα στον εμφύλιο όπου η Αριστερά γνώρισε την ήττα. Όμως, παρά την τρομοκρατία που άσκησε το μετεμφυλιακό κράτος και παρακράτος, όπως κορυφώθηκε με τη δικτατορία των συνταγματαρχών, η Αριστερά δεν εξαφανίστηκε αλλά συνέχισε να υφαίνει τους δεσμούς της με τον ελληνικό λαό. Η ενότητα που είχε σφυρηλατήσει η ΕΔΑ και η σημαντική εκλογική επιτυχία της το 1958, η δράση που ανέπτυξε η νεολαία Λαμπράκη, η κριτική που διατύπωναν μικρότερες αριστερές δυνάμεις που είχαν διαφωνήσει με την πολιτική της ΕΔΑ, αλλά και το γεγονός ότι η Ένωση Κέντρου περιλάμβανε, τουλάχιστον μετά το 1960, γνήσια δημοκρατικές δυνάμεις, οι αγώνες υπέρ της αυτοδιάθεσης της Κύπρου, υπέρ της προστασίας τους Συντάγματος και της δωρεάν παιδείας, οι λαϊκές αντιδράσεις στην αποστασία του 1965, η αντίσταση στη δικτατορία, το φοιτητικό κίνημα, η εξέγερση του Πολυτεχνείου και οι αγώνες ενάντια στον ιμπεριαλισμό κατέστησαν ξανά την Αριστερά και όσους ή όσες περπάτησαν μαζί της έκφραση των ζωογόνων δυνάμεων της ελληνικής κοινωνίας.

ΚΑΥΝΑΚ: www.syriza.gr,

EK XXXVI- SYRIZA Partisi Kuruluş Bildirgesi

Αλλά στο ίδιο διάστημα η Αριστερά κερματίστηκε. Το ΚΚΕ γνώρισε αλλεπάλληλες διασπάσεις, με ίσως σημαντικότερη εκείνη του 1968 που οδήγησε στη συγκρότηση του ΚΚΕ Εσωτερικού –που γνώρισε μεταγενέστερα τις δικές του διασπάσεις και μεταλλαγές- και στη σταθερή, με πολλές επιδράσεις, εγγραφή στην πολιτική σκηνή του αιτήματος για την ανανέωση του κομμουνιστικού κινήματος και της Αριστεράς γενικότερα. ένα μέρος από τις δυνάμεις που είχαν στρατευθεί στο ΕΑΜ σαηνεύτηκε από την Αλλαγή που υποσχέθηκε το ΠΑΣΟΚ και εντάχθηκαν σε εκείνο. μικρότερες δυνάμεις της Αριστεράς συγκρότησαν την ίδια περίοδο διάφορες αυτοτελείς οργανώσεις ενώ πολιτικά ανένταχτοι αριστεροί όλων των αποχρώσεων, γυναίκες και άντρες, πολλαπλασιάζονταν. Έτσι, η καθαυτό πολιτική δύναμη της Αριστεράς μειώθηκε σημαντικά μολονότι η ίδια διατηρούσε το ηθικό πλεονέκτημα και οι ιδέες της τουλάχιστον μέρος της παλιάς τους αίγλης. Η απομείωση εντάχθηκε με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού», όπως και με τις συναρτημένες άμεσα ή έμμεσα με αυτήν την κατάρρευση περιπέτειες της συγκρότησης και της παραπέρα πορείας του Συνασπισμού της Αριστεράς και της Προόδου, αλλά και των άλλων συνιστωσών της Αριστεράς.

Παράλληλα, σε διεθνή κλίμακα, ο νεοφιλελεύθερος καπιταλισμός και η παγκοσμιοποίηση που συντελέστηκε υπό την αιγίδα του θριάμβευαν μέχρι σημείου να κηρύξουν το «τέλος της Ιστορίας» ενώ η παραδοσιακή σοσιαλδημοκρατία -και στη χώρα μας το ΠΑΣΟΚ- αφομοιώθηκε στην αντίστοιχη πολιτική σχεδόν εξ ολοκλήρου. Στις αρχές του 21ου αιώνα, η Αριστερά στη χώρα μας -αλλά και σε πολλές χώρες του κόσμου- βρέθηκε σχετικά περιθωριοποιημένη και κατακερματισμένη, με κάθε συνιστώσα της να αναμετρείται με τα δικά της λάθη και παραλείψεις, ενώ ο δικομματισμός διατηρούσε την πλήρη πολιτική πρωτοβουλία, με εκλογικά ποσοστά πάνω από 80%. Παρ' όλα αυτά ωστόσο, η σπίθα της αντίστασης κρατήθηκε αναμμένη ενώ η Ιστορία αρνιόταν να τελειώσει: ο νεοφιλελεύθερος καπιταλισμός δημιουργούσε ισχυρές κοινωνικές αντιστάσεις καθώς συσώρευε δεινά, ο ανταγωνισμός των μεγάλων δυνάμεων, δημιουργώντας κρίσεις και εξαπολύοντας τοπικούς πολέμους -κάποιους από αυτούς έξω από την πόρτα μας- προκαλούσε τη γέννηση ισχυρών κινήματων υπέρ της ειρήνης. Μια νέα δυναμική άρχισε να συνενώνει με τρόπους ανέκδοτους πολιτικές δυνάμεις της Αριστεράς, πολλούς και διαφορετικούς κοινωνικούς φορείς, αγωνιστές, καλλιτέχνες και διανοούμενους, γυναίκες και άντρες, λίγο πολύ σε όλες τις χώρες του κόσμου. Τα συνθήματα . Ο άνθρωπος πάνω από τα κέρδη» και «Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός αντήχησαν σε παγκόσμια κλίμακα, συνεγείροντας τους νέους και τις νέες και ανοίγοντας μια νέα σελίδα στην ιστορία της Αριστεράς.

Αυτή η νέα σελίδα γράφτηκε με πολλούς τρόπους στη χώρα μας. Στο πλαίσιο της, οι νέες ιδέες, τα νέα αιτήματα και οι νέες μορφές οργάνωσης συνδέθηκαν με τις ιδιαίτερες εδώ συνθήκες και την πορεία που είχαν ακολουθήσει οι συνιστώσες της Αριστεράς ώστε να οδηγηθούμε πρώτα στον Χώρο Διαλόγου και Κοινής Δράσης ως ευρύ πεδίο θεωρητικής και ιδεολογικής ζύμωσης, συμμετοχής στους κοινωνικούς αγώνες και ανάπτυξης πολιτικών πρωτοβουλιών, στη συγκρότηση του ΣΥΡΙΖΑ ως συνασπισμού αυτόνομων πολιτικών δυνάμεων κατόπιν και σε εκείνη του ΣΥΡΙΖΑ-Ενωτικό Κοινωνικό Μέτωπο (ΕΚΜ) πιο πρόσφατα.

EK XXXVI- SYRIZA Partisi Kuruluş Bildirgesi

Η πορεία αυτή στηρίχτηκε στην κοινή και από κοινού αποδοχή των αγωνιστικών παραδόσεων του λαού μας, στην κοινή και από κοινού ένταξη στους αγώνες για εθνική ανεξαρτησία, δημοκρατία, λαϊκή κυριαρχία, ελευθερία, ισότητα, αλληλεγγύη, δικαιοσύνη, κοινωνική προκοπή και κοινωνική απελευθέρωση, στην ενεργό συμμετοχή στο εργατικό και στο ευρύτερο λαϊκό κίνημα, στις ποικίλες εκλογικές και πολιτικές αναμετρήσεις, στις ευρωπορείες και στο διεθνές κίνημα ενάντια στη νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση, στην ενεργό συμμετοχή στα κοινωνικά φόρα, στο κίνημα ενάντια στην αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος, στις ποικίλες μάχες της νέας γενιάς, στους αγώνες υπέρ των κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων, στις οικολογικές και στις πολιτιστικές πρωτοβουλίες. Έτσι αγωνιστές και αγωνίστριες από διάφορους χώρους και οργανώσεις της Αριστεράς, τον κομμουνιστικό, τον σοσιαλιστικό και τον δημοκρατικό, εκείνον της κομμουνιστικής και εκείνον της αριστερής ανανέωσης, τον ριζοσπαστικό, τον αντικαπιταλιστικό, τον επαναστατικό και τον ελευθεριακό, συνδικαλιστές και συνδικαλίστριες του εργατικού και του αγροτικού κινήματος, νέες και νέοι, άνθρωποι της τέχνης, των γραμμάτων και της διανόησης, πολλοί και πολλές από εκείνους που δημιούργησαν το μεγάλο κίνημα της Παιδείας, πολλές και πολλοί από το φεμινιστικό, και το οικολογικό κίνημα συναντήθηκαν και ένωσαν τις δυνάμεις τους. Πρόκειται για ένταξη και συμμετοχή που συνιστούσε και συνιστά για όλους εμάς, γυναίκες και άντρες, λόγο πολιτικής ύπαρξης και αξία ζωής. Πατώντας στέρεα στην κοινή δράση, ο ΣΥΡΙΖΑ και ο ΣΥΡΙΖΑ-ΕΚΜ κατόρθωσαν να συνθέσουν δημιουργικά, σε ένα ιδιαίτερα ευρύ πλαίσιο, απόψεις με διαφορετικές ιδεολογικές και οργανωτικές αφετηρίες και διαφορετικές πολιτικές καταβολές, αναγνωρίζοντας και μη συγκαλύπτοντας τις διαφορές και σεβόμενοι πάντα τις διακριτές ιδεολογικές και θεωρητικές ευαισθησίες.

Η πορεία του ΣΥΡΙΖΑ και του ΣΥΡΙΖΑ-ΕΚΜ δεν υπήρξε ούτε εύκολη ούτε ευθύγραμμη. Ο φορέας γνώρισε κρίσεις και στιγμές αδράνειας, διαφωνίες, αποχωρήσεις, διασπάσεις. Κατόρθωσε όμως να ξεπεράσει τα εμπόδια επειδή υπερίσχυσε στους κόλπους του η ανάγκη της ένταξης στο λαϊκό κίνημα, η ανάγκη να υιοθετηθούν και να υποστούν συνθετική επεξεργασία τα αντίστοιχα αιτήματα, η ανάγκη για ενότητα και κοινή δράση της Αριστεράς και όσμωσης των ιδεών της με το λαό.

πρόγραμμα που ταυτόχρονα ανοίγει δρόμο προς τον σοσιαλισμό.---

ΚΑΥΝΑΚ: www.syriza.gr,

EK XXXVII- 26 Kasım 2004 tarihli “Kardak’a Yönelik Soru Önergesi”.

 T.B.M.M.
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Grup Başkanlığı
Tarih: 26.11.2004
Sayı: 322

7/4252

26.11.04

TBMM Başkanlığına

Aşağıdaki Soru Önergesinin Dışişleri Bakanı Sayın Abdullah Gül tarafından gazılı cevaplandırılması için gereğini arz ederim.

Onur ÖYMEN
İstanbul Milletvekili

Son günlerde basında yer alan haberlerde Yunanistan'ın Türkiye'ye yakın bazı kayacıklara bayrak diktiği anlaşılmaktadır. Bu kayacıklar her hangi bir uluslar arası anlaşma ile Yunanistan'a verilmiş midir?

Bu kayacıklar Kardak Krizi sonrasında Dışişleri ve Genel Kurmay Başkanlığı tarafından hazırlanan aidiyeti belirsiz adalar listesinde yer almakta mıdır?

Alıyor ise Yunanistan'ın fiili durum yaratarak kendine ait olmayan adalar üzerinde güvenlik kurmak girişimine karşı hükümet ne tepki göstermiştir?

Bu fiili durumun bertaraf edilmesi için hükümet hangi önlemleri almayı öngörmektedir?

KAYNAK: www.tbmm.gov.tr

EK XXXVIII- 4 Kasım 2011 tarihli “Akdeniz ve Ege’de Petrol ve Doğalgaz Araştırmalarına İlişkin Soru Önergesi Cevabı”

Adana Milletvekili Sayın Osman Faruk Loğoğlu'nun Akdeniz ve Ege’de petrol ve doğalgaz araştırmalarına ilişkin verdiği soru önergesine yanıt

Akdeniz ve Ege’de petrol ve doğalgaz kaynakları Türkiye için hayati önem taşımaktadır. Hal böyleyken, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Doğu Akdeniz’de ülkemizin ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin hak ve hukukuna aykırı adımlar atmakta, sürekli girişimlerde bulunmaktadır. GKRY 2003 yılında Mısır’la, 2007’de Lübnan’la ve 2010 yılında da İsrail’le münhasır ekonomik bölge sınırlandırma anlaşmaları imzalamıştır. GKRY son olarak, İsrail’le komşu bölgede bir ABD şirketine petrol ve doğalgaz araştırması için ahiren ruhsat vermiştir. ABD yönetiminin Rumların bu adımını desteklediği, Avrupa Birliği’nin de Rum tutumuna sahip çıktığı yolunda basında haberler yer almaktadır. Dışişleri Bakanı Prof. Davutoğlu’nun, basında yer alan açıklamalarında, bu gelişmeleri Rum tarafının Kıbrıs müzakerelerini sabote etme niyetine bağlamakta, Rumlar buralara arka bahçem derse de, Türk tarafına da adım atma hakkının doğacağını ileri sürdüğü kaydedilmektedir. Bu durumda:

1. Türk tarafının Akdeniz’deki hakları niçin ve hangi anlamda Rum tarafının atacağı adımlara bağlı olmaktadır?

GKRY’nin 19 Eylül 2011 tarihinde Ada’nın güneyinde doğal gaz sondaj faaliyetlerine başlaması ülkemizin ve KKTC’nin tepkisiz kalamayacağı bir oldu-bitti teşebbüsüdür. Buna ülkemizin nasıl bir tepki vereceği Bakanlığımın 5 Ağustos 2011 ve 16 Eylül 2011 tarihli yazılı açıklamalarıyla kamuoyumuza duyurulmuştur. Bu bağlamda, Sayın Başbakanımızın 21 Eylül 2011 tarihinde New York’ta yaptığı kapsamlı açıklama ve Bakanlığımın aynı tarihli yazılı açıklamasıyla ülkemizin tutumu ve attığı adımlar net ve açık bir şekilde kamuoyumuzla ve uluslararası toplumla paylaşılmıştır.

2. Hükümetimizin Akdeniz ve Ege’de petrol ve doğalgaz araştırmaları konusundaki strateji ve politikaları nedir?

Bilindiği üzere, 1976 tarihli Bern mutabakatı ile Türkiye ve Yunanistan Ege kıta sahanlığı meselesi çözümleninceye kadar, karasularının ötesinde petrol ve doğalgaz araştırmaları yapmamayı taahhüt etmişlerdir. Bu mutabakat elan geçerliliğini muhafaza etmektedir.

KAYNAK: www.tbmm.gov.tr.

ΕΚ XXXIX- “Kardak Krizi’nin Lise Tarih Kitapları’nda Niçin Ayrıntılı İncelenmediğine Dair” Yunan Parlamento’suna Verilen 5 Mart 2014 tarihli Soru Önergesi

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΥΠΟΥΡΓΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟ

ΘΕΜΑ: «Η ΠΑΡΑΧΑΡΑΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ»

Κύριε Υπουργέ,

Σας προωθώ άνευ περαιτέρω σχολίων την ανάρτηση της δημοσιογραφικής ιστοσελίδας www.tribune.gr σχετικά με το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών βιβλίων Ιστορίας που διδάσκεται στα σχολεία της χώρας μας.

Παρατηρείται μια κλιμακωτή προσπάθεια τροποποίησης της Ελληνικής Ιστορίας, κυρίως στο βιβλίο που διδάσκεται στη Γ' Γυμνασίου, προφανώς για να είναι πιο... εύπεπτη για τη γεγονική μας χώρα! Την Τουρκία, αν δεν έγινε αντιληπτός.

Στο απόσπασμα, που παραδόθηκε στο λογαριασμό του ηλεκτρονικού μου ταχυδρομείου, αναφέρονται τα εξής:

«Τα τελευταία χρόνια έχουμε συνηθίσει να διαβάζουμε «τέρατα» στα βιβλία Ιστορίας που διδάσκονται τα ελληνόπουλα στα σχολεία.

Στο βιβλίο Ιστορίας της Γ' Γυμνασίου τα παιδιά μας μαθαίνουν ότι τα Ίμια δεν είναι Ελληνικά, αλλά τα διεκδικούμε τόσο εμείς όσο και οι Τούρκοι.

Επίσης, στο ίδιο απαράδεκτο βιβλίο, παραμένει ασαφές το γεγονός ότι η Τουρκία έκανε απόβαση σε αυτά και θεωρείται «ασήμαντη» - και φυσικά μη αναφερόμενη - λεπτομέρεια το ότι έχασαν τη ζωή τους τρεις αξιωματικοί του Πολεμικού μας Ναυτικού.

Ακόμα, δεν γίνεται πουθενά λόγος για πολεμική επιχείρηση, εκ μέρους της Τουρκίας, με στόχο την κατάληψή τους, πόσο μάλλον δε ότι τα Ίμια είναι δύο βραχονησίδες και όχι μία.

Στο βιβλίο «Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία» [(ΙΤΥΕ (ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ), ISBN 978-960-06-02774-9, έκδοση (2013)] στην ενότητα 58 (σελίδα 163) με τίτλο: «Η Ελλάδα στη μεταψυχροπολεμική εποχή(1989-2001)» αναφέρεται:

«Την ίδια εποχή, με αφορμή τη διεκδίκηση της βραχονησίδας Ίμια, στα Δωδεκάνησα, ξέσπασε κρίση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις που αποκλιμακώθηκε με αμοιβαίες υποχωρήσεις (1996)».

Αυτή και μόνον αυτή είναι η αναφορά που γίνεται για τα γεγονότα των Ίμιων.

Παρά το γεγονός ότι τα προηγούμενα έτη υπήρξαν έντονες διαμαρτυρίες για τα λάθη του βιβλίου, και τις σχετικές διορθωτικές κινήσεις που έκανε το Υπουργείο Παιδείας και Δια Βίου Μάθησης, (αποστέλλοντας διευκρινιστική εγκύκλιο προς τους εκπαιδευτικούς λέγοντάς τους να προσθέσουν ότι η διεκδίκηση της Βραχονησίδας Ίμια έγινε από την Τουρκία), το βιβλίο ξανατυπώθηκε και το 2013 με το ίδιο «λάθος».

Θαυμάστε τους... Αυτοί μας κυβερνάνε, αυτοί μαθαίνουν στα παιδιά μας γράμματα...»

Κατόπιν τούτων ζητείται ο κ. Υπουργός:

ΚΑΥΝΑΚ: www.protothema.gr,

EK XL- Çalışmada İncelenen Yunan Siyasi Partileri ve Krizler Süresince Türk-Yunan Hükümetleri Çizelgesi

PARTİ İSMİ	KURUCUSU	KURULUŞ TARİHİ	LİDERİ ARALIK 2015	GENEL EĞİLİM
Yeni Demokrasi Partisi	Konstantin Karamanlis	28 Eylül 1974	Yanis Plakiotakis	Merkez Sağ
PASOK	Andreas Papandreu	3 Eylül 1974	Fofi Yennimata	Milliyetçi Sol (1974-1996) Merkez Sol (1996-2015)
KKE	Nikos Dimitrakos, Dimitros Lugdopulos, Aristos Arvanitis, Mihalis Sideris, Avram Benoyora	4 Kasım 1918	Dimitris Koutsumbos	Milliyetçi Sol
LAOS	Yorgos Karacaferis	14 Eylül 2000	Yorgos Karacaferis	Aşırı Milliyetçi
SYRIZA	16 Sol grup+KKE'den ayrılan modernleşme yanlıları	1 Mart 2004	Aleksis Çipras	Sosyalist-Modernist

EK XL- Çalışmada İncelenen Yunan Siyasi Partileri ve Krizler Süresince Türk-Yunan Hükümetleri Çizelgesi

KRİZLER	TÜRKİYE'DEKİ HÜKÜMET	YUNANİSTAN'DAKİ HÜKÜMET
1976 Kıta Sahaneliğı	1.Milliyetçi Cephe Hükümeti (Başbakan Süleyman Demirel)	Yeni Demokrasi Partisi (Başbakan Konstantin Karamanlis)
1976 Bern Görüşmeleri	1.Milliyetçi Cephe Hükümeti (Başbakan Süleyman Demirel)	Yeni Demokrasi Partisi (Başbakan Konstantin Karamanlis)
1987 Petrol Araştırması Krizi	ANAP Hükümeti (Başbakan Turgut Özal)	PASOK (Başbakan Andreas Papandreu)
1988 Davos Görüşmeleri	ANAP Hükümeti (Başbakan Turgut Özal)	PASOK (Başbakan Andreas Papandreu)
1996 Kardak Krizi	DYP-CHP Hükümeti (Başbakan Tansu Çiller)	PASOK (Başbakan Kostas Simitis)
1997-1999 S-300 Krizi	ANAP-DSP Hükümeti (Başbakan Mesut Yılmaz) DSP Hükümeti (Başbakan Bülent Ecevit)	PASOK (Başbakan Kostas Simitis)

ÖZGEÇMİŞ

Ünsal BAŞAK

1979 yılında İstanbul'da doğan Ünsal BAŞAK, ilk ve orta öğretimi sonrasında 1997 yılında girdiği Deniz Harp Okulu'ndan Endüstri Mühendisi olarak 2001 yılında mezun olmuş, 2001-2006 yıllarında Deniz Kuvvetleri ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın değişik sınıf gemilerinde görev yapmıştır.

2003-2006 yılları arasında Mersin Üniversitesi'nde tarih alanında yüksek lisans yapmış ve "Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz'de Türkiye Açısından Stratejik Önemi" konulu tezini 2006 yılında tamamlamıştır.

2009 yılında 6 ay süreyle Kosova'da NATO Gücü'nde görev yapmış, 2010 yılında ise Yunanistan'da Selanik Aristoteles Üniversitesi Modern Yunanca Okulu'nda 8 ay süreyle ileri Yunanca eğitimi almıştır.

Ünsal BAŞAK, iyi derecede İngilizce ve Yunanca bilmektedir.